T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

NEVZAT AYAZ'IN HAYATI VE FAALİYETLERİ (1930 – 2020)

Mehmet SEYMEN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Recep BÜYÜKTOLU

Çankırı - 2022

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

NEVZAT AYAZ'IN HAYATI VE FAALİYETLERİ (1930 – 2020)

Mehmet SEYMEN

ORCID: 0000-0001-6535-4705

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Recep BÜYÜKTOLU

Çankırı - 2022

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ iii
TEZ KABUL VE ONAY iv
ÖNSÖZ v
ÖZET vii
ABSTRACT viii
KISALTMALAR ix

1. GİRİŞ 1

2. AİLESİ VE EĞİTİM HAYATI 4
2.1. Nevzat Ayaz'ın Doğduğu Yıllarda Türkiye ve Dünya 4
2.2. Ailesi 7
2.3. Atatürk'e Dair Hatıraları ve Atatürk Sevgisi 10
2.4. Eğitim Hayatı 16
2.5. Sacide Hanım ile Evliliği ve Çocukları 18

3. MEMURİYET YILLARI 23
3.1. 1950'li Yıllarda Türkiye 23
3.2. 27 Mayıs 1960 Darbesi ve Nevzat Ayaz 25
3.3. 1971 Muhtırası ve Nevzat Ayaz 29
3.4. Nevzat Ayaz'ın Valilik Yılları 32
3.4.1. Milliyetçi Cephe Hükümeti ve Zonguldak Valiliğine Atanması 32
3.4.2. Yol Sorunu için Başbakanla Görüşme 35
3.4.3. Ayaz'ın Çalışmalarının Yansımaları 36
3.4.4. Zonguldak'ın Diğer Problemlerine Çözüm Arayışları 37
3.5. İstanbul Valiliğine Atanması 40
3.6. İstanbul'un Sorunları için Çözüm Arayışları 43
3.6.1. İstanbul'un Yönetim Sorunu 44
3.6.2. İstanbul Emniyetinin Sorunları ve Çözüm Yolları 46

3.6.3. Göç ve Gecekondu Sorunu 51
3.6.4. Ulaşım Sorunu ve Ulaşım Projeleri 59
3.6.5. Eğitim Ordusunun Sorunları ve Ayaz'ın Çözüm Önerileri 62
3.6.6. Sağlık Hizmetlerindeki Sorunların Çözümü ve Basının Katkısı 65
3.6.7. Halkla Yüz Yüze. Halk Günleri 69
3.7. 12 Eylül ve Ayaz'ın Yaşadıkları. 70
3.8. İzmir Yılları 76
3.9. 1988 MİT Raporu Olayı ve Ayaz'ın Tepkisi. 77
3.10. Emeklilik Kararı 80

4. SİYASİ HAYATI 82
4.1. Sivil Hayat 82
4.2. Ayaz'ın Siyasete Girişi 83
4.3. Nevzat Ayaz'ın Adaylığı ve 1991 Seçimleri 84
4.4. Milli Savunma Bakanı Nevzat Ayaz 86
4.5. Bakan Ayazdan Memleketine İlk Ziyaret 89
4.6. Milli Savunma Bakanlığında İlk Yıl 97
4.7. 1993 Yılı 103
4.8. Milli Eğitim Bakanlığı Dönemi 109
4.9. Seçim Yılı 1994 114
4.10. Nevzat Ayaz'ın Siyasetten Çekilmesi 124

5. SONUÇ 126
KAYNAKÇA 129
EKLER 136
ÖZGEÇMİŞ 157

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım "*Çankırılı Bir Devlet Adamı Nevzat Ayaz'ın Hayatı, Kişiliği*" adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

24/ 03/ 2022

Mehmet SEYMEN

TEZ KABUL VE ONAY

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Mehmet SEYMEN tarafından hazırlanan "*Çankırılı Bir Devlet Adamı Nevzat Ayaz'ın Hayatı, Kişiliği* başlıklı bu çalışma, 24/ 03/ 2022 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Tarih Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Danışman	: Dr. Öğr. Üyesi Recep BÜYÜKTOLU	İmza: ……..
Üye	: Prof. Dr. İsmet ÜZEN	İmza: ……..
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Hatice YILDIRIM	İmza: ……..

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 24/ 03/ 2022 tarih ve ..... sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Coşkun POLAT

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Cumhuriyet dönemi yakın tarihimizi dönemlere ayırdığımızda Demokrat Partinin iktidarda olduğu yıllar ile başlayıp terörün zirve yaptığı, ekonomik bunalımların yaşandığı 1990'lı yılların ortalarına kadar bürokraside ve siyasette kritik görevler almış Nevzat Ayaz, üstlendiği görevler nedeniyle yakın tarihi çalışanların mutlaka karşılaştığı bir isimdir. Ülkenin siyasi ve ekonomik çalkantılı döneminde Milli Savunma Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı yapan Ayaz'ın hayatını mercek altına aldığımız bu çalışmamızda aslında yakın tarihi de ele almış olacağız. Türkiye'nin yakın tarihinin önemli devlet adamlarından birisi olan Nevzat Ayaz, bugüne kadar herhangi bir akademik esere konu olmamıştır. Nevzat Ayaz kendi hayatını, bürokraside ve bakanlık döneminde yaptığı icraatları biriktirdiği gazete haberlerini kullanarak anlattığı "*Nevzat Ayaz'ın Hayatından Kesitler*"[1] kitabı ile Yaşar Ateşsoy'un yazdığı ve Ayaz'ın katkıda bulunduğu "*Nevzat Ayaz ve Değişen Çankırı Gerçeği*"[2] adlı kitaplar bulunmaktadır. Bu eserler tezi hazırlarken yararlandığımız başlıca kaynaklardandır. Ancak bu kaynaklar daha çok bir hatırat ve biyografi şeklindedir. Özellikle siyasi faaliyetleri, meclis çalışmalarına dair bilgiler sınırlıdır. Biz ise başta arşiv kaynakları, dönemin gazeteleri ve TBMM tutanakları olmak üzere farklı kaynaklardan yararlanarak izah etmeye çalıştık.

Çalışmamızda Nevzat Ayaz'ın kariyer hayatı görev yaptığı yer ve dönemler olarak ayrı ayrı ele alınmış, atama kararları ve gazete haberleri bu bölümde kullanacağımız vesikalar ayrıca ekler bölümünde yer verilmiştir. Nevzat Ayaz'ın özel ve kariyer hayatı aslında bir bakıma Türkiye yakın tarihinin bir panoramasıdır. Bu yüzden devlette görev yaptığı her kademenin anlatıldığı bölümlerin başında yaşanılan dönemle ilgili bilgiler verilmiştir.

Hayatının büyük bölümü görevi nedeniyle memleketi dışında geçmesine rağmen memleketiyle bağını hiçbir zaman koparmamış, buna rağmen özellikle bakanlık yaptığı dönemde başta eğitim alanında olmak üzere ülkenin diğer şehirlerinde daha önce çözüme kavuşturulan ve Çankırı'nın ihtiyacı olan yatırımlar ancak Ayaz'ın şahsi çabaları sayesinde gerçekleşmiştir.

[1] Nevzat Ayaz, *Nevzat Ayaz'ın Hayatından Kesitler*, Cem Ofset, İstanbul, , 2015.
[2] Yaşar Ateşsoy, *Nevzat Ayaz ve Değişen Çankırı Gerçeği*, Cem Ofset, İstanbul, Mayıs 1996.

Cumhuriyetin ilk neslinden biri olan Ayaz, zamanının Anadolusunda dünyaya gelmiş, küçük yaşta yetim kalmış çocuğun kendi çabasıyla neler başarabileceğinin iyi bir örneğidir. Görevinde gerçekleştirdiği başarılı icraatlar, ülkenin siyasi olarak en çalkantılı olduğu 1970'li yılların ikinci yarısında Süleyman Demirel ve Bülent Ecevit'in başında bulunduğu hükümetler zamanında mülki idare amiri olarak görev yapmasına neden olmuştur. 1979'da Türkiye'deki iç çatışmanın zirvesini yaşadığı zamanda İstanbul Valiliğine atanmış, 12 Eylül yönetimi ve Özallı yılların ilk döneminde bu görevini yerine getirmiş, efsane İstanbul Valisi olarak tarihe geçmiştir.

Başkentin yanı başında olmasına rağmen devlet yatırımlarından mahrum bırakılan Çankırı'nın uzun yıllar sonra bu konudaki mahrumiyetini gidermek için çaba sarf eden kişidir Nevzat Ayaz. Bu gerçeği rakip siyasi parti mensupları da ifade etmişlerdir. Özellikle 50. hükümette yürüttüğü Milli Eğitim Bakanlığı görevinde Çankırı'ya yaptığı eğitim yatırımlarından günümüzde kendisini tanımamış nesiller de yararlanmaktadır. Günümüzde kalkınma hızı coğrafi sınırlarına sığmayan Çankırı, yaşadığımız dönem öncesinde en hızlı atılımı Nevzat Ayaz'ın bakanlığı döneminde yaşamıştır. Nevzat Ayaz, bir insanın köklerine yabancılaşmadan kendi çabasıyla başta doğduğu topraklar olma üzere memleketine nasıl yararlı olacağının güzel bir örneğidir.

Bu çalışmanın fikir babası aynı zamanda danışmanı olan Dr. Öğretim Üyesi Recep Büyüktolu hocama ilkokul öğretmeni sabrı ve titizliğiyle benim gibi bu tür çalışmalar için geç kalmış birine tahammül ettiği için teşekkürü bir borç bilirim. Yazılı kaynaklar, belgeler, atama kararları haricinde sözlü kaynak olarak tez çalışmam sırasında kıymetli vakitlerini ayırıp Nevzat Ayaz'ın hayatıyla ilgili sorularıma cevap verme nezaketini gösteren merhum Ayaz'ın torunları Cem Birol, Başak Temur ve bilhassa Haliç Üniversitesi Öğretim Üyelerinden Dr. Dilhan Apak hocama yapmış olduğu katkılardan ve iyi niyetlerinden dolayı teşekkür ederim.

24/ 03/ 2022

Mehmet SEYMEN

ÖZET

Tezin Başlığı : Çankırılı Bir Devlet Adamı Nevzat Ayaz'ın Hayatı, Kişiliği
Tezin Yazarı : Mehmet SEYMEN
Danışman : Dr. Recep BÜYÜKTOLU
Anabilim Dalı : Tarih
Tezin Türü : Yüksek Lisans
Kabul Tarihi : 24/ 03/2022

Çalışmamızda Türkiye'nin güvenlik bürokrasinde yönetici olarak görev yaptıktan sonra siyasi irade tarafından mülki idare amiri görevine getirilen, emekli olduktan sonra ise siyasete atılan, sırasıyla Milli Savunma ve Milli Eğitim Bakanlıkları yapan Çankırı'nın yetiştirdiği önemli şahsiyet Nevzat Ayaz'ın hayatına ele aldık. Çalışmamızın merkezinde her ne kadar Ayaz'ın hayatı yer alsa da, onun hayatını incelemek bir yerde ülkemizin yakın geçmişini de ele almak anlamını taşımaktadır.

Giriş bölümü haricinde üç bölümden oluşan çalışmamızın ilk bölümünde, Nevzat Ayaz'ın hayata gözünü açtığı dönemde dünya ve ülke gündemine dair bilgilere yer verilmiştir. Ailesi, eğitim hayatı, evliliği ve ölümü yine ilk bölümde değinilmiştir. İkinci bölüm ise Nevzat Ayaz'ın memuriyet hayatı nerelerde hangi görevlerde bulunduğu ve görev yaptığı dönemde terör başta olma üzere ülkenin genel durumunu Ayaz'ın hayatı üzerinden ele alınmıştır. Üçüncü bölümde Ayaz'ın siyasete girişini, bakan olduktan sonra başta memleketi Çankırı olmak üzere gerçekleştirdiği projeleri ve icraatlara eğildik. Bu bölümde kullanacağımız kaynaklardan olan meclis oturum tutanakları ülkenin 90'lı yıllardaki savunma ve eğitim mücadelesini göstermesi açısından büyük önem arz etmektedir.

Çalışmamızın sonuç bölümünde ise hayatının büyük bir kısmı görevi nedeniyle zorunlu olarak memleketi dışında geçen, özünü unutmayan bir insanının "Devlet Adamlığı" tanımını nasıl hak ettiğini ortaya koyduk.

Anahtar Kelimeler: Nevzat AYAZ, Çankırı, Devlet Adamı

ABSTRACT

Thesis Title : A Statesman from Çankırı Nevzat AYAZ's. Life, Personality
Author : Mehmet SEYMEN
Supervisor : Dr. Recep BÜYÜKTOLU
Department : History
Thesis Type : Master's Thesis
Date : 24/ 03/ 2022

In our study, we discussed the life of Nevzat Ayaz, an important figure raised by Çankırı, who was appointed as the civil administrator by the political will after serving as a manager in Turkey's security bureaucracy, and entered politics after his retirement. Although Ayaz's life is at the center of our study, examining his life also means dealing with the recent past of our country.

In the first part of our study, which consists of three parts apart from the introduction, information about the world and the country's agenda at the time Nevzat Ayaz opened his eyes to life is given. His family, education life, marriage and death are also mentioned in the first chapter. In the second part, Nevzat Ayaz's life as a civil servant, where he held which positions and the general situation of the country, especially terrorism, were discussed through Ayaz's life. In the third part, we focused on Ayaz's entry into politics, his projects and actions, especially his hometown Çankırı, after he became a minister. The parliamentary session minutes, which are among the resources we will use in this section, are of great importance in terms of showing the country's defense and education struggle in the 90s.

In the conclusion part of our study, we have revealed how a person who has spent most of his life outside his hometown because of his duty, and who does not forget his essence, deserves the definition of "Statesman".

Keywords: Nevzat AYAZ, Çankırı, Statesman

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.b.	Adı geçen belgesel
a.g.t.	Adı geçen tez
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AP	Adalet Partisi
ANAP	Anavatan Partisi
Bil.	Bilimler
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
CKMP	Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
CGP	Cumhuriyetçi Güven Partisi
DP	Demokrat Parti
DYP	Doğruyol Partisi
EGM	Emniyet Genel Müdürlüğü
Enst.	Enstitü
IMF	International Money Fund (Uluslararası Para Fonu)
HEP	Halkın Emek Partisi
md.	Madde
MCH	Milliyetçi Cephe Hükümeti
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MİT	Milli İstihbarat Teşkilatı
MSB	Milli Savunma Bakanlığı
MSP	Milli Selamet Partisi
NATO	North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
s.	Sayfa
RP	Refah Partisi
SHP	Sosyal Demokrat Halkçı Parti

Sos.	Sosyal
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TC	Türkiye Cumhuriyeti
TRT	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TSK	Türk Silahlı Kuvvetleri
YÖK	Yüksek Öğretim Kurumu

1. GİRİŞ

Biyografi çalışmak başka bir insanın karşısında kendisine onu anlatmak gibidir. Biyografisi yapılan kişi ölmüşse geride kalanlara kalır bu anlatıyı dinlemek. Bilimsel bir tezin konusu olan biyografilerde ise kişiyle ilgili bilgilerin kronolojik olarak verilmesinin yanında belgelerde kullanarak eleştirel bir bakış sergilemek gereklidir. Burada dikkat edilecek husus biyografiyi yazanın çalışmaya konu olan şahısla duygusal bağ kurup olumlu ya da olumsuz yönde objektiflikten uzaklaşılmasıdır. Akademik bir çalışmanın konusu olan biyografilerde ise tehlike, biyografisi yapılacak kişi hakkında bilinen genel bilgilerin dışına çıkamamaktır. Sağlam kaynaklara dayalı biyografiler ise akademide farklı disiplinlerde çalışma yapanlar için iyi bir başvuru kaynağıdır.

Okuyucu biyografilerde biyografisi yazılan kişinin, hayatını ve tecrübelerini hap şeklinde alır. Onlarca yıl yaşamış bir insanın hayatından, insanlara aktarılanların değeri tartışılamaz. Biyografiler, konu edilen insanın sadece kişisel özelliklerini sunmakla kalmaz, aynı zamanda bunların yanında karakterin yaşadığı dönemi, bulunduğu kültürü örneklerle anlatır. Okuyucu aynı zamanda bir yerde karşıdaki muhatabın dünya görüşü, ahlak anlayışı, norm ve düşünce yapısı ile alakalı bilgi toplamış olur.

Tarihi şahsiyetlere ait biyografiler ise tarih yazıcılığı açısından hassas bir konudur. Tarih yazımı geçmişte yaşananları bir bütün olarak ele alsa da bireyin rolünü göz ardı etmez. Tarihin kaynağı ne kadar yaşanan olaylar ise bir o kadar olayların içindeki insanların rolüdür. Biyografiye konu olan tarihi şahsiyetle ilgili bilgilerin değeri, yazarın kişiliği, feraseti ve muhakeme gücü ile de doğrundan ilintilidir. Okuyucunun biyografi okurken aklında bulundurması gereken işte yazarın bu özellikleridir. Biyografilerin en önemli olumlu yanı ise resmî belgelerin sıkıcılığına karşı sıcak ve canlı bir tarih vesikası olmalarıdır.

Biyografiye konu edilen kişinin dünyaya gözünü açtığı şehir ve ömrünü geçirdiği mekânların kişiliğine olan etkisi tartışılmaz bir olgudur. Şehirleri birbirinden ayıran, onlara bir insanmışçasına karakter veren ve kimlik kazandıran hafızaları vardır. Şehirde yaşayan insanlarda bu hafızadan payını alır. Aslında bu karşılıklı bir

etkileşimdir. Şehrin insanın kişiliğine katkısı olduğu gibi insanda şehrin hafızasının şekillenmesine katkıda bulunur. Şehir ve insanın karşılıklı etkileşim içinde oluşturduğu hafıza yine bu birliktelik tarafından korunur ve inşa edilir. İnsan ve şehir arasındaki bu karşılıklı ilişki şehir kültürünü oluşturur. Onun için bir şehrin tarihine vâkıf olmadan, insanlarını tanımadan, sokaklarını, çarşısını gezmeden şehrin hafızasını dokusunu anlamak imkânsızdır. Geçmişimizi, kültürümüzü şehirler anlatır ve şekillendirir.

Yukarıda açıklamaya çalıştığımız şehir ve insan ilişkisinin Nevzat Ayaz özelinde anlattığımız çalışmamız bizlere Çankırı ve Türkiye dokusunun bir insanın ömrüne ne derecede yön verdiğinin bir örneğidir. Edip Cansever'in şiirinde söylediği gibi *"insan yaşadığı yere benzer"* insanın doğduğu coğrafya, aile ortamı, çevresi kişiliğinin oluşmasında katkısı büyüktür. Nevzat Ayaz'ın torunu Dilhan Apak'ın "*Çankırı dedem için bir şehirden fazlasını ifade ediyordu. Tüm bu hayat mücadelesinin başlangıç noktasıydı*" sözleri koca bir ömür geride kalsa da köklerinin olduğu topraklara olan özlemin insanın kalbinde hiç sönmediğini gösterir.

Nevzat Ayaz, II. Dünya Savaşının hemen öncesinde cumhuriyetin ilk neslinden biri olarak ülkenin güvenlik bürokrasisinde önemli görevler yapan kadronun içinde yer almış ve kamuoyunca bu kadrodaki en tanınan isimlerden biri haline gelmiştir. Nevzat Ayaz'ın hayatını ve bürokratlık dönemine mercek tutmak, yakın dönem Cumhuriyet tarihini, olayları ve ardındaki gerçekleri görmemize yardımcı olacaktır. Nevzat Ayaz'ın bakanlık dönemini incelemek ise 90'lı yıllar Türkiye'sini değerlendirmemizi ve anlamamızı kolaylaştıracaktır.

Nevzat Ayaz, Cumhuriyet'in ilk neslinden olması hasebiyle cumhuriyetin temel değerlerine ve kurucu kadrosuna bağlı bir insandır. O'nun Milli Savunma ve Milli Eğitim Bakanlığı dönemi özellikle ülke genelinde terörle mücadelenin hassasiyetle uygulanmaya çalışıldığı bir dönemdir. Bakanlık yaptığı dönemde dönemin yoğun gündemine rağmen, muhalefet tarafından yapılan eleştirileri dinleyen, tartışan, soru önergelerine hassasiyetle cevap veren bir yöntemle görevini yapmıştır. Yirmi bir yıl Polis Teşkilatında, on dört yıl Valilik ve dört yıl da Bakanlık yaptığı dönemlerde ülkeye hizmetlerde bulunan Nevzat Ayaz, Cumhuriyet tarihinin en önde gelen bürokrat, siyasetçi ve idealist devlet adamlarından birisidir.

Türkiye ve Çankırı yakın tarihinin en önemli aktörlerinden biri olan Nevzat Ayaz'ın hayatına ışık tutacağımız bu çalışmada aynı zamanda Devlet Adamlığı tanımının Ayaz özelinde nasıl vücut bulduğuna tanık olacağız.

2. AİLESİ VE EĞİTİM HAYATI

2.1. Nevzat Ayaz'ın Doğduğu Yıllarda Türkiye ve Dünya

1914-1918 yılları arasında yaşanan 1. Dünya Savaşı siyasal, sosyal, ekonomik vb. pek çok açıdan ülkeler ve halklar üzerinde derin izler bırakmış, ekonomik buhran, işsizlik, açlık, hükümet bunalımlarına bağlı olarak siyasal istikrarsızlık gibi pek çok sorunların yaşanmasına yol açmıştır. Mustafa Kemal Paşa önderliğindeki Türk bağımsızlık mücadelesi emperyalist güçlerin boyunduruğu altında yaşayan başta Müslüman halklar olmak üzere diğer halklara örnek olmuştur. Bunun en bilinen örneği Hindistan'da İngiliz idaresine karşı Mahatma Gandi'nin doğal liderliğinde başlayan ve Hindistan'ın bağımsızlığını kazanmasını sağlayan direniştir.

Büyük Harbin travmasından yeni yeni kurtulmaya çalışan Dünyada özellikle savaştan yenik ayrılan ülkelerde radikal siyasi akımlar güçlenmiş, mağlubiyetten sonra yapılan antlaşmalarda başta Almanya olmak üzere ulusal onurları zedelenen halklar kurtuluşu bu siyasi akımlara destekte bulmuşlardır. 1929 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde başlayan Büyük Buhran ticaretin sınırlarının genişlenmesine bağlı olarak globalleşmenin de etkisiyle tüm Dünyada ekonomilerin sıkıntı yaşamasına neden olmuştur. Bu duruma bağlı olarak 1930 yılında Almanya'da yapılan seçimlerin sonucunda Adolf Hitlerin liderliğindeki Nasyonal Sosyalist Partisi ülkenin ikinci büyük partisi olmuş, 1933'te ise Cumhurbaşkanı Hindenburg tarafından Adolf Hitler'e Anayasaya tamamıyla uygun bir şekilde Başbakanlığı verdikten sonra Almanya tekrar silahlanmaya başlamıştır[3]. Nazilerin Almanya'yı tekrar yükselişe geçirmesi aşırı ulusal akımların tüm Avrupa'da yükselişe geçmesine yol açmış, popülerliklerini artırmıştır. Nazi Almanya'sının yayılmacı politikaları sonucunda Avrupa, tarihinde görülmedik bir kanlı savaşa sürüklenmiştir.

[3] William L. Shırer, *Nazi İmparatorluğu-1*, (Çev: Rasih Güran), İnkılap Yayınları, İstanbul 2003, s. 541.

Türkiye'de ise Osmanlı İmparatorluğundan Türkiye Cumhuriyetine geçişin sarsıntılarının yaşandığı görülmektedir. Büyük güçlüklerle kazanılan bağımsızlık savaşı sonunda kurulan cumhuriyet 1930 yılına gelirken seri devrimlerle Türk milletine özellikle zihniyet anlamında büyük bir değişim yaşatmıştır. Dünyada yaşanan 1929 Büyük Buhran yeni sağlamlaştırılan Türk ekonomisini de etkilemiştir. O dönemde tarım ağırlıklı olan dış ticaretimiz, bütün dünyada tarım ürünlerinin fiyatlarındaki düşüşlerle zarar görmüştür. Zaten emekleme döneminde olan makinalı tarım benzin fiyatlarını artması sonucu tamamen durmuş, Ege ve Trakya'da birçok arazi boş bırakılmıştır[4]. Bunun üstüne 1929 yılında Osmanlıdan kalan borçların ödenmesine başlanacak olması bütçeyi zor durumda bırakmıştır. Genç Türk Cumhuriyeti 1930'lu Yılların Başında, planlı ekonomi ve devletçilik politikasına geçiş yapmıştır[5].

Yeni cumhuriyetin demokrasi denemelerinden biri olan Serbest Cumhuriyet Fırkası 1930 yılı Ağustos ayında kurulmuş, iktidara olan tepkinin makul olmaktan çıkmasından dolayı Fırka lideri Kasım ayında partisini feshederek bu denemenin erken sona ermesine neden olmuştur[6]. 1930'ların en önemli hamlesi yerel seçimlerde kadınlara ilk defa oy hakkı tanınmasıdır. Yurtta Sulh Cihanda Sulh prensibinden yola çıkılarak komşularla iyi ilişkiler kurulmasıyla bölgesel istikrara katkıda bulunan yedi senelik rejimin bu yoldaki çabaları meyve vermeye başlamıştır. Bunun en güzel örneği Yunanistan Başbakanı Venizelos'un Cumhuriyet Bayramı kutlamalarına katılmasıdır[7].

Devrimler hızla hayata geçirilirken asırlara dayanan kökleşmiş batıl gelenek ve davranışlarla yaşaya gelen toplumda çatlak sesler de çıkmıştır. 1930 yılının Aralık ayında Menemende gerçekleşen irtica ayaklanmasında Asteğmen Mustafa Fehmi Kubilay ve 2 bekçi hayatını kaybetmiştir[8].

---

[4] Feyzullah Ezer, "1929 Dünya Ekonomik Krizinin Türkiye'ye Etkileri", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt: 20, sayı: 9, Elazığ, 2006, s. 437.

[5] COŞKUN Alev, "Genç Türk Cumhuriyeti", Cumhuriyet, Erişim tarihi: 30 Ocak 2020, https://cumhuriyet.com.tr.

[6] Ali Fethi Okyar, *Serbest Cumhuriyet Fırkası Nasıl Doğdu, Nasıl Feshedildi*? Ketebe Yayınevi, İstanbul, Aralık 2019, s. 96.

[7] Hakan Uzun, "1919-1950 Yılları Arasında Türkiye-Yunanistan İlişkileri", *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, cilt: 5, sayı: 2, Kırşehir, 2004, s.44.

[8] Barış Ertem, "TBMM ve Divan-ı Harp Kayıtlarına Göre Kubilay Olayı", *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt: 2, sayı: 3, Yalova, 2012, s. 106.

1930 yılına gelindiğinde Çankırı yakın geçmişte yaşanan savaşların yorgunluğunu üstünden atmakla uğraşmıştır. Cihan Harbinde ve Kurtuluş Mücadelesi öncesi işgale uğramayan şehirlerden olan Çankırı bu sebepten dolayı ve İstanbul'dan Anadolu'ya gönderilen silahların İnebolu'ya deniz yoluyla geldikten sonra Ankara ulaşmasındaki güzergâhlardan biri olması nedeniyle önemli bir yere sahiptir. Çankırı kadın, erkek, çocuk Milli Mücadeleye elinde gelen katkıyı sağlamıştır. Birinci Dünya Savaşında 1464 şehit veren Çankırı, dört yıl süren Milli Mücadelede verdiği 358 şehitle kendinden kalabalık birçok şehirden daha fazla şehit vermiştir. Çankırı sadece cepheye gidecek cephanenin lojistiğinde rol almakla kalmamış Sakarya Savaşı sırasında 25 Ağustos 1921'de halkında yardımıyla bir hafta içinde 1.000 yataklık askeri hastane kurarak cephede yaralanan askerlerin bakımını yapmıştır. 5 Mart 1922 tarihinde ise Çankırı'da askerlik çağı geçmişlerden ve engellilerden oluşan bir "*Amele Taburu*' kurulmuş ve yol, köprü onarımı ve kışla yapımında görevlendirilmiştir[9].

Genç Cumhuriyetin Çankırı'ya ilk katkısı şehrin adının değiştirilmesi olmuştur. Osmanlı döneminde bir sancak olan Çankırı'nın adı Hititlerin tarih sahnesinden çekilmesinden 100 yıl sonra bu topraklara gelen Paflagonlar zamanında Gangra iken Türklerin Anadolu fetihlerinin başlayıp Türk egemenliğine girdikten sonra Kengırı olarak telaffuz edilmeye başlanmıştır. Osmanlı döneminde de resmi kayıtlara Kengırı olarak geçmiştir[10]. Cumhuriyetin ilanından sonra 1925 yılında ise Çankırı olarak değiştirilmiştir. Agah Dolay "*20 Yüzyılın İlk Yarısında Çankırı*" adlı doktora tezinde Çankırı isminin verilmesiyle ilgili Türkiye Büyük Millet Meclisi 2. Dönem tutanaklarına dayanarak şehrin isminin değiştirilme meselesini şöyle aktarıyor; *"TBMM'nde 11 Nisan 1925 Cumartesi günü yapılan 99 ncu içtimada Çankırı Milletvekili Ahmet Talat Bey ve arkadaşları tarafından Kengırı adının, Çankırı olarak değiştirilmesi ile ilgili bir önerge verilmiştir… Görüşmede Ahmet Talat Bey söz almış ve neden değişmesi gerektiği konusunda açıklama yapmıştır… Saruhan Mebusu Vasıf Bey önerge sahibinin açıklama yapmasını istemiş, Meclis Başkanı Kazım Bey istek önergesi olmasından dolayı açıklamaya gerek yok diyerek*

[9] Recep Büyüktolu, *Demokrasinin Gelişim Sürecinde Çankırı Milletvekilleri (1950-1954)*, Çankırı Belediyesi Yayınları, Çankırı, 2014, s. 20-21.
[10] Bahattin Ayhan, *Çankırı Tarihi*, Irmak Tan. Taahh. San. Tic.Ltd. Şti., Ankara, Şubat 1998, s. 227.

görüşmeyi sonlandırmıştır. Bu görüşmeden sonra Çankırı adı kullanılmaya başlanmıştır[11]*…*"

Yeni döneme yeni isimle başlayan Çankırı, imparatorluğun son yüzyılında vatanın geçirmiş olduğu onca badirenin ardından diğer şehirler gibi yaralarını sararak tekrardan ayağa kalkmaya çalışıyordu. 1930 yılında Çankırı "*…Merkez, Çerkeş, Koçhisar (Ilgaz) adlı üç kazası…*"olan bir şehir. Nevzat Ayaz'ın dünyaya geldiği Bayramören ise 1930 yılında Ilgaz ilçesine bağlı Karacaviran nahiyesine (Kurşunlu) bağlı bir köy. Bayramörende 1930 yılına gelindiğinde "*150 hane, 60 işyeri, 3 kahvehane, 1 han, 3 fırın…*" bulunuyordu. 1955'de Bucak olan Bayramören 1971 belediye, 1990'da ilçe merkezi yapılmıştır. 27 köyü olan Bayramören'in, yüzölçümü ise 265 km^2 [12]. 1930 yılına gelinirken Dünya, Türkiye ve Çankırı genel hatlarıyla yukarıda belirtilen bir görünüme sahip. Nevzat Ayaz işte bu ortamda dünyaya gözlerini açmıştır.

2.2. Ailesi

Nevzat Ayaz'ın annesi Bayramörenli Hacımustafaoğullarından Mustafa Efendi ve Emine Hanımefendinin kızı 1907 doğumlu Satı Hanım'dır. Satı Hanım'ın annesinin ailesi soyadı kanunundan sonra "YÜCE" soyadını almıştır. Satı Hanımın kendinden küçük iki erkek kardeşi daha dünyaya gelmiştir[13].

Nevzat Ayaz'ın babası Bayramörenli Ensaroğullarından Ali Efendi ve Ayşe Hanımefendinin oğlu 1902 doğumlu İsmail Beydir. Ensaroğulları ailesi soyadı kanunundan sonra "KOCAKOĞLU" soyadını almıştır. İsmail Bey'in kendisinden 7 yaş büyük abisi ve 3 yaş büyük ablası vardır. Abisi nüfus kayıtlarına göre 33 yaşında bekâr olarak ölmüştür. Nevzat Bey'in babası İsmail Bey ile annesi Satı Hanım 13.10.1924'te dünya evine girmişlerdir. İlk çocukları Hatice 1927 yılında doğmuştur. Hatice Hanım 1943 yılında Kasım Koruk ile evlenmiştir. Hatice Hanım evlendikten sonra Ankara'da yaşamaya başlamış, ortaokul yıllarında kardeşi Nevzat'ın eğitim nedeniyle Ankara'ya gelmesiyle kardeşine hem ablalık ham annelik yapmıştır.

[11] TBMM Zabıt Ceridesi, Devre II, İçtima Senesi II, 99. İçtima, 11 Nisan 1341 Cumartesi, cilt: 1, s. 217.
[12] Ayhan, a.g.e., s. 233-230-272.
[13] Çankırı ili Bayramören ilçesi Merkez Mahallesi Aile Kütüğü.

Nevzat Ayaz İsmail Bey ve Satı Hanımın ikinci çocukları olarak 5 Eylül 1930 tarihinde dünyaya gelmiştir.

İsmail Bey ve Satı Hanımın 1936'da Cevat adını verdikleri bir çocukları daha olmuş ama bir yaşında hayatını kaybetmiştir. Nazır Şentürk'ün İstanbul Valileri kitabının Nevzat Ayaz'a yer verdiği bölümde doğumuyla ilgili şu bilgileri vermiştir:

"*….Aslında o tarihte ailece Ankara'da ikamet ediyorduk... Normal olarak annemin Ankara'da doğum yapması gerekiyordu. Anadolu'nun o günkü adet ve ananeleri gereği annem, kayınvalidesi ile annesinin yanında doğum yapması için, beni Bayramören'de dünyaya getirmiş*[14]."

Nevzat Ayaz'ın doğumundan sonra ailesi İsmail Bey'in görevi nedeniyle Ankarada yaşamışlardır. Nevzat Ayaz'ın babası İsmail Bey bir Polis memurudur ve Ankara Emniyet Müdürlüğü 3. Şubede görev yapmıştır. Nevzat Ayaz, "*Ben çocukluğumdan itibaren Ankarada büyüdüm. Babam Polisti. Benim doğduğum senelerde Ankara Valisi Nevzat Tandoğan'dı. Babam onun emrinde olan kişi. Adımı Nevzat koyuyor ve kendi kendine bir temennide bulunuyor: Benim oğlum: Vali olacak*" sözleriyle adının Nevzat olmasının hikâyesini açıklığa kavuşmuştur[15].

Genç Cumhuriyetin başkenti o dönemin modernleşme projelerinin en önemli örneği olmuştur. Ankara'nın bu model rolü şehrin ruhuna işlemiş, sokakta gezen insanların kıyafetinden hal ve tavırlarına, yabancı mimarlara yaptırılan devlet binalarına, park ve bahçelere kadar Cumhuriyet Ankara'da şekil bulmuştur. Altındağ ilçesi Turgut Reis Mahallesinde iki katlı taş bir binada oturan Nevzat Bey ve ailesi genç cumhuriyetin kalbinde döneme tanıklık etmiştir.

Bayındırlık yatırımları her ne kadar hızla ilerlese de yüz yıllardır bir çivi çakılmamış Anadolu'yu baştan yaratmak kolay bir iş olmamıştır. Muasır Medeniyet seviyesini üstüne çıkabilmek için özellikle Batı Avrupa ülkelerinin çok önceden çözüme kavuşturduğu alt yapı yatırımlarını gerçekleştirmek zaman almıştır. Dönemin alt yapı eksikliğini Nevzat Ayaz "*O zamanlarda evlerde elektrik yok; gaz lambasıyla ışınıyoruz*[16]" sözleriyle dile getirmiştir.

[14] Nazır Şentürk, *İstanbul Valileri*, Doğan Kitap, İstanbul, 2011, s. 134.
[15] Yener Süsoy, "Virgülüne Dokunmadan Nevzat Ayaz ", *Milliyet-Renk*, (6 Şubat 1984), s. 1.
[16] Ateşsoy, a.g.e., s. 13.

Ankara'da sakin ve mutlu bir ortamda ailesi ile yaşayan Nevzat başkentin yeni mekânlarını görme fırsatını bulmuştur. "*Hafta sonlarında Çubuk Barajı ve Atatürk Orman Çiftliği'ne gittiğimiz günleri hiç unutmam*[17]." diyerek Ankara'nın yeni çehresine olan tanıklığını anlatmıştır.

Nevzat Ayaz yedi yaşına geldiğinde hayatının en talihsiz olayını yaşamış ve babasını kaybetmiştir. Nevzat Ayaz bu acı olayı; "*Ocak ve Şubat ayları Ankara'da çok soğuk geçiyor… Karaoğlan Polis Noktasında, gece nöbet tutarken soğuk alıp, zatürreye yakalanıyor. Teşhis geç konulduğu için, hastalık ilerliyor… Birkaç gün içinde babamı kaybediyoruz*[18]." sözleriyle dile getirmiştir.

Her küçük çocuk için baba figürü güçlü ve en büyük kahramandır. Nevzat Ayaz'ın babası gibi polis mesleğinden olan bir baba küçük çocuğun gözünde daha bir güçlü kişilik haline gelmiştir. Küçük yaşta babasının kaybetmesinin Nevzat Ayaz'ın üzerinde en büyük etkisi baba mesleğini seçmesi olmuştur.

Nevzat Ayaz yıllar sonra babası ölmeden önce onunla beraber yaşadıklarını özlemle ifade etmiştir:

"*Ankara'da birlikte olduğumuz zamanları hatırlıyorum. Ankara'da valilik binası vardır, oranın altı Emniyet Müdürlüğü idi. Babam Emniyet Müdürlüğü'nde, merkezde çalışıyordu. Annemle Ulus'a doğru giderken, bazen ben içeri girer babamı alırdım. Onun elinden tutup, beraber çıkardık. Güzel hatıralarım var babamla ilgili*[19]…."

Küçük yaşta kaybettiği babasının fiziki yapısın Nevzat Ayaz'ın hayatından kesitler kitabında şu sözlerle yer almıştır; "*Babam, 1.85-1.90 boyunda, 100-110 kilo ağırlığında, güçlü kuvvetli bir yapıya sahipti. Bu sağlam yapıdaki insan, teşhis hatası yüzünden, kısa sürede, henüz 35 yaşında hayata veda etti*[20]."

[17] Ateşsoy, a.g.e., s. 15.
[18] Ateşsoy, a.g.e., s. 15.
[19] Figen Yaman Coşar, "*Çankırı Tarihine Tanık*", Erişim tarihi: 9 Mayıs 2006, http://www.cansaati.org.
[20] Ayaz, a.g.e., s. 7.

Yener Süsoy ile yaptığı mülakatta "*Babam Emniyette çalıştığı için Valiye yakınlığı olan onun emrinde olan bir kişi… o arada bir temennide bulunuyor "Benim oğlum büyüyünce Ankara Valisi olacak" diye. Bu bizim küçüklüğümüzde ve ilk doğduğumuz günde belki kaderimize giren bir rastlantı oluyor*[21]." sözleriyle babasının duasının kabul edildiğini ifade etmiştir. Geleneksel aile yapımızda anne ve babanın evladı için yaptığı dua ve temenniler yerine gelir sözü yıllar sonra gerçekleşecek kendisi Vali olmuştur. Babasının duası/temennisi küçük yaşta onu kaybedip yetim büyüyecek olan Nevzat Ayaz'ın Ankara değil ama Türkiye'nin en büyük şehrinin efsanevi Valilerinden biri olmuştur.

2.3. Atatürk'e Dair Hatıraları ve Atatürk Sevgisi

Nevzat Ayaz'ın kişisel özellikleri arasında en dikkate değer olanların başında şüphesiz Atatürk'e karşı derin sevgi ve saygısı gelmektedir. Bu hassasiyetini torunu Cem Birol "*Dedemin Atatürk hassasiyeti ve sevgisi inanılmaz kuvvetlidir. O konuda okuduğu bir dolu kitapları da vardı*" sözleriyle dile getirmiştir. Milli mücadele ve genç Cumhuriyetin kuruluş serüvenini yaşayan nesillerin Mustafa Kemal Atatürk ve Milli Mücadeleyi yapan kadrolara olan hürmeti sonsuzdur. Nevzat Ayaz'da cumhuriyetin yetiştirdiği ilk nesillerden olması hasebiyle Atatürk'e olan saygı ve sevgisi yüksektir. İzmir Valiliğinden emeklilik nedeniyle ayrıldığında kamuoyuna verdiği yazılı açıklamada da bu konudaki hassasiyetini şu sözlerle dile getirmiştir:
"*Devlet Hizmetinde bulunduğum 36 yıldan beri, bana verilen görevleri; Anayasa ve Kanunların çizdiği hudutlar içinde, Atatürk İlke ve İnkılaplarına bağlı, Laik Cumhuriyet Prensibinden taviz vermeden, devletten ve vatandaştan yana tam bir tarafsızlıkla yerine getirmenin inanç ve gururunu taşıyorum*[22]."

Nevzat Ayaz'ın Atatürk hassasiyeti çalışmamızın ileriki bölümlerinde de göreceğimiz gibi her fırsatta altını çizdiği vazgeçilmezi olmuştur. Nevzat Ayaz'ın Atatürk'e karşı duyduğu bu sevgi ve saygının büyük olmasında şüphesiz onu

[21] Yener Süsoy, "*Virgülüne Dokunmadan Nevzat Ayaz* ", *Milliyet-Renk*, 6 Şubat 1984, s. 1.
[22] Ayaz, a.g.e., s. 204.

görmesinin de etkisi olmuştur. Genç cumhuriyetin yeni neslinden olan Nevzat Ayaz'ın kurucu liderini canlı olarak görmesi çocukluğundan kalma en önemli hatıralarından biridir.

Ankara'da ailesiyle yaptığı gezilerinden birinde Atatürk'ü görme şansına yakaladığıyla ilgili anısını şu sözlerle anlatmıştır:

"*….Atatürk Orman Çiftliğinde, Büyük Önder Atatürk'ü görme mutluluğunu yaşadım. Orman Çiftliğinde arkadaşlarımızla oynarken, Atatürk'ün Çiftliğe geldiğini haber verdiler. Hep beraber, Atatürk Köşküne koştuk… Atatürk otomobili ile geldi. Arabadan indi ve terasa çıkarak, tek başına, ileri geri yürümeğe başladı… Bir süre Yüce Atatürk'ü seyrettik*[23]."

Atatürk'ü ikinci görüşü ise Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında Ankara hipodromunda gerçekleşiyor. "*Tahminen, 1936 yılı idi. Atatürk Şeref Tribününde oturuyor. Biz, Şeref Tribününün solundaki kapalı tribünde ailece oturuyoruz. Atatürk, Nutkunu söyledi. Resm-i geçidi ayakta, elinde şapkası ile izledi*[24]".

Eşinin ölümüyle iki yetim çocukla kalan Satı Hanım yetiştiği, çocuklarını dünyaya getirdiği memleketi Bayramören'e, baba evine döndü. Yedi yaşındaki Nevzat ilkokula burada başladı. Ablası Hatice ise ilkokulu ikinci sınıfa kadar Ankara'da devam edip Bayramören'de bitirdi. Bayramören'e geldiklerinde babaannesiyle kalmaya başladı. Aynı zamanda annesinin babası, küçük dayısı da onları himaye etmişlerdir.

Nevzat Ayaz'ın anılarında dönemin Bayramören köyü ile ilgili bilgiler de yer almaktadır:

"*…. bizim Bayramören 1943 yılına kadar Safranbolu tipi evlerden oluşuyor idi. Çok güzeldi ama maalesef 43 yılında deprem oldu ve sonrasında yangın çıktı. Bayramören'in üçte ikisi yandı. 44 senesinde bir deprem daha oldu, kalan üçte biri, ayakta kalan evleri de yıkıldı. Bayramören'de hiç eski eser kalmadı*[25]…."

[23] Ayaz, a.g.e., s. 6.
[24] Ayaz, a.g.e., s. 6.
[25] Figen Yaman Coşar, "*Çankırı Tarihine Tanık*", Erişim tarihi: 9 Mayıs 2006, http://www.cansaati.org.

AFAD kayıtlarında Nevzat Ayaz'ın 1943 depremi olarak bahsettiği deprem 26.11.1943 tarihinde meydana gelen Ilgaz depremidir. Söz konusu depremde bölgede 2824 kişi hayatını kaybetmiş, 25000 konut ise yıkılmış ve ağır hasar almıştır. 1944'te bahse konu depremin ise aynı bölgede meydana gelen 1 Şubat 1944 Bolu-Çerkeş depremidir[26].

1944 depremi İstanbul Üniversitesi Maden Fakültesi Jeofizik Mühendisliği Bölümü tarafından hazırlanan Türkiye'nin Büyük Depremleri Rehberinde yer almaktadır. Rehberde depremin Anadolu'nun büyük bir bölümünde hissedildiği, hasarın batıda Bolu ovasından doğuda Kurşunluya kadar uzanan yaklaşık 200 km. uzunluktaki bir bölgede gözlemlendiği belirtiliyor. Depremde 5000 yapı kısmen ya da tümüyle yıkılmış, yaklaşık 4000 kişi yaşamını yitirmiştir[27].

Nevzat Ayaz çocukluğunun geçtiği Bayramöreni ailesi örneğinde şöyle anlatmıştır: "*Pek fazla köy tipi bir yaşantı yoktu evimizin içinde. Ama esasen Bayramören görgülü bir yer. Özellikle İstanbul ile çok eski yıllardan beri irtibatı olan bir yer. O nedenle Bayramören'in insanları daha değişik yaradılışta, tipte… Hanımları işlerini alışılmışın dışında, gayet güzel yapan hanımlar… Yaşam tarzları daha bir değişik bir yaşamdı. Bu da Bayramören'in İstanbul ile irtibatından kaynaklanıyordu*[28]."

Bayramören ilçesinin bugünde Çankırı Merkezle olan bağı kuvvetli değildir. Coğrafi yapısı, özellikle genç nesli bölgede tutacak iş imkânlarının olmaması nedeniyle geçmişten bugüne sürekli başta İstanbul olmak üzere büyük şehirlere göç vermiştir. Bu nedenle şehirli kültürü ilçe insanında yaygındır.

Her köy çocuğu gibi Nevzat Ayaz da bağ bahçe işleri ile ilgilenmiştir. 1930'lu yılların sonuna doğru Zirai Donatım Kurumu Genel Müdürü ve aynı zamanda bölge insanı olan Hakkı Nuri Melan'ın çabalarıyla örnek çiftlikler kurulmuştur. Zamanın gözde ürünü ise elma olmuştur. Ayaz anılarında bu durumu "*Bayramören ve köylerde Amasya elmasının en kalitelisi ve en güzelinin yetiştiği yıllar olmuştur. Bu*

[26] *Türkiye'nin En Büyük 10 Depremi*, Erişim tarihi: 30 Ekim 2020, http://milliyet.com.tr.
[27] İstanbul Üniversitesi Maden Fakültesi Jeofizik Mühendisliği Bölümü, *Türkiye'nin Büyük Depremleri Rehberi*, İstanbul 1988.
[28] Figen Yaman Coşar, "*Çankırı Tarihine Tanık*", Erişim tarihi: 9 Mayıs 2006. http://www.cansaati.org.

bakımdan biz de etkilendik ve bağımızın çevresine elma ağaçları diktik. Bir süre sonra da meyvelerini toplamaya başladık[29].” sözleriyle ifade etmiştir.

Memleketinde aile büyüklerinin himayesinde yaşayan Nevzat Ayaz’ın çocuklukta en zevk aldığı konuların başında avcılık yer almıştır. Büyükbabasının aşama aşama onu avcılıkta nasıl yetiştirdiğini “….*önce avladığı kuşları taşıttı. Daha sonra tüfeği taşımağa başladım. Ortaokul ve liseye gittiğim yıllarda, tatilde Bayramörene geldiğim zamanlar artık tüfeği kullanmaya ve tüfekle avlanmağa başlamıştım.*” diyerek ifade etmiştir. Hatta günümüzde Türkiye’nin bazı yörelerinde görülen av için yırtıcı kuş yetiştirme geleneğinin zamanın Bayramöreninde yapıldığını Ayaz “*Büyükbabam aynı zamanda av için yırtıcı kuş doğanı terbiye ederek kullanırdı…. Yıllarca doğan yetiştirme çalışmalarında büyükbabama yardımcı oldum*[30].” sözleriyle anlatmıştır.

Yıllar sonra Milliyet Gazetesinden Yener Süsoy’un “*Hangi spora düşkün*sünüz” sorusuna “*Bir spor branşıyla doğrudan bir alakam yok. Futbolu vesaireyi seyrediyoruz. Av sporuyla eskiden bir ilgim vardı. Ava meraklıydım. Daha çok keklik avıyla ilgilenirdim*.” cevabını vermiştir. Nevzat Ayaz için çocukluğunun büyük bir bölümünü geçirdiği Bayramörenin hep ayrı bir yeri olduğunu “…*Çankırı’nın Kurşunlu ilçesine bağlı Bayramören nahiyesi… Arkadaşlarımın bir kısmı o köyde yaşıyorlar, bir kısmı hayatını kaybetti. O 5 yıl çok güzeldi. Bağda, bahçede uğraşmak, ineklerle uğraşmak. Bahçe bellemek, bağ sulamak gibi*[31]….” sözleriyle ifade etmiştir.

Nevzat Ayaz’ın Figen Yaman Coşar ile yaptığı mülakatta söylediği “*evin içinde pek köy yaşantısı yoktu*” sözü yetiştiği aile ortamı ve etkileşim içinde olduğu çevreyle ilgili bir durum. Yetişme çağındaki bir çocuk için çevresinde örnek alınabilecek kişilerin olması o çocuk için büyük bir şanstır. Nevzat Ayaz da bu şansa sahip bir insandı. Bayramören gibi adeta dört dağın arasında olan, bağlı bulunduğu ilden kilometrelerce uzak bir köyde tüm mahrumluklara rağmen sakin bir aile ortamında büyüyünce sınırlarını ve potansiyelini bilen bir çocuk yetişmiştir.

[29] Ayaz, a.g.e., s. 8.
[30] Ateşsoy, a.g.e., s. 16.
[31] Yener Süsoy, “Virgülüne Dokunmadan Nevzat Ay*az* ”, *Milliyet-Renk,* 7 Şubat 1984, s. 1.

Bu durumu annesinin halasının eşi Ahmet Reşit Yücel örneğinde görmekteyiz. "*….annemin halasının eşi vardı. Babası İstanbul da ticaretle uğraşıyordu, oğlunu Galatasaray da okutmuş. Fransızca öğretmeni. Çeşitli illerde Kastamonu'da, Yozgat'da maarif müdürlüğü var. Ankara Erkek Lisesi Müdürlüğü yapmış… Bizim çocukluğumuz bunların yanında geçti… Evinde büyük kütüphanesi vardı. Fransızca kitaplar… İlk radyo onların evinde, 1937-38 yılında. Herkes akşam oldu mu, evin önünde kuyruk olurdu. Harp yıllarıydı, akümülatörle çalışırdı radyo. Yani öylesine bir ortam içerisinde… Benim ondan aldığım çok şeyler var, benimle özel olarak ilgilenirdi. Dolayısıyla biz de onun hal, hareket ve tavırlarından esinleniyor, etkileniyorduk. Bunlar bir köyde oluyor….*[32]."

Bizim bu çalışmamıza kadar Nevzat Bey'in babasının ailesinin soyadı kanunundan sonra Kocakoğlu soyadını almış olmasına rağmen neden Ayaz soyadını kullandığı konusunda bir bilgi bulunmamaktadır. Müteveffa Nevzat Bey'in aile soyadı Kocakoğlu iken kendisininki neden Ayaz? Annesi Satı Hanım 1945 yılında Bayramörenli Kasım Ayaz ile ikinci evliliğini yapmıştır. Nüfus kayıtlarında yaptığımız inceleme sonucunda Kasım Ayaz'ın kardeşi ve Satı Hanımdan önce yaptığı iki evlilikten çocuğu olmamıştır. Kasım Ayaz Satı hanımla evlendikten sonra Nevzat Beyi resmi olarak evlat edinerek kendi nüfusuna geçirmiştir. Evlat edinme sonrası Nevzat Bey Medeni Kanuna göre evlat alan Kasım Beyin "Ayaz" soyadını taşımaya başlamıştır. Ne "*Nevzat Ayaz'ın Hayatından Kesitler*" adlı kitapta ne de Yaşar Ateşsoy'un "*Nevzat Ayaz ve Değişen Çankırı Gerçeği*" adlı kitabında bu konuyla ilgili bir bilgi yoktur. Annesi Satı Hanımın ikinci eşi Kasım Bey ile evliliğinden çocuğu da bulunmamaktadır.

1930'lu yılların sonuna doğru dünyada yeni bir savaş tehlikesi belirmişti. David Fromkin'in birinci dünya savaşı sonunda Ortadoğu'nun nasıl şekillendiğini anlattığı "*Barışa son veren Barış*[33]" kitabının adı aslında savaş sonrasında yapılan teslimiyet antlaşmaları göze alındığında Avrupa için de iyi bir tanımlama olur. Özellikle Almanya'ya 1919'da Versailles Antlaşması ile toprak, ordu ve ekonomik olarak ezici şartlar dayatılması ulusal onurlarının zedelenmesine neden olmuştur. Bu durum

[32] Figen Yaman Coşar, "*Çankırı Tarihine Tanık*", Erişim: 9 Mayıs 2006. http://www.cansaati.org.
[33] David Fromkin, "*Barışa Son Veren Barış*", (Çev: Mehmet Harmancı), Epsilon Yayınevi, İstanbul, 2004.

mağlup ülkelerde totaliter rejimlerin Almanya ve İtalya'da olduğu gibi halk tarafından desteklenmiştir.

1939 yılına gelindiğinde ekonomik ve askeri olarak tekrar eski gücüne ulaşan Almanya'nın Polonya'ya saldırısıyla başlayan savaşta Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün gayretleriyle Türkiye tüm baskılara rağmen savaşta taraf olmamasına rağmen savaşın neden olduğu olumsuzluklardan etkilenmiştir. Nüfus ve ekonomik açıdan kendini toparlayamayan Türkiye'de İnönü'nün söylediği gibi "*Savaşın en çok hissedilen tarafı hayat pahalılığı olmuştur*[34]." Arz sorunu yaşanması bağlı olarak bazı mallardaki enflasyon oranı %1000'i bulmuştur. Tüketim mallarının piyasada bulunması zorlaşmış, ekmek, şeker, pirinç, yağ gibi temel gıda maddeleri karneye bağlanmıştır[35].

İkinci Dünya Savaşı yıllarında çocukluk çağında olan Nevzat Ayaz her vatandaş gibi savaşın ülkeye olan olumsuz yansımalarından "*Harp yıllarının sıkıntılarını hep birlikte yaşadık… Yarım ekmekle o günlerin şartlarında 3 öğün yemek yiyip karnını doyurmak mümkün değildi. Bu sebeple de karne veya ekmeği karaborsadan temin etme usulü gelişmişti*[36]." sözleriyle bahsetmiştir. Temel gıda maddelerinin karneye bağlandığı ve kişi başına tüketilecek ekmek miktarına sınır konulduğu ikinci dünya savaşı yıllarında 7 yaşından büyük Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları için ekmek hakkı günlük 375 gram olarak belirlenmiştir[37]. Türkiye'nin savaşa girmemesine rağmen dönemi yaşayanlardan Ayaz'ın anlattığı temel ihtiyaç maddelerinin temin etmede yaşanılan zorlukların anlatıldığı sohbetleri dinledim.Bu olumsuzlukları aşmada yine çevresinin yardımı olmuştur. Ayaz savaş yıllarında yaşadıklarını şu sözlerle anlatmıştır:

---

[34] İrfan Bülbül, "İkinci Dünya Savaşının Türkiye'de Sosyal Hayata Olumsuz Yansımaları", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*, sayı: 9, İstanbul, 2006, s. 3, 44.

[35] ATAN Emre, "İkinci Dünya Savaşında Türkiye Ekonomisi", *Tarih Ekonomi ve Siyaset Araştırmaları Derneği,* Erişim tarihi: 29 Haziran 2018. https://www.tesadernegi.org.

[36] Ayaz, a.g.e., s. 9.

[37] Sabit Dokuyan, "İkinci Dünya Savaşı sırasında Yaşanan Gıda Sıkıntısı ve Ekmek Karnesi Uygulaması", *Turkısh Studies Dergisi*, cilt: 8, sayı: 5, 2013, s. 200., Gül Yetim, "*1939-1950 Arasında Türkiye'deki Sosyo-Ekonomik Durumun Çok Partili Hayata Etkileri*", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2006 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 140.

"*1942 de Ankara'ya geldiğimde karne döneminde, öyle sıkıntılı dönemde ortaokulda okudum. Almanların hudutlara geldiğinde… Türkiye genelinde karartmaların olduğu dönemler… Ama bir sıkıntısını yaşamadık çok şükür, dayım vardı belediyede polisti. İhtiyaç olduğu kadar ekmek karne ekmek karnemiz bulunuyordu*[38]."

2.4. Eğitim Hayatı

Nevzat Ayaz babasının ölümünden sonra geldikleri Bayramören'de İlkokulu bitirmiştir. 1940'lı yılların başında ortaokul seviyesinde okul sadece Çankırı merkezde bulunuyordu. Lise seviyesinde bir öğrenim kurumu Çankırı'da bulunmadığından, Nevzat Ayaz ile aynı yaşlarda olan çocuklar gibi Ankara ve Kastamonu gibi çevre illere tahsillerine devam etmek için gitmiştir. Kişisel anlatısında "*İlkokul yılları geçti. Ortaokula devam etmek için Ankara'ya gitmem gerekiyor. İlk yıl, Ankara'da polis memuru olan dayımın yanında okudum. Bugün, Yüksek İhtisas Hastanesi'nin bulunduğu yerde, Taşmektep denilen 3. Ortaokul'da okuyordum*[39]." Nevzat Ayaz Taşmektepte 1 sene okuduktan sonra okulun yıkılmak üzere tahliye edilmesi nedeniyle ikinci ve üçüncü sınıfları evlenerek Ankara'ya gelen ablasının yanında Kurtuluş 1. Ortaokulunda devam etmiştir. İkinci Dünya Savaşının devam ettiği yıllarda Ankara'da eğitimine devam eden Nevzat Ayaz harbin ülkeye etkisine olan şahitliğini "*41, 42 yılları harp devam ediyordu. 1942 de Ankara'ya geldiğimde karne döneminde, öyle sıkıntılı dönemde ortaokulda okudum*[40]." sözleriyle anlatmıştır. Ortaokulu bitiren Nevzat Ayaz Gazi lisesine başlamış ve 1. Sınıfı orada bitirmiştir. Liseye sivil bir lisede başlamasına rağmen kendisinin ifadesiyle baba mesleğinin onu çekmesinden dolayı ve de ailesinin buna karşı çıkmasına, bir yılını feda etmek pahasına Polis Koleji sınavlarına girmiştir. Hatta sınava ailesinden habersiz girmiştir. Küçük yaştayken ailesinden habersiz girdiği bu macerayı Ayaz; "*Kesin kararımı vermiştim; Polis Koleji'ne gidecektim. Bir yılımı feda ettim. Aileme haber vermeden, Polis Koleji sınavlarına girdim ve kazandım. Ailemde sonuçta kabul etmek durumunda kaldı*[41]." sözleriyle ifade etmiştir.

Polis Kolejinde daha sonra İstanbul'da birlikte görev alacağı Şükrü Balcı ile sınıf arkadaşı olmuştur. Yener Süsoy'la yaptığı röportajda kendisinin daima idarece

[38] Figen Yaman Coşar, "*Çankırı Tarihine Tanık*", Erişim: 9 Mayıs 2006. http://www.cansaati.org.
[39] Ayaz, a.g.e., s. 9.
[40] Figen Yaman Coşar, "*Çankırı Tarihine Tanık*", Erişim: 9 Mayıs 2006, http://www.cansaati.org.
[41] Ateşsoy, a.g.e., s. 19.

olmayı düşündüğünü belirtmiş olan Ayaz bu hayalini gerçekleştirmek için hedefini daha öğrenciyken belirliyor[42]. Polis kolejini, ardından Polis Enstitüsünü bitirmek o zamanların Türkiyesinde Emniyet Müdür olabilmek için yeterli değildi. Emniyet bürokrasisinde yönetici olabilmek için dört yıllık fakülte bitirmek gerekli olduğundan Ayaz bu amaç için çalışmıştır. Burada Nevzat Ayaz'ın çalışkan kişiliği yer vermemiz yerinde olacaktır. Torunu Dilhan Hanım dedesi Nevzat Ayaz'ın çalışkan kişiliğini şu sözlerle ifade etmiştir:

"*Bulunduğu yerlere kolay gelmediğini, gece gündüz çalıştığını ifade ederdi her fırsatta. O nedenle de hayatı boyunca hiç kimsenin sağ kolu ya da adamı olmamıştır. Hatta bir keresinde çok çalıştınız çok yoruldunuz hayatınız boyunca, yine dünyaya gelseniz aynı şekilde çalışır mıydınız diye sormuştuk ablamla, cevabı tereddütsüz 'evet' olmuştu*[43]."

Çocuk yaşta disiplin odaklı üniformalı bir okulda eğitim görmesinin de bu çalışkan kişiliğine katkı yaptığı bir gerçektir. 14-15 yaşlarında bir çocuğun hedefini gerçekleştirebilmek için ailesinden habersiz Polis Koleji sınavlara girmesi, hedefini daha o yaşlarda belirleyip bunun için çalışması bugünden bakınca zamanın şartlarını da göze alırsak Nevzat Ayaz'ın çalışkan kişiliğini açık bir şekilde göstermiştir. Daha Polis Kolejinin ilk senelerinde kariyer hedefini belirleyerek bunun için nasıl bir yol izlemesi gerektiğiyle ilgili bilgiler edinmiştir.

Polis Kolejinden mezun olup üniversiteye gitme anısını şu sözlerle ifade etmiştir: "*Polis Koleji mezunları o zaman iki yıl süreli olan Polis Enstitüsüne gidiyor ve Komiser Muavini olarak göreve başlıyordu. Ancak, terfi edip yükselmek çok zaman alıyor, Emniyet Müdürü olmak mümkün olmuyordu. Polis Koleji mezunlarından her yıl, derece ile mezun olan 3 öğrenci de Emniyet Genel Müdürlüğü adına Hukuk Fakültesi veya Siyasi Bilgiler Okulu'na (SBF) gönderiliyordu. Koleje başlarken, derece ile mezun olup, bu şanstan da yararlanmayı kafama koymuştum*[44]."

Hukuk Fakültesine girmesindeki motivasyonda kendisinden önce Polis Kolejinden mezun olan üst sınıftan büyük ağabeylerinin katkısı olduğunu belirten Ayaz

[42] Yener Süsoy, "Virgülüne Dokunmadan Nevzat Ayaz ", *Milliyet-Renk,* 6 Şubat 1984, s. 1.
[43] Dilhan Apak yapılan görüşme. 1 Eylül 2021.
[44] Ateşsoy, a.g.e., s. 19.

üniversiteye giden süreci "*Özellikle, şimdi Emekli Vali olarak Avukatlık ve Müşavirlik yapan Celalettin Tüfekçi ağabeyimiz, üzerimizde çok müspet etkiler yaratmıştı. Belki de, bu etkinin sonucu, Kolej sonrası Hukuk Fakültesi'ne girme kararı almıştım*[45]." sözleriyle ifade etmiştir.

Nevzat Ayaz Polis Kolejinden derece ile mezun olduktan sonra Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesine başlamıştır. 1950 yılında hukuk eğitimi almaya başlayan Ayaz Türkiye'nin hukuk öğreniminde adeta kutup sayılabilecek Nihat Erim gibi Türk siyasetinde de yer etmiş hocalardan ders alarak kendi ifadesiyle "*4 yıllık muntazam bir öğrenim sonucu*" Ankara Hukuk Fakültesinden 1954 yılı Temmuz ayında mezun olmuştur.

2.5. Sacide Hanım ile Evliliği ve Çocukları

Cumhuriyetin 30. Yılında nişanlanan Nevzat Ayaz askerlik hizmetini Yedek Subay olarak yaptıktan sonra 15 Aralık 1956 tarihinde anne tarafından akrabası Sacide Erdebil hanımla evlenmiştir. Nikâh ve düğün zamanın Ankarasında Bahçelievler Düğün Salonunda yapılmıştır[46]. Sacide Hanım Karamürselli Selami ve Hatice Erdebil çiftinin ilk çocukları olarak 21 Mayıs 1937'de Karamürsel'de dünyaya gelmiştir. Selami ve Hatice çiftinin Sacide Hanımdan sonra İshak Vehbi adını verdikleri bir çocukları daha olmuştur[47]. Nevzat Ayaz Sacide Hanım ile evlilikle sonuçlanan yakınlıklarını şu sözlerle dile getirmiştir:

"K*ayınvalidem, annemle kardeş çocuğu. Amca çocukları oluyorlar. Aile arasında tabii bir münasebet var. Küçükten beri de birbirimizi tanıyoruz. Belli bir yaşa geldikten sonra bir taraftan da bizim karşılıklı arzumuzla bu iş gerçekleşti. 1953'ün 29 Ekiminde nişanlandık. Cumhuriyetin 30. Yıldönümünde. 1956'nın 15 Aralık günü de evlendik. Demek ki, üç yıldan fazla nişanlı kalmışız. O arada benim üniversite, yedek subaylık filan da bitti. Nişanlılığımda Hukuk Fakültesi 3. Sınıf öğrencisiydim…*[48]"

[45] Ayaz, a.g.e., s. 10.
[46] Ateşsoy, a.g.e., s. 21.
[47] Kocaeli ili Karamürsel ilçesi Ereğli mahallesi Aile Kütüğü.
[48] Yener Süsoy, "Virgülüne Dokunmadan Nevzat Ayaz ", *Milliyet-Renk*, 7 Şubat 1984, s. 1.

Nevzat ve Sacide çiftinin ilk çocukları Ayşe Nesrin 10 Ocak 1958 tarihinde Ankara'da dünyaya gelmiştir. Nevzat Ayaz bir baba olarak ilk çocuğu Ayşe Nesrin Hanım hakkında "…*Çocukluğundan beri olgun, ağırbaşlı ve dengeli biri tutum sergilemiştir*[49]." tespitinde bulunmuştur. Nevzat ve Sacide çifti Ankara'da annesi ve yeni doğan küçük kızlarıyla yaşamıştır. Ayşe Nesrin Hanım 30 Ekim 1979 tarihinde babasının Valilik yaptığı Zonguldak'ta Avukat Fikret Öztamur ile evlenmiştir. Ayşe Nesrin ve Fikret çiftinin 1981 yılında ilk çocukları aynı zamanda Nevzat Bey'in ilk torunu Başak dünyaya gelmiştir. İlk torun hem anne baba hem dedelerin kalbindeki yeri başkadır. Nevzat Ayaz'ın İstanbul Valiliği sırasında dünyaya gelen Başak dedesinin iş yerinde bile ilgi odağı olmuştur.

Büyük bir sevinç kaynağı olan Başak'ın bu durumunu Nevzat Ayaz "*Başak, ilk göz ağrısı idi. Çocukluğunun ilk yılları, İstanbul Vali konağında geçti. Büyüdükçe, Konakta çalışanlar dâhil, herkesin sevgilisi durumunda idi. Vali konağında, büyük bir kalabalık içinde yetişmesi, sosyal yönden güçlü bir kişilik kazanmasına vesile oldu.*" sözleriyle ifade ediyor. Dedelik duygusunu ülkenin en büyük buna bağlı olarak sorunları da büyük olan İstanbul Valisi iken yaşayan Ayaz bu tecrübesini "*Torun çok enteresan bir müessese. Akşam eve gelip de, uyumamışsa, onu yarım saat görmem yorgunluklarımı alıyo*r[50]" diyerek açıklamıştır.

Ayşe Nermin ve Fikret Öztamur çiftinin Başak'tan sonra 21 Ocak 1987'de ikinci çocukları Dilhan dünyaya gelmiştir. Çalışmamızı hazırlarken dedesiyle ilgili sorularımızı cevaplayan Dilhan Hanım Haliç Üniversitesi İşletme Fakültesi Halkla İlişkiler Bölümünde Dr. Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktaydı. Dilhan Hanım ile yaptığımız görüşmede dedesi Nevzat Ayaz ile ilgili ilk hatırladıklarının, Ankara'da görev yaptıkları sırada yani bakanlığı döneminde yaptığımız ziyaretler, dedesinin hep çok yoğun çalışması, geç saatlerde eve gelmesi olduğunu ifade etmiştir.

[49] Ateşsoy, a.g.e., s. 21.
[50] Yener Süsoy, "Virgülüne Dokunmadan Nevzat Ayaz ", *Milliyet-Renk*, 7 Şubat 1984, s. 1.

Torunu Dilhan Apak kendi gözünden dedesinin mümtaz yerini şu sözlerle ifade etmiştir:

"*Torunları ile ilgilenen, sevgi dolu bir dedeye sahiptik. Yoğun iş hayatına rağmen İstanbul'a her geldiklerinde görüşürdük. Bize vakit ayırırdı. Doğum günlerimizi hiç atlamaz hep arardı ya da bir araya gelirdik. Doğduğu topraklara çok bağlıydı dedem. Son zamanlara kadar hep doğduğu Bayramören'e ziyarette bulunmak isterdi düzenli şekilde. Küçüklük anılarını, babasını kaybettiği dönemi, köyde çıkan yangını, dedesiyle yakın ilişkisini, köydeki bağ ve bahçeleri çok anlatırdı. Hayatı boyunca Çankırı'nın refahı ve daha iyi bir yer olması için çaba gösterdi. Dolayısıyla Çankırı dedem için bir şehirden daha fazlasını ifade ediyordu. Tüm bu hayat mücadelesinin başlangıç noktasıydı. Çankırı'daki tüm akrabalarına ve hemşerilerine her zaman sahip çıktı. İş bulma konusunda herkese yardım etti. Bugün bile dedemin önünü açtığı ya da iş bulduğu kişiler çıkıyor tesadüfen karşımıza. Saygıyla ve hürmetle anıyorlar dedemi*[51]."

Nevzat Ayaz ve eşinin ilk çocukları Ayşe Nesrin'den 3 yıl sonra 24 Şubat 1961'de ikinci çocukları Şerife Tülin dünyaya gelmiştir. Nevzat Ayaz ailenin son üyesi için "*Tülin ablasına göre daha hareketli ve biraz da yaramazdı*[52]" tespitinde bulunuyor. Şerife Tülin liseyi Zonguldak'ta bitirdikten sonra ODTÜ'de psikoloji okumaya başlamış, son iki senesini ise Boğaziçi Üniversitesinde tamamlamıştır. Okuldan sonra Sheraton Otelde eğitimci olarak çalışmaya başlıyor. Şerife Tülin Ayaz 15 Eylül 1984 tarihinde işadamı Hüseyin BİROL ile dünya evine giriyor. Çiftin bu evliliklerinden Cem ve Erim adında iki erkek evladı dünyaya geliyor. Cem Birol ile yaptığımız görüşmede dedesinin torunlarına fazlasıyla düşkün olduğunu ifade etmiştir[53].

Dilhan hanım ve Cem Bey'in de belirttiği gibi sürekli çalışarak geçen bir ömür. Emekli olduktan sonra da kendini yetiştiren ülkesine faydalı işler yapma çabası. Nevzat Ayaz İstanbul Valiliği gibi bürokrasinin tepesinde olan bir görevden, ülkemizde terörün zirve yaptığı yıllarda Milli Savunma Bakanı, daha sonra en icraatçı bakanlık olan Milli Eğitim Bakanlığı gibi görevlerde bulunup onca işin arasında doğduğu, yetiştiği Çankırı için çalışan örnek bir hemşerimiz. Çocukluğu

[51] Dilhan Apak ile yapılan görüşme. 1 Eylül 2021.
[52] Ayaz, a.g.e., s. 12.
[53] Cem Birol ile yapılan görüşme. 22 Mayıs 2021.

90'lı yıllarda geçen benim gibi insanların Nevzat Ayaz'ı hep takdirle ve hayırla anıldığının canlı tanığıyımdır.

Nevzat Ayaz 3 Aralık 2020'de ileri yaşa bağlı çoklu organ yetmezliği nedeniyle hayatını kaybetmiştir. Kaldırıldığı Acıbadem Kadıköy Hastanesi Başhekimi Dr. Mustafa Candan "*22 Kasım 2020 tarihinde hastanemize getirilerek septik şok tablosu ile genel yoğun bakıma alınan hastamız tüm müdahalelere rağmen bu sabah 06.33'te hayatını kaybetti*[54]." açıklamasında bulunarak Nevzat Ayaz'ın vefatını kamuoyuna bildirmiştir.

Çankırı yerel basınında da Nevzat Ayaz'ın ölüm haberi yer almıştır. Çankırı Doğruyol gazetesi ise Nevzat Ayaz'ın ölüm haberini "*Örnek ve önder devlet ve siyasi kişiliği ile anılacak….*[55]" başlığı ile vermiştir. Haberin içeriğinde Ayaz'ın Çankırılılar için ne ifade ettiği şu sözlerle belirtilmiştir:

"*Sadece bir partinin değil tüm partililerin bakanı olan Ayaz, kısa döneme sığdırdığı sayısız hizmetlerle anılırken, Çankırı politik hayatına getirdiği saygın çizgi örnek gösterildi, yükselttiği çıta arkadan gelen politikacıların "Nevzat Ağabeyi", "Sayın Bakanım" olarak anılmasına, önüne geçilmemesine/ geçilememesine neden oldu*."

Çankırı Yenigün gazetesi ise Ayaz'ın Devlet Adamlığına vurgu yaptığı haberinde "*Çankırı'nın yetiştirdiği önemli değerlerinden, Devlet Adamı Nevzat Ayaz 90 yaşında vefat etti*[56]" sözleriyle Ayaz'ın ölüm haberini vermiştir. Nevzat Ayaz'ın cenazesi 4 Aralık 2020 tarihinde Zincirlikuyu Camiinde kılınan cenaze namazının ardından Zincirlikuyu mezarlığına defnedildi.

İstanbul Emniyet Müdürlüğünde Şube Müdürüyken beraber çalışma fırsatı bulan ve Türkiye'nin son dönem siyasetinin önde gelen isimlerinden Mehmet Ağar cenaze töreninde üzüntüsünü şu sözlerle ifade etmiştir:

"*İstanbul Valisi iken şube müdürü ve emniyet müdür muavini olarak gerçekten çok şeyler öğrendik kendisinden. Devlet adabı, erkânı, tavır, davranış, hizmete bağlılık,*

[54] Gazete Duvar, "DYP'li eski bakan Nevzat Ayaz Öldü", Erişim tarihi: 3 Aralık 2020, www.gazeteduvar.com.tr.
[55] "Örnek ve önder devlet ve siyasi kişiliği ile anılacak", Doğruyol Gazetesi, Erişim tarihi: 3 Aralık 2020, https://www.dogruyolgazetesi.com.tr.
[56] "Çankırılı Devlet Adamı Nevzat Ayaz vefat etti", Çankırı Yenigün Gazetesi, Erişim tarihi: 4 Aralık 2020 https://www.cankiriyenigun.com.tr.

vatandaşa olan saygı-sevgi, milletine ve devletine sonsuz bir sadakat içinde hizmet yapma heyecanı gibi çok önemli nitelikleri öğrendik. Merhum Ayaz'ın cesur, kararlı, dürüst, namuslu, astlarına saygılı, insani ilişkileri iyi ve nerede duracağını bilen kişiliğe sahip olduğunu kaydeden Ağar, "Çok iyi bir aile hayatı, muhterem bir hanımefendisi vardı, Allah uzun ömürler versin. Gerçekten önemli bir kayıptır ama işte Korona virüs tabii... Bugün şartlar ne olursa olsun büyük bir vefa borcumuz olduğu için kalktık geldik. Huzur içerisinde gitti diye düşünüyorum. Aklı hiç geride kalmadı. Allah rahmetini üzerinden eksik etmesin, sevenlerine, kalanlarına ve bütün meslektaşlarımıza da sabır diliyorum[57]."

[57] "Eski Bakanlardan Nevzat Ayaz Vefat Etti", Anadolu Ajansı, Erişim tarihi: 3 Aralık 2022, https://www.aa.com.tr.

3. MEMURİYET YILLARI

3.1. 1950'li Yıllarda Türkiye

İkinci Dünya Savaşının hemen ardından yeniden çok partili hayata geçen Türkiye'de, 1946 yılında kurulan Demokrat Partiye halkın büyük bir teveccühü olmuştur. Demokrat Parti gizli tasnif uygulaması olan 1946 yılı seçimlerinden sonra TBMM'ye girmiştir. 1950 seçimleri öncesinde TBMM'de yeni bir seçim kanunu hazırlanarak gizli oy açık tasnif ilkesi benimsenmiş, ayrıca seçimler yargı denetimine alınarak ve Yüksek Seçim Kurulu kurulmuştur. Seçim süresi boyunca CHP Milli Mücadele ile Atatürk ve İnönü'nün ülkeye yaptıklarını öne çıkartırken, DP'nin ülkeyi kamplaştırıcı bir dil kullandığını vurgulamıştır. DP ise özellikle 1946 seçimlerinde yaşananları öne çıkartarak CHP'nin baskıcı bir parti olduğu üzerinde durmuştur[58]. 14 Mayıs 1950'de yapılan seçimlerde DP toplam oyların %55,2 alarak 416 Milletvekiliyle tek başına iktidar olmuştur[59]. Demokrat Parti dönemi 27 yıllık tek parti iktidarından sonra ülkede sadece siyasi hayatta değil sosyal hayatta da etkilerini göstermiştir. İkinci Dünya savaşından sonra Avrupa'nın tekrardan kalkınabilmesi amacıyla ABD Dışişleri Bakanı Marshall, 5 Haziran 1947 tarihinde Avrupa'nın iktisadi kalkınması için devletlerin bir araya gelerek kalkınma için bir plan hazırlamalarını ve planın raporunu ABD'ye bildirmelerini istemişti[60]. Türkiye'ye ABD tarafından başta askeri yardımlar olmak üzere birçok alanda hibe ve uygun krediler verilmiştir. Dönemin ruhuna uygun olarak Amerikan hayat tarzı dünyada olduğu gibi Türkiye'de de benimsenmiştir.

Türkiye'de kitlesel olarak köyden kente göçün başladığı 1950'ler, yıllar süren savaşlardan sonra bozulan nüfus yapısının tekrar artı yönde yükselişe geçtiği yıllar olmuştur. İkinci Dünya Savaşından sonra iki kutba bölünen dünyada yanı başındaki Sovyet tehdidi nedeniyle bir yerde ister istemez gönüllü olarak Batı Bloğunda yer alan Türkiye batının komünizm ile olan mücadelesinde ileri karakol görevi görmüştür. İki kutba bölünen dünyada ülkelerin kendi içinde de ideolojik

[58] Büyüktolu, a.g.e., s. 28-29.
[59] 14 Mayıs 1950 Seçim sonuçları, Erişim tarihi: 2019, https://www.ysk.gov.tr.
[60] İrem Yücel, *Marshall Planı ve Türkiye'ye Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sos. Bil. Enst. Ankara, 2018, s. 7.

kamplaşmalar başlamış, Türkiye'de bu kamplaşmadan nasibini almıştır[61]. Maalesef Nevzat Ayaz'ın memuriyete başladığı 1950'ler ve takip eden senelerde bu kamplaşma ülkeyi bir iç savaşa götürecekti.

Soğuk Savaşın başladığı ve genel hatlarıyla yukarıda anlatmaya çalıştığımız ortamda Nevzat Ayaz Temmuz 1954'te, Komiser Muavini rütbesiyle Emniyet Genel Müdürlüğü 3. Şube (Zat İşleri) Müdürlüğünde göreve başlamıştır[62]. Nevzat Ayaz'ın Türk Polis Teşkilatında göreve başladığı 1954 yılına gelindiğinde Emniyet Genel Müdürlüğü 19 Mayıs 1930 tarihli Dâhiliye Vekâleti Merkez Teşkilatı ve Vazifeleri Hakkında Kanuna göre teşkilatlanmıştır. Bu yapılanmada Emniyet Teşkilatı ülkenin genel güvenliğiyle uğraşan Birinci Şube, idari, belediye ve adli işlerle uğraşan İkinci Şube, özlük işleri, eğitim öğretim, saymanlık, donatım işlerini yürütmek üzere iki bürodan oluşan Üçüncü Şube, yabancılarla ilgili işlerle uğraşmak üzere üç bürodan oluşan Dördüncü Şube, zabıtaya ait teknik, istatistik ve yayın işleriyle uğraşan iki bürodan oluşan Beşinci Şube ile teşkilatın haberleşme hizmetlerini yürütmek, iş sahiplerinin müracaatlarını kabul ve sonuçlandırılmasını izlemek üzere kurulan Evrak Bürosuyla birlikte altı kısımdan oluşmaktaydı[63]. Nevzat Ayaz'ın Zat İşleri olarak belirttiği Emniyet Genel Müdürlüğünün 3. Şubesine bağlı bölüm bugünkü personel işleri olarak adlandırılan birimdir.

Vatani görevini 1955 yılı Temmuz ayında başlayan Ayaz, İstanbul Kâğıthane'de bulunan İstihkâm okulunda Yedek Subay olarak 1956 yılında tamamladıktan sonra tekrar Ankara'ya bu sefer Ankara Emniyet Müdürlüğü Birinci Şubede Komiser ve Başkomiser rütbesiyle İstihbarat Grubunun Şefi olarak görev yapmıştır. Menderes hükümetinin uygulamalarını protesto eden öğrencilerin gözaltına alınınca götürüldüğü birim Emniyet birinci şubeydi. Gazeteci Soner Yalçın yakın tarihi bir istihbaratçının hayatını merkeze alarak anlattığı Bay Pipo kitabında, protestocu öğrenciler ile Ayaz karşılaşmasını "*Boykotçu öğrencilerin liderliğini bugünün ünlü isimlerinden Yalçın Küçük ve Oktay Ekşi yapıyordu. Gösteriler sonucu 300 öğrenci gözaltına alındı. Gözaltına alınan öğrencilerin götürüldüğü Emniyet Birinci Şube'nin*

[61] Tuba Özhazinedar, "Soğuk Savaş Döneminin 68 Olaylarına Etkisi", *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, cilt: 6, sayı: 6, Konya, 2021, s. 165.
[62] Ayaz, a.g.e., s. 11.
[63] Kasım Tatlılıoğlu, "Türk Polis Teşkilatı'nın Yapılanması ve Tarihten Günümüze Üstlendiği Misyon ve Sorumluluk Üzerine Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme", *Tarihte Türk Polis Teşkilatı Sempozyumu*, Ağustos 2013, Ankara, s. 95.

müdürü geleceğin İstanbul valisi millî savunma bakanı Nevzat Ayaz'dı[64].” sözleriyle anlatmıştır. Mesleğinin ilk yıllarında başkentten ayrılmayan Nevzat Ayaz 1959 yılında Sinop İl Emniyet Müdürlüğüne atanana kadar Ankara’da kalacaktır.

3.2. 27 Mayıs 1960 Darbesi ve Nevzat Ayaz

1960 yılında gelindiğinde 37 yıllık cumhuriyet için sonuçlarından o dönemde hayatta olmayan sonraki nesillerin bile etkilendiği rejimin ilk büyük travması gerçekleşmiştir. Cumhuriyetin ilk döneminde girişilen çok partili hayata geçiş çabaları hüsranla sonuçlandıktan sonra 1946’da kurulan Demokrat Parti 1950’de iktidar olmuş ve 10 yıl boyunca Adnan Menderes liderliğinde bu konumunu korumuştur. Tek Parti döneminin yanlış uygulamalarından bunalan halk DP’ye büyük bir ilgi ve alaka göstermiştir. Demokrat Partinin ilk döneminde en dikkat çeken icraatı ezanın tekrar Arapça okunması olmuştur.

Tarım ürünlerinin dış pazarda uygun fiyatlardan müşteri bulması ve Marshall Planı çerçevesinde dışarıdan gelen para DP’nin ilk döneminde ciddi bir iktisadi ferahlama getirmiştir. Tarımda makineleşmenin sağlanması, karayolları politikasına hız verilmesiyle köyler kasabalara kasabalar da kentlere hızlı bir biçimde bağlanmıştır. 1954 seçimlerinden tekrar iktidar olarak çıkan Demokrat Parti ikinci döneminde sert bir muhalefetle karşılaşmıştır. Muhalefetin sertleşmesinin en büyük nedeni iktidarın ilk döneminde gerçekleşen Halk Evlerinin kapatılması ve CHP’nin mallarına el konulması gibi uygulamalardır. 6-7 Eylülde yaşanan görünürde Atatürk’ün Selanik’teki evine bombalı saldırı bahanesiyle başlayan menfur olaylarda Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan azınlıklara saldırılar gerçekleşmiştir. Adeta siyasal ve toplumsal olarak buhran döneminin başlangıcı olan Demokrat Partinin ikinci iktidar döneminde en çok tepki çeken uygulamalardan biri 1954 seçimlerinde CHP’ni birinci parti olarak çıkması nedeniyle Malatya ilinin bölünerek Adıyaman ilinin kurulması, yine benzer nedenle CKMP Genel Başkanı Osman Bölükbaşı’nın milletvekili seçilmesi nedeniyle Kırşehir’in ilçe haline getirilmesi olmuştur. Muhalif olan en küçük bir sese bile tahammül edemeyen DP Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununa muhalefet etmekten CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek ve CKMP Genel

[64] Soner Yalçın, *Bay Pipo*, Doğan Kitap, İstanbul, 2014, s. 41.

Başkanı Osman Bölükbaşı tutuklanmıştır[65]. Tüm bu yaşananların yanında halkı adeta kamplaştıran DP'nin kendi destekleyicilerinden oluşturduğu Vatan Cephesi örgütlenmeye başlaması toplumsal fay hatlarını harekete geçirmiştir.

Aslında CHP'nin tek parti iktidarı dönemini eleştirerek iktidara gelen DP eleştirdiği konuma kendisi gelmiştir. Menderesin DP'li milletvekillerine hitaben "…*Siz isterseniz hilafeti bile getirebilirsiniz, orduyu yedek subaylarla bile idare edebilirim, odunu aday göstersem milletvekili seçilir.' sözlerine karşılık, İsmet İnönü'nün… Çareler tükenince ihtilal mubah olur, sizi ben bile kurtaramam*[66]." örneğinde olduğu gibi halktaki kamplaşmayı körükleyen sözler söyleniyordu. DP'nin ilk yıllarındaki bahar havası ikinci ve üçüncü iktidar dönemlerindeki yanlış uygulamalar ve muhalefet üzerindeki baskılar özellikle üniversite gençliği içinde huzursuzluklara neden olmuştur. Muhalefete yapılan baskının halkı galeyana getirmesi sonucunda Kurtuluş Savaşının çekirdek kadrosundan olan İsmet İnönü'nün Uşakta taşlı saldırıya uğraması ve Uşak Valisinin İnönü'nün mitingine izin vermemesi darbeye giden yolda önemli dönüm noktalarından biri olmuştur[67].

Bu arada İktidarın uygulamalarından ve yaşanan olaylardan rahatsızlık duyan ordu içindeki bir gurup yönetime müdahale için organize olmaya başlamıştı. Yaşanan süreçte olaylara adeta tüy diken olay ise Tahkikat Komisyonu meselesidir[68]. 28 Nisan 1960'da Menderes hükümetinin kurduğu komisyon yargı mercii gibi hareket edebilecek, sivil ve askerlerin bütün yetkilerini kullanabilecekti. Kurulan komisyonun üstünde bir merci yoktu ve kararları kesindi. Komisyonun kurulması ile darbe yolunda son adım atılmış oluyordu. Kurulan komisyona tepkiler ülkede sıkıyönetim ilanına ve öğrenci ayaklanmalarına sebep olmuştur[69].

Olaylardan rahatsızlık duyulduğu iddiasıyla Türk Silahlı Kuvvetleri içerisindeki bazı general ve subayların oluşturduğu 38 kişilik Milli Birlik Komitesi, "*DP'nin ülkeyi*

[65] Cem Eroğul, *Demokrat Parti – Tarihi ve İdeolojisi*, Yordam Kitap, İstanbul, 2013, s. 185-187.
[66] Yusuf Ziya Keskin, "Demokrat Parti Dönemi ve Günümüze Yansımaları", *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergis*i, cilt: 5, sayı:1, Erzincan, 2012, s. 116.
[67] Mehmet Karayaman, İsmet İnönü'nün Uşakta Taşlanması Olayının Sebep ve Sonuçları, *Tarih Okulu Dergisi*, sayı: 8, Uşak, Eylül- Aralık 2010, s. 19-49.
[68] TBMM'nin Tahkikat Encümenlerinin Vazife ve Salahiyetleri Hakkında Kanun (7468 S.K.), *T.C. Resmi Gazete*, 10491, 28 Nisan 1960.
[69] Mehmet Şah Özcan, *Türk Siyasal Hayatında Meclis Tahkikatı ve Demokrat Parti Döneminde Cumhuriyet Halk Partisi Hakkında Meclis Tahkikatı*, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sos. Bil. Enst. Doktora Tezi, Çankırı, 2018.

gitgide bir baskı rejimine ve kardeş kavgasına götürdüğü" gerekçelerini ileri sürerek 27 Mayıs sabaha karşı yönetime el koydu.

Menderes ve iki bakanın asılması ile sonuçlanan DP iktidarı döneminde Nevzat Ayaz Sinop İl Emniyet Müdürlüğü görevini sürdürmekteydi. Nazır Şentürk'ün İstanbul Valileri eserinde darbe günü yaşadıklarını şu sözlerle aktarmıştır:
"1960'ta ilk defa bir ihtilal oluyor. Ben Sinop Emniyet Müdürüyüm. Rahmetli Haldun Menteşoğlu da Sinop Valisi. Göreve başlayalı çok az bir zaman geçmişti. Sinop'un çok uç bir ilçesi olan Türkeli'ne ziyarete gidecekti. 26 Mayıs günü Türkeli ilçesine giderken bana, "Ankara'da olaylar oluyor, bakan falan arayabilir, sen vilayette kal, ben jandarma komutanıyla gideyim" dedi[70]"

Radyoda Türk Silahlı Kuvvetlerinin idareyi ele aldığının duyurusunu Türkeş'in sesinden dinleyen Ayaz haberi duyduğunda yaşadıklarını "*… ilk anda çok üzüldüm ve gözlerim yaşardı. İlk defa böyle bir müdahale oluyordu. Valilerin, Kaymakamların görevden alındığı, yerlerine garnizon komutanlarının görevlendirildiği bildiriliyordu*[71]." sözleriyle anlatmıştır.

İlin güvenliğinden sorumlu isim olan Nevzat Ayaz, ordu mensuplarının sivil idarecilere olan ters tavırlarına da dikkat çekiyor:
"*…Askerlik Şubesi Başkanı Ali Rıza Bey'di. Evini telefonla aradım. "Radyoyu dinliyor musunuz? dedim. "Dinliyorum" dedi, ancak sesi titriyordu. Evlerimiz aynı cadde üzerindeydi. Buluşalım dedik… Vilayete kadar yürüyecek hali yoktu. "Albayım, emniyet müdürlüğüne gidelim, oradan takip ederiz" dedim… Güvenlikçi arkadaşımız jandarmalar değişik bir havaya girmişlerdi. Aralarında, belediye başkanlığı, emniyet müdürlüğü gibi makamları da paylaşmışlardı. Ancak bu paylaşıma Albay imkân vermedi*[72]."

27 Mayıs günü ilçe ziyaretine giden Vali'nin tutuklanıp Ankara'ya gönderilmesiyle sonuçlanan bu yaşananlar anılarında belirttiği gibi Ayazı ağlamaklı yapacak kadar etkilemiştir. 27 Mayısta mülki amirler ve emniyet müdürlerinin görevleri subaylar tarafından yapılmış olmasına rağmen Ayaz görevine devam etmiştir. 1960 yılının

[70] Şentürk, a.g.e., s. 142.
[71] Şentürk, a.g.e., s. 142.
[72] Şentürk, a.g.e., s. 143.

Eylül ayında ise Ankara'ya Emniyet Genel Müdürlüğünün Yurtdışı ve Yabancılarla ilgili birimi olan 4. Şubeye Müdür Yardımcısı olarak atanmıştır. Bir yıl sonra da aynı şubeye müdür olmuştur. 1965 yılında ise Emniyet Genel Müdürlüğünde Siyasi İşlerden sorumlu 1. Daireye Başkanlığına getirilmiştir[73].

Ülkenin ideolojik nedenlerle iç savaşa sürükleneceği sürecin adeta başlangıcı olan 1960'lı yıllar yeni Anayasanın özgürlükçü ortamının da etkisiyle gençlik hareketlerine sahne olmuştur. Nevzat Ayaz görevinin hassasiyetini "*1965'li yıllar Türkiye'de öğrenci hareketinin başladığı yıllardır. Bu yıllarda tüm Türkiye'de meydana gelen sosyal ve diğer siyasi olayları takip etme, bu konularda üst makamlara rapor hazırlama, ilgili ve görevlilere talimat ve emirler hazırlama görevi, gece-gündüz, tatil demeden çalışmayı gerektiriyordu*[74]." sözleriyle ifade etmiştir. Nevzat Ayaz çalışkan kişiliğinin yansıması olarak bu dönemde zaman mefhumu olmadan çalışmayı prensip olarak benimsemesinin idari görevlerde başarılı olmasında büyük katkısı olduğunu belirtmiştir.

İkinci Dünya Savaşı yıkıntılarının ortadan kalkması, Doğu Bloğu hariç kıta Avrupasında otoriter rejimlerin sona ermesi dünyada göreceli bir özgürlük havası yaratmıştı. İki kutba bölünen dünyada Doğu Bloğunda bile 1956 yılında ilk önce Macaristan'da daha sonra Çekoslovakya'da yönetimlerin reform uygulamaları SSCB'nin otoritesine karşı halkın ayaklanması dünyada sol ideolojiyi benimseyeler içinde de kırılmalara neden olmuştur. ABD'nin Türkiye'yi komünizm ile mücadelede ileri karakol olarak görmesi, NATO'nun gayri resmi yapılanmalarla Türkiye'nin iç siyasetinde ayrışmaları körüklemesi özellikle genç kesim arasında sağ sol ideolojik kavgasına neden olmuştur[75].

Nevzat Ayaz 1969 yılında Emniyet Genel Müdür Yardımcısı görevine atanmıştır. Ülkenin güvenliğinden sorumlu üst bürokrasinde görevli Ayaz'ın görev alanı Siyasi İşler, Yabancılar, Pasaport, Vatandaşlık, Uluslararası İlişkiler ve Turizm konuları olmuştur. Ayaz Emniyet Genel Müdürlüğünde görev aldığı süreçte yaşadıklarını "*…çalışma konularımla ilgili pek çok yurtdışı toplantı ve gezilere katıldım. Bu*

[73] Ayaz, a.g.e., s. 13.
[74] Ateşsoy, a.g.e., s. 23.
[75] 12 Mart Belgeseli 7. Bölüm, Başkaldırı, 32. Gün Arşivi, Erişim tarihi: 25 Nisan 2017, www.youtube.com.

suretle de Avrupa ve Ortadoğu ülkelerinin büyük çoğunluğunu tanıma fırsatım oldu. Bu arada, bilhassa Alman ve İtalyan Polis Teşkilatları hakkında oldukça detaylı bilgi sahibi olma imkânı buldum[76]." sözleriyle ifade etmiştir.

3.3. 1971 Muhtırası ve Nevzat Ayaz

27 Mayıs ve ardından Menderes'in idam edilmesine tepki olarak 1965 ve 1969 seçimlerinden mutlak zaferle çıkan DP'nin devamı olarak görülen Adalet Partisi ve lideri Süleyman Demirel gitgide kötüleşen ülke içi siyasi huzursuzluklar artarken, 1961 anayasasının sağladığı özgürlükçü ortamın sonucu olarak darbe sonrası kurulan yeni siyasi partiler arasında aşırı sağ ve sol ideolojiye sahip partiler de bulunmaktaydı. Bu gelişmeleri aşırı sağ-sol gençlik gruplarının gerçekleştirdiği cinayet, gasp, adam kaçırma, bombalama gibi eylemlerin yanı sıra olaylı işçi grevleri ve birçok kanlı olay izlemiştir. Bu durum Türkiye'nin kaçınılmaz kaderi olarak ülkede bozulan huzuru tekrar sağlamak için kendine görev atfeden Silahlı kuvvetlerin içindeki ihtilalci grupların faaliyetlerini de beraberinde getirmiştir.

Her ne kadar iç karışıklıklar askeri müdahalenin nedeni görünse de o yıllarda ABD'de uyuşturucu kullanımının artmasının nedeni olarak Türkiye'de yetiştirilen haşhaş olduğu ABD'li siyasetçiler tarafından dillendirilmeye başlanmıştır. Türkiye ve ABD arasındaki haşhaş sorunu Hollywood filmlerine de konu olmuş Mario Puzo'nun meşhur "The Godfather" isimli romanından uyarlanan ve dünya film tarihinde önemli bir yeri olan 1972 yapımı aynı isimli filmde de işlenmiştir. Sollozzo isimli uyuşturucu baronu karakterin lakabı "Türk'tür ve Türkiye'de haşhaş tarlaları, Sicilya'da bu haşhaşı işleyen atölyeleri vardır[77].

Ordu içinde Kemalist dünya görüşüne sahip bir grup ile aynı görüşe yakın bazı sivillerle ordunun tepesindeki generalleri ikna edip yapmayı planladıkları ama grubun içindeki üst düzey bazı askerlerin planlanan darbeyi ihbar etmesiyle darbe teşebbüsü engellenmiştir. Darbe başarılı olsa idi, zamanın Kara kuvvetleri komutanı Faruk Gürler'in başkanlığında bir askeri yönetim planı hazırlamışlardır. Darbe

[76]Ateşsoy, a.g.e., s. 23.
[77] Macide Başlamışlı, "ABD'nin Türkiye'ye Yönelik Ambargo Kararına İlişkin Haşhaş Sorunu Yerine 1974 Kıbrıs Krizini Ön Plana Çıkarma Girişimi", *Asia Minor Studies*, cilt: 9, sayı: 1, Kilis, 2021, s. 695-712.

teşebbüsü ortaya çıkınca, Genelkurmay Başkanı ve üç Kuvvet Komutanı vakit geçirmeden Demirel hükümetine 12 Mart muhtırasını vermiştir.

12 Mart rejimi iktidarı direkt olarak ele alacak kadar ileri gitmemiştir. Muhtıra uyarınca Demirel liderliğindeki AP hükümeti istifa etti ve yerine Ayaz'ın Hukuk Fakültesinden hocası eski CHP'li Nihat Erim'in başkanlığında parlamento dışından 14 teknokratla hükümet kurulmuştur. Yeni hükümetin amacı, siyasal şiddet eylemlerini sert biçimde bastırmak, yürütmeyi güçlendirerek anayasa değişiklikleri hazırlamak ve 1961 anayasasında yer alan sosyal reformları gerçekleştirmek olmuştur. Nihat Erim başbakanlığında kurulan teknokrat hükümetin çıkardığı 29 Haziran 1971 tarihli bir kararname ile Türkiye'de haşhaş ekimi yasaklanmıştır[78].

Ayaz muhtıra sonrası Emniyet Genel Müdür Yardımcısıyken yaşadıklarını "*O günlerde ülke çapında bir takım karışıklıklar vardı. Hükümet bu karışıklıkları çözmek için toplantılar yapıyordu. İçişleri Bakanlığından bilgi isteniyor, emniyet genel müdür yardımcısı olarak bu olaylara baktığım için beni sık sık Bakanlar Kuruluna çağırıyorlardı*[79]." sözleriyle ifade etmiştir.

Muhtıradan sonra kurulan teknokratlar hükümetiyle genel müdürlükte yakın çalışma imkânı bulan Ayaz, Dev-Sol gibi aşırı gurupların ölüm listesine girmiş ve kendisi gibi listede adı geçen beş emniyet genel müdür yardımcısı gibi hükümet tarafından Ankara'dan uzaklaştırılarak Balıkesir İl Emniyet Müdürlüğüne atanmıştır. Ayaz Balıkesir yıllarını memuriyet hayatımın en rahat dönemi olarak ifade etmiştir[80].

Bu rahatlıkta göreve başlar başlamaz dönemin Balıkesir Valisi Niyazi Akı'nın büyük katkısı olmuştur. Ayaz'ın genel müdür yardımcılığı gibi bir görevden zamanına göre daha alt seviyede bir göreve atanmasının Ayaz'da oluşturacağı muhtemel motivasyon eksikliğine "*Halet-i ruhiyeni biliyorum. Büyük özveri ile bu göreve geldin. Bu görev seni küçültmek değil, yüceltecektir. Balıkesir'de emniyet hizmetlerinin Valisi sen*

[78] Türkiye'nin Haşhaş Ekiminin Yasaklanmasına Dair Kararname, *T.C. Resmi Gazete*, 14287, 24 Haziran 1973.
[79] Şentürk, a.g.e., s. 143.
[80] Ateşsoy, a.g.e., s. 24.

olacaksın. Ben, senin işlerine karışmayacağım[81].” sözleriyle ön alarak Ayaz’a rahat bir çalışma ortamı sunmuştur.

Askeri yönetimin sivil bürokrasi üzerinde vesayetinin olduğu o dönemde bir valinin astına böyle bir alan bırakması görev yapan kişi için bulunmaz bir fırsat. Tabii bunda Ayaz’ın emniyet teşkilatındaki görevlerinde bıraktığı olumlu intiba İçişleri Bakanlığı bürokrasi kademesinde bulunan Vali Akı’nın dikkatini çekmiş olması muhtemeldir. Vali Akı’nın işi ehline gönül rahatlığıyla bırakmasının üst ast ilişkisi açısından meydana getirdiği olumlu havayla ilgili Ayaz dikkat çeken bir anekdot anlatmıştır:
“*Bir gün, Sayın Vali ile makamında yalnız bulunduğumuz sırada, bana bir sicil raporu çıkartıp verdi ve “al bunu oku” dedi. Sicil Raporu’nu aldım, bana aitti. Sayın Vali birinci derecede sicil amiri olarak doldurmuştu. Kendilerine, “Aman Sayın Valim, bu benim sicil raporum. Bana neden okutuyorsunuz?” dedim. “Sen oku, hiç mahzuru yok” diyerek cevap verdi. Sicil Raporu baştan aşağı “Pekiyi” ile dolu ve “Kanaat Bölümünde de: Görevini çok iyi derecede yapıyor, iyi gelişmiş bir idarecidir. Valilikte görevini çok iyi yapar” ibaresi vardı. Kızararak kendisine teşekkür ettiğimde, bana, “Sen yakın gelecekte mutlaka Vali olacaksın. Ama bu görevde de çok önemli yerlerde bulunacaksın ”dedi*[82]”.

Nevzat Ayaz’ın çalışkan kişiliği, göreviyle ilgili konulara olan hâkimiyeti ile amiri tarafından siciline daha üst makamların dikkatini çekmesi amacıyla “*Valilikte görevini çok iyi yapar*” ibaresi düşülüyor. Vali Niyazi Akı’nın öngörüsü gerçekleşecek Türkiye’nin en büyük ilinin bir numarası olacaktı Nevzat Ayaz. Valinin gerçekleşen temennisini Nevzat Ayaz “*Rahmetli benim hem İstanbul Valiliğimi, hem de Milli Savunma Bakanlığımı gördü. Allah Rahmet eylesin*[83].” sözleriyle ifade etmiştir.

Nevzat Ayaz 1972 yılında Balıkesir’den tekrar merkeze Emniyet Genel Müdür Yardımcılığına atanmıştır. Nevzat Ayaz’ın hayatından kesitler adlı kitapta zaten Balıkesir’e giderken zamanın İçişleri Bakanlığı Müsteşarının “*en kısa zamanda döneceksin*” dediğini belirtmiştir. Müsteşar olan Ferit Kubat İçişleri Bakanı olduğunda dediğini gerçekleştirerek Ayaz’ı yeniden merkeze çekmiştir. İkinci kez

[81] Ateşsoy, a.g.e., s. 24.
[82] Ayaz, a.g.e., s. 15.
[83] Ayaz, a.g.e., s. 15

Genel Müdür Yardımcılığı görevinde bulunduğu bu dönemde Ayaz Polis Teşkilatını Güçlendirme Vakfı'nın kurulması çalışmalarında olduğu gibi teşkilatın gelişmesi çabalarında bulunmuştur.[84]

3.4. Nevzat Ayaz'ın Valilik Yılları

3.4.1. Milliyetçi Cephe Hükümeti ve Zonguldak Valiliğine Atanması

1974 Kıbrıs Harekâtından önce iktidarda Ecevit'in CHP'si ve Necmettin Erbakan'ın MSP'sinin koalisyonu bulunuyordu. Kıbrıs Harekâtının başarılı bir şekilde sonuçlanmasından sonra Bülent Ecevit'in halkın gözünde olan saygınlığı dahada artmıştır. Harekâtın Ecevit'e kazandırdığı prestijden yararlanmak isteyen CHP tek başına iktidar olma umuduyla koalisyonu bozarak erken seçime gitmek istemiştir. Ülkenin o dönemdeki siyasal iklimine bağlı olarak ülkedeki sağ partiler CHP'nin tek başına iktidar olmasını engellemek istemiştir. Bu amaçla AP, MSP ve MHP'nin içinde olduğu "Milliyetçi Cephe" olarak adlandırılan koalisyonu kurulmuştur. Uzun görüşmeler sonucunda mutabakata varılarak 31 Mart 1975 tarihinde AP lideri Süleyman Demirel'in başbakanlığında 39. Cumhuriyet Hükümeti kurulmuştur. Liderlerin vardığı mutabakat sonrası MC Hükümeti'nin Bakanlar Kurulu listesinde 30 bakan bulunmuştur. Koalisyonda AP'den 16, MSP'den 8, CGP'den 4, MHP'den 2 bakan bulunuyordu[85]. İlki 1975 ikincisi 1977 olmak üzere iki kez hükümet olan Milliyetçi Cephe koalisyonları Kıbrıs meselesi, Kıta sahanlığı sorunu ve ABD ambargosu gibi dış sorunların yanı sıra, siyasal şiddet olayları, gün geçtikçe dozunu arttıran kutuplaşmanın toplumun her kesimine yayılması, ekonomik problemler ve istikrarsız siyasi ortam gibi iç sorunlarla boğuşmuştur[86].

Ayaz'ın Vali olarak atanacağı dönemde iktidarda Milliyetçi Cephe hükümetinin bulunuyordu. Ayaz "*Milliyetçi Cephe denilen dörtlü koalisyon Vali atamaları yapacaktır. Dört partiden birer Bakanın katılımı ile Vali Atama Komitesi oluşturulmuştur*[87]. sözleriyle atanma sürecinin nasıl başladığını belirtiyor. Hatta kendisinin de Vali olacaklar listesinde adının geçtiğini ifade ediyor.

[84] Ayaz, a.g.e., s. 15.
[85] Yasin Kuş, *Milliyetçilik ve Türkiye'de Milliyetçi Cephe Hükümetlerinin Kurulma ve Dağılma Süreçleri*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2018, s. 75.
[86] a.g.t., s. IV.
[87] Ateşsoy, a.g.e., s. 26.

Nevzat Ayaz'ın daha öncede belirttiği gibi güvenlik bürokrasisinde bulunması hasebiyle hükümet mensuplarıyla yakın iletişimi bulunmaktadır. Ayaz'ın Vali olarak atanması sürecinde dönemin hükümet üyesinin kendisi ile olan diyaloğu dikkat çekicidir.

"*Gümrük ve Tekel Bakanı olan Orhan Öztrak İçişleri Bakanlığı döneminden beni tanımaktadır. Kendi seçim bölgesi olan Tekirdağ'a Vali olmamı istemektedir. Bu münasebetle, Makama çağırarak, görüşünü bana açıkça ifade etti ve muvaffakatımı sağladı. O zamanlar Tekirdağ Valiliği ilk defa Vali olacaklar için en ideal il olarak kabul edilirdi. Ben de bu sebeple, Sayın Öztrak'ın teklifine çok sevinmiştim*[88]".

Ülkenin iç ve dış siyasi olaylar açısından en çalkantılı döneminde güvenlik bürokrasisinde görevlerde bulunan Nevzat Ayaz'ın görevini icra ederken gösterdikleri elbette ki siyasal iktidar tarafından gözden kaçmamıştır. Vali olarak atanma sürecini nasıl sonuçlandığını "*Vali listesi kesinleşmeye başladığı dönemde Sayın Bakanım Öztrak beni tekrar makamına çağırarak, "Vali olacağımı, ancak, Tekirdağ'a vermediklerini; Sayın Başbakan'ın, Kocaeli, Diyarbakır veya Zonguldak illerinden birisine verilmemi istendiğini bildirdi. Sonuçta, Zonguldak Valiliğine tayinim çıktı.*" sözleriyle ifade etmiştir[89].

14 yaşında Polis kolejine girerek teşkilata adım atan Ayaz, bir polisin gelebileceği en yüksek makam olan İl Emniyet Müdürlüğü ve Emniyet Genel Müdür Yardımcılığı görevlerinde bulunduktan sonra mensubu olduğu, onu yetiştiren polis teşkilatına Zonguldak Valiliğine atanarak veda etmiştir.

Zonguldak şehrinin ismini duyduğumuzda aklımıza kömür ve kömür madeni gelir. Tabiri caizse Zonguldak tarih sahnesine kömür ile çıkmış bir şehirdir. Cumhuriyetten önce mutasarrıflık olan Zonguldak, Cumhuriyetin ilanından sonra 1 Nisan 1924'te vilayet yapılmıştır. Bu yönüyle Zonguldak Cumhuriyetin ilanından sonra il unvanı alan ilk yerdir[90]. Zonguldak'ta bulunan Taşkömürü madenleri çevre il ve ilçelerde yaşayanlar için istihdam merkezi olmuştur. Zonguldak'ta 70'li yıllarda tek ekmek kapısı kömür madenleri olmuştur. 1970'li yıllarda toplam çalışan nüfusun yüzde 63'ü

[88] Ateşsoy, a.g.e., s. 26.
[89] Ateşsoy, a.g.e., s. 26.
[90] Çağlar Tan, *20. Yüzyılın İlk Yarısında Zonguldak. Gündelik Yaşam ve Siyaset*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2015, s. 21.

madende çalışmaktaydı[91]. 1970'lerde ülkenin siyasal iklimini göz önünde bulundurduğumuzda Zonguldak'taki işçi örgütlenmelerinin ideolojik sömürüye ve aşırı uç örgütlerin yönlendirmelerine açık olmuştur. Nevzat Ayaz 1975 yılında Türkiye'de giderek artan iç kargaşanın yaşandığı günlerde 1975-7/10200 sayılı Kararname ile Zonguldak'a Vali olarak atanmıştır[92].

Nevzat Ayaz'ın Hayatından Kesitler kitabında Ayaz, Vali oluncaya kadar Zonguldak'a hiç gitmediğini belirtiyor. Görev yerine gitmeden önce selefi Nihat Oğuz Bor ile Emniyet Genel Müdürlüğünde iki gün boyunca Zonguldak ve ilde görevli kişiler hakkında bilgi almıştır. Zonguldak'ta görevde kaldığı süre içerisinde Bor'la yaptığı görüşmede edindiği bilgilerinin kendi gözlemiyle örtüştüğünü belirterek kendinden sonra görev yapacak olan mülki idare amirlerine benzer şekilde bilgilendirme yapmaları konusunda tavsiyede bulunmuştur[93].

Makam arabası ile Temmuz ayında eşi Sacide hanımla birlikte Zonguldak'a doğru yola çıkan Ayaz'ın ilk karşılaştığı durum mevcut yolların içler acısı hali olmuştur. Hatta Sacide Hanım yolun bu durumu nedeniyle baygınlık geçirecek duruma gelmiştir. Daha şehre varmadan karşılaştığı bu olumsuzluk kendisini büyük bir ümitsizliğe sevk etmiştir. Kendisini karşılayan protokolde Belediye Başkanı Hüseyin Öztek'in "*Yollarımızı nasıl buldunuz*?" sorusuna cevap bulmakta çok sıkıntı çektiğini belirtmiştir[94].

Zonguldak Batı Karadeniz bölgesinde yer alan dağlık alana sahip bir ildir. Sahip olduğu bu coğrafya nedeniyle ulaşım sorunu yaşaması kaçınılmazdır. Yeni atanan Valiye Zonguldak'taki ikinci günü kendisini ziyarete gelenler sanki söz birliği etmişçesine aynı soruyu sormaktadırlar "*Yollarımızı nasıl buldunuz*?". Ayaz bu konudaki gözlemlerini "*Bir hafta içinde ilçeleri dolaşmaya çıktım. Önce Karadeniz Ereğlisi'ne gittim. Zonguldak'tan 65 kilometre uzaklıkta Karadeniz Ereğlisi'ne gidebilmek için 2,5 saatlik zamana ihtiyaç vardı. Aynı virajlar, kötü stabilize! Otomobil her gidiş dönüşte, mutlaka tamire giriyordu*!" sözleriyle aktarmıştır. Emniyet teşkilatının içinden gelmesine ve Vali oluncaya kadar geçen kariyeri

[91]URAS Güngör, "70'lerde ekonomik yaşam", *Pusula*, Erişim tarihi: 17 Haziran 2019, www.pusulagazetesi.com.tr.
[92] 07/10200 sayılı Başbakanlık Kararnamesi, *T.C. Resmi Gazete*, 15296, 15 Temmuz 1975.
[93] Ayaz, a.g.e., s. 16.
[94] Ateşsoy, a.g.e., s. 27.

boyunca emniyet hizmetlerinden başka bir görevde bulunmamasına rağmen yeni görevine daha başlar başlamaz karşılaştığı yol sorunu, Nevzat Ayaz'ı icraatçı bir tavır sergilemeye sevk etmiştir. Şehrin en büyük sorununun ulaşım olduğunu tespit eden Ayaz, konuyla ilgili yaptığı görüşmelerden yol sorununu çözümü için uzun bir süreye ihtiyacı olduğu anlaşılmaktadır. Hâlbuki mevcut durum bir gün bile dayanılacak gibi değildir. Tespiti yaptıktan sonra sorunun çözümü için Ayaz bu konuda izlenecek yolu şu sözlerle ifade etmiştir:

"*Yaptığım inceleme sonucunda bu çözümün, ilk etapta mevcut yolların asfalt yapılması olduğunu tespit ettim. Karayolcular bu çözüm şeklini bir türlü kabul etmiyorlardı. Mevcut yolların, meyil ve viraj durumları sebebiyle asfalt yapılamayacağını savunuyorlardı. Bu görüşe katılmadım. Avrupa'da, özellikle İsviçre'de dağlara tırmanan dik ve dar yolların asfalt olduğunu misal verdim. Bu çözümü mutlaka gerçekleştirmeliydim*[95]."

Zonguldak'ın ulaşım sorununu çözmekte kararlı olan Ayaz konunun önemine binaen elinde bu konuyla ilgili hazırlanmış olan dosyayla Ankara'nın yolunu tutmuştur.

3.4.2. Yol Sorunu için Başbakanla Görüşme

Nevzat Ayaz'ın torunu Cem Birol dedesinin Süleyman Demirel'e çok saygı duyduğunu belirtmiştir. Hatta 1993'teki Cumhurbaşkanlığı seçiminde hükümet ortağı SHP'nin Nevzat Ayaz'ı Cumhurbaşkanı adayı göstermek istediğini fakat kendi partisinde Demirel aday olarak çıkınca, Ayaz'ın hemen geri çekildiğini belirtmiştir. Bürokrat iken yönettiği ilin sorunlarını arz ettiği Başbakanla, yıllar sonra siyasette omuz omuza ülkeye faydalı şeyler yapma konusunda beraber çalışacaklardır. İkili arasındaki yakınlığı en güzel örneği 1991 yılında hükümet kurulduktan sonra Demirel ve yardımcısı İnönü'nün yurt dışı gezisinde Başbakanlığa vekâlet etmesi için dönemin basınında çıkan haberlerin aksine Nevzat Ayaz'ı seçmiştir[96].

Nevzat Ayaz Zonguldak'ın yol sorunu hakkında sunum yaparken yaşadığı bir anekdotu şu sözleriyle anlatmaya başlıyor;

[95] Ateşsoy, a.g.e., s. 27.
[96] "Demirel Ayaz'ı Seçti", *Milliyet*, 23 Aralık 1991, s. 11.

"*Sayın Başbakan, yol sorunu ile ilgili bilgileri arz ederken, önünde beyaz bir kâğıda, kurşun kalemle noktalar koyup, aralarına çizgiler çiziyor, bir şeyler yazıyordu. Ben, Sayın Başbakan'ın, dinlerken "oyalanmak amacıyla" kâğıda rastgele bir şeyler karaladığını zannediyor, biraz da üzülüyordum*[97]."

Sunumu yapan Ayaz'ın karşısında Başbakan'ın konuya ilgisiz gibi görünmesi yönettiği şehrin sorunları için hazırladığı çalışmaların boşa gitmesi anlamını taşıyordu. Türk siyasi tarihinin en önemli aktörlerinden Süleyman Demirel kendi ifadesiyle hayatı boyunca bozkırla yeşilin kavgasında bozkırı yeşile çevirmeyi amaçlamış bir siyasetçisi olmuştur. Nevzat Ayaz'ın aktardığı anekdotun devamında kendisi Zonguldak'ın yol sorununu anlatırken Demirel'in önündeki kâğıda karaladığı şeyin aslında Zonguldak'ın haritası olduğunu açıklıyor. Anekdotun devamını Nevzat Ayaz şu sözlerle anlatmıştır:

"*Konuşmamı tamamladığımda Sayın Başbakan, önündeki kâğıda bakarak, "Programın çok güzel, ancak Safranbolu-Eflani yolunu ne yapıyorsun; bu yoldan bahsetmedin?" diye önündeki kâğıda bir çizgi çizdi. O anda dikkatle baktığımda gördüm ki, Sayın Başbakan'ın önündeki kâğıtta Zonguldak Karayolları Haritası çizilmişti*[98]."

1975 yılında yapılacak seçimleri fırsat bilerek yol sorununu çizmek isteyen Ayaz, Süleyman Demirel'e Zonguldaklılar için yapılacak en cazip seçim vaadinin "*mevcut yolların 1975-1976 döneminde tamamen asfalt yapılacağının duyurulması*[99]*"* olacağını belirtmiştir. Yeni görevine gelir gelmez kendisinin de bizzat yaşadığı yol problemini bu uğraş sonucunda çözüme kavuşturmaya başlamıştır. Yönettiği ilin en acil sorununu çözüme kavuşturmayı başaran Ayaz, Zonguldak'ın coğrafi yapısı ve dönemin olanaklarıyla imkânsız gibi görünen sorunun çözümünün halkın gözündeki etkisini "*…başlattığım çalışma sonunda asfalt malzemeleri 1975'te çekilmeğe başlandı. 1976 asfalt mevsiminde Zonguldak'ın ana bağlantıları asfalt olmuştu. Halk bu gelişmeyi, bir mucize gibi kabul etti*[100]" sözleriyle ifade etmiştir.

3.4.3. Ayaz'ın Çalışmalarının Yansımaları

[97] Ateşsoy, a.g.e., s. 28.
[98] Ateşsoy, a.g.e., s. 28.
[99] Ateşsoy, a.g.e., s. 28.
[100] Ateşsoy, a.g.e., s. 28.

Göreve başlar başlamaz Zonguldak'ın sorunlarını çözmek için harekete geçen Ayaz'ın, gayreti yerel basının da dikkatini çekmiştir. Dönemin devlet vatandaş ilişkisi göz önünde bulundurulduğunda Ayaz'ın icraatçı, alışılagelmiş bürokrat tarzından uzak olması takdirle karşılanmıştır. Zonguldak'ta yayınlanan İnanış gazetesinin 16 Eylül 1975 Salı günkü 18. sayısının sürmanşetinde "*Vali Nevzat Ayaz, toplum menfaatini kişi menfaatinden önde tutan örnek yönetici*" haberine yer verilmiştir. Haberin içeriğinde "*Biz gazete olarak hiç kimsenin arkasından konuşmak niyetinde değiliz. Ancak şunu kesinlikle ifade edelim ki; şimdiye kadar şehrimize memleket sorunlarına bu denli eğilen bir vali gelmemiştir*[101]." ifadelerini kullanılmıştır. Ayaz'ın, görevinde sergilediği imajı 25 Eylül 1975 Perşembe günkü İnanış gazetesinde şu cümlelerle ifade edilmiştir:

"*Futbolcularımıza her müsabakalarında dua ve moral veren hoca… Öğrencilerimize ders, güven, ışık ve azim veren bir eğitimci ve kaza kaza, bucak bucak, köy köy dolaşan, ailesinin tüm bireylerini sırayla kontrol eden bir baba… Vali Nevzat Ayaz… Zonguldak'ı yeni düzeylere eriştirmeğe çalışan büyük lider, yeni şehir yapımında büyük usta…*[102]"

3.4.4. Zonguldak'ın Diğer Problemlerine Çözüm Arayışları

Zonguldak'ın birikmiş sorunlarını çözmek adına çalışmalarına durmaksızın devam eden Ayaz, ilin ana bağlantı yollarının sorununu çözdükten sonra köylerin yol sorunu başta olmak üzere elektrik, su sorunlarına sıra gelmiştir. Zonguldak'ın coğrafi yapısı nedeniyle zaten ana bağlantı yolları yıllar sonra yeni çözüme kavuşturulmuşken, merkezden uzaklaşıp kırsala çıkıldığında sorun daha da büyümektedir.

Dönemin Türkiye'sinin ekonomik durumu göze alındığında en temel alt yapı gereksinimlerini çözebilmek için bile mucizelere ihtiyaç duyulmuştur. Okulsuz köylere okul yaptırmak için kendi çözümünü üreten Ayaz, "*Özel İdare bütçesinden ayırabildiğimiz ödeneklerle, derslik başına verdiğimiz 40-50 bin lira ile köylüler kendi okullarını kendileri yapmaktadırlar. Bu sistemle 5 yılda Zonguldak'a yüzlerce*

[101] "Şimdiye kadar Zonguldak'ın sorunlarına bu denli yakından eğilen Vali Gelmedi", *İnanış*, 16 Eylül 1975, s. 1.
[102] "Vali Nevzat Ayaz, üstün çabalar ile yeni Zonguldak yaratıyor", *İnanış*, 25 Eylül 1975, s. 1.

dershane kazandırdık.[103]" sözleriyle konuyu açıklamıştır. Zonguldak ve daha sonra İstanbul Valiliği görevinde de göreceğimiz gibi Ayaz için eğitim sorununun çözümü ayrı önem taşımaktadır. Eğitime ait sorunların çözümü için gösterdiği çabalar siyasete girdikten sonra üstleneceği Milli Eğitim Bakanlığı görevi için bir prova olmuştur.

Nevzat Ayaz'ın başta yol olmak üzere altyapı sorunlarına bu kadar önem vermesinin nedeni bu konudaki eksikliklerin zincirleme şekilde başka olumsuzluklara neden olmasıdır. Buna en iyi örnek Zonguldak'taki Üniversite meselesidir. Ayaz göreve başladığında Zonguldak'ta yükseköğretim kurumu olarak Zonguldak Akademisi mevcut olup, okul binaları yapılmış olmasına rağmen öğrenciler okulun bağlı bulunduğu Yıldız Üniversitesinde (o zamanki Yıldız Akademisi) öğrenim görmüşlerdir. Bunun en önemli nedeni yol sorunuyken, Ayaz bu sorunu çözmede dönemin şartları göz önüne alındığında başarıya ulaşmıştır. Ayaz Üniversitenin şehirde faaliyete geçme meselesini şahsi ilişkilerini kullanarak çözüme kavuşturmuştur. 12 Mart 1976 tarihinde Zonguldak Meslek Yüksek Okulunun açılış töreninde Zonguldak Akademisinin uzun mücadelelerden sonra açılması ve sonrasında yeni öğrencileri ile ikinci yüksek tahsil müessesesinin açılmasını Zonguldak için iki büyük bayram olarak tanımlamıştır. Açılışta "*Bütün öğretim hayatınızda yegâne idealiniz Atatürk ilkeleri olmalıdır*[104]" mesajını vermiştir. Daha öncede belirttiğimiz gibi Ayaz'ın Atatürk hassasiyeti üst noktadır.

Zonguldak deyince kömür madenleri kadar akla gelen diğer bir ekonomik malzeme demir çelik ve bu cevheri işleyen Demir Çelik sanayi tesisleridir. Madenlerde çalışan işçiler ve demir çelik sanayiinde çalışan işçiler Zonguldak'ta büyük bir işçi kitlesinin yaşamasına neden olmaktadır. Cumhuriyet tarihinde kamuoyunda ses getiren maden işçilerinin içinde olduğu büyük grevler gerçekleşmiştir. Hatta 1964'teki toplu sözleşme sırasında yaşanan anlaşmazlık sonucunda çıkan olaylar sırasında dönemin

[103] Ateşsoy, a.g.e., s. 29.
[104] "Atatürkü İlkeleri Varken, Yabancı İdeolojiler, Size Emanet Edilen Türkiye Cumhuriyetinin İlelebet Devamını Sağlayamaz.", *Şafak*, 13 Mart 1976, s. 1.

Valisini konuşması sırasında işçiler tartaklamış ve jandarma işçilere sert bir biçimde müdahale etmiştir[105].

Ülkemizin 70'li yıllardaki kamplara ayrılmış siyasi iklimini göz önüne alırsak Zonguldak gibi büyük bir işçi topluluğun olduğu ilde bu konunun suiistimal edilme olasılığı yüksektir. Ayaz güvenlik bürokrasisi içinden gelen birisi olarak yaşanabilecek sıkıntıları muhtemelen daha önceden tespit etmiştir. Yaşanabilecek gerginlikleri işçilerin yaşadıkları gergin ve stresli çalışma ortamıyla açıklayan Ayaz buna bağlı olarak işçilerin tahrik edildiklerinde hırçın olduklarını belirtmektedir. Bu konudaki yaklaşımını şu sözlerle anlatmıştır:

"*Beş yıla yakın süren Zonguldak valiliğim döneminde, Zonguldak'ta anarşi, ciddi hiçbir eyleme sebep olmadı. Zonguldak'ta 54.00 maden işçisi, 25.000 de demir-çelik işçisi vardı. Bu ortamda pek çok olay bekleniyordu. Ancak, alınan ciddi önlemler, ilgilerle oluşturulan samimi diyaloglar sonucu, Zonguldak'ta beklenen hiçbir olay gerçekleşm*edi[106]."

Nevzat Ayaz, Zonguldak Valiliği görevini Bülent Ecevit'in Başbakanlığında da sürdürmüştür. 5 Haziran 1977 tarihinde yapılan genel seçimleri sonucunda CHP oyların %41,4 alarak birinci parti olarak çıkmıştır[107]. CHP bu seçimde zaten kuvvetli olduğu şehirlerin dışında orta Anadolu'da da yüksek oy almıştır. Dönemin siyasi açıdan iki kutba ayrılmış Türkiyesinde karşılıklı engellemelere rağmen Bülent Ecevit hükümeti kurmayı başarmıştır. Ecevit aynı zamanda Zonguldak milletvekilidir. Başbakanın seçim bölgesi olan ilin başında bir önceki hükümetin atadığı Vali bulunmaktadır. Yeni hükümetin bürokraside kendisiyle uyumlu kişilerle çalışması normal bir uygulamadır ve beklentilerde bu yönde olmaktadır. Değişiklik beklenen makamlardan birisi Başbakanın seçim bölgesi olan Zonguldak'ın Valisidir. Ecevit bugünden bakınca beklenmedik bir tavır sergileyecek ve kendinden önce Milliyetçi Cephe Hükümetinin atadığı kendi memleketinin Valisini görevden almayacaktı. Seçimden sonra şehrin milletvekilleriyle beraber Zonguldak'ın problemlerini

[105] Akın Bakioğlu*, Zonguldak Kömür Havzasında İşçi Sınıfının Oluşumu*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2019, s. 64.
[106] Şentürk, a.g.e., s. 156.
[107] 5 Haziran 1977 Genel Seçim sonuçları, Erişim tarihi: 2019, https://www.ysk.gov.tr

anlatmak üzere Ankara'ya gidildiğinde Ayaz şehir ve problemleriyle sunum yaptıktan sonra Ecevit "*Bu sorunları birlikte çözeceğiz"* demiştir[108].

3.5. İstanbul Valiliğine Atanması

1979 yılına gelindiğinde Türkiye'deki siyasi istikrarsızlık zirveye ulaşmıştı. Uzun pazarlıklar sonucu kurulan hükümetler ve yaşanan siyasal çatışmalar ülkeyi içinden çıkılmaz bir hale getirmişti. 1979 yılında 5 milletvekili için yapılan ara seçimlerde AP 5 sandalyeyi de kazanmış, bunun üzerine Ecevit'in istifasıyla hükümet düşmüştü. Hükümetin düşmesi üzerine Demirel azınlık hükümeti kurmuştur. Zonguldak milletvekili Köksal Toptan'da kurulan yeni hükümette Devlet Bakanı olmuştur[109].

Siyaset öncesi Zonguldak'ta Avukatlık yapan Toptan'ın Nevzat Ayazla iletişimi bulunmaktadır. Yeni hükümetin yapacağı ilk iş mülki idare amirlerinin görev yerini değiştirmek olacaktır. Konuyla ilgili Ayaz, Köksal Toptan'la yaptığı görüşmeyi şu sözlerle anlatmıştır:

"*…. Ben artık bu defa Zonguldak'ta kalamayacağımı kabul ediyordum. Sayın Köksal Toptan ile görüşmemizde bu durumu kendisine anlattım. Sayın Toptan benim Zonguldak'tan ayrılmama bir şart ile muvafakat edeceğini belirtti, şartı Ben İstanbul Valisi olursam ayrılmamı kabul eder, aksi halde Zonguldak'tan ayrılmama razı olmazdı*[110]."

Nevzat Ayaz ve Köksal Toptan ile olan görüşmeden şahsen çıkarımım, Köksal Toptan'ın hükümetin bir üyesi olarak Ayaz'ın yeni görev yeri ile ilgili bilgisinin olduğu yönündedir. Vali olarak ilk görev yeri Zonguldak olan bir bürokrat için ülkenin en büyük, bu büyüklüğüne bağlı olarak sorunları da büyük olan iline vali olarak atanmak, mülki idare amiri olan kendisinden tecrübeli bürokratların olduğu bir ortamda imkânsız görünmektedir. Nevzat Ayaz'da anılarında bu görüşünü "*… Zira İstanbul Valiliği, kolay gidilebilecek yer değildir. Hem de, Valilik hizmetinde "ikinci sırada il olarak" gidilmesi hiç te kolay değildir*[111]." sözleriyle ifade ediyor. Beklentilerin aksine imkânsız gibi görünen gerçekleşecek ve Ayaz İstanbul

[108] Ateşsoy, s. 30.
[109] Günümüze kadar aktif siyasetin içinde olan 90'larda kurulan hükümetlerde bakanlık ve 2007'de TBMM başkanlığı yapmış siyasetçi.
[110] Ayaz, a.g.e., s. 29.
[111] Ateşsoy, a.g.e., s. 32.

Valiliğine atanacaktır[112]. Kendisine bu haberi veren yine Köksal Toptan olacaktı. Ülkenin bir numaralı şehrinin bir numarası olarak atanmasına rağmen bu atamanın sevincini yaşayamamaktadır.

1979 İstanbul'u o yıllarda dünyadaki en büyük şehirlerinin başında geliyordu. 1979 yılında 17 ilçesi olan İstanbul'un nüfusu 4.504.200 kişiydi[113]. Siyasi görüşe göre semt semt, mahalle mahalle kamplara ayrılan Türkiye'de, ülkenin küçük bir örneği olan İstanbul'da her gün insanlar sokak ortasında can vermekteydi. Siyasi çatışmanın zirvede olmasının yanı sıra hırsızlık, kaçakçılık kısaca asayişsizlik İstanbul'u yaşanılası bir yer olmaktan çıkarmıştı. 1979 yılı ülkenin hızla uçuruma doğru sürüklendiği, askeri darbenin adım adım geliyorum dediği yıl olmuştur. Zira artık İstanbul gibi büyükşehirlerde insanlar sabah sağ olarak çıktıkları eve sağ olarak dönmek telaşına düşmüşlerdir.

Nevzat Ayaz Başbakan Demirel'in yeni atanan valilerin vakit kaybetmeden göreve başlamalarını istemesinin ardından üç gün içinde toparlanıp eşi Sacide Hanım ile yeni evlenen büyük kızı Nesrin ve eşini İstanbul'a göndermiş, kendisi ise Başbakanla görüşmek için Ankara'nın yolunu tutmuştur. Yeni kurulan hükümet nedeniyle tebrike Demirel'e ziyarete gelenler nedeniyle makamında yoğunluk yaşanmaktaydı. Buna rağmen Ayaz'ı sıcak karşılamıştır. Ayaz bu ortamı "… *Beni çok büyük iltifatla ve güler yüzle karşıladı. Bu arada, Sayın Başbakanı tebrik ziyaretine heyetler geliyordu. Başbakan beni yanına oturttu, gelen heyetlere beni yeni İstanbul Valisi, İstanbul'u kurtaracak anarşiyi önleyecek diye tanıtıyordu*[114]*"* sözleriyle anlatmıştır. Fikir alışverişi için pekte uygun olmayan ortamda ayaküstü kısa bir görüşme fırsatı yakalayan Ayaz'a Başbakan İstanbul'un malum durumuna binaen "…*git İstanbul'daki yangını söndür, benden ne istersen vereceğim*" teminatında bulunmuştur.

Görüşme sonrası makam arabasıyla karayoluyla gitme düşüncesinde olan Ayaz, Başbakanlık Özel Kalem Müdürünün "*Sayın valim yarın sabah Cumhurbaşkanımız uçakla İstanbul'a gidiyor, siz ondan önce gidip havaalanında karşılamanız gerekir.*

[112] 07/18382 sayılı Başbakanlık Kararnamesi, *T.C. Resmi Gazete*, 16829, 4 Aralık 1979.
[113] Cemalettin Şahin, *Antik Çağdan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Ansiklopedisi 3. Cilt*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul 2016, s. 246-324, http://www.ibb.gov.tr/tr-tr/bilgihizmetleri/istatistikler/documents/demografi/t211.pdf.
[114] Ayaz, a.g.e., s. 39.

Onun için ben şimdi sizin uçakla önceden gidişiniz için biletinizi aldırıyorum[115]*"* uyarısıyla planını değiştirmek zorunda kalmıştır.

İstanbul, Nevzat Ayaz için yabancı bir şehir, hiç bilmediği bir yer değildir. Askerlik hizmetini yaptığı 1,5 yıl ve Sacide Hanımla nişanlı olduğu zamanlar ziyaret maksadıyla İstanbul'da bulunmuştur. 10.03.1986 tarihinde Milliyet gazetesinde Sacide Hanım ile nişanlıyken yaptıkları İstanbul gezisiyle ilgili anısı "*1953'te Nevzat Ayaz henüz hukuk öğrencisiyken, Sacide Hanımla nişanlanmıştı. Nişan öncesi takılar kapalı çarşıdan alınmış ve günün yorgunluğu, şimdi yerini bir kuyumcuya bırakan eskinin meşhur Çukur Muhallebicisinde yenilen muhallebilerle atılmıştı*[116]*"* cümlesiyle vermiştir.

Nevzat Ayaz 1950 yılında İstanbul'a ilk geldiğindeki hali ile Vali olduğu dönem arasındaki farkı şöyle ifade etmiştir:
"*… Tabii çok değişik bir alem... Bütün hayatınız Ankara'da geçmiş… O boğaz manzarası, benim üzerimde cidden çok etkili oldu… Adalara, Kadıköy'e falan giderken o vapurlardaki nezaket, güzel görünüm, hava çok etkili oldu benim üzerimde… Bugüne göre daha güzel, daha değişik bir İstanbul'du bana göre*[117]*"*

İstanbul'a Vali olarak gönderilen Nevzat Ayaz uçaktan indiğinde İstanbul Üniversitesi hocalarından Profesör Orhan Tütengil'in suikasta uğradığı haberini almıştır[118]. Havaalanına inen ve tatsız bir haberle karşılaşan Ayaz'ın ilk görevi'de hemen İstanbul'daki diğer havaalanı olan askeri havaalanına giderek Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ü karşılamak olmuştur. Zonguldak gibi daha küçük bir şehirde yılda belki bir kez karşılaşacağı protokol karşılama görevi İstanbul'da hemen hemen her gün uğraşacağı bir konu olmuştur. İstanbul'un anarşi ve ekonomik kaynaklı dağ gibi sorunlarının yanında İstanbul'a gelen yerli ve yabancı devlet görevlilerini karşılamak zorundaydı.

1984 yılında Yener Süsoy'un İstanbul'un protokolünün bir numarası olarak havaalanına devlet protokolünü günde kaç kez karşılamaya gittiğiyle ilgili soruya

[115] "Nevzat Ayaz, vatandaşlığı yaşadı", *Milliyet*, 10 Mart 1986, s. 7.
[116] "Nevzat Ayaz, vatandaşlığı yaşadı", *Milliye*t, 10 Mart 1986, s. 7.
[117] Yener Süsoy, "Virgülüne Dokunmadan Nevzat Ayaz", *Milliyet-Renk*, 6 Şubat 1984, s. 1.
[118] Ateşsoy, a.g.e., s. 32.

"… *Valla saymadım ama dört, beş defa olduğu olmuştur zannediyorum. Tam hatırlamıyorum saymadım ama… Çünkü öyle zamanlar geçiyor ki, hakikaten git gel, git gel…*[119]" cevabını vererek aslında bu konudan rahatsız olduğu anlaşılıyor. Üst düzey bürokrat olarak daha önce böyle durumlara yabancı olmasa da İstanbul'da protokol karşılamalarının çekilir olmadığı Ayaz'ın yukarıdaki sözlerinden anlaşılıyor.

3.6. İstanbul'un Sorunları için Çözüm Arayışları

2004-2013 yılları arasında Yenikapı'da yapılan arkeolojik kazılarla[120] 8500 yıllık geçmişe sahip olduğu anlaşılan İstanbul, Doğu Romanın siyasi ve dini merkezi olmasının yanı sıra kara, deniz ticaret yollarına olan yakınlığı nedeniyle kozmopolit ve kalabalık bir nüfus yapısına sahip olmuştur. Bu özelliği çağlar geçtikçe de değişmeyen İstanbul'da 1950'lerden sonra başlayan köyden kente göçle mevcut altyapı yetersiz kalmış ve şehirde yaşayan insanların günlük hayatını etkilemeye başlamıştır. 1975 genel nüfus yazımına göre İstanbul'un nüfusu 3.719.339'dur[121]. İstanbul'un tüm sorunlarının kaynağı da sürekli artan nüfus olmuştur. Fazla nüfus artışı, çarpık kentleşmeye bağlı altyapı sorunları, artan nüfusa bağlı olarak istihdam zorlukları gibi ekonomik bunalımlara da yol açmıştır. İstanbul ülkenin en büyük şehri olmasının yanı sıra sanayinin de başkentidir. Ekonomik üretimin kalbi olması hasebiyle toplanan vergilerin yarısından fazlası İstanbul'dan toplanmaktadır.

Nevzat Ayaz'ın Vali olarak atandığı 1979'da yaşanan akaryakıt azlığı sanayi tesislerindeki üretimi olumsuz etkilemiştir. Tüm bunların yanında zaten devam etmekte olan iç savaş durumu İstanbul'u yaşanmaz bir şehir haline getirmiştir. Sokağa çıkmaya korkan vatandaşlar can derdine düşmüştür. Yaşananların toplumda bıraktığı olumsuz etkiyi Ayaz "*İstanbul, başka bir yönüyle de EĞİTİM-KÜLTÜR ve BASIN merkezidir. İlimizde yaşayan ve yukarıda özetlenen olumsuz tablo, bu kurumları tümüyle etkileyerek ülkeye yayılan karamsarlık havasının doğum ve devamına neden olmaktadır*[122]." sözleriyle dile getirmiştir.

---

[119] Yener Süsoy, "Virgülüne Dokunmadan Nevzat Ayaz ", *Milliyet-Renk*, 6 Şubat 1984, s. 1.
[120] Üç İmparatorluğa Başkentlik Yapan Şehir: İstanbul, http://www.istanbul.gov.tr/uc-imparatorluga-baskentlik-yapan-sehir-istanbul
[121] Hatice Bayartan,"Geçmişten Günümüze İstanbul'da Nüfus", *Coğrafya Dergisi*, sayı: 11, İstanbul, 2003, s. 14.
[122] Ayaz, a.g.e., s. 42.

İstanbul'un çözüm bekleyen kronik sorunları için kolları sıvayan Nevzat Ayaz, mevcut kamu kurum yöneticileriyle istişare yaparak bir yol haritası çıkaracaktır. Bu dönemde yapılan çalışmaları şu sözlerle anlatmıştır:

"*İstanbul'un sorunlarını tespit etmek için, tüm kamu kuruluşlarının yöneticilerinden bilgi aldım. Özellikle cumartesi-Pazar günleri, valilikte yaptığım toplantılarda, ilgililerden, kuruluşlarının sorunları ve bu sorunların çözümü için neler yapılması gerektiği hususlarını içeren brifingler aldım*[123]."

Üç ay boyunca 119 kamu kuruluşu[124] temsilcileriyle gerçekleştirilen brifinglerde yapılan beyin fırtınası ortaya çıkan çözüm önerilerini birleştirerek İstanbul'un sorunları ve sorunları çözmek için neler yapılması gerektiğini açıklayan "*İstanbul'un Sorunları*" adı verilen beyaz kitabı yayınlayarak kamuoyuna açıklamıştır. Hazırlanan kitap ilgili tüm bakanlıklara ve kuruluşlara da gönderilmiştir. Nevzat Ayaz İstanbul'un sorunlarıyla ilgili çözümleri "*Nevzat Ayaz'ın Hayatından Kesitler*" kitabında kalem kalem belirtmiştir. Biz de çalışmamızda Ayaz'ın İstanbul'un en azından önde gelen sorunlarını ve sorunların olduğu sektör için çözüm arayışlarını burada kısaca ele alacağız.

3.6.1. İstanbul'un Yönetim Sorunu

Bir ülke nüfusu kadar kalabalık olan şehri yönetmek için iyi bir organizasyon, yeterli personel ve en önemlisi bunları karşılayacak maddi imkân gereklidir. Nevzat Ayaz'ın dünyanın en kalabalık şehirlerinden olan İstanbul için en dikkat çekici tespiti İstanbul'un her hangi bir şehri yöneten yasalarla yönetilemeyeceği olmuştur. Ayaz bu konuda "*…yeni bir yasa çıkarılmasını, Valiliğe yeni yetkiler ve imkânlar verilmesini, Kaymakamların yetkilerinin de artırılmasını istemektedir*[125]". İstanbul'un yönetimiyle ilgili bu görüşünü 12 Eylül müdahalesinden sonra Bakanlar kurulunda tüm bakanların önünde "*İstanbul illerin yönetiminde esas alınan 5442 Sayılı Kanun'la yönetilemez, İstanbul için özel bir yönetim yasası çıkarılması gerekiyor. Bunun yanında İstanbul, Avrupa ve Anadolu olarak ayrı iki vilayet*

[123] Şentürk, a.g.e., s. 136.
[124] Ayaz, a.g.e., s. 54.
[125] Ateşsoy a.g.e., s. 34.

olmalıdır. Bunun en güzel örneği New York ve New Jersey'dir[126]". Ayaz'ın bu teklifini dikkate alan askeri yönetimin Başbakan olarak atadığı Bülent Ulusu ilgili bakanlıkların müsteşarlarından teşkil edilen komiteye bu konuyla ilgili rapor sunması için talimat vermiştir. Ayaz komitenin verdiği raporda İstanbul'un iki il olmasını ve ayrı bir yasa çıkarılmasını uygun görülmediği belirtmiştir.

Nevzat Ayaz bakanlar kurulundaki sunumunda bir adım daha ileri giderek "*İstanbul'un sorunlarıyla ilgilenecek bir bakanlık kurulsun*" teklifinde bulunuyor. Ayaz bu meyanda "*Bugünde aynı görüşteyim, İstanbul iki vilayet olmalıdır. İstanbul için, büyük şehir belediye sisteminde olduğu gibi büyük il idaresi yasası çıkarılmalıdır*[127]." ifadelerini kullanmıştır. Bu önerisine örnek olarak Mısır'da Kahire Valisinin kabinede Kahire Bakanı olarak görev yapmasını vermiştir. Bu teklifi direkt olarak yerine getirilmese de İstanbul'un sorunlarını takip etmek üzere Başbakan, İmar ve İskân Bakanını görevlendirmiştir. Valilikte kurulan İstanbul'un Sorunları Bürosu'nun başında İmar ve İskân Bakanlığından bir müsteşar yardımcısı yer almış ve hükümete raporlar sunmuştur. Böylelikle Ayaz'ın kastettiği anlamda olmasa da hükümette İstanbul'un sorunlarını takip eden bir makam bulunmuştur.

Ayaz'ın göreve başladığı 1979 yılında İstanbul'da şehrin yönetim birimlerinin başta bina olmak üzere fiziki şartlarının ihtiyaca cevap vermekten uzak olduğu anlaşılmaktadır. Valilik başta olmak üzere kamu kurumları dağınık ve köhne binalarda hizmet yürütmektedir. İstanbul Valiliğinin hizmet binası 1756 yılında III. Osman tarafından yaptırılan ve Bab-ı Ali olarak bilinen yapıdır. Bina 1844'ten itibaren hükümet işlerinin yürütüldüğü devlet dairesi niteliğine kavuşmuştur. Defalarca yanan ve yenilenen bina bugünkü görünümüne Stefan Kalfa'nın tasarladığı şekliyle ulaşmıştır. Cumhuriyetten sonra ise Valilik olarak kullanılmaya başlanmıştır[128]. Seksenlerin başında yirmi birinci yüzyıla hazırlanan ülkenin en büyük şehrinin yönetim merkezi Valilik birimleri için yetersiz kalmaya başlamıştır. Ayaz İstanbul'un sorunları çözmek için kolları sıvadığında ilk işi hizmet binalarının Valilik birimlerinin ihtiyacına cevap verecek duruma getirmek olmuştur.

[126] Şentürk, a.g.e., s. 147.
[127] Şentürk, a.g.e., s. 147.
[128] Bab-ı Ali Tarihçesi, http://www.istanbul.gov.tr/babiali-tarihcesi.

İstanbul'un sorunlarının tespiti ve çözümü için hazırlanan Beyaz Kitapta kurumların hizmet ihtiyacına cevap vermeyen binalar için Ayaz'ın temennisi "*Vilayet Hükümet Sitesi olmak üzere ilçelerde Hükümet Konaklarını yapımının gerçekleşmesi veya resmi bina olmaya elverişli binaların tümden satın alınmasıdır*[129]" şeklinde olmuştur. Sadece Valilik hizmet binası değil diğer kamu kurumlarının da dağınık bir konumda olması vatandaşlar için sorun oluşturmaktadır. Ayaz "*Valilik ile önemli bazı kuruluşları bir merkezde toplamak en doğru hal şekliydi*" tespitinde bulunarak valilik için Babıali çevresindeki bir sağlık ocağını ve okulunun yerlerine yeni hizmet blokları yaptırılarak bir çözüm üretmiştir.

Aslında Ayaz'ın valilik hizmet binası ile ilgili tavsiyesi bugün İstanbul'da yapımı gerçekleştirilen yargı kurumlarına ait binalarda olduğu gibi bir külliye tarzında "*Hükümet Sitesi*" yapılması, mevcut valilik binasının ise müze yapılarak korunmaya alınması olmuştur[130]. Zamanın şartları ve ülkenin öncelikleri göze alındığında Ayaz'ın bu tavsiyesi gerçekleşmediği görülmüştür.

Nevzat Ayaz İstanbul'un yönetim birimlerinin fiziki şartlarıyla ilgili tespit ve çalışmaların yanında kamu kurum ve kuruluşlarının başına gelecek yöneticilerin mesleklerinde etkin, yöneticilik kabiliyeti gelişmiş görevlilerin atanması görüşünü belirtmiştir. Vali Yardımcısı ve Kaymakamların özlük haklarının yeterli seviyeye getirilmesini, Bölge Müdürlüğü olarak teşkilatlanan kuruluşların daha etkin hizmet verilmesi için doğrudan Valiliğin yönetimine alınması gerektiğin savunmuştur[131]. Ayaz'ın göreve başladığı dönemde kamu personel mevcudu yüz bini aşan İstanbul'da icraatları süratle yapılması anlamında kurumların doğrudan İstanbul Valisine bağlanması verilen hizmetlerin yerine getirilmesinde etkinliği artırması açısından doğru bir hamle olabilir.

3.6.2. İstanbul Emniyetinin Sorunları ve Çözüm Yolları

Nevzat Ayaz'ın göreve başladığı 1979 yılının Aralık ayında İstanbul ülke geneline yayılan anarşinin en çok yaşandığı şehirdir. 12 Eylül müdahalesinin baş aktörü Kenan Evren anılarında 1979 Aralık ayına gelindiğinde ülkede yaşanan çatışma

[129] Ayaz, a.g.e., s. 56.
[130] Ayaz, a.g.e., s. 57.
[131] Ayaz, a.g.e., s.57.

ortamı için "*Kasım ayından Aralık ayına geçerken bu ay içerisinde yurt sathında 218 olay cereyan etmiş ve bu olaylarda 64 kişi ölmüş, 171 kişi de yaralanmıştır*[132]." tespitinde bulunmuştur. Ülkenin en büyük iki siyasi parti lideri Demirel ve Ecevit'in uzlaşmaz tavrı sokaktaki ateşin daha çok alevlenmesine neden olmuştur. Bunun yanı sıra İstanbul'un kozmopolit yapıda olmasına bağlı olarak mezhep ve etnik sürtüşmelerin yaşanması, kamplara bölünmüş İstanbul'u kaynayan kazan haline getirmiştir. İstanbul bozuk olan ülke ekonomisinin yansımalarının da en fazla hissedildiği şehir olmuştur.

Ülkenin bozuk olan ekonomik durumu, anarşizme yakın aşırı uçların, sendikalaşma yoluyla çalışan kesimleri eylemlerine paravan olarak kullanması toplumsal olarak kamplaşmayı körükleyen nedenlerde biri olmuştur. Şehrin varoşlarındaki gecekondulaşma ise anarşist gruplara yataklık edecek onları destekleyecek bir durum arz etmiştir. 12 Eylül müdahalesinin nedenlerinden biri olarak gösterilen ekonomik buhranın geldiği noktayı ise Kenan Evren anılarında "*Birçok ana gıda maddeleri bile bulunmaz bir halde. Döviz yokluğundan akaryakıt da bulunmuyor. Nakliyat durma noktasına geldiği gibi, kış ortasında evler ve işyerleri ısıtılamıyor. Bu sıkıntıların ortadan kalkacağına dair bir ışık da görülmüyor*[133]." sözleriyle ifade etmiştir.

Bu güvensizlik ortamında İstanbul'da görev yapan kolluk kuvvetlerinin ise ihtiyaca cevap verecek durumda değildi. 12 Eylüle giden süreçte ülkenin ideolojik ve siyasi olarak bölünmüş hali emniyet teşkilatına da yansımıştır. 4 Aralık 1979'da yapılan Sıkıyönetim Koordinasyon toplantısında askerler, Emniyet Teşkilatı için tespit ve önerilerde bulunmuşlardır. Bunlardan en önemlisi emniyet mensuplarının niceliği ve niteliği hakkında olmuştur. Toplantıda Sıkıyönetim Koordinasyon Başkanı şu tespitte bulunmuştur:

"*Gelişmiş ülkelerde her bin kişiye 4 polis düştüğü ve söz konusu bu ülkelerde polislerin üniversite mezunları arasından seçildiği bilinmektedir. Ülkemizde her bin kişiye 1-2 polis düşmekte, bunların da eğitim düzeyleri oldukça yetersiz*

[132] Kenan Evren, *Kenan Evrenin Anıları*, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1990, s. 300.
[133] Evren, a.g.e., s. 237.

bulunmaktadır. Bu konu üzerinde sayısal ve nitelik yönünden çalışılmakla beraber henüz yeterli ve istenilen seviyeye ulaşılamamıştır[134].”

Nevzat Ayaz da Beyaz Kitapta yapılan hesaplamalara göre İstanbul'da görev yapmak için gerekli olan emniyet kuvvetlerinin sayısının 25.000 olması gerektiğini belirtmiştir[135]. Hâlbuki o dönemde İstanbul Emniyeti 53 Emniyet Müdürü, 46 Emniyet Amiri, 401 baş komiser ve muavini, 262 komiser ve muavini 7.415 polis olmak üzere toplam 8.177 kişilik bir kadroya sahipti. İdari işlerde görevli personel ile 24 saat görev esasına göre çalışma nedeniyle bu sayının ancak 2.250 kadarı sokakta görev yapabiliyordu[136]. Ülkenin içinde bulunduğu terör ortamında ihtiyaç duyulan polisler bir an evvel göreve başlatmak için derinliği olmayan eğitime tabi tutulmuştur.

Bu durum atış yetenekleri dâhil görev sırasında aksaklıklara neden olmuştur. Adı konulmamış bir iç savaş yaşayan ülkenin en büyük şehrinin polis teşkilatının araç gereç durumu ise bugünden bakınca trajikomik bir manzaraya sahiptir.

1980 yılında İstanbul polisinin elinde 650 motorlu araç bulunmaktadır. Bu araçlarında yaklaşık 100 tanesi diğer kamu kuruluşlarından alınmıştır. Mevcut araçların çeşitliliği ise yedek parça ve bakım onarım açısından sıkıntı yaratmaktadır. İstanbul polisinin mevcut araç sayısına 100 minibüs, 100 otomobil, uzun vadede ise 400 araç takviye edilmesi gerekmekteydi. Polisin elindeki silahlar ise mücadele ettiği terörist grupların çok gerisindeydi. Personel buna bağlı olarak moral motivasyon açısından yıpranıyordu. İstanbul polisinin elindeki çelek yelek mevcudu ise sadece 40 adetti. Sürekli büyüyen şehirde asayişin sağlanması için 40 yeni karakola ihtiyaç vardı. İstanbul gibi koca bir şehrin güvenliğinden sorumlu kişilerin özlük haklarıyla maaşları ve ödenekleri ise Ayaz'ın iyileştirilme temennisinde bulunduğu konulardan biridir. Personelinin çoğunun gecekonduda oturduğu teşkilat illegalite ile nasıl mücadele edecekti[137].

[134] Evren, a.g.e., s. 301.
[135] Ayaz, a.g.e., s. 44.
[136] Evren, a.g.e., s. 315.
[137] Bu bölümde kullandığım bilgiler için bkz. Nevzat Ayaz, *Nevzat Ayaz'ın Hayatından Kesitler*, Cem Ofset, İstanbul, 2015.

Teşkilatın içinden gelen biri olarak Nevzat Ayaz İstanbul emniyetinin sorunlarını çözmek için hemen harekete geçmiştir. İlk adım yaşanan terör sorununu çözmek adına İstanbul emniyetine terör konusunda uzman olan ve o dönem İstanbul dışında görev yapan personeli İstanbul'da görevlendirmek olmuştur. Nevzat Ayaz bu atamaları şu sözlerle anlatmıştır:

"*Şükrü Balcı'yı emniyet müdürü, Ünal Erkan'ı müdür yardımcısı olarak görevlendirdik. Mehmet Ağar'da kaymakamlıktan alınarak emniyet şube müdür yardımcılığına atandı. İl dışına atanan, terör uzmanı polis ve amirler İstanbul'a getirildi. Böylece terörle mücadelede başarılı sonuçlar alınmaya başladı*[138]."

Nevzat Ayaz'ın İstanbul'a Vali olarak atanması hakkındaki düşüncelerinin gerçek hayatta bir karşılığı bulunuyordu. Siyasal iktidarlar daha sonra 90'lı yıllarda da görüldüğü gibi şehirlerdeki terör olaylarına çözüm üretmek adına ilk elden emniyet kökenli bürokratları Vali olarak atamışlardır. 90'lı yıllarda Mehmet Ağar, 2000'li yıllarda ise Celalettin Cerrah bu uygulamanın örneklerindendir.

Nevzat Ayaz'ın şehrin asayiş sorununa bu kadar eğilmesinin, emniyet kökenli bürokrat olmasıyla ilgili olduğu bir gerçektir. Ayaz şehrin güvenliğiyle ilgili yapılan çalışmaları şu sözlerle anlatmıştır:

"*İstanbul'a geldiğimde, günde ortalama 6-7 kişi örgüt çatışmasında ölüyordu. Bu durumda çalıştık, mücadele ettik. O zaman polisin şimdiki kadar imkânı yoktu, sokakta dolaşacak arabası yoktu altında. Bunlarla uğraştık, imkânlar yarattık, birçok çalışmalarımız oldu. 24 saat sadece bir vali gibi değil, aynı zamanda biraz da polis memuru gibi çalıştım. Sabahtan akşama kadar vilayete gidip oradaki işlerle uğraşıyordum. Akşam oldu mu, emniyete gidip emniyet müdürü ve diğer arkadaşlarla beraber anarşiyle uğraşıyordum. Kökenimin emniyetçi olmasıyla da ilgili bu. Büyük mücadele verdik, çok da başarılı olduk. Benim İstanbul Valiliği'ne getirilmemin sebebi biraz da buydu, durup dururken getirilmedim İstanbul Valiliği'ne. Bu anarşiyi olsa olsa bu işi bilen bir insan halleder diye getirdiler beni buraya*[139]."

[138] Şentürk, a.g.e., s. 136.
[139] Figen Yaman Coşar, "Çankırı Tarihine Tanık", Erişim: 9 Mayıs 2006. http://www.cansaati.org.

Emniyetin araç gereç ve teçhizat sorunu ise ülkenin içinde bulunduğu ekonomik durum, ayrıca 24 Ocak 1980 tarihli ekonomik tedbirler nedeniyle çözümü kolay görünmüyordu. Bu sorunu ise Ayaz icraatçı kişiliğini kullanarak çözüme kavuşturacaktı. İstanbul Ticaret Odasını iade-i ziyarete giden Ayaz görüşme sırasında konunun terör ve anarşi olaylarından açılınca mevcut durumu yönetim kurulu üyelerine anlatmıştır. Ülkenin içinde bulunduğu terör bataklığı iş adamlarına da yansıyor, terör örgütleri onları tehdit ederek haraç alıyorlardı. İş adamları korkularından polise ihbarda bile bulunamıyorlardı. Ayaz iş adamlarını dinledikten polisin sokağa hakim olması gerektiğini ama polisin mağduriyetini "…. *ancak, araç olmadığı için bunun sağlanamadığını, Devletin şu anda bu imkanı temin edemediğini*…[140]" sözleriyle belirtmiştir. Bu sözleri dinleyen iş adamları haliyle Ayaz'a sorunu nasıl çözüme kavuşturacağını sormuşlardır. Nevzat Ayaz ise onlara "… *en az 100 minibüsün iş adamlarımızın bağışlarıyla sağlanabileceğini*…" teklif etmiştir. Dönemin İstanbul Ticaret Odası başkanı olan Nuh Kuşçulu bu konuda her türlü yardımı yapacağını ifade ederek, bu yardımın direkt araç olarak sağlanması taraflar arasında planlanmıştır.

İş adamları tarafından bağışlanan araçlar ile İstanbul emniyetinin motorlu araç sorunun çözüme kavuşturulurken Ayaz bu konuda yapılanları şu sözlerle anlatmıştır; "*Bu çalışmada önemli husus, kampanyanın basına ve umum-u efkâra duyurulmaması; yardım yapanların isimlerinin açıklanmaması idi. Çünkü herkes, terörle mücadele için polise yardım ettiğinin duyulmasından ve sonuçta örgütler tarafından tehdit edilmekten korkuyordu.*[141]"

Kampanyanın sonunda 110 yeni Ford minibüs Emniyet envanterine girerken, Ayaz bu araçlarla polisin sokağa daha çok hakim olma imkanına kavuşarak terörle mücadelede başarılı sonuçlar alındığını ifade etmiştir. 12 Eylül müdahalesi öncesi her hafta Cuma günleri asayişle ilgili I. Ordu Komutanlığında toplantılar yapılarak alınacak önlemler ve gerekli olan tedbirler dile getirilerek sorunun çözümü sağlanabilmiştir.

[140] Ayaz, a.g.e., s. 52.
[141] Ayaz, a.g.e., s. 52.

Nevzat Ayaz İstanbul'da görev yaptığı süre zarfında asayişle ilgili birçok teftiş ve denetim faaliyetlerinde bulunmuştur. 03.04.1981 tarihli Milliyet gazetesinde "*İstanbul Valisi Karakollara Baskın Yaptı*" haberinde görüleceği gibi makam aracını da bırakıp karakollarda denetimde bulunmuştur. Haberin içeriğinde Ayaz'ın "*Olaylar durdu diye polis rehavet içinde olmamalı, olayların durmuş olmasına rağmen 8 bin polise ihtiyacımız var*[142]." dediğini yazmışlardır.

3.6.3. Göç ve Gecekondu Sorunu

Ülkemizde 1950'li yıllarda kitlesel olarak başlayan göçün başlıca nedeni ekonomiktir. Ekonomik refahın ülke genelinde dengesiz dağılması önce köylerden kente daha sonra kentlerden daha büyük kentlere göçe neden olmuştur. 1950'lerde köy nüfusunun ancak dörtte biri kentlerde yaşarken, 1960'lı yıllarda kentli nüfus ülke genel nüfusunun %30'una tekâmül etmektedir[143]. Kısa sürede inanılmaz bir artış hızı yakalayan kent nüfusunun ortaya çıkardığı sorunlar zincirleme olarak birbirini besler bir vaziyet almıştır. Yetersiz istihdam, çarpık kentleşme, aynı bölgeden gelen insan topluluklarının gettolaşarak bölgesel hâkimiyet mücadelesine girişmesi gibi ekonomiden teröre toplumsal huzuru bozan göçe bağlı sorunlardır.

Sanayileşmenin ve ekonomik gelişmenin ülkemizin tüm sathına eşit dağılmamış olması sanayinin merkezi olan İstanbul'u iç göçte cazibe haline getirmiştir. Her ne kadar Anadolu'da sanayi bacaları yükselse de 21. yüzyılın ilk çeyreği bitmek üzere olmasına rağmen Türkiye sanayisi doğuda Sakarya, batıda Tekirdağ, Güneyde İzmir hattında sıkışmış kalmıştır. Ekonomik nedenlerin yanı sıra 1984 ülkemizin güneydoğusunda başlayan ayrılıkçı terör göç sorununu İstanbul için dahada içinden çıkılmaz hale getirmiştir. Tüm gelişmelere rağmen İstanbul'daki göçe bağlı nüfus ve kentleşme hızı sanayileşme hızından fazla olduğundan bu sefer göç eden insanların istihdam sorunu baş göstermiştir. İstanbul'da yaşayan büyük nüfus için İstanbul sorunlarının belirtildiği Beyaz Kitapta şöyle ifade etmiştir.

"*Ülkemizde 1960'larda başlayan, 1970'lerden sonra hızlanan şehirleşme olayında, büyük iç göçte en büyük payı İstanbul almaktadır. Uzmanlara göre İstanbul ili her*

[142] "İstanbul Valisi Karakollara Baskın Yaptı", *Milliyet*, 3 Nisan 1981, s. 1.
[143] Hamdi Emeç, Şenay Üçdoğruk Birecikli, Burcu Kümbül Güler, "İstanbul'a Yönelik İç Göç Hareketlerinin Ekonometrik Analizi*", İnsan&İnsan Dergisi*, cilt: 6, sayı: 22, İstanbul, Ekim 2019, s. 5.

yıl Samsun ili kadar büyümektedir. İstanbul'a yönelik büyük göç aslında İstanbul'daki tüm sorunların kökenidir[144]."

İstanbul'a göçün nedeni ne olursa olsun göçün yarattığı en büyük sorun gecekondu ve çarpık kentleşme sorunudur. Barınma problemini çözüme kavuşturamayan insanlar, bu gereksinmelerini yasal koşulların dışında gidererek kendine has bir olgu olan "*gecekondu*" denilen konutları, mahalleleri meydana getirmişlerdir. Dünyada da bir sorun olan gecekondu olgusunun Birleşmiş Milletler tarafından resmi tanımı da yapılmıştır. Birleşmiş Milletlere göre gecekondu; "*Yasal olmayan yer işgali ya da az gelirli kimselerin yaptıkları barınak*" olarak tanımlamaktadır. Ülkemizde de gecekondu yasası olarak 775 Sayılı Gecekondu Yasası çıkartılarak bu hukuksuzluğun önüne geçmek için adım atılmıştır. Yasaya göre kendisine ait olmayan (genelde hazineye ait) arazi ya da arsalar üzerinde, sahibinin izni olmadan yapılan izinsiz yapılar olarak gecekondunun tanımı yapılmıştır[145].

1980 Yılında İstanbul İli'nin Genel Sorunları adlı Beyaz Kitap'ta göç ve gecekondu konusunda ilk önce sorunun kökenine dikkat çekilerek şu tespit yapılmıştır:
"*İstanbul'a yönelik büyük göç aslında İstanbul'daki tüm sorunların kökenidir. Anadolu'nun kırsal alanlarından göçen insanların büyük bir yüzdesi GECEKONDU olarak tanımlanan yapılanma içinde düzensiz ve kanser hücreleri gibi büyüyen alanlarda toplanmaktadır. İstanbul'a göçen insanların %80'i gecekondu alanlarına yerleştiği izlenmektedir*[146]."

Çalışmamızda daha önce belirttiğimiz gibi gecekondu sorunu zincirleme etkiyle çarpık kentleşme, çevre kirliliği hatta terör vb. sorunlara neden olmaktadır. Bu soruna dikkat çekerek "*Bir yandan çoğu iş bulma umuduyla ilimize gelen insanlar, bir yandan ekonomik nedenlerle doğan kriz ve sendikalaşma olayının yozlaşmasından dolayı kapanan birçok sanayi kuruluşlarından çıkarılanlar, bir yandan da nüfus artışı sonucu iş yapabilme çağına gelen çok sayıda genç, işsizdir*." tespitiyle toplumun sinir uçlarına dokunarak içinden çıkılamaz bir hale geldiği ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra aynı yöreden insanların aynı bölgelerde hemşericilik

[144] Ayaz, a.g.e., s. 58.
[145] Sabri Çakır, "Türkiye'de Göç, Kentleşme/Gecekondu Sorunu ve Üretilen Politikalar", *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Isparta, Mayıs 2011, sayı: 23, s. 212-213.
[146] Ayaz, a.g.e., s. 58.

düşüncesiyle bir bölgede toplanması onların gelenek, kültür ve yaşayışlarını şehre getirerek, başta kan davası olmak üzere tüm olumsuz gelenek ve kültür çatışmalarını şehre taşınmasına neden olmaktadır. Çözüm için şu tespit yapılmıştır:
"*… Her ilden, her kesimden gelen insanlarımız İstanbul'da kâh karmaşık, kâh koloniler halinde yaşamlarını sürdürme çabaları içindedirler. Anadolu'nun, Rumeli'nin tüm örfleri, gelenekleri, problemleri, sorunları bu nedenle İstanbul'da hayatiyetini sürdürmektedir. Mezhep uyuşmazlıkları, etnik uyumsuzluklar, bölgesel geçimsizlikler, kan davaları tümüyle İstanbul'a yansımış ve yansıtılmıştır*[147]."

İstanbul'un göç ve gecekondu sorununun neden olduğu sorunlar iş bulma, konut bunalımı ve ortaya çıkan sorunların bazı siyasal eğilimli gruplar sömürme tehlikesine neden olduğu belirtilmektedir. Aşırı uç siyasal oluşumların gecekondu bölgelerini gizlenme amacıyla kullandığı ve gecekondu bölgelerini doğal yapılanma üssü gibi kullanarak hem moral, hem de maddi açıdan güçlenmesine yol açtığı belirtilmektedir.

Gecekondu meselesini çözmek için Valilikçe yapılması planlanan çalışmalar özetle İstanbul'daki gecekondu alanlarının tespit edilmesi, kalması kaçınılmaz olan gecekonduların yerel yönetimce tespit edilip kalıcı olanların mahalle, köy, belediye statüsüne kavuşturulması, altyapı sorunlarının yerel yönetimler ve devlet imkânlarıyla yapılması şeklinde sıralanabilir[148]. Gecekondu sorunundan bağımsız, İstanbul'un sürekli artan nüfusu için gerekli olan barınma sorunu çözümü içinde Bayındırlık Bakanlığının yapması gerekli icraatlar içinde Beyaz Kitap'ta "*Bina yapımlarında gecikmelere neden olan demir, çimento temini konusunda kamu yatırımlarına öncelik sağlayacak önlemler düşünülmelidir. Bu konuda Valiliğe olanak sağlanmalıdır*[149]." önerisi yapılmaktadır.

Sorunu gidermek için üretilen çözümleri uygulamaya geçirirken de birçok sorunla karşılaşılmıştır. Bunun en önemli örneğini Halkalı'da yapılan toplu konut için tahsis edilen arsanın kamulaştırılmasında görülmüştür. Nevzat Ayaz bu konuyla ilgili olarak "*1058 hektarlık bir arazide, 250.000 kişinin yaşayacağı 52.500 konutun yer alacağı Halkalı Yerleşim Alanı çalışmaları yürütülmektedir. Ancak, birçok*

[147] Ayaz, a.g.e.. s. 59.
[148] Ayaz, a.g.e.. s. 62.
[149] Ayaz, a.g.e.. s. 73.

darboğazla karşılaşılmıştır. Kamulaştırma işlemleri en büyük darboğazdır…[150]" sorunu dile getirmiştir. Çarpık kentleşme sorununun en somut örneğini ise Ayaz "*Bizans Çöplüğü*" örneğinde vermiştir. Ayaz Taksimde yaptıkları uygulamayı şu sözlerle anlatmıştır: "*Taksim'in arkasında tenekeden yapılmış, "Bizans çöplüğü" denen bir mahalle vardı. Esmer vatandaşları 500 yıldan beri burada çok kötü şartlarda yaşamlarını ve yasal olmayan faaliyetlerini sürdürüyordu. Bu çirkin görünümü kaldırmak için, ilgililere Alibeyköy civarında ev arsaları verdik ve zorla tahliye edip, teneke barakaları kaldırdık*[151]*."*

İstanbul'u İstanbul yapan en önemli özelliği Boğazı'dır. Boğazın dokusuna zarar verecek yapılanmalar hızla artarak görüntü çirkinliği oluşturmaya başlamıştı. Aynı zamanda tarihi bir tarafı da olan Boğaziçi'ndeki yalı tarzı yapıların yanında yapılan bu yeni yapılar görüntü çirkinliği oluşturmuştur. Bu sorun, İmar Yasasında değişikliğe gidilerek çözüme kavuşturulacaktı. Ayaz, Boğaziçinde sonradan yapılan çarpık yapılanmayla ilgili önlemleri *"İstanbul'un incisi Boğaz çevresinde çirkin yapılaşmalar oluşmaya başlamıştı. Bunu önlemek için, Boğaz Yasası çıkarıldı. Boğaz'da yapılanma disipline alındı*[152]." sözleriyle ifade etmiştir.

İstanbul'un büyük ve hızla artan nüfusu ve çarpık kentleşmenin doğurduğu sorunlardan biride çevre kirliliği ve çevre sorunlarıdır. Çalışmamızın yapıldığı tarihte Marmara Denizi etrafında kurulu olan sanayi kuruluşlarının atıklarının neden olduğu müsilaj oluşumu nedeniyle 2022 tarihinde de gündemde olan bu sorun Nevzat Ayaz'ın Vali olduğu dönemde de İstanbul'un başlıca çözüm bekleyen sorunlarından biri olmuştur. 1980 Yılında İstanbul İli'nin Genel Sorunları adlı Beyaz Kitap'ta bu sorunun nedeni olarak hızlı nüfus artışı gösterilmektedir. Kitapta yapılan tespitte "*Sözünü ısrarla tekrarladığımız hızlı nüfus artışı ve kentleşme çevre sağlığı yönünden kanalizasyon sorununu ortaya çıkarmıştır*[153]" ifadesi yer almaktadır. Bu kadar yoğun nüfusun barınma ihtiyacının karşılanmasının güçlüğü bir tarafa yapılaşmaya yeni açılan bölgelerin altyapı sorunları toplum sağlığı açısından tehlike arz etmekteydi. Bu sorun belediyelerin maddi anlamda altından kalkacağı seviyeyi de geçiyordu. Sorunun tespiti anlamında Beyaz Kitap'ta "*Ülkemizde hiçbir mahalli*

[150] Ayaz, a.g.e.. s. 85.
[151] Şentürk, a.g.e.. s. 138.
[152] Şentürk, a.g.e.. s. 138.
[153] Ayaz, a.g.e.. s. 87.

idare kuruluşu, kendi öz kaynaklarıyla altyapı ihtiyacını karşılayamamaktadır. İstanbul çapında metropol bir kentte milyarlar tutan kanalizasyon projesinin gerçekleşmesi, İstanbul belediyelerinin imkanlarını çok aşmaktadır[154]." denilmektedir.

İstanbul halkının ihtiyacı olan kanalizasyon sorunun yanı sıra bir büyük sorunda sanayi kuruluşlarının arıtma tesisi meselesidir. Bunların yanında bir olumsuzlukta Nevzat Ayaz'ın tabiriyle "*Gayrisıhhi Müesseseler*" sorunuydu. Ayaz sorunu "*İstanbul'da sağlığı zarar verebilecek, "gayri sıhhi müesseseler" denilen işyerleri de problem yaratıyordu. Bu işyerlerinin büyük çoğunluğu ruhsatsızdı*[155]." sözleriyle ifade etmiştir. Aslında çevreyle ilgili problemler sürekli büyüyen bir şehir için süreklilik arz ettiğinden bu konudaki çözümlerde mevcut durumu iyileştirmek olmuştur. Çünkü uzun vadeli bir çözüm getirilmesi İstanbul için imkânsız görülmüştür.

Ayaz sorununun çözümü için Dünya Bankasından finans bulunması amacıyla hazırlanan ve DAMOC adı verilen projeye değinerek, *"Proje, Dünya bankası finansmanıyla İstanbul'un içme suyu ve kanalizasyon sorununun çözümü amaçlanmıştır. Projenin diğer bir özelliği, içme suyu gibi, kanalizasyon yatırımında da gelir getirici bir fonksiyona sahip kılınmasıdır*[156]." sözleriyle çözüm için nasıl bir yol izlendiğini ifade etmiştir. İstanbul'un su ihtiyacı o dönemde "*Terkos Gölü – Ailbeyköy Barajı ve Anadolu Yakasındaki Ömerli Barajı ile Elmalı Bendi ve yerel kuyulardan"* sağlanmıştır. İleride baş gösterecek içme suyu ihtiyacının ise Büyükçekmece Gölünden su alma yoluna başvurarak çözüme kavuşturulmasını gerektiği belirtilmiştir. 6 Haziran 1983 tarihli Türkiye Gazetesinde bu projeyle ilgili "*İstanbul'un su meselesi için 20 milyar lira harcanacak*" haberi yer almıştır. Haberin içeriğinde ise "… *Vali Ayaz, böylece İstanbul'un 2020 yılına kadarki su ihtiyacının karışılanmış olacağını bildirdi*[157]*"* denilerek Ayaz'ın sözlerine yer vermiştir.

Gayrisıhhi müesseseler konusu ise çevre kirliliğinin yanında görüntü kirliliği de oluşturmuştur. Ülkenin en büyük şehri ülke için bir yerde vitrindir. Buna bağlı olarak

[154] Ayaz, a.g.e.. s. 87.
[155] Şentürk, a.g.e., s. 138.
[156] Ayaz, a.g.e., s. 87.
[157] "İstanbul'un su sorunu için 20 milyar lira harcanacak", *Türkiye*, 6 Haziran 1983, s. 1.

mezbele olarak tabir edilen bazı işyerleri İstanbul'a yakışmamaktaydı. Bu iş yerlerin başlıcaları sahil yolu üzerindeki kum depolarıyla, Kazlı Çeşmedeki dericilerdi. Nevzat Ayaz'ın önemle durduğu bu konuya göreve başladığının ilk yıllarında çözüm getirmiştir. "*Kum depoları ile odun-kömür depoları, 1980-1981 yıllarında, Belediye ile yapılan işbirliği sonucunda uygun yerlere toplanmıştır*[158]."

Kazlıçeşmedeki deri sanayii şehrin ortasında yarattığı pis koku nedeniyle İstanbul'a yakışmayacak bir durum arz etmiştir. Ayaz ise bu müesseseler için "*Başlangıçta şehir dışında olan bu bölge, zamanla şehrin ortasında kalmıştır… Kazlıçeşme çevresinden geçerken kapalı otoların içinde dahi burnumuzu kapatmadan durmanız mümkün değildi*." tespitinde bulunmuştur[159].

İşletme sahiplerini mağdur etmeyecek ve deri sanayisini sekteye uğratmayacak şekilde çözüm bekleyen bu sorun bazı işletme sahiplerinin taşınacak bölgenin İstanbul'a uzak olması bahane ederek geçmişte çözüme kavuşturulamamıştır. Bütün itirazlara rağmen "*Kazlıçeşmedeki dericilerin, Tuzladaki Orhanlı-Aydınlı köyleri çevresinde bulunan ve Vali Ayaz'ın yaptırdığı çalışmalar sonucunda tanzim edilen yeni yerleşim alanına toplanması kararlaştırılmıştır*[160]". Üç yıl içinde tamamlanması planlanan tesisler bazı aksaklıklara bağlı olarak bitimi uzamıştır. Ayaz; "*Tüm gecikmelere rağmen, bugün Tuzla Organize Deri Sanayi Bölgesi, her yönü ile gelişmiş, modern bir Sanayi Bölgesi olarak faaliyetini sürdürmektedir*[161]" ifadesini kullanmıştır. Ayaz diğer gayrisıhhi müesseselerinin tespiti için çalışma başlatmıştır. Çalışmanın amacı ruhsatsız ve sağlığa zararlı bu müesseseleri sağlıklı hale getirmek, Hıfzıssıhha Kanuna uygunluğu mümkün olmayanları kapatmak olmuştur. Ayaz bu konuda yapılanları "*… Bu amaçla, ruhsatsız işyerlerine teker teker tebligat yapılarak, ruhsat almaları için 3-6 aylık süreler tanındı. Bu süreler ciddi şekilde takip edilmeye başlandı. Vali olarak tüm ilçeleri dolaşıp, özellikle kirletici kuruluşlarla ilgili işlemleri bizzat yakından takip ettim*" sözleriyle ifade etmiştir.

İstanbul'un çevre sorunu denilince uzun bir süre Haliç'in kirliliği ve kötü kokusu akla gelmiştir. Vali Nevzat Ayaz 1981 yılı Çevre Günü toplantısında zamanın Çevre

[158] Ateşsoy, a.g.e., s. 32.
[159] Ayaz, a.g.e., s. 114.
[160] Ateşsoy, a.g.e., s. 36.
[161] Ayaz, a.g.e., s. 116.

Bakanı Tahsin Önalp'e konunun Valiliğin koordinatörlüğünde gerçekleştirilecek bir çalışma ile ele alınmasını teklif etmiştir. Ayaz; "*Sayın Çevre Bakanı, bu teklifimi hemen kabul etti ve Bakanlık olarak çıkardığı bir talimat ile: Haliç konusunda Vali Başkanlığında kurulacak Haliç Üstü Kurulu'nun alacağı kararların, "Bakanlık talimatı gibi uygulanması" bütün kamu kuruluşlarına duyuruldu*[162]" sözleriyle teklifinin önemsendiğini ve bu konuda bazı çalışmaların başlatıldığını belirtmiştir. Bu konunun çözümünde üniversitelerden de yardım alınarak soruna bilimsel çözümlerle yaklaşılmıştır. Üniversitelerin Haliç'in temizliği konusundaki görüşleri arasında "*... Haliç'in dibinde biriken çamurların çok kıymetli olduğu, porselen yapımında değerlendirilerek Haliç'in temizleneceği*…" gibi bazı teklifler bile edilmiştir.

Haliç'in temizliği konusu yabancı ülkelerin de ilgisini çekmiş İngilizler bu konuda çalışmalarda bulunmuşlardır. İngilizler, İstanbul'a gelerek bu konuda temizlik için kendi yöntemleriyle ilgili Vali Ayaz'ı bilgilendirmişlerdir. Ayaz, İngilizlerle yapılan görüşmeyi "*Times Nehrinin temizlenmesi ile ilgili video bantları getirip, Vilayette brifing verdiler. Arkasından Vali Başkanlığında bir heyeti İngiltere'ye davet ettiler*[163]." sözleriyle anlatmıştır. İngiltere'de konuyu yerinde inceleme için beş kişilik bir heyetle Londra'ya giden Ayaz, İngilizlerin çözüm için izlediği yolu "… *Nehrin temizliği için 20 yıldan fazla çalışmışlar. Yeni teknolojilerle bizim Haliç'i 10 yılda temizleyebileceğimizi söylediler*[164]." sözleriyle aktarmıştır.

Nevzat Ayaz Yener Süsoy'a verdiği röportajda *"Haliç'in temizlenmesi mümkün müdür, hayal midir*?" sorusuna şu sözlerle cevap vermiştir;

"*Şimdi efendim Haliç temizlenmesi deyince bir yanlış anlama oluyor galiba. Hani kazma kürek alıp, Haliç'in içindeki gözle görülen cisimleri hemen temizlemek gibi bir şekil düşünmemek lazım. Öncelikle kirlilik nedenlerini ortaya koyup, onları ortadan kaldırmak gerek. Neden Haliç kirlenmiş bugüne kadar?... Kendi başkanlığımda Haliç'i Temizleme Üst Kurulu teşkil ettiğimiz zaman, bunu belirledik. Haliç niye kirlenmiş*[165]."

[162] Ayaz, a.g.e., s. 111.
[163] Ayaz, a.g.e., s. 111.
[164] Şentürk, a.g.e., s. 138.
[165] Yener Süsoy, "Virgülüne Dokunmadan Nevzat Ayaz ", *Milliyet-Renk*, 8 Şubat 1984, s. 1.

Nevzat Ayaz, Haliç'in temizliği adına yapılanları "*Haliç'e akan derelerin toprak getirmemesi için öncelikle, derelerin çevresi, Orman idaresi tarafından ağaçlandırıldı. Haliçte bulunan batık ve yatık tekneler kaldırıldı. Çekek yerleri küçük tersaneler Tuzlaya nakledildi*[166]" sözleriyle ifade etmiştir. Ayaz'ın darbe yönetiminin atadığı Belediye Başkanının yapılan çalışmalara sahip çıkmadığını ve yardımda etmediğini belirterek, yerel seçimler sonrası başkanlığa seçilen Bedrettin Dalan'ın konuya hassasiyetle yaklaştığını belirtmiştir.

Ayaz yerel seçimler sonrası Haliç'in temizliği için yapılanların "*1984 yılında Bedrettin Dalan'ın Belediye başkanı olur olmaz olumludur*[167]." sözleriyle ifade ederek, yerel yönetimin bu yöndeki çabasını "*İSKİ'nin kuruluşuyla Haliç'e gelen kirli suların önlenmesi için kuzey ve güney kolektörlerinin yapımına başlandı. Haliç'in düzenlenme projesi yapıldı. Büyükşehir belediye sistemi gelince, Sayın Dalan, Haliçte gerekli düzenlemeleri başlattı ve bugünkü Haliç oluştu*." sözleriyle anlatmıştır.

Nevzat Ayaz Yener Süsoy'a verdiği röportajda "*Biz Haliç konusunda ne kadar bekleyeceğiz*" sorusuna ise Ayaz "*Tabii, kesin bir şey söylemeyeyim ama Haliç'e hiç olmazsa 20 sene bir şans tanımamız lazım. Bu demek değildir ki, 20 sene sonra tamamen bitecek. Kademe Kademe görülecek, 5 sene sonra daha az, 20 sene sonra daha belli olacak*[168]." cevabını veriyordu. Haliç'in temizliği meselesi Ayaz'ın tahminini de aşarak neredeyse 3 senede nihayete kavuşacaktır.

20 Ekim 2012 yılında Haliç'e su verilmesi töreninde zamanın Başbakanı, geçmişte İstanbul Belediye Başkanlığı da yapan şu anda Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı olan Recep Tayyip Erdoğan uzun yıllar yapılan çalışmalarla Haliç'in temizlenmesi meselesini şu sözlerle anlatmıştır:

"*…Pek çok kişi Haliç'ten umudunu kesmişti. Akademisyenlerin bize tavsiyeleri Haliç'i toprakla doldurmaktı… Ama biz inanmıştık, biz Haliç'i kurtaracağız. Burayı tekrar Altın Boynuz haline getireceğiz dedik, kolları sıvadık… O azimle bu yola girdik. Tarama gemileriyle Haliç'in zeminini kaplayan tarama gemileriyle Haliç'in*

[166] Şentürk, a.g.e., s. 138.
[167] Ateşsoy, a.g.e., s. 35.
[168] Yener Süsoy, "Virgülüne Dokunmadan Nevzat Ayaz ", *Milliyet-Renk*, 8 Şubat 1984, s. 1.

altından çamuru çıkardık, borularla Alibeyköy'e götürdük. 650 bin metrekarelik bir alan çıkardık ve olmaz denilen oldu.…[169]"

İstanbul'da yaşanan çevre kirliliği konusunda Ayaz kendisinin gezdiği şehirleri örnek göstererek "…*İstanbul şöyle kirli, böyle pis filan derler. Yurt dışına yaptığım son Avrupa ve Amerika seyahatlerimde baktım ki, bir takım altyapı eksikliklerimiz olmakla birlikte, genelde İstanbul her yönüyle değişik, kendine özgü güzel bir şehir*[170]..." sözleriyle İstanbul'un sorunlarının abartıldığını ifade etmiştir.

3.6.4. Ulaşım Sorunu ve Ulaşım Projeleri

İstanbul'un ulaşım meselesi Nevzat Ayaz'ın görev yaptığı dönemde de İstanbul'da yaşayan insanların çözüm bekleyen sorunları açısından ilk başta geliyordu. İstanbul'un mevcut trafiğinin büyüklüğünü "*Çok geniş alana yayılmış İstanbul'da milyonların taşınması, 300.000 aracın hareketi, yetersiz ulaşım yolları nedeniyle büyük zorluklar ifade etmektedir*[171]." sözleriyle belirtilmiştir. Nevzat Ayaz ulaşım sorunları için yapılması gerekli yolları, limanları, demiryolu taşımacılığı için gerekli olan yeni hatlar için Bayındırlık Bakanlığı ve Ulaştırma Bakanlığının yapması gerekenleri madde madde sıralanmıştır. Bunlar içinde en dikkat çekeni yapılması planlanan boğaz köprüsü, metro, tüp geçit projeleri ile hava limanlarının durumudur.

1980 yılında Nevzat Ayaz'ın başkanlığında "*İstanbul Ulaşım Üst Kurulu*" kurulmuştur[172]. Kurulun yaptığı çalışmalar sonucunda İstanbul için Ulaşım Planı yapılması kararlaştırılmıştır. Ayaz, Ulaşım Planı için yapılanları şu sözlerle anlatmıştır:

"*İstanbul Belediyesi ile işbirliği yapılarak, İstanbul Teknik Üniversitesine Ulaşım Planı yaptırılması kararlaştırıldı… bu plan çerçevesinde, ilk etapta, İstanbul'un sinyalizasyon planının yapımına geçilmesini önerdi… Kısa sürede yapılan Trafik Sinyalizasyon Projesi, kaynak sorununun çözümünde güçlükle karşılaşıldığı için, uygulanmasında gecikme olmuş, Büyükşehir Belediyesi kurulduktan sonra yapımı gerçekleştirilmiştir*[173]."

---

[169] Başbakan Haliçteki projeyi anlattı, Erişim tarihi: 21 Ekim 2012, https://www.ensonhaber.com.tr.
[170] Yener Süsoy, "Virgülüne Dokunmadan Nevzat Ayaz ", Milliyet-Renk, 8 Şubat 1984, s. 1.
[171] Ayaz, a.g.e., s. 47.
[172] Ateşsoy, a.g.e., s. 35.
[173] Ayaz, a.g.e., s. 107.

İstanbul'un ulaşım sorununu bizzat yaşayan Nevzat Ayaz, Ümraniye'de bir temel atma törenine giderken başından geçenleri şöyle anlatmaktadır; "…*Yanımda Üsküdar kaymakamı vardı. İnşaata 4 km mesafede, vali arabası çamura saplandı. Bize yol gösteren polis cipiyle tören yerine gidebildik*." Halkın coşkuyla karşıladığı vatandaşlara Ayaz; "*Okul açılışına bayraklı arabamla geleceğim sözünü verdim*" diyerek vatandaşlara vaatte bulduğunu belirtmiştir. Vatandaşlara verdiği sözü tutmak için kolları sıvayan Ayaz sorunu hukuki yollara başvurarak çözüme kavuşturmuştur. Sorunun çözümünü şu sözlerle anlatmıştır:

"*Gecekondu yasasında mevcut bir madde hükmüne göre gecekondu altyapısı için Başbakanlık'ın emriyle, Devlet Su İşleri, Köy Hizmetleri, Bayındırlık Müdürlüğü gibi kuruluşlara 100'er km yol yapmaları talimatını verdirdik. Bu arada ben de temel attığım okulun açılışına bayraklı arabamla gittim*[174]."

Nevzat Ayaz ulaşım sorununu çözmek için yeri geldiğinde 1987 Mart ayındaki İstanbul kışı örneğinde olduğu gibi yol açma çalışmalarına katılmıştır. 11 Mart 1987 tarihli Hürriyet gazetesinde "*İstanbul Valisi Nevzat Ayaz, Çatalca ve köylerine kendi kullandığı rotatif kar püskürtme makinesiyle ulaştı*[175]." haberine yer veriliyordu. Daha öncede belirttiğimiz gibi Ayaz'ın icraatçı ve çalışkan kişiliğini göstermek açısından yukarıda verdiğimiz haber en iyi örnektir.

İstanbul'un trafik çözümü ve Anadolu ile Avrupa yakalarının karadan bağlantısı için daha önce yapılan Boğaziçi Köprüsü o dönemde artık ihtiyaca cevap veremez duruma gelmiştir. İkinci bir köprünün yapımı kaçınılmaz olmuştur. Ayaz ikinci köprü için yapılan çalışmayı şu sözlerle dile getirmiştir:

"*Boğazın ikinci su üstü geçişi için üretilen 5 adet alternatiften, açıklık ve mesafe yönünden en uygun olanı (Fatih Sultan Mehmet Köprüsünün şu anki yeri) tercih edilmiştir. Uzun süre bürokratik işlemlerde (Nazım Plana işlenmesi, Bakanlar Kurulu kararının alınması, Milli Savunma Bakanlığı görüşünün alınması, ihaleler vb.) uğraşılmış ve sonuçta bu dev projenin gerçekleşmesi sağlanmıştır*[176]."

[174] Şentürk, a.g.e., s. 140.
[175] "Köy Yollarını Vali Ayaz Açtı", *Hürriyet*, 11 Mart 1987, s. 5.
[176] Ayaz, a.g.e., s. 108.

İstanbul Ulaşım Üst Kurulu Galata köprüsü vb. yapıların bakım ve onarımının belediyece karşılanmasının zorluğunu belirtilerek, bunların işletmesinin devletçe yapılmasını önermiştir.

Metropol büyüklüğündeki kentlerden ulaşımın vazgeçilmez enstrümanlarından birisi yeraltı raylı sistemleri bilinen adıyla metrolardır. Moskova, Paris, Londra, New York gibi şehirlerin yıllar önce hayata geçirdiği metro ağı Türkiye'nin ekonomik vaziyeti ve önceliklerinin farklı olması nedeniyle çok geç kalınmıştır. Nevzat Ayaz'ın görevde bulunduğu süre zarfında gündeme gelmiş ve metro için proje hazırlıklarına başlanmıştır. Ayaz metro projesi için ilk adımda yapılanları şu sözlerle anlatmıştır: "*Başbakanlık, konuyu ciddi şekilde ele almış, Bakanlar Kurulunda kabulünü sağlayarak, İstanbul Metrosu ve Tüp Geçit Projesi ön çalışmalarının yaptırılması görevini; Demiryolları ve Limanlar Yapımı Genel Müdürlüğüne vermiştir… Bu çalışmalar devam ederken, İstanbul Büyükşehir Belediyesi kurulmuş, Vilayette bulunan dosyalar Belediyeye intikal ettirilmiştir*[177]."

4 Nisan 1982 tarihinde metro konusunda Milliyet gazetesine verdiği mülakatta metronun geçeceği semtler hangileri sorusuna "*Fizibilite çalışmaları sonucunda metro ana güzergahı olarak; 4. Levent-Taksim-Karaköy-Eminönü-Beyazıt-Yenikapı tespit edilmiştir*" cevabını vermiştir. Projenin kaç liraya mal olacağı sorusuna ise "*Ortalama 14 km'lik güzergâh için bugünkü rayiçlere göre, 100 milyar civarında maliyet hesaplanmaktadır*[178]." demiştir.

Nevzat Ayaz İstanbul'un güvenliği konusunda yaptığı gibi ulaşım konusunda da denetimlerde bulunmuştur. 25.01.1987 tarihli Milliyet gazetesinin "*Mete Aramızda*" köşesinin konuğu İstanbul Valisi Nevzat Ayaz'dır. "*Minibüste Bir Vali*" başlıklı yazıda Ayaz beraber yürüdüğü gazeteciye "*Geliniz yolun bu noktasından binmek isteyelim minibüse. Bakalım nasıl duracaklar, nasıl yolcu alacaklar, sonra tekrar nasıl kalkacaklar*" teklifini yapmıştır. Haberin içeriğinde "*İstanbul Valisi Nevzat Ayaz, arkadaşımız Mete Akyol'la birlikte bindiği minibüste hayli yorgun görünüyordu. Vali Ayaz, minibüs şoförünün teypteki Orhan Gencebay'ı susturması üzerine araçtaki yurttaşlarla konuştu ve onların dertlerini dinledi*" denilmektedir.

[177] Şentürk, a.g.e., s. 139.
[178] Ayaz, a.g.e., s, 130. "Vali Nevzat Ayaz'la Konuşma", *Milliyet(İlave),* 4 Nisan 1982.

Nevzat Ayaz, Mete Akyol ile yaptığı yolculukta trafik sorununun çözümü için yapılacak olanların yetersiz kalacağı endişesini dile getirmiştir. Mete Akyol Ayaz'ın o yıllarda inşaat aşamasında olan ikinci köprü için; "*Fatih Köprüsünün İstanbul Trafiğine çare olabileceğine inanmıyor*[179]" gözlemini aktararak, Ayaz'ın yeni yapılacak boğaz köprüsünün trafik sorununu çözmeye yetmeyeceğine inandığını belirtmiştir.

İstanbul'u yöneten Vali Nevzat Ayaz'ın ehliyeti yoktur. Yener Süsoy'un bu konu hakkındaki sorusuna Ayaz; "*Emniyet Müdürüyken almadım, beyefendi. Ehliyet veren makamda bulunduk da. Emeklilikte lazım olur belki de. Doğrusu bunu düşünmedim*."[180] cevabını vermiştir. İstanbul'un ulaşım sorunu Ayaz'ın görev yaptığı süre zarfında nasıl ki şehrin en önde gelen sorunları arasındaysa aradan geçen zamana ve bu konuda yapılan tüm yatırımlara rağmen içinden çıkılamaz durumu devam etmektedir. İstanbul'un trafik sorunuyla ilgili yazılar yazan gazeteci Hıncal Uluç, Nevzat Ayaz'la tanıştığı günü anlattığı yazısında trafik sorununun Valileri de etkilediğini şu sözlerle ifade etmiştir; "…*Caddesi'ne adını veren konağı da onun sayesinde gördüm. Vali Konağını feci trafik içindeki konağı valiler pek kullanmazdı…*[181]."

3.6.5. Eğitim Ordusunun Sorunları ve Ayaz'ın Çözüm Önerileri

Dünde bugünde sadece İstanbul'un değil ülkemizin en önemli konusudur eğitim sorunu. Fiziki alt yapı yetersizliği, eğitim ordusunun ilk saflarında yer alan öğretmenlerin ücretlerinin yetersizliği gibi sorunların yanı sıra, Nevzat Ayaz'ın İstanbul'da görev yaptığı dönemde toplumdaki kamplaşmanın eğitim camiasına da yansıması nedeniyle eğitimde de bir kargaşa yaşanmaktaydı. Kamplaşmanın geldiği noktayı askerlerde dikkat çekmiş, 19 Ekim 1979 tarihinde Sıkıyönetim Koordinasyon Toplantısında Sıkıyönetim Koordinasyon Başkanının hükümet başkanına "*Başta Emniyet ve Milli Eğitim teşkilatı olmak üzere bütün kamu kuruluşlarında tarafsızlaştırma çalışmalarını sürdürülmesi…*[182]" tavsiyesinde bulunmuştur. Bu toplantı Ecevit'in katıldığı son sıkıyönetim toplantısı olmuştur.

[179] Mete Akyol "Mete aramızda", "Minibüste Bir Vali", *Milliyet*, 25 Ocak 1987, s. 7.
[180] Yener Süsoy, "Virgülüne Dokunmadan Nevzat Ayaz ", *Milliyet-Renk*, 8 Şubat 1984, s. 1.
[181] ULUÇ Hıncal, "Nevzat Ayaz!..", *Sabah*, Erişim tarihi: 8 Aralık 2020, https://www.sabah.com.tr.
[182] Evren, a.g.e., s. 287.

Süleyman Demirel başkanlığında kurulan yeni hükümet güvenoyu aldıktan sonra 4 Aralık 1979'da yapılan Sıkıyönetim Koordinasyon toplantısında ise eğitim camiasının yaşadığı kamplaşmanın önüne geçmek için anayasal bir hak olan dernek kurma hürriyetine "…*bilhassa Emniyet ve Milli Eğitim görevlilerinin dernek kurmamalarını sağlayacak düzenlemenin yapılması zorunlu görülmektedir*…" denilerek kısıtlama getirilmesi tavsiyesinde bulunulmuştur. Ülkenin genelinde sorun olan akaryakıt tedariki okullarda ısınma sorununa neden oluyor ve güvenlik güçleri bu durumun bazı çevrelerce istismar edilmesinden endişe duyuyordu. İstanbul Sıkıyönetim Komutanı Necdet Üruğ Milli Eğitim Bakanına "…*Eğer okulların yakıt sıkıntısı devam edecekse tedrisata Marta kadar ara verilmesini istiyordu. Zira diyordu, "Soğuktan üşüyen öğrenciler malum çevrelerce kışkırtılarak yeniden direnme, okulu engelleme olayları olabilir*[183]." dediğini Kenan Evren anılarında ifade etmiştir. İnsanların sabah okula gönderdiği çocuklarının akşam eve dönememe endişesi askeri müdahalenin nedenlerinden biri olarak göstermiştir.

Nevzat Ayaz'ın hazırlattığı "1980 Yılında İstanbul İli'nin Genel Sorunları" adlı Beyaz Kitapta "*Bir milyona yakın öğrencinin, 30.00 öğretmenin, 5.000 civarında Genel İdare ve Yardımcı Hizmetler sınıfındaki görevlinin çok çeşitli hizmetleri ve sorunları yönlendirmesi oldukça zor şartlarda çalışıldığını ifade eder*[184]." tespitinde bulunularak bu sorunun sayısal olarak büyüklüğünü gözler önüne serilmiştir. Öğrenciler arasındaki ideolojik ayrışmanın meydana getirdiği çatışma ortamını ise "*Geçen ve bu yılki öğrenim dönemlerinde meydana gelen olayların çoğunluğunun ortaöğretim kesiminde yoğunlaştığını görmekteyiz*" sözleriyle ifade edilerek tehlikenin boyutu belirtilmiştir. Eğitim camiasının sorunlarından biri de öğretmenlerin maddi imkânsızları olmuştur. İstanbul'un kira ve ulaşım olanakları da göz ününde bulundurularak "*Ekonomik şartların ağırlığı nedeniyle, öğretmenlerin okullara yerleştirilmelerinde rahat çalıştırılamamakta, ulaşım zorlukları ve pahalılığı, ev kirasının vs. yüksekliği gerçekleri nedeniyle, okula öğretmen değil, öğretmene okul bulma olayı yaşanmaktadır*[185]." denilerek mevcut durum belirtilmiştir.

[183] Evren, a.g.e., s. 373.
[184] Ayaz, a.g.e., s. 71.
[185] Ayaz, a.g.e., s. 71.

Nevzat Ayaz, İstanbul'un eğitimdeki sorunlarının giderilmesi için ilk adım olarak sorunların yerinden çözülmesi ve sorumluluğun bölünerek bürokraside hız kazanılması için Milli Eğitim teşkilatlarında İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerinin kurulmasını Bakanlığa teklif etmiş, bakanlık bu öneriye soğuk baksa da daha sonradan bu teşkilatlar kurulmuştur. Böylelikle ilçelerdeki okullar idari yönden ilçe kaymakamlıklarının yetkisine bırakılmıştır. Okullardaki çatışma ortamını takip etmek için ise bir merkez açılmıştır. Ayaz açılan merkez ile ilgili; "*Bu merkez aracılığıyla erken haber alma, erken önlem alma imkânı yaratılmıştır. Okullardaki disiplin çalışmaları yine aynı merkez aracılığıyla yakından izlenmektedir*[186]" ifadelerini kullanmıştır.

Nevzat Ayaz, İstanbul'un 5 Yıllık Eğitim Planını hazırlayarak basınla paylaşmış, İstanbul halkı ve tüm ülke bu konuda bilgilendirilmesi sağlanmıştır. Planın en önemli parçası "*Kendi Okulunu Kendin Yap Kampanyası*" olmuştur[187]. Bu kampanyanın amacını planın açıklanmasından yıllar sonra bir okul açılışında "*İstanbul'un okul ihtiyacını karşılamaya devletin gücü yetmemektedir. Özel kuruluşların yapacakları yardımlara ihtiyacımız var*[188]" sözleriyle açıklamıştır. Kampanyaya katılan hayırseverler birçok okul ve derslik yaptırmıştır. Nevzat Ayaz yıllar sonra bakan olacağı teşkilatın sorunlarını personel kalitesinden ve altyapı eksikliklerine kadar en ince ayrıntısına kadar eğildiği görülmektedir. İstanbul'un eğitimiyle ilgili önerilerden ikisini Ayaz'ın hassasiyetini göstermek açısından dikkate değerdir. Bunlardan birisi eğitim temeli olan meslek eğitiminin verildiği Meslek Lisesi konusudur. Kitap'ta İstanbul'un sanayi şehri olmasının altı çizilerek "*Sanayi kenti olan İstanbul'da kalifiye teknik personel ihtiyacını karşılayacak olan Endüstri Meslek Liseleri yapılmalı ve teknik eğitim özendirilmelidir*" denilmektedir.

Ayaz öğretmenler ve aileleriyle, öğrencilerin sağlık sorunlarının giderilmesi için sağlık merkezi kurulmasını şu sözle tavsiye etmiştir:
"*Çok sayıdaki öğretmen ve aileleriyle, öğrencilerin sağlık kontrollerinin, tedavilerinin zamanında yapılabilmesi için Validebağ Hastanesi, Sultanahmet Sağlık*

[186] Ayaz, a.g.e., s. 71.
[187] Ateşsoy, a.g.e., s. 34.
[188] Ayaz, a.g.e., s. 178., "Vali Ayaz, Özel Kuruluşları Okul Yaptırmaya Çağırdı", *Hürriyet*, 3 Ekim 1985.

Merkezi ve Bakırköy Sağlık Merkezinin yeterli sağlık kadrosuyla takviyesi yanında, Beyoğlu kesiminde de bir sağlık merkezi oluşturulmalıdır[189]"

Denetimler her alanda olduğu gibi Ayaz eğitim ve okullar konusunda da gerçekleştirmiştir. 15 Mayıs 1982 tarihinde Sağırlar ve Körler okulunu denetiminde öğrencilerin kaldığı yatakhaneyi gördüğünde; "*Bu çocuklar burada nefes bile alamaz*" diyerek çevredeki boş olan öğrenci yurtlarının kiralanması için Milli Eğitim Müdürüne konuyla ilgilenmesi talimatını vermiştir[190].

3.6.6. Sağlık Hizmetlerindeki Sorunların Çözümü ve Basının Katkısı

70'li yıllar ile 2000'li yılları arasında Türkiye'de yaşanan en kötü hatıralarından biri de hastane önündeki kuyruklar olmuştur. Sadece İstanbul ve diğer büyük şehirlerde yaşayan vatandaşlar değil küçük şehirde yaşayan insanlarının da doktor ve ilaç yokluğu ile hastane ve sosyal güvenlik sisteminin yetersizliği nedeniyle yaşadıkları olumsuzluklar şarkılara bile konu olmuştur. Otomasyon sistemlerinin olmadığı, randevu sisteminin adının bile anılmadığı o yıllarda geç teşhis ve tedavi nedeniyle ne kadar insanı canından olduğu tartışma konusudur. Sağlık sisteminin üzerine inşa edildiği sosyal güvenlik siteminde ise çok başlılık vardır. Ülke genelindeki hastaneler Devlet ve Sosyal Sigorta hastaneleri olarak gruplandırılmış, vatandaşlar hangi sosyal güvenlik kurumuna sağlık primleri yatırıyorsa o sisteme bağlı (Emekli Sandığı, Sosyal Sigortalar Kurumu, Bağ-Kur) hastaneden sağlık hizmeti alıyordu.

Nevzat Ayaz'ın Valiliği döneminde yataklı tedavi kurumları genelde merkezi bölgelerde olup, şehrin genişlemesine paralel olarak oluşan yeni yerleşim bölgelerinde hastane bulunmamaktaydı[191]. Nevzat Ayaz ihtiyaç duyulan tesisler konusundaki tespitleri; "*Devlete ait yataklı tedavi kurumunun sayısının artırılması düşünülmelidir. Özellikle Levent-Bakırköy ve Ankara asfaltı üzerinde 100'er yataklı İlk Yardım Hastanesine şiddetle ihtiyaç duyulmaktadır*[192]." sözleriyle belirtmiştir. Ayrıca hantal bürokratik yapının sorunların çözümünde en büyük engel olduğu "*Çeşitli ünitelere bağlı tedavi kurumları arasında koordinasyon yoktur. Kopukluk*

[189] Ayaz, a.g.e., s. 73.
[190] Ayaz, a.g.e., s. 133., "Sağırlar ve Körler Okulunu Ziyaret Eden Vali Ayaz, Küçük Yatakhaneyi Görünce Şaştı Kaldı: "Bu Çocuklar Burada Nefes Bile Alamazlar", *Tercüman*, 15 Mayıs 1982.
[191] Ateşsoy, a.g.e., s. 38.
[192] Ayaz, a.g.e., s. 75.

israfa ve hizmet kaybına sebebiyet vermektedir." sözleriyle ifade edilmiştir. Eğitim sorununun çözümü için yapılan planlama sağlık sektöründe de gerçekleştirilmiştir. 1986 yılında Boğaziçi Üniversitesine Sağlık Master Planı hazırlatılmış ve bu plana göre çalışmalar devam sürdürülmüştür.

70'li ve 80'li yıllarda sorunları açısında İstanbul'un kamuoyunca bilinen en önemli sağlık tesisi Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları hastanesidir. Her kurumda büyük özveriyle çalışarak rutinin dışına çıkan devlet görevlileri olmuştur. 1980'li yıllarda Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıklarının Başhekimi, DYP-SHP koalisyonunda Ayaz'la aynı kabinede bakan olarak görev yapan Doktor Yıldırım Aktuna özveriyle çalışan devlet görevlilerindendir. Aktuna Başhekim olur olmaz hastanenin içler acısı halini gazeteci Uğur Dündar vasıtasıyla ülke kamuoyuna duyurmuştur. Uğur Dündar, Aktuna öncesi ve sonrası dönemi karşılaştırdığı köşe yazısında 70'li yıllarda ziyaret ettiği hastaneyle ilgili gözlemini "*…Demir parmaklıklar ardında çok sayıda kadın ve erkek hasta çırılçıplak durumda değil mi? Kimi cinsel ilişki halinde, kimiyse mastürbasyon yapıyor. Gözümüze çarpan tek giysi, bazılarındaki çubuklu pijamalar. Onların da altları ve düğmeleri yok*[193]." sözleriyle aktarmıştır. Bu görüntülere Ayaz'da şahit olmuştur. Ayaz, Bakırköy Ruh e Sinir Hastalıkları Hastanesine yaptığı ziyaretteki gözlemini "*1980 yılının Ocak ayında bir cumartesi günü hastaneyi başhekimle birlikte gezdim. Çevredeki pis koku ve çarpıklık bende bayılma derecesinde etki yaptı*[194]." sözleriyle aktarmıştır. Nevzat Ayaz Aktuna'nın hastanenin içler acısı halini Uğur Dündar vasıtasıyla Türkiye'ye duyurduğunu belirtmiştir. Yıldırım Aktuna hastanenin kapılarını TRT vasıtasıyla kamuoyunda duyarlılık oluşturmuştur. Uğur Dündar Aktuna'nın daveti üzerine yıllar sonra tekrar ziyaret ettiği sırada şahit olduklarını yine programında yayınlayarak ülkede gündem olmuştur.

Uğur Dündar programda Aktuna'nın görev geldiği ilk dönemde aradan geçen zamana rağmen düzelme olmadığı gözler önüne sermiştir. Hastanenin ağır koşullarında tedavi gören hastaların ümitsizliğe kapılarak buradan kurtulamayacağı

[193] DÜNDAR Uğur, "Akıl hastanesinde bir bayram günü!..", *Sözcü*, Erişim tarihi: 20 Eylül 2015, https://www.sozcu.com.tr.
[194] Şentürk, a.g.e., s. 139.

düşüncesiyle intihar ettiğini ifade etmiştir[195]. Ayaz'ın yakından takip ettiği bu olay ve Uğur Dündar'ın programının sorunun çözümü için etkili olduğunu belirterek "*Pek çok kişi ve kuruluştan hastaneye maddi yardım gelmeye başladı*[196]." demiştir. Gelen yardımları değerlendirmek için Nevzat Ayaz başkanlığında Bakırköy Akıl Hastanesi Vakfı kurulmuştur. Ayaz kurulan vakfa yapılan yardımlar neticesinde mevcut binaların onarıldığını, 180 yataklı iki blok AMETEM bölümü yaptırıldığını belirtmiştir.

Geçmişte ülkemizin boğuştuğu sağlık sorunlarının başında çocuk hastalıkları gelmiştir. Nevzat Ayaz İstanbul'da görev yaptığı süre zarfında çocuk felci hastalığının artış hızının düşmesi ve aşılama çalışmalarına dikkat çekmiştir. 29.01.1982 tarihli Milliyet gazetesinde İstanbul Valisinin "*Çocuk felci hastalığında ihbar zorunluluğu olduğu halde son 5 yıldır kimsenin bu konuda Sağlık Müdürlüğüne başvurmadığını bildirmiştir*[197]" haberi yer almış ve Ayaz vatandaşları bu konuda daha duyarlı olmaya davet etmiştir.

Nevzat Ayaz'ın hazırlattığı İstanbul İli'nin 1980 Yılında Genel Sorunları, diğer adıyla İstanbul'un Beyaz Kitabında Maliye'den, kültüre, turizmden, orman işlerine, adli kuruluşlardan, sanayi kuruluşlarına kadar toplam 22 bakanlığın sorumluluğuna giren sorunlarla ilgili tespit ve çözüm önerileri kalem kalem sıralanmıştır. Eserin kamuoyuyla paylaşılmasından sonra İstanbul'un sorunlarını bilimsel bir temel üzerine oturtularak çözüme kavuşturulması için 28 Mayıs 1982 tarihinde Sheraton Otelinde İstanbul Sempozyumu düzenlenmiştir[198]. Sempozyuma İstanbul'da görevli mülki amirler, üniversitelerin ilgili bölümlerinden öğretim üyeleri katılmıştır.

Sempozyumun açılış konuşmasında daha öncede belirttiğimiz gibi İstanbul'un yönetim şekline değinerek "*Ülke düzeyinde seçkin özellikleri olan bir İl'in herhangi bir İl'i yöneten yasayla ve kadrolarla yönetmenin zorluğuna dikkatinizi çekmek isteriz*[199]." sözleriyle konuya dikkat çekmiştir. Yapılan çalışmalar askeri yönetimin kurduğu Bülent Ulusu'nun başkanlığındaki hükümete sunulmuştur. Başbakan

[195] DÜNDAR Uğur, "Akıl hastanesinde bir bayram günü!..", *Sözcü*, Erişim tarihi: 20 Eylül 2015, https://www.sozcu.com.tr.
[196] Şentürk, a.g.e., s.139.
[197] "Vali Ayaz: Çocuk felci için bize kimse başvurmuyor", *Milliyet*, 29 Ocak 1981, s. 3.
[198] Ayaz, a.g.e., s. 99.
[199] Ayaz, a.g.e., s. 101.

Ulusunun talimatıyla İstanbul'un yönetim sorunlarıyla ilgili İçişleri Bakanlığı Müsteşarının başkanlığında 9 ayrı bakanlık müsteşarından oluşturulan komisyon oluşturulmuştur. Komisyonun hazırladığı raporlar sonucunda ise İmar ve İskân Bakanlığının Müsteşar Yardımcılarından birinin başkanlığında bakanlıkta İstanbul Sorunları Birimi kurulmuştur. Birimin İstanbul Valiliğindeki bürosu Bakanlığa, bakanlıktaki birim ise Başbakana rapor sunmuşlardır. Nevzat Ayaz bu çalışmaların 1984 yılına kadar devam ettiğini ve müspet sonuçlar verdiğini belirtmiştir.

Çalışmamız Nevzat Ayaz'ın hayatı olması hasebiyle ana konudan uzaklaşmamak adına İstanbul'da yaşayan her vatandaşın günlük hayatta sürekli karşılaşabileceği asayiş, göç, gecekondu, çevre, eğitim ve sağlık konularına ve Ayaz'ın bu konudaki çalışmalarına değinmeyi yeterli görüyoruz. Nevzat Ayaz'ın göreve atandığında akaryakıt sıkıntısı öyle bir seviyeye gelmişti ki 1984 yılının Mart ayında yapılan ve Ayaz'ında katılımcıları arasında olduğu Sağlık Kurultayı yakıtsızlıktan soğuk salonda yapılmıştır[200]. Türkiye siyasetinin, ekonomisinin içinde bulunduğu çıkmaz devlet kademesinde sorumluluk alanları büyük bir yükün altında bırakmıştır. Fiyat istikrarının mal arzı ve karaborsacılık yüzünde sürekli arttığı ortamda vatandaşlar sıkıntılarının dile getirmek için gösteriler yapmıştır. Yapılan eylemlerin birinde pahalılığı protesto eden kadınlar Vali Ayaz'la görüşmek için slogan atmışlardır. Ayaz kadınların talebinin kabul etmiş ve sıkıntılarını dinlemiştir[201].

Nevzat Ayaz'ın Vali olarak görev yaptığı dönemde yaşanan sorunlar her türlü devlet yatırımına, gelişen teknoloji ve olumlu yönde atılan adımlara rağmen artarak devam etmiştir. Asayişte alınan önlemler yeterli olmamıştır. İstanbul'un sorunlarının çözümü için yapılan tüm yatırımlar ve uygulamalara rağmen Vali Ayaz ve ailesi de her vatandaş gibi yaşanan olumsuzluklardan etkilenerek mağduriyet yaşamıştır. Ayaz'ın eşi Sacide Hanım bir alışveriş sırasında çantasını hırsızlara kaptırmış ve bu olay gazetelere konu olmuştur. 3 Ocak1 1987 tarihli Milliyet gazetesinin "*Valinin eşini çarptılar*" başlıklı haberinin içeriğinde "*Olaydan sonra Hırsızlık ve Dolandırıcılık Masası ekipleri harekete geçerek, kapkaççıyı yakalamak için operasyonlara başladılar. Ancak tüm çalışmalarına karşın soyguncunun izine*

[200] "Sağlık Kurultayı, yakıtsızlıktan soğuk salonda toplandı", *Milliyet*, 15 Ocak 1980, s. 7.
[201] "Bir grup kadın pahalılığı protesto etti.", *Milliyet*, 8 Mart 1980, s. 1.

rastlanılamadı[202].” denilmiştir. Ayaz’ın torunu Dilhan Apak da bu olayı anneannesinden dinlediğini ama maalesef hırsızların bulunamadığını belirtmiştir[203].

İstanbul için yapılan çalışmalar özellikle asayiş ve kaçakçılığı önleme amaçlı yapılanlar bazı hükümet üyelerinin bile tepkisini çekmiştir. Basına yansıyan bir haberde Maliye ve Gümrük Bakanı Vural Arıkan’ın İstanbul’da görevli bir gümrük müdürünün gözaltına alınması nedeniyle İçişleri Bakanına çıkıştığı bilgisi yer almıştır. Milliyet gazetesinin 3 Eylül 1984 tarihli “*Arıkan: İstanbul Valisi görevden alınsın*” başlıklı haberin içeriğinde Bakan Arıkan’ın müdürün gözaltına alınması karşısında Vali “… *“Ben görevimi yapamıyorum” diyor. Vali görevini yapamıyorsa görevinden alınır. Şimdi ben, bunun gereğini yapıyorum*[204]” dediği aktarılmıştır. Ancak Vural Arıkan’ın İçişleri Bakanına tepkisi işe yaramamış ve Vali Ayaz 4 sene daha görevine devam etmiştir.

3.6.7. Halkla Yüz Yüze. Halk Günleri

Ülkemizde neredeyse 2000’li yıllara kadar vatandaş için Devlet ve Devlet Adamı demek çatık kaşlı, ulaşılamaz özelliklede taşradaki Mülki İdare Amirleri oldukça otoriter ve ulaşılmazdı. Her hangi bir derdi bu makamlara arz etmek yürek isterdi. Bu durum edebi eserlerde bile yer bulmuştur. Şair Abdurrahim Karakoç’un İsyanı Sükût şiirinde devlet katına derdini anlatıp görevliler tarafından terslenen vatandaşın hali “*Bir azar yedi ki oldu o biçim. Şey dedi yutkundu eğdi başını*[205]” dizeleriyle anlatılmıştır.

İstanbul gibi oldukça kalabalık bir şehrin büyük sorunlarıyla her gün yüz yüze olan halkın şikâyetleri ve çözüm bekleyen sorunları karşısında Nevzat Ayaz, şikâyet ve istekleriyle ilgili sürekli Valiliğe gelen vatandaşlar için çözüm üreterek o dönemde herkes tarafından takdirle karşılanmış, Ayaz basında da ses getiren Halk Günleri uygulamasını başlatmıştır. İstanbul halkı tarafından büyük ilgi gören uygulama basında da yer almıştır. Necati Zincirkıran 17 Ocak 1988 tarihli Günaydın gazetesindeki köşe yazısında Halk Günleri için “*Çok garibanın yıllarca sürüncemede*

[202] “Valinin eşini çarptılar.”, *Milliyet*, 3 Mart 1987, s. 3.
[203] Dilhan Apak ile e-mail yoluyla yapılan soru cevap görüşmesi.
[204] “Arıkan: İstanbul Valisi görevden alınsın.”, *Milliyet*, 3 Eylül 1984, s. 6.
[205] Abdurrahim Karakoç, *Vur Emri*, Alperen Yayınları, İstanbul 2000, s. 80.

kalan işlerini halletti, dertlerine deva oldu[206].” ifadelerini kullanmıştır. Ayaz Halk Günleri fikrinin nasıl ortaya çıktığını gazeteci Yener Süsoyla yaptığı röportajda şu sözlerle aktarmıştır:

“….Şimdi İstanbul Valiliği’nin herkes tarafından bilinen bir yoğunluğu var… Bu nedenle Vali devamlı meşgul. Vatandaşla, iş sahipleriyle görüşme imkânı bulamıyor, bunu hissettim gelir gelmez. Çevremde bazı sesler duymaya başladım. “Efendim, gitmek istiyoruz, ulaşamıyoruz… Baktım ki, görüşmek istediğim bazı kişiler kapıdan dönüyor. Buna bir çare bulmak lazımdı… Bu düşünceden hareketle, her Salı günü sabahtan öğleye kadar vatandaşlarla işi olanlarla, şikâyeti olanlarla en azından yarım gün randevusuz görüşme kararını verdim ve hemen uygulamaya başladım[207].”

Görüşmeye gelenler arasında iş arayanlardan, ucuz ev arayanlara, tayin isteyen memurlara kadar toplumun her kesiminden vatandaş vardı. Halk Günleri o kadar verimli sonuçlar vermiş olacak ki Nevzat Bey’in eşi Sacide Hanım da Halk Gününde Valiye arzuhalde bulunacağını ironik bir şekilde ifade etmiştir. Sacide Ayaz eşi Nevzat Bey’in yoğun iş temposundan eve pek vakit ayıramadığından şikâyet etmiştir. Bir gün Sacide Hanım evin eksiklikleriyle ilgili bir şeyler söyleyecekken şimdi sırası mı cevabını veren Ayaza “*Eh o zaman, Salı günü gelip derdimi anlatırım*[208]” demiştir. Halk Günleri uygulaması 1982 yılı Şubat ayından Ayaz’ın İstanbul’dan ayrılana kadar devam etmiştir[209].

3.7. 12 Eylül ve Ayaz’ın Yaşadıkları.

Ülkemiz siyasi hayatındaki en önemli olaylardan biri de 12 Eylül askeri müdahalesidir. Çok partili hayata geçişten itibaren her on yılda bir gerçekleşen darbe alışkanlığının bir sonucu olan bu müdahele, siyasi hayatı kökünden değiştirmekle kalmamış hemen sonrasında başlayan Özallı yıllar ile Türk halkını, etkilerini günümüze kadar sürdüren bir durumla karşı karşıya bırakmıştır. Çalışmamızın önceki bölümlerinde ülkemizin 12 Eylül sürecine giderken yaşadığı siyasal

[206] Ayaz, a.g.e., s. 193., “Valimizin Ardından”, *Günaydın*, 17 Ocak 1988.
[207] Yener Süsoy, “*Virgülüne Dokunmadan Nevzat Ayaz*”, *Milliyet-Renk*, (5 Şubat 1984), s. 1.
[208] Ayaz, a.g.e., s. 151., Abdullah Öğülmüş, “Vali Ayaz’ın 24 Saati”, *Milliye*t, 2 Ağustos 1983.
[209] Ateşsoy, a.g.e., s. 39.

çatışmalara değinmekle beraber darbe öncesi yaşananlara bu bölümde de kısaca anlatmaya çalışacağız.

Darbenin ana nedeni olarak sağ – sol çatışmaları görünse de asıl nedenler daha eskilere dayanmaktadır. 1973 yılında petrol üreten ülkelerin petrol arzını kısması, daha sonra Batının karşı çıkmasına rağmen Türkiye'nin Kıbrıs harekâtını gerçekleştirmesi ABD'nin ambargoyla cezalandırılmasına neden olmuştur. Başta enflasyon olmak üzere gerçekleşen ekonomik olumsuzluklar, özellikle sol siyasi görüşü benimseyen sendika ve derneklerin tepkilerine yol açmıştır. Oluşan huzursuzluk ortamı, sağ-sol kavgalarını tırmandırmıştır. Darbeye giden yolda yaşanan kanlı olaylar insanları özellikle büyük şehirlerde sokağa çıkmaya korkar hale getirmiştir. Bu yaşananlara kayıtsız kalan siyasi liderler ise sokakta devam eden yangına adeta körükle gidecek beyanlarda bulunmuşlardır.

Siyasi çekişmeler meclisin Cumhurbaşkanı seçmek için uzlaşmaya gidilmesine engel olmuş, bir türlü Cumhurbaşkanı seçilememiştir[210]. Durum öyle bir hal almıştı ki sandıktan Zeki Müren ve Türkan Şoray isimlerinin çıktığı bile söylenmiştir. Yaşananlar sonucunda askerler hükümete 27 Aralık 1979'da hükümete verilmek üzere Cumhurbaşkanına bir mektup vermiştir. Bu bir muhtıraydı ve ülkede birlik ve beraberliğin sağlanması için hükümete ve siyasilere uyarı olmuştur[211]. Hükümet başkanı Demirel ise "…*25 Kasımda güvenoyu alan hükümete 15 gün sonra uyarı mektubu mu verilir, ben niye alıyım üstüme*[212]..." diyerek sorumluluğu üstüne almamıştır.

Askeri müdahalenin stratejisini oluşturan çalışma grubunun üyesi Kurmay Albay Cumhur Evcile bir kamyon şoförünün Genelkurmay Başkanı Kenan Evreni kastederek "…*Benim iki tane oğlum var. Eğer biri öldükten sonra yönetime el koyacaksa iki elim yakasındadır*[213]." serzenişi halkta orduyla ilgili oluşan beklentiyi gözler önüne sermektedir. CHP milletvekili Altan Öymen kayınvalidesinin bu

[210] Evren, a.g.e., s. 496-497.
[211] Evren, a.g.e., s. 331-332.
[212] 12 Eylül Belgeseli, 6. Bölüm, Darbenin Ayak Sesleri, Erişim tarihi: 25 Aralık 2020, https://www.youtube.com.
[213] 12 Eylül Belgeseli, 6. Bölüm, Darbenin Ayak Sesleri Erişim tarihi: 25 Aralık 2020, https://www.youtube.com.

konuda kendisine "*Oğlum artık biri gelse de hepimiz kurtulsak*" dediğini belirterek vatandaşın dayanak gücünün kalmadığı ve askerin bir şeyler yapmasını istediğini göstermesi açısından dikkate değer bir örnektir. Nevzat Ayaz'ın 12 Eylülden yaklaşık bir yıl önce atandığı İstanbul Valiliğine atanma nedenini kendi ifadesiyle emniyet kökenli olduğunu belirtmiştik. Göreve başladığı 1979 yılının sonuna kadar ülkede yaşanan çatışmalarda 1252 kişi ölmüş, 5400 kişide yaralanmıştır. Tüm önlemlere ve devam eden sıkıyönetime rağmen olaylar durulmuyordu. 3 Ağustos 1980 günü yapılan son sıkıyönetim koordinasyon toplantısında Koordinasyon Başkanı "*Olaylar tırmanmaya devam etmektedir. Ölümle sonuçlanan olaylar bu dönemde 18 aylık sıkıyönetim süresinin en yüksek seviyesini bulmuştur*[214]." ifadelerini kullanarak olayların önünü alınamadığını ifade etmiştir.

12 Eylül 1980 tarihinde beklenen olmuş asker "*Bayrak Harekâtı*" planı çerçevesinde komuta kademesi içinde yönetime el koymuştur. TRT'de yayınlanan bildiride harekâtın nedenini şu sözlerle ifade etmiştir:

"*Devlet başlıca organları ile işlemez duruma getirilmiş, Anayasal kuruluşlar tezat veya suskunluğa bürünmüş, siyasi partiler kısır çekişmeler e uzlaşmaz tutumları ile devleti kurtaracak birlik ve beraberliği sağlayamamışlar ve lüzumlu tedbirleri almamışlardır. Böylece yıkıcı ve bölücü mihraklar faaliyetlerini alabildiğine artırmışlar ve vatandaşların can ve mal güvenliği tehlikeye düşmüştür*[215]."

Müdahaleden önceki birkaç gün Ayaz'ın Ankara İstanbul ekseninde yaşadıkları yakın tarihi öğrenmek isteyenler açısından önemlidir. 12 Eylül'den üç gün önce Ankara'da yapılan asayiş toplantısında Ayaz bazı uygulamalar için cesurca eleştiride bulunmuştur. Ayaz toplantıda yaşadıklarını şu sözlerle ifade etmiştir:

"*Toplantıda valiler adına ben konuşma yaptım. Anarşi olaylarıyla mücadele konusunda bazı eleştirilerde bulundum. Bu eleştirilerime bakanlık müsteşarı ve sayın bakan zaman zaman müdahale ediyorlar, tepki gösteriyorlardı. Toplantıda bulunan Jandarma Genel Komutanı Sedat Celasun Paşa bana bakıp gülümseyerek, başını sallıyor, beni destekliyordu*[216]."

[214] Evren, a.g.e., s. 505.
[215] Evren, a.g.e., s. 546.
[216] Şentürk, a.g.e., s. 144.

Toplantıdan sonra İstanbul'a gelen Vali Ayaz şehirde anarşi olaylarının meydana geldiğini ve yaralı polislerin hastanelerde tedavi gördüğünü Emniyet Müdüründen duymuştur. Ziyaret için gittiği Deniz Hastanesinin başhekimi amiralin kendisini seferi kıyafetle karşılaması üzerine "*Hayrola Paşam, bu saatte neden buradasınız*" sorusunu sorar. Ayaz bir şeylerin olacağını sezmiştir. Geç saatte eve gelen Ayaz kendisini arayan İçişleri Bakanı Orhan Eren'in "*Nevzat ne var ne yok*" sorusuna hastanedeki durumu anlatır. İçişleri Bakanının "*Durumu araştır bakalım*" talimatı üzerine Nevzat Ayaz 1. Ordu karargâhına telefon etmiştir. Telefona çıkan 1. Ordu Kurmay Başkanıydı. Ayaz'ın neler oluyor sorusuna "*Yarın bahar tatbikatı var, onun için buradayız*." cevabını vermiştir. Kurmay Başkanı telefonu 1. Ordu Komutanına bağlar. Ayaz ne oluyor sorusuna tekraren bu sefer 1. Ordu Komutanına yöneltmiştir. 1. Ordu Komutanı Necdet Üruğ Ayaz'a "*Vali Bey sen buraya gel de konuşalım*[217] demiştir. İçişleri Bakanı gece yarısına doğru Ayaz'ı tekrara arar ve "*Plan uygulanıyor, Sıkıyönetim ve Ordu Komutanı beni sabaha karşı saat 03.00'de Selimiye'ye, karargâha çağırdı*[218]." cevabını vermiştir. Ayaz'ın telefonda verdiği bu cevapla Demirel yanındakilere dönüp "*Bu iş burada bitti*" dediği anlatılır.

1. Ordu Karargâhına giden Ayaz Ordu Komutanı Necdet Üruğu seferi kıyafetle bulur. Ayaz "Paşam ne oluyor, durum nedir?" dedikten sonra Üruğ ile yaşadıklarını şu sözlerle anlatmıştır:

"*….Üruğ Paşa masasının çekmecesinden iki zarf aldı ve bana verdi. Zarfların üzeri benim adıma yazılmıştı. Birisinde bu gece Silahlı Kuvvetlerin yönetime el koyacakları, diğerinde de askeri yönetimin benim İstanbul valiliğine devam etmemi istediği bildiriliyordu. "Hayırlı olsun Paşam" dedim*[219]."

Sabahın erken saatlerine kadar Üruğ ile gelişmeleri karargâhta izleyen Ayaz kendisine Üruğ'un "*Artık siz görevinizin başına, vilayete gidin*" demesine müteakiben vilayetteki makamına gitmiştir.

[217] Şentürk, a.g.e., s. 144.
[218] Ayaz, a.g.e., s. 187., Hasan Pulur, "Valiyi Uğurlarken", *Güneş*, 13 Ocak 1988
[219] Şentürk, a.g.e., s. 144.

12 Eylül yönetiminin görevinde devam etmesini istediği Nevzat Ayaz, demokratik seçimlerin ardından iş başına gelen hükümet zamanında da İstanbul'da görevde kalmıştır. Askeri yönetimin devam ettiği dönemde kamuoyunu uzun süre meşgul eden bir olay yaşanmıştır. Ses sanatçısı Bülent Ersoy geçirdiği operasyonla cinsiyet değiştirmiştir. İstanbul'da eğlence mekânlarının denetiminde sorumlu Vali Ayaz, Ersoy'un sahnede yar almasını "*Sokaklarda erkek çocuklar Bülent Ersoyculuk oynamaya başladı. Çocukların velililerinden şikâyetler geliyordu*[220]." diyerek yasaklamıştı. Ayaz, Bülent Ersoy'a konulan sahne yasağının halk arasında memnuniyet yarattığını, Valiliğe 3-5 saat gibi kısa bir sürede yasaktan memnuniyet duyan vatandaşların yüzlerce telgraf çektiğini söylemiştir. Ayaz çekilen telgraflardan birini gazetede haberinde paylaşmıştır. Telgrafta bir baba "*Çocuklarımıza çok kötü etkiler yapan homoseksüellere konan harika yasak, ancak dürüst, yurdunu seven, namuslu ve hiçbir ricaya boyun eğmeyen memleket sever insanların yapacağı bir işi idi. Sizi bir baba olarak tebrik ederim*[221]." sözleriyle memnuniyetini ifade etmiştir. Bülent Ersoy'un sahne yasağı meselesi döneminde Kenan Evrene mal edilmesine rağmen Ayaz "*Aslında olayın 12 Eylül'le ve Kenan Evren'le alakası yok*[222]." demiştir. Konuyu yıllar sonra Kenan Evrene hatırlatan Ayaz, "*Paşam, yasağı valilik olarak ben koydum basın sizin yasaklandığını yazdı…*" sözüne karşılık Evren "*Hoşuma gitti, sahiplendim*" cevabını vermiştir.

12 Eylül askeri müdahalesinden üç yıl sonra yapılan genel seçimlerde Turgut Özal'ın kurduğu ve liderliğin yaptığı Anavatan Partisi oyların %45,14'nü alarak tek başına iktidar olmuştur[223]. Turgut Özal mühendis kökenli bir bürokrattı. Demirel hükümeti tarafından Devlet Planlama Teşkilatı müsteşarlığına getirilmiş ve 12 Eylülden sonra askeri yönetiminin kurduğu hükümetin ekonomiden sorumlu Başbakan Yardımcılığına getirilmiştir[224]. Türkiye o zamana kadar kapalı olan ekonomiden vazgeçerek açık ekonomiye geçmeye başlamış, özelleştirmeyle tanışmıştır. Özal o zamana kadar uygulanan korumacı ve ithal ikamesi uygulamalarını kaldırmış, ihracat

[220] Şentürk, a.g.e., s. 144.
[221] Vali Ayaz: "Hiçbir Eşcinsel, Sosyal Faaliyette Bulunamayacak", *Milliyet*, 13.06.1981, s. 13.
[222] Şentürk, a.g.e., s. 145.
[223] https://www5.tbmm.gov.tr//develop/owa/genel_secimler.secimdeki_partiler?p_secim_yili=1983
[224] Özallı Yıllar Belgeseli, 1. Bölüm, 24 Ocak, Erişim tarihi: 31 Ağustos 2017, https://www.youtube.com.

ve ithalatı teşvik etmiştir. Ülkede telefonsuz ve elektriksiz köy sayısı giderek azalırken, yeni yollar, köprüler, barajlar birbiri ardına yapılmaya başlanmıştır.

Demokratik döneme geçmeden önce yapılan parti kurma çalışmalarında Nevzat Ayaz görevine devam ederken kendisine siyasete girmesi için teklifte bulunulmuştur. Bu tekliflerden birini Ayaz şu sözlerle aktarmıştır;

"*… Özal benimle 3-4 defa görüşmelerinde, kuracağı partiye benim de kurucu üye olmamı istiyordu. Ben her defasında, politika ile ilgilenmek istemediğimi belirterek mazeret beyan ettim. Sayın Özal bir görüşmede bana; İstanbul Valiliğinde daha ne kadar kalacaksın, gel partiye kurucu üye ol dedi*[225]"

Yapılan teklife rağmen Nevzat Ayaz görevine odaklanmış ve siyasetten uzak durmuştur. İstanbul'da görev yaptığı süre zarfında sabah 7'de başlayıp, gece bir buçuğa kadar vatandaşların mektuplarını okuyarak günlerini tamamlamıştır[226]. Her saatini İstanbul ile dolduran Ayaz meydana gelen bazı olaylarda o güne kadar görülmemiş kararlar uygulamıştır. 1986 yılındı İstanbul'da yaşanan kış, Vali Ayaz'ın merkezden bağımsız bir karar vermesine neden olmuştur. Mart ayında normallerin üzerinde yağan kar hayatı olumsuz yönde etkilemiştir. Nevzat Ayaz ve Değişen Çankırı Gerçeği kitabında Yaşar Ateşsoy, Vali Ayaz'ın 1986 kışındaki inisiyatif kullanarak aldığı kritik karara dair şu satırlara yer vermiştir;

"*Pazar akşamı, televizyonda canlı yayında, Vali ve Belediye Başkanı, kış konusunu konuşacaklardır… Vali ve Belediye Başkanı, yayın saatini beklerken yarın ne yapacaklarını düşünmektedirler… Vali Nevzat Ayaz, o anda kararını vermiştir: ^"Televizyonda, canlı yayın esnasında, spikere, İstanbul'da kamu kuruluşlarının, 2 gün tatil edildiğini" söyler… Bu uygulama Vali kararı ile 2 gün süreyle tüm kamu kuruluşlarının kapatıldığı ilk uygulamadır. İl İdaresi Kanunu dikkatle uygulandığında, pek çok yetkilerin bulunduğu, bu suretle ispatlanmıştır*[227]."

Nevzat Ayaz'ın Aralık 1979 yılında başlayan İstanbul Valiliği görevi 1988 yılı Ocak ayı sonunda İzmir Valiliği'ne atanmasıyla son bulmuştur. İstanbul Valiliği görevinden alınma nedenini "*Benim, her teklife menfi cevap vermem rahmetli Özal'ı rahatsız etmişti. Aslında ANAP'lı görünen bazı valililerimiz ilk etapta benim*

[225] Ayaz, a.g.e. s. 197.
[226] Yener Süsoy, "Virgülüne Dokunmadan Nevzat Ayaz ", *Milliyet-Renk*, 5 Şubat 1984, s. 1.
[227] Ateşsoy, a.g.e., s. 39.

görevden alınmam yolunda ciddi girişimlerde bulundular. Hakkımda, asılsız beyanlarla, imzasız mektuplar bile yayınladılar[228]." sözleriyle açıklamıştır. Siyasi kulislerde Ayaz'ın belirttiği gibi iktidar partisine yakın bürokratların kendi ikballeri için yaptığı art niyetli çalışmalar biliniyor olmalı ki gazeteci Hasan Pulur Güneş gazetesindeki köşe yazısında bu noktaya dikkat çekmiştir. Hasan Pulur Ayaz'ın tayininin arka planını "*…ANAP'ın malum kanadının Ayaz'dan memnun olmadığı belliydi; duyuyorduk, işitiyorduk, malum kanat, İstanbul'a hakim değildi, önlerinde en büyük engelde Nevzat Ayaz'dı… Ateş olmayan yerden duman çıkmazdı ve sonunda Nevzat Ayaz'ın da İzmir'e tayini çıktı…*[229]" sözleriyle dile getirmiştir.

3.8. İzmir Yılları

Ayaz Başbakan ve İçişleri Bakanına eğer kendisinin başka bir yere ataması yapılacaksa önceden haberdar edilerek emekliliğini isteyeceğini bildirmiştir. Ancak daha sonra kararını değiştirmiş ve ailesinin de emekli olması yönünde görüş belirtmesine rağmen görev yerine İzmir'e gitme kararın vermiştir[230].

23 Ocak 1987 akşamı İzmir Valiliğinden İçişleri Bakanlığına atanan Vecdi Gönül ile toplantı yapan Ayaz toplantıda yaptığı konuşmada üstüne basa basa İzmir'de görev yaptığı süre içinde, Atatürk ilke ve inkılaplarından taviz vermeyeceğini söylemiştir[231]. Nevzat Ayaz Zonguldak ve İstanbul'da göreve başladığında yaptığı gibi kamu kuruluşlarının sorumlularından şehrin sorunlarıyla ilgili brifing almıştır. Benzer brifingleri ilçelerde de alan Vali Ayaz, işe şehrin sorunlarını tespit etmekle başlamış daha sonra da köylerin yol, elektrik ve telefon sorunlarından İzmir'in okullaşma sorununa çareler bulmaya çalışmıştır.

Artan genç nüfusun eğitim sorununa cevap veremeyen İzmir'deki okul sorunu için İzmir Ticaret, Sanayi Odalarından bu konuda katkı yapmasını istemiştir. Yeni Asır gazetesi Vali Ayaz'ın; "*kadınlar dünyasının teşviki ile eşim Sacide Ayaz'ın koordinatörlüğünde okul yaptırma kampanyası başlatıldı*." sözlerine yer vermiştir[232]. Ayaz kampanyada toplanan para miktarını "*İzmir'de 1950-1987 yılları arasında*

[228] Ayaz, a.g.e., s. 197.
[229] Ayaz, a.g.e., s. 188., Hasan Pulur, "Valiyi Uğurlarken", *Güneş*, 13 Ocak 1988.
[230] Ayaz, a.g.e., s. 197.
[231] Ateşsoy, a.g.e., s. 41.
[232] Ayaz, a.g.e., s. 201.

yapılan okul bağışlarının toplamı 8 milyar TL civarında iken 1988 yılı için bu miktar 10 milyar TL olmuştur." sözleriyle açıklamıştır.

3.9. 1988 MİT Raporu Olayı ve Ayaz'ın Tepkisi.

Türkiye'de Özallı yıllarla başlayan yeni dönem kendi zenginini yaratmış, geçmişe göre göreceli olarak ferahlayan ekonomide rant peşinde koşanlar bu pastadan payını almak için yolsuzluk ve rüşvet dâhil her yola başvurmuştur. Devlet bürokrasisinde de yetkilerini kötüye kullanarak çıkar sağlayan insanlar kendi düzenlerini kurmuşlardır. Bürokraside yaşanan tüm olumlu gelişmelere rağmen geçmiş kötü alışkanlıklarını devlet içinde devam ettiren güvenlik bürokrasisinde çekişmeler yaşanmıştır. İşte bu çekişmelerin neden olduğu bir olay basında ifşa olunca Türkiye siyasetinde adeta deprem meydana gelmiştir.

İlk defa 7 Şubat 1988 tarihinde 2000'e doğru dergisinde yayınlanan MİT Raporu haberi 8 Şubatta diğer gazetelerin manşetlerinde de yer bulmuştur. 2000'e doğru dergisinin sayfalarında dikkat çeken "*Ayaz'ın ayağını MİT kaydırdı*[233]*"* başlığı yer almıştır. Raporda devletin güvenlik bürokrasisinde görev yapan İstanbul merkezli bir oluşumun çarpık ve kanunsuz ilişki ve uygulamalarından bahsedilmiştir. Raporda adı geçen isimler 90'lı yıllar ve günümüzde Türk siyasetinde yer almış kamuoyunca bilinen kişilerdir. Başlangıçta devletin en hassas kurumunun hazırladığı iddia edilen raporu hükümet ve raporda adı geçenler, emekli Genelkurmay Başkanı Necdet Üruğ dışında inkâr etmişlerdir. Necdet Üruğ ile ilgili iddia dönemin eğlence dünyasının önde gelen ismi maksim gazinosu sahibi Fahrettin Aslan'ın Üruğ görevdeyken ünlü ses sanatçısı Emel Sayın'la olan saklı ilişkisine aracılık ettiğidir[234]. Bu sırada Emel Sayın, Fahrettin Aslan'ın oğlu Selçuk Aslan'la evlidir. Başta devletin üst kademesinde bulunanlar tarafından inkâr edilen rapor, Necdet Üruğ'un Cumhurbaşkanı Kenan Evren'e yazdığı raporla en azından var olduğu kabul edilmiştir. Cumhurbaşkanlığınca yapılan açıklamada "*Sayın Cumhurbaşkanımız böyle bir raporun varlığın ilk defa Genelkurmay eski başkanlarından emekli Orgeneral Necdet Üruğ'un 28 Ocak tarihinde kendilerine yazdıkları mektupla öğrenmişlerdir*[235]." ifadeleri yer almıştır. Açıklamanın devamında rapordan MİT

[233] Sinan Doğan, *Mit Raporu Olayı*, Kaynak Yayınları, İstanbul, Eylül 1988, s. 7.
[234] Doğan, a.g.e., s. 75.
[235] Doğan, a.g.e., s. 16.

Müsteşarının da haberinin olmadığı belirtilmiştir. Devletin zirvesi adeta çalkalanırken, kimse raporun varlığını kabul etmemiş, Türk basını ise olayın üstüne o zamana kadar görülmemiş bir şekilde bir şekilde gitmiştir[236].

Bu arada tartışmalar devam ederken 2000'e Doğru Dergisinin MİT raporunu yayınlayan sayısı toplatılmıştır[237]. Hükümet tarafından varlığı inkâr edilen raporun yayınlayan 2000'e doğru dergisinin Genel Yayın Yönetmeni Doğu Perinçek bir basın toplantısı yapmış ve "*MİT raporunun gerçek olduğunu kamuoyu kısa zamanda öğrenecektir*[238]." diyerek yayınlanan haberin arkasında durmuş ve "*gerçek olduğu anlaşılırsa hükümet istifa edecek mi*? sorusunu yöneltmiştir. Nevzat Ayaz ise konuyla ilgili basında yer alan MİT raporu ile ilgili ilk demecinde "…*haberin yalan ve komplo olduğunu söyledi ve konunun araştırılmasını istedi*[239]." sözleriyle yer almıştır.

Bu rapor nereden çıkmıştı, kimler, ne amaçla kaleme almıştı? Raporun yazılmasını Başbakan Özal 'mı istemişti. 2000'e Doğru Dergisinin 14 Şubat 1988 tarihli sayısında bu kez MİT içinde raporu hazırlayan gruptakilerin ismini açıklamıştır. Derginin haberi konu alan sayfasında iki eski MİT mensubu Haluk Akter ve Ferdi Tamer'in telefon konuşmasına yer vermiştir. İki eski MİT mensubunun konuşmasında özetle raporu hazırlayan ekibin başında dönemin MİT Müsteşar Yardımcısı Hiram Abas, Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in Mit mensubu damadı Erkan Gürvit, dönemin MİT Kaçakçılık ve İstihbarat Daire Başkanı Mehmet Eymür ve grubun Emniyet teşkilatı içindeki elemanı Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve İstihbarat Daire Başkanı Atilla Aytek isimleri geçmiştir[240]. Raporu hazırlayan grup içinde bulunan Mehmet Eymür ise Sözcü Gazetesinin hafta sonu ekinde "*Bize o zamanlar, yeraltı dünyası ve kaçakçılık konuları ile polis içindeki çekişme ve kamu görevlilerinin bu işlerdeki rolü konusunda bir rapor hazırlama görevi verilmişti*[241]." diyerek raporun varlığını kabul etmiştir.

---

[236] "MİT Raporu Yayını.", *Milliyet*, 4 Mart 1988, s. 3.
[237] Doğan, a.g.e., s. 9.
[238] Doğan, a.g.e., s. 10.
[239] "Bu, siyasi tuzak", *Milliyet*, 9 Şubat 1988, s. 1.
[240] Doğan, a.g.e., s. 20.
[241] ÖZGÖNÜL Emin, "Ortalığı karıştıran Mit raporu", *Sözcü*, Erişim tarihi: 2 Mayıs 2021, https://www.sozcu.com.tr.

Raporun sahipleri ortaya çıktıktan sonra sırada aydınlatılması gereken soru raporun ne amaçla hazırlandığıdır. 1993 yılında Şubat ayında düzenlenen bombalı suikast sonucunda hayatını kaybeden Cumhuriyet Gazetesi yazarı gazetece Uğur Mumcu "*Amaçta bellidir, seçim sırasındaki amaç Banker Bako olayı nedeniyle DYP'yi suçlamak ve bu partiyi bu nedenle yıpratmaktır*[242]*"* demiştir. Nevzat Ayaz'a ise raporun kaleme alınma nedenini "*… İstanbul ve Ankara polis teşkilatları arasındaki kavganın ürünü olabilir. Yani Ankara tarafı İstanbul Takımını çökertmek amacıyla bu raporu "öldürücü darbe" olarak Evren'e gönderdi*[243]." sözleriyle açıklamıştır.

Raporda Nevzat Ayaz ile ilgili iddialarda yer almaktadır. 7 Şubat 1988 tarihindeki 2000'e Doğru Dergisinde ilk iddia Ayaz'ın ayağını MİT kaydırdı başlığı altında verilmiştir. Başlığın altında MİT'in raporu seçimlerden önce Cumhurbaşkanına sunduğu belirtildikten sonra *"... Nevzat Ayaz'ın polisken yer altı dünyasıyla ilişkiler kurduğu, Fahrettin Aslan'ın gazinolarının ruhsat işlerini hallettiği ileri sürülüyor*[244]." ifadeleri yer almıştır. 1969 yılında Emniyet Genel Müdür Yardımcısı iken Ayaz'ın yetki alanına giren konulardan birisi gece kulüplerinin ruhsat işleridir. Raporun konu edildiği Sinan Doğan'ın hazırladığı "*Mit Raporu Olay*ı" kitabında ise raporda Fahrettin Aslan ile Ayaz'ın tanışıklığını İstanbul Emniyet Müdürlüğünde Tescil Başkomiserliği yaptığı dönemde başladığı belirtilmiştir[245]. Hâlbuki Nevzat Ayaz milletvekili olduğu 1991 yılında verdiği Özgeçmiş Bildiriminde[246] (Tercüme-i Hal) Emniyet Genel Müdürlüğünde görev yaptığı dönemde görev aldığı birimler arasında İstanbul Emniyeti Müdürlüğü yoktur. Bu ayrıntı raporda yer alan bilgilerin güvenirliliğini tartışma konusu haline getirmiştir. Zaten Nevzat Ayaz basında yayınlanan raporla ilgili "*Söz konusu raporda, benimle ilgili ve tamamen maksatlı ve yalan iddiaları içeren bölümde vardı*[247]." ifadelerini kullanmış ve bizimde tespit ettiğimiz tutarsızlıkların raporun yanlı ve yanlış bilgilerle dolu olduğunun altını çizmiştir.

Raporda Nevzat Ayazla ilgili bir diğer iddia ise Ayaz'ın dönemin MİT İstanbul Bölge Başkanı Nuri Gündeş, okuldan devre arkadaşı Emniyet Müdürü Şükrü Balcı

[242] Doğan, a.g.e., s. 21.
[243] Doğan, a.g.e., s. 32.
[244] Doğan, a.g.e., s. 67.
[245] Doğan, a.g.e., s. 103.
[246] TBMM Üyelerine Ait Özgeçmiş Bildirimi, Kütük Sıra No: 2229.
[247] Ateşsoy, a.g.e., s. 45.

ve Fahrettin Aslanla birlikte gayri müslimlerden yüklü miktarda haraç aldığıdır[248]. Haraç alma mevzusu nedeniyle Özal'ın Ayaz'ı görevden almak istediği ve Ayaz'ın Özal hükümetine sempatisinin olmadığı bilgisi yer almıştır[249]. Raporda yer alan diğer bir iddia Nevzat Ayaz'ın Ulusoy Holding'in sahipleriyle yakın ilişki içinde olduğudur. Hatta 6 Eylül 1986 yılında gerçekleşen İstanbul Neva Şalom Sinagogu baskını haberini Nevzat Ayaz'ın Fethiye'de Ulusoylara ait yatta tatil yaparken öğrendiği iddia edilmiştir.

Burada bir ayrıntının altını çizmekte fayda görüyoruz. Doğu Perinçek raporun hazırlayanların raporu Vali Nevzat Ayaz olmak üzere diğer görevlilerin tayinlerinden önce basına sızdırdığını beyan etmiştir[250]. Aslında Özal'ın daha önceden Nevzat Ayaz'ın İzmir'e atanması kararını Kenan Evrene defalarca sunmasına rağmen Evren'in bu atamayı geri çevirdiği ama raporun kendisine ulaşmasından sonra atamayı onayladığı iddia edilmiştir.[251] Nevzat Ayaz İzmir'e atandıktan sonra basına düşen bu rapor hakkında hemen hareket geçmiş ve zamanın Başbakanı Turgut Özal'ı ile telefonla arayarak, *"konunun, derhal araştırılmasını ve en kısa zamanda sonucun açıklanmasını*[252]" istemiştir.

Açılan soruşturma konusunda Ayaz "*Başından beri beklediğim, ilgililere aktardığım bir olay. Ben her zaman bu araştırmanın yapılmasını istedim. Asılsız iddialar bunlar*."[253] demiştir. Ayaz rapor konusunda yapılan soruşturma sırasında kendisinin ifadesinin alınmasını, soruşturmayı yürüten Başbakanlık Teftiş Kurulu Başkanından rica etmesine rağmen "*… sizinle ilgili iddialar o kadar mesnetsiz ve tutarsız ki, sizin ifadenizin alınmasına bile gerek görmüyoruz*[254]." yanıtını almıştır.

3.10. Emeklilik Kararı

MİT raporu olayı ortaya çıktıktan sonra Başbakanlığın bu konuda aldığı tavır Nevzat Ayaz'ı rahatsız etmiştir. Bu duruma ek olarak Ayaz'ın İstanbul'dan İzmir'e giderken ailesinin göreve başlamak açısından tereddütleri bulunduğundan olsa gerek artık

[248] Doğan, a.g.e., s. 96.
[249] Doğan, a.g.e.,s. 104.
[250] Doğan, a.g.e., s. 50.
[251] Doğan, a.g.e., s. 59.
[252] Ateşsoy, a.g.e., s. 45.
[253] "Mit Raporu Soruşturması, İddialar, ithamlar ve yanıtlar", *Nokta Dergisi*, İstanbul, 4 Eylül 1988, s. 15.
[254] Ateşsoy, a.g.e., s. 46.

emekli olmaya karar vermiştir. Ayaz emeklilik kararını Başbakan Özal'a açıklamasının ardından Özalın "*Emekli olup ne yapacaksın? Dur hele, ben bir düşüneyim de görüşürüz…*[255]" gibi bir cevap verdiğini belirtmiştir. Nevzat Ayaz'ın emekli olmasındaki saikleri anlamak açısından 17 Ekim 1989 günü basına verdiği bildirideki mesaj büyük önem taşımaktadır. Ayaz'ın basın bildirisinde, Devlet kademesinde görev yaptığı süre zarfında üstlendiği misyonu ve kanunlara olan bağlılığını şu sözlerle ifade etmiştir:

"*Devlet hizmetinde bulunduğu 36 yıldan beri bana verilen görevleri; Anayasa ve kanunların çizdiği hudutlar içinde; Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı, laik cumhuriyet prensiplerinden taviz vermeden, devletten ve vatandaştan yana tam bir tarafsızlıkla yerine getirmenin inanç ve gururunu taşıyorum*[256]."

Bu hassasiyet içinde yapılan görevlerin bazı rahatsızlıklar yaratmaya başladığını ve kendisinin bunu devleti ve hükümeti temsil görevi ile bağdaştıramadığından emeklilik kararı verdiğini açıklamıştır.

15 yılı Valilik olmak üzere 36 yıllık memuriyet hayatında Nevzat Ayaz ülkenin güvenlik açısından en kaotik dönemlerinde güvenlik bürokrasisi içinde zor görevler ifa etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti tarihi açısından milat sayılabilecek olaylara tanıklık ederek, ülkenin dönüşüm süreçlerinin içinde yer almıştır. Tüm bu tanıklıklar ve zor görevlerin ardından emekli olmuş ve 9 yıl görev yaptığı şehre daimi ikamet amacıyla geri dönmüştür.

[255] Ateşsoy, a.g.e., s. 46.
[256] Ayaz, a.g.e., s. 203.

4. SİYASİ HAYATI

4.1. Sivil Hayat

Nevzat Ayaz'ı İstanbul'da havalimanında çocukları ve torunlarının yanı sıra yıllarca beraber İstanbul için mesai harcadığı Belediye Başkanı Bedrettin Dalan ve bazı Esnaf Dernekleri temsilcileri karşılamıştır. Bu karşılamada Belediye Başkanı Bedrettin Dalan'ın bulunması dikkat çekicidir. Tabiki İstanbul'da Vali ve Belediye Başkanı olarak beraber çalışmaktan kaynaklı kişisel hukukları bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Dalan o tarihlerde siyasi parti kurma çalışmaları içerisinde ve ANAP'ın içinde Dalan taraftarlarının istifa ederek Dalan'ın partisinde görev alacağı haberleri çıkmıştır[257]. Nevzat Ayaz, Dalan'ın kendisini partisinin kurucular kurulunda bulunmasını istediğini belirtmiştir. Zaten ertesi gün gazetelerde Dalan'ın Ayaz'ı karşılamasının haberi verilmiştir[258]. Nevzat Ayaz gibi İstanbul'da 80 öncesi, askeri yönetim ve demokrasiye geçiş sürecinde valilik görevinde bulunan bir ismin siyasi partilerin ilgi odağı olması kaçınılmazdır. Nitekim daha İzmir'den ayrılmadan SHP lideri Erdal İnönü kendisini telefonla arayarak "…*gazetelerde politikaya atılacağınız yazılıyor. Böyle bir düşünceniz varsa partimizin kapıları size her zaman açıktır*[259]*…*" sözleriyle Ayaz'ı partisine davet etmiştir. Tekliflere rağmen Nevzat Ayaz Çiftehavuzlar'daki evinde beklemede kalmıştır[260]. 1984 yılında Yener Süsoy'a verdiği röportajda emeklilik hayatı için planını şu sözlerle ifade etmiştir:

"*Emekli olduğum zaman kendime göre kendimin sahip olduğu bir iş yapmak istiyorum. Bir bürom olmalı. Benim avukatlık ruhsatım var. Avukatlık stajımı yaptım. Pekala yazıhane açabilirim… Damadım Fikret'te avukat. Bürosu var. Belki müşterek bir çalışma yapmamız, bir şirket halinde müşavirlik bürosu kurmamız mümkün olabilir. Yani müstakil bir çalışma istiyorum*[261]."

---

[257] "Dalandan "istifa" talimatı", *Milliyet*, 18 Kasım 1989, s. 15.
[258] Ateşsoy, a.g.e., s. 48.
[259] Ayaz, a.g.e., s. 206.
[260] "Ayaz Beklemede", *Milliyet*, (21 Ekim 1989), s. 3.
[261] Yener Süsoy, "Virgülüne Dokunmadan Nevzat Ayaz ", *Milliyet-Renk*, 7 Şubat 1984, s. 1.

Ayaz emeklilik sonrası planını gerçekleştirmiş ve damadı Fikret Bey ile birlikte "*Başak Danışmanlık*" adında 4 milyon lira sermayeli limited bir şirket kurmuştur[262]. Aslında bu ofiste aktif bir danışmanlık yapmaktan çok görev aldığı vakıf ve dernekler için çalışma ortamı oluşturmuştur. Siyasete girdikten sonra damadıyla birlikte ortağı olduğu Başak Danışmanlık şirketi TBMM'de gündeme gelmiştir. SHP milletvekili Mehmet Sevigen, Ayaz'ın yazılı olarak cevap vermesi için verdiği soru önergesinde Ayaz'ın eşi Sacide Hanımın danışmanlık şirketi olup olmadığı, bir bakan eşinin danışmanlık şirketi olmasının normal olup olmadığı, şirketin bazı bakanlıkların ihale işlerinde etkili olduğuyla ilgili sorular bulunmaktadır. Ayaz soru önergesine verdiği yazılı cevapta siyasete atıldıktan sonra şirketin devamı için ortaklık payını eşine devrettiğini, özellikle bu şirketin işe alımlarda faaliyette bulunmadığı ve şirketin kurulduğundan o güne kadar hiçbir ihaleye girmediğini belirtmiştir[263]. Cem Birol dedesi Nevzat Ayaz'ın devlet görevinden sonra dernek işlerine ve organizasyonlara katıldığını belirtmiştir. Zaten Ayazda danışmanlık şirketinin açma nedenini "*Amaç, daha çok sosyal faaliyetlerime imkân verecek mekâna sahip olmaktı*"[264] demiştir.

4.2. Ayaz'ın Siyasete Girişi

Beklentiler Ayaz'ın siyasete girmesi yönündedir ve Erdal İnönü örneğinde olduğu gibi siyasete girmek için teklifler gelmektedir. Tüm bu gelişmeleri Ayaz "*Zaman içinde, emekli yaşamına daha fazla devam edemeyeceğim; politikaya girmemin adeta zorunluluk olduğu bir ortam oluşmağa başladı*[265]." sözleriyle dile getirerek siyasete girmesinin kaçınılmaz olduğunu ifade etmiştir.

Ayaz'ın siyasete girmesi yönündeki beklentiler Süleyman Demirel'in zamanın DYP İstanbul İl başkanı Orhan Keçeli aracılığıyla görüşme arzularını iletmesiyle gerçekleşecektir[266]. Demirel'in İstanbul'daki evinde yapılan görüşmeyi "…*Benim Vali olarak yaptığım çalışmalarımdan bahsettikten sonra*, "*Bu kadar istirahat yeter, haydi artık partiye girin, bu işi bitirelim" dediler*"[267] sözleriyle aktarmıştır.

[262] "Nevzat Ayaz, danışma şirketi kurdu", *Milliyet*, 8 Ocak 1990, s. 5.
[263] *TBMM Tutanak Dergisi*, 7 Nisan 1993, B. 88, C. 33, s. 521-522.
[264] Ayaz, a.g.e., s. 206.
[265] Ateşsoy, a.g.e., s. 49.
[266] Ateşsoy, a.g.e., s. 49.
[267] Ayaz, a.g.e., s. 207.

Görüşmenin sonunda Demirel, Ayaz'ı elinden tutup partisinin Beşiktaş İlçe Merkezine götürmüş ve orada partiye giren diğer kişilerle ile birlikte Ayaz'ın partiye katıldığını ilan etmiştir[268].

İlçe Başkanlığında yapılan toplantının ardından Demirel, Ayaz'ı da yanına alarak partisinin Üsküdar'da yağmur altında yapılan mitingde bu sefer 15 bin kişilik kalabalık önünde partisine katılımları tekrar ilan etmiştir[269]. Mitingde Demirel'in hemen yanı başında Nevzat Ayaz yer almıştır. İstanbul halkının aşina olduğu Ayaz, DYP'nin vitrininde en bilinen sima olmuştur.

Hızlı bir şekilde gelişen siyasete girmesi Ayaz'ın ailesi içinde sürpriz olmuştur. Ayaz yapılan emrivakiyi *"Partiye girişim o kadar süratli olduki; eşim ve aile fertlerimiz olayı televizyon haberlerinden öğreniyorlardı*[270]." sözleriyle belirtmiştir. Süleyman Demirel, Ayaz'ın sade bir üye olmasının doğru olmayacağını düşünerek partinin genel başkan danışmanlığı görevine getirmiştir. Ayaz, Ekim ayında yapılacak seçimlere kadar Demirel'in çalışmalarında danışman olarak yakınında bulunan isimlerden olmuştur[271].

4.3. Nevzat Ayaz'ın Adaylığı ve 1991 Seçimleri

90'lı yılların hemen başına gelindiğinde ANAP artık merkez sağı temsil eden siyasi parti olma özelliğinden uzaklaşmıştır. 1983'ü takip eden dönemde ağırlık olarak kentli çevrelerin oyunu almış ve merkez sağa yerleşmiş ANAP'ın ekonomik sıkıntılar ve siyasi huzursuzluklar yüzünden sarsılan rakipsizliği, 1987 yılında yapılan referandumla siyasi yasağı kalkan Süleyman Demirel liderliğindeki DYP'nin merkez sağda yükselişinin önünü açmıştır. Özal 1989'da Cumhurbaşkanı seçilerek ANAP liderliğini bırakırken Demirel'in geçmişten gelen toplum içindeki bilinirliği DYP'yi ANAP karşısında bir adım önüne geçirmiştir.

Nevzat Ayaz, Demirel'in yakınında bulunan çekirdek kadrodan olmasına bağlı olarak 20 Ekim 1991'de yapılacak seçimler öncesinde DYP'nin yıldızlarından biri olmuştur. Kamuoyundaki bilinirliğine bağlı olarak, yaklaşık 9 yıl görev yaptığı

[268] Ateşsoy, a.g.e., s. 49.
[269] "Üsküdar'a giderken aldı'da bir yağmur", *Milliyet*, 30 Mayıs 1991, s. 1.
[270] Ayaz, a.g.e., s. 208.
[271] Ateşsoy, a.g.e., s. 50.

İstanbul'dan aday gösterilebilirdi. Ancak Demirel merkez yoklaması ile belirlediği aday listelerinde Ayaz'ı memleketi olan Çankırı'dan birinci sırada aday göstermiştir. 1991 seçimlerinde seçim çevresi barajları indirilmiş ve tercihli oylarla belirlenen kontenjan milletvekilliği sistemi uygulanmıştır. Sistem bugün de uygulanan %10 ülke barajının yanı sıra, seçim çevrelerinde çevre barajı uygulanıyordu, bir seçim çevresi en fazla 6 milletvekili çıkarıyordu ve en fazla oyu alan partiye artı bir sandalye veriliyordu[272].

Çankırı seçim bölgesinde DYP'den birinci sırada Nevzat Ayazla beraber sırasıyla Ahmet Uyanık, Nurettin Ok, Sadık Yakın, Selahattin Paşabeyoğlu, İsmail Ericekli yer almıştır[273]. Nevzat Ayaz'ın Çankırı 1. sıradan aday gösterilmesi rahatsızlığa neden olmuştur[274]. Ayaz'ın torunu Dilhan Apak bu durumu şu sözlerle dile getirmiştir:

"*Elbette çatlak seslerin sebebi, Milletvekilliğinde sıra kavgasıydı. Nevzat Ayaz'ın birinci Sıradan seçileceğini anlamış olmaları tedirginlik yarattı. Çünkü o zamanki il başkanı ve diğer milletvekili adayları kendi seçimlerini riskli gördüler. Diğer bir deyişle Nevzat Bey'in tüm Türkiye'deki olumlu tanınırlığı ve özellikle Çankırı ilinin tümündeki sempatisi onlarda milletvekili seçimlerinde ikinci plana düşecekleri endişesini yarattı. Ancak Doğru Yol Partisi genel merkezi ve genel başkan rahmetli Demirel'in Nevzat Bey'in Çankırı'dan milletvekili adayı olmasını istemesi onlardaki ve parti yönetimindeki savrukluğun daha fazla devam etmesini engellemiş oldu*[275]."

Bir aya kadar yakın yoğun ve zorlu seçim çalışmalarında bulunmuştur. Nevzat Ayaz'ın çalışmalarında kullandığı slogan "*21 Ekim Sabahı Yeni Bir Türkiye'de, Yepyeni Bir Çankırı*" dır[276]. Seçim çalışmalarına başlayan Ayaz gazeteci Nail Güreli'ye Çankırı'dan aday olmasını memleketiyle hayatı boyunca kesilmeyen bağına dayandırarak "*Çankırıyla asla ilgimi kesmedim.. Çankırı'nın kalkınma çabalarında bizzat yer aldım… Buna bağlı olarak, gurbetteki hemşerilerimize*

[272] "Seçim sistemi son halini nasıl aldı?", Erişim tarihi: 24 Nisan 2011, https://www.ntv.com.tr.
[273] Yüksek Seçim Kurulu Kararı, *T.C. Resmi Gazete*, 21011, 4 Ekim 1991, s. 45.
[274] Ateşsoy, a.g.e., s. 50.
[275] Dilhan Apak'la yapılan görüşme. 6 Ekim 2021.
[276] Ateşsoy, a.g.e., s. 53.

olabildiğince yakın ve yoğun yardım için, İstanbul'da Çankırılılara özel kabul günü yaptım, görevim bitinceye kadar[277]." demiştir.

20 Ekim 1991 tarihinde yapılan genel seçimlerde DYP oyların %27'sini alarak seçimden birinci parti çıkmış ve Mesut Yılmaz'ın genel başkanlığını yaptığı ANAP'a %3'lük bir fark atmıştır. SHP ise merkez solun temsilcisi olarak toplam oyların %20,7'sini almıştır[278]. 1980 öncesinin en uzlaşmaz rakipleri gibi görülen siyasi geleneklerin temsilcisi olarak DYP ve SHP'nin bir hükûmet koalisyonunda buluşması özellikle Türk demokrasisi açısından önemli bir gelişme olmuştur. Çankırı'da ise DYP 108.830 geçerli oyun 35.390 alarak Nevzat Ayaz'ı Meclise gönderiyordu. Çankırı'nın Nevzat Ayaz'la birlikte TBMM'ye gönderdiği diğer milletvekilleri ANAP'tan İlker Tuncay ve RP'den İsmail Coşar olmuştur.

4.4. Milli Savunma Bakanı Nevzat Ayaz

DYP seçimden birinci parti çıkmasına rağmen tek başına hükümet kuracak milletvekili sayısına ulaşamamıştı. Neticede 1991 Kasım'ında DYP'nin solun merkez partisi SHP ile birlikte koalisyon hükûmeti kurmuştur. Nevzat Ayaz kurulan 49. Cumhuriyet hükümetinde Milli Savunma Bakanı görevine getirilmiştir[279]. Polis kökenli olması ve valilik görevinde bulunması nedeniyle basın ve kamuoyunda İçişleri Bakanlığı görevine getirilmesi beklenmiştir[280]. Ayaz Milli Savunma Bakanlığı görevine getirilme sürecini şu sözlerle belirtmiştir:

"*….DYP kabinesinde benim İçişleri Bakanı olarak görev alacağım yolunda tahminler, basında hiç değişmeden devam etti. Milli Savunma Bakanı olmam bu nedenle ilk etapta sürpriz olarak karşılandı. Ancak benim yönümden sürpriz sayılmazdı. Özellikle başta Genel Kurmay Başkanı, Kuvvet Komutanları İstanbul ve İzmir valilikleri döneminde çeşitli görevlerde birlikte çalıştığımız komutanlardı. Bu*

[277] Nail Güreli, "Partilerden çok adaylar yarışıyor", *Milliyet*, 6 Ekim 1991, s. 11.
[278] 20 Ekim 1991 Genel Seçim sonuçları, Erişim tarihi: 2019, https://www.ysk.gov.tr.
[279] *TBMM Tutanak Dergisi*, 21 Kasım 1991, B. 6, C. 1, s. 99-100-101.
[280] "Liderlerin kafasındaki Baka*nlar*", *Milliyet*, 18 Kasım 1991, s. 17.

birlikteliğimizin hizmet yönünden büyük yarar sağladığını belirtmek durumundayım[281].”

Eşinin görevi nedeniyle ülkenin farklı şehirlerine ev taşıyan Sacide Hanım bu sefer bakan olan eşiyle beraber tekrar Ankara’ya gelmiştir. Eşinin yeni görevini hakkıyla yerine getireceğine olan güvenini “*19 yıl sonra yine Ankara’ya gidiyoruz. Ben Ankara’yı severim. Kocamın bu görevin üstesinden de başarı ile geleceğine inanıyorum*[282].” sözleriyle dile getirmiştir. Nevzat Ayaz ise Bakan olarak ilk demecinde ayrılıkçı etnik teröre dikkat çekerek “*5-6 bin PKK’lı var. Büyük kentlerde eylem hazırlığında olduğunu biliyoruz*[283].*”* diyerek ve ülkenin o zamanki birinci sorunu olan terör sorununun bitirilmesi noktasında devletin kararlılığının altını çizmiştir.

Nevzat Ayaz’ın Milli Savunma Bakanlığına getirildiği 1991 yılının Kasım ayında bölücü terör örgütü PKK eylemlerini artırmıştı. Bölücü terör örgütü düzenlediği hain saldırılarda polis ve asker başta olmak üzere aralarında bebek, çocuk ve kadınların da bulunduğu binlerce vatandaşımız yaşamını yitirmiş, binlerce vatandaşımız yaralanmıştır. 90’lı yılların ilk yarısında bölgedeki devlet otoritesini sarsan eylemlerde bulunan örgüt, eylemlerinin finansmanını uyuşturucu ve kaçakçılıktan elde ettiği kirli parayla karşılamış, eğitim ve lojistik ihtiyacı ise komşu ülkelerin Yunanistan ve Suriye başta olmak üzere Türkiye’ye hasmane tutum sergileyen ülkeler tarafından karşılanmıştır. Nevzat Ayaz’ın TBMM’ye girdiği 1991 yılında 283 güvenlik görevlisi 184 sivil olmak üzere 467 Türk vatandaşı terör örgütü tarafından haince katledilmiştir[284].

Örgütün 90’lı yılların ilk yarısındaki eylem alanı o kadar genişlemiştir ki Nevzat Ayaz’ın Milli Savunma Bakanlığı görevine getirildiği ilk günlerde Genelkurmay Başkanı Orgeneral Doğan Güreş ve kuvvet komutanlarının, İstanbul’da yaptıkları denetlemeler sırasında, içtikleri kahvede zehirli madde saptandığı açıklanmıştır. Olayı bölücü terör örgütü üstlenmiştir[285]. Güvenlik göçlerinin sahadaki mücadelesi

[281] Ayaz, a.g.e., s. 209.
[282] “Bayan Ayaz; Kocama güveniyorum”, *Milliyet*, 24 Kasım 1991, s. 10.
[283] “5-6 bin PKK’lı var”, *Milliyet*, 8 Ekim 1991, s. 12.
[284]“En çok şehit verdiğimiz dördüncü saldırı”, Erişim tarihi: 20 Ekim 2011, https://www.hurriyet.com.tr.
[285] “Çorba ve limon suyunda zehir”, *Milliyet*, 7 Aralık1991, s. 16.

devam ederken SHP ile birlikte seçime giren HEP milletvekillerinden Leyla Zana TBMM'nin açıldığı gün kürsüde yemin ettikten sonra Kürtçe KONUŞMUŞ ve zaten terör nedeniyle huzursuz olan toplumu daha da germiştir. Nevzat Ayaz yukarıda belirtiğimiz ortamda Milli Savunma Bakanı olarak hem ülkesine hem doğduğu topraklara hizmet için kolları sıvamıştır.

Katıldığı ilk Bakanlar Kurulu toplantısından çıkar çıkmaz terör örgütüne karşı devletin kararlılığını yenileyen Nevzat Ayaz "*İlk olarak Güneydoğudaki olayı bastırmamız lazım. Türkiye'de huzur ve güven ortamı yaratılmalıdır. Bu konuda görev İçişleri Bakanlığı ile Genelkurmay Başkanlığına düşüyor. Kısa sürede terörizm karşısında hedefimize uluşacağımız kanaatindeyim.*"[286] sözleriyle altını çizmiştir.

Milli Savunma Bakanı olarak öncelik vereceği konulardan birini askerlik çağına gelmiş gençler olmuş ve "*Ordunun vurucu gücü ve modernize edilmesine devam edilecek ama sayısı azaltılacak. Bu nasıl olacak? Şimdiden bir şey diyemem ama askerlik kısalacaktır. Bu müjdeyi verebilirim*[287]." sözleriyle bu konuda yapılacak çalışmanın ilk ipuçlarını vermiştir. Bakanlığının ikinci ayında ise bölgede devam eden Olağanüstü halin devam edeceğini fakat sıkıyönetim ilanıyla ilgili bir hazırlığın olmadığını açıklamıştır[288].

1991'de yakın coğrafya ise adeta kaynayan bir kazandı. SSCB'nin dağılmasından sonra yaşanan kargaşa devam ederken, ABD, Irak'a saldırmış, Yugoslavya parçalanmış ve 21. yüzyıla ramak kala insanlık acımasız katliamlara tanıklık etmiştir. 25 Haziran 1991'de Hırvatistan'ın ve 26 Haziran 1991'de Slovenya, Makedonya (Eylül 1991) ve Bosna-Hersek de (Kasım 1991) bağımsızlıklarını ilan etmesi ile birlikte Yugoslavya'nın dağılma süreci başlamış ve çatışmalı bir döneme

[286] Ayaz, a.g.e., s. 236., "PKK'ya Karşı Gerilla Savaşı", *Hürriyet*, 22 Kasım 1991.
[287] Ayaz, a.g.e., s. 238., "Askerlik kısalacak, süre yok!", *Tercüman*, 26 Kasım 1991.
[288] "Sıkıyönetim hazırlığı yok", *Milliyet*, 15 Şubat 1992, s. 18.

girilmiştir[289]. Ayaz başta Yugoslavya'nın dağılma süreci olmak üzere Türkiye'nin yakın çevresiyle ilgili şu tespitte bulunmuştur:

"*Yugoslavya'daki iç harp Balkanlardaki istikrarsızlığı devam ettirecek boyutlarda sürmektedir. Yunanistan'ın samimiyetsiz tavrı devam etmektedir. Ortadoğu'nun istikrarsızlığı sürmekte ve Irak'ın yarattığı kriz ile Filistin sorunu güncelliğini korumaktadır*[290]."

1992 yılının sonuna gelindiğinde ise Balkan coğrafyasındaki gelişmelerden endişe duyduğunu belirtmiştir[291].

Yaşadığımız dönemde Türk savunma sanayiimizin geldiği nokta Türkiye için övünç kaynağı olurken bu seviyeye bir günde gelinmemiş, Türk mühendis ve işçilerinin yıllardır süren çalışmalar artık savunma sanayiinde sözü geçen ülkeler arasına katılmamızı sağlamıştır. Nevzat Ayaz Bakan olduktan kısa bir süre sonra ziyaret ettiği Aselsan tesislerindeki çalışmaları bizzat denetlemiş ve denetleme sonrasında ASELSAN'ın Türk insanı ve dehasının, teknolojiye nasıl ayak uydurabildiğinin göstergesi olduğunu belirtmiştir. Ayaz'ın Milli Savunma Bakanı olduğu dönemde Aselsan'ın ürettiği ürünler PTT, TRT ve TSK tarafından kullanılmıştır[292].

4.5. Bakan Ayazdan Memleketine İlk Ziyaret

11 yaşında Kurşunlu garında trene binerken ayağında ayakkabı olmadan gurbete giden Nevzat Ayaz[293] memleketine Milli Savunma Bakanı olarak dönmüştür. Kamuoyunda bilinirliğine bağlı olarak kendisinin istediği bölge ve sıradan milletvekili olma imkânı varken Çankırı'dan aday olması Ayaz'ın hemşerileri nezdinde büyütmüş ve bu ilk ziyaretinde yoğun ilgiyle karşılanmıştır. 100. Yıl Kültür Merkezinde Bizim Çankırı Gazetesinin düzenlediği Çankırı'ya Hizmet Ödülleri töreninde "*Yılın Siyasetçisi*" ödülünü almıştır[294]. Törenin ardından başta mülki idare amirleri olmak üzere Çankırı'da görev yapan bürokratlardan Çankırı'nın çözüm bekleyen sorunlarını dinlediği toplantı düzenlenmiştir. Bu ilk ziyaretinden sonra

[289] Mehmet Fatih Çömlekçi, "Yugoslavya'nın Dağılma Süreci ve Bosna Savaşı Sırasında Türk Basını", Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi, cilt: 9, sayı: 2, Aralık 2020, s. 275-303.
[290] Ayaz, a.g.e., s. 243., "Ayaz: Türkiye'ye Yönelik Tehdit Arttı", *Tercüman*, 13 Ocak 1992.
[291] "Bakan Ayaz'ın Endişesi", *Milliyet*, (29 Aralık 1992), s. 15.
[292] Ayaz, a.g.e., s. 241., "Askeri Teknolojide Avrupa'yı Yakaladık!", *Günaydın*, 7 Ocak 1991.
[293] Ateşsoy, a.g.e., s. 125.
[294] Ateşsoy, a.g.e., s. 94.

Ayaz hem Mili Savunma hem de Milli Eğitim Bakanlığı döneminde neredeyse her hafta memleketini ziyarete gelmiştir. İlk ziyaretinde basına yaptığı açıklama sırasında tekrar Çankırılı olduğunu vurgu yaparak "*Seçim bölgemde değil, kendi memleketimde yaptığım ilk basın toplantısına hoş geldiniz diyorum*[295]" sözlerinin ardından bir basın mensubunun Çankırılımısınız sorusu üzerine hayat hikâyesini, ailesini ve bürokraside görevliyken Çankırı'ya olan ilgisini anlatmıştır.

Ayaz ikinci ziyaretini ise 18 Ocak 1992 tarihinde gerçekleştirmiş ve olumsuz hava şartlarına rağmen ilçelere gidilmiştir. Bu ziyaret seçimlerden sonra bir yerde teşekkür ziyareti anlamını taşımıştır. Ayaz 1992 yılı Ocak ayı içindeki ziyaretlerinde "*Lütfen karşılama için düzenlenen törenleri kaldıralım.. Ben evime geliyorum.. Her geliş de tören olmaz ki*[296].." sitemine rağmen törenler düzenlenmeye devam etmiştir. Bu ikinci ziyaret zorlu hava şartlar altında yapılmış 7 ilçenin ziyareti sırasında biri ölümle sonuçlanan 6 ayrı trafik kazası yaşanmıştır[297]. Tüm yaşanan olumsuzluklara rağmen ziyaret kararından vazgeçmeyerek ziyaretlerini tamamlamıştır. Gezilerde Nevzat Ayaz'ın altını çizdiği konu Çankırı'dan dışarıya olan insan göçünü durdurulması olmuştur. Zaten seçim çalışmalarında da meseleyi gündeme getirerek "*Dışa göçü önleyeceğiz*[298]" beyanında bulunmuştur. Buna rağmen Çerkeş ilçesinde hoş olmayan bir durumla karşılaşmışlardır. Çerkeş'te ilçenin yeni kurulan Karabük'e bağlanması talebiyle karşılaşmıştır. Ayaz göçü durdurmanın yollarını ararken bir ilçenin tamamen ayrılmasını isteyen kişilerle muhatap olmak zorunda kalmıştır. Ayaz bu nezaketsizliğe sert tepki göstermiş, mikrofonu masaya bırakıp, salonu terk etmiştir.[299].

Nevzat Ayaz ilçe gezilerinde ve mülki idare amirleriyle yaptığı toplantılar sonucunda memleketinin ihtiyaçlarını ve eksik olan yatırımlarını görmüştür. Yarım kalan projeler, Korgun Organize Sanayi gibi faaliyete geçen ama istenen düzeyde girişimci çekemeyen yatırımlar, çiftçinin içler acısı hali, başkentin yanı başında olmasına rağmen ilçeler arası karayollarının yetersiz durumu, köylerin içme suyu ve okul

[295] Ateşsoy, a.g.e., s. 118.
[296] Ateşsoy, a.g.e., s. 95.
[297] Ateşsoy, a.g.e., s. 101.
[298] "Dışa göçü önleyeceğiz", *Milliyet*, 6 Ekim 1991, s. 11.
[299] Ateşsoy, a.g.e., s. 101.

yetersizliği gibi büyük sorunlarla karşılaşan Ayaz bu sorunları "*Zengin Çankırı Hedefi*[300]" şiarıyla çözüme kavuşturmaya çalışmıştır.

Çankırı'nın istihdam alanları yaratmak konusunda görev en önce Çankırılı iş adamlarına düşmektedir. Tarım ise sanayi yatırımları kadar önem arz etmektedir. Toprağında doyan Çankırılı gurbete gitmeyecek ve nüfusun sayıca azalması engellenmiş olacaktı. Düşünülen en önemli proje ise Çankırı Üniversitesinin kurulmasıdır[301]. Üniversitenin kurulmasıyla dükkânını siftahsız kapayan Çankırı esnafının nefes aldırılması sağlanması düşünülmüştür. Bu ihtiyaçların yanında bir önemli nokta ise Çankırılıların bürokraside yükselmesinin önünün açılmasıdır. Yaşar Ateşsoy, Nevzat Ayaz ve Değişen Çankırı adlı kitabında Ayaz'ın Çankırılıların devlet bürokrasisinde yükselmesi için gayret gösterdiğini belirtmiştir[302]. Çankırı'nın yıllardır ihmal edilmesinden dolayı artık zaman kaybetme lüksü yoktur ve Ayaz memleketi için elinden geleni yapmaya başlamıştır.

Çankırı halkı ihtiyacı olan yatırımların yanı sıra Milli Savunma Bakanı olan hemşerisi Ayaz'dan mevcudu çok olan bir askeri birlik getirmesini beklemiştir[303]. Ayaz'ın ise bu konuda duygusal olmayıp gerçekçi davrandığı görülmüştür. Türk Silahlı Kuvvetlerinin personel azaltma politikası güttüğü dönemde bu beklentinin karşılanamayacağını açıklayarak Çankırı kamuoyunun ve bu konuyu ısrarlı bir şekilde gündeme getiren yerel basını ikna etmeyi başarmıştır[304]. Ayaz sadece Çankırı'ya değil Türk Silahlı Kuvvetlerinin mevcudunun azaltılması politikasına bağlı olarak diğer şehirlerde de askeri birlik kurmanın imkânsız olduğunu ortaya koymuştur[305].

Çankırı'da istihdam oluşturacak projeler için kollarını sıvayan Ayaz'ın bu konudaki ilk icraatı Devlet Demir Yolu Makas Fabrikası konusunda gerçekleştirmiştir. 70'li yıllarda projelendirilen ve temeli atılan fabrikanın faaliyete geçmesi yılan hikâyesine dönmüştü. Fabrika nihayet 12 Şubat 1992 günü zamanın Ulaştırma Bakanı Yaşar Topçu ile Sanayi ve Ticaret Bakanı Tahir Köse'nin de katıldığı törenle faaliyete

[300] Ateşsoy, a.g.e., s. 73.
[301] Ateşsoy, a.g.e., s. 120.
[302] Ateşsoy, a.g.e., s. 97.
[303] Ateşsoy, a.g.e., s. 93.
[304] Ateşsoy, a.g.e., s. 111.
[305] Ateşsoy, a.g.e., s. 176.

geçmiştir[306]. Ulaştırma Bakanı açılışta fabrikada 500 işçi çalıştıracağını vaat etmesine rağmen işin aslını bilenler fabrikanın bu kadar işçiye ihtiyaç olmadığını biliyorlardı. Topçu'nun 500 işçi vaadi hiçbir zaman gerçekleşmemiştir. Faaliyete geçtiği 1992 yılından günümüze kadar fabrikanın işçi kapasitesi ancak yaklaşık 270 kişiye ulaşabilmiştir[307].

Çankırı'da 90'lı yıllara gelindiğinde şehrin insanına istihdam kapısı olan en önemli kuruluş Makine Kimya Endüstrisine bağlı silah fabrikasıydı. 1992 yılının Ramazan Bayramı ziyareti için geldiği memleketinde silah fabrikasına 2001 yılına kadar yetebilecek sipariş verildiği müjdesini vermiştir[308]. Silah fabrikası konusunda Ayaz'ın ikinci icraat işine son verilen bazı işçilerin işine iade edilmesi için ağırlığını koyması olmuştur. Böylece Nevzat Ayaz hemşerilerinin işsiz kalmasına müsaade etmemiştir[309].

İstihdam oluşturmak için yapılan en önemli proje Korgun Organize Sanayi Bölgesinin faaliyete geçirilmesi olmuştur. Nevzat Ayaz burayı girişimciler için cazip haline gelmesi için üst yapı ve alt yapı eksikliklerini giderme konusunda Ankara'dan ödenek çıkarılmasını sağlamıştır[310]. Döneminde tam kapasiteye ulaşılması halinde 10 bin insana iş sağlayacak olan Organize Sanayi Belgesine zamanında Çankırı'dan göç etmiş Çankırılı iş adamlarını yatırım için Ayaz bizzat davet etmiştir[311].
Nevzat Ayaz 7 Ağustos 1993'te Organize Sanayi Bölgesinin açılışında yaptığı konuşmasında bu yatırım için sarf edilen çabaya şu sözlerle dikkat çekmiştir:
"*… 1992 yılına geldiğimizde, burasının çok ciddi sorunları vardı, Buraya kadar gelip, benim toprağıma ve insanlarıma iş imkânı sağlayan sanayicilerimizin büyük sıkıntıları vardı. Kendilerine teminat verdik; tüm altyapı noksanlarının yapılacağını, tamamlanacağını söyledik. Çankırı'da teşvik unsurlarının artırılacağını ifade ettik. Nitekim bir buçuk yıl gibi zaman içinde hakikaten, Organize Sanayi Bölgesinin*

[306] Ateşsoy, a.g.e., s. 103.
[307]"TCDD Makas Fabrikası Kapasite Artırıyor", Erişim tarihi: 13 Ağustos 2021, https://www.haberci18.com.
[308] Ateşsoy, a.g.e., s. 106.
[309] Ateşsoy, a.g.e., s. 112.
[310] Ateşsoy, a.g.e., s. 132.
[311] Ateşsoy, a.g.e., s. 103.

altyapısında, Sayın Valimizin de gayret ve çabalarıyla, dile getirilen sorunların önemli bir bölümünü hallettik[312]."

Nevzat Ayaz'ın mecliste olduğu ve hükümette yer aldığı dönemin sonunda yani 1995 yılına gelindiğinde Korgun Organize Sanayi Bölgesinde 30 aşkın fabrika faaliyete geçmiştir[313].

Ekonomik gücü ve gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun tarım bir ülkenin korumak ve desteklemek zorunda olduğu bir sektördür. Tarımda ülkenin kendine yetebilecek durumda olmayarak dışa bağımlı olması ülke güvenliğini de ilgilendiren olumsuz bir durumdur. Tarımın stratejik öneminin yanı sıra mümbit topraklar doğru sulama projeleriyle desteklendiğinde maddi getirisi yüksek olacağından yöre insanları toprağına bağlı kalacak ve göç önlenmiş olacaktır. Çankırı tarım konusunda büyük bir potansiyele sahiptir. İl sınırları içinden geçen ve adıyla anılan ilçe bulunan Kızılırmak nehri bölge tarımının kalkınması için doğal bir hazinedir. Kızılırmak'ın suyunu daha verimli kullanabilmek için hazırlanan çalışmalar 60'lı yıllarda başlatılmasına rağmen ilk temel 1986 yılında atılmıştır. Ödenek yokluğundan akamete uğrayan projenin tamamlanması için Nevzat Ayaz Avrupa İskân Fonundan 50 milyar liralık hibe sağlamıştır[314]. Böylelikle hem temel atıldıktan sonra yarıda kalan projenin tamamlanan bölümlerinin ayakta tutulması hem de projede büyük bir yolun kat edilmesi sağlanmıştır. Ayaz Kızılırmak Sulama Projesi gibi büyük projelerin yanında 90'lı yıllara gelinmesine rağmen içme suyundan mahrum olan köylerin bu probleminin çözülmesi için çalışmalar yapmıştır.

İçme suyu probleminin 21. yüzyıla az bir zaman kala hala devam etmesinin kabul edilebilir bir şey olmadığını 7 Mart 1993'te Dede Köy içme suyu açılış töreninde şu sözlerle dile getirmiştir:

"…. *Ankara'nın yanı başındaki bir vilayette, hala susuz köy bulunması kabul edilebilir bir şey olamaz. Bunun mazereti olamaz. O nedenle bu hizmetlerin süratle yerine getirilerek, köylerimizin hak ettikleri altyapı hizmetlerine kavuşturulması*

[312] Ateşsoy, a.g.e., s. 193.
[313] Bahattin Ayhan, "*Çankırı Tarihi*", Irmak Matbaası, Ankara, Şubat 1998, s. 261.
[314] Ateşsoy, a.g.e., s. 87.

yönünde sayın valimiz, İl Genel Meclisimiz ve ilgili kuruluşların yöneticileri ile birlikte yoğun bir çalışma başlattık[315].”

Çankırı halkının ekonominin canlanması için şehre büyük bir askeri birlik getirmesine dair beklentisini TSK’nın personel politikası nedeniyle gerçekleştiremeyen Nevzat Ayaz, Çankırı halkının bu konudaki ısrarını daha önemli bir projeyle karışlamaya çalışmıştır; Çankırı Üniversitesi. Ayaz şehrin bir üniversite şehri olmasını arzulamıştır. Bu düşünce ile harekete geçtiğinde TBMM’de daha önce bu doğrultuda bir girişimde bulunulmadığını tespit etmiştir[316]. Bu konuda en önemli eksiklik alt yapı yetersizliğidir. Ayaz Milli Eğitim Bakanı olduktan sonra da bu konuya eğilmiş ve kurulması düşünülen Üniversite için az sayıda nüfusa sahip ilçelere bile 500 öğrenci kapasiteli yurtlar açılmasını sağlamıştır. Böylelikle şehre gelecek öğrencilerin barınma sorunu çözülmek istenmiştir.

Üniversite kurulması için TBMM’de yapılan ilk adım 13 Ocak 1994 tarihinde Çankırı Üniversitesi kurulmasına dair önerge olmuştur[317]. Önergenin altında Nevzat Ayaz ile beraber Çorum milletvekili Adnan Türkoğlu, Samsun milletvekili İhsan Saraçlar, Sakarya milletvekili Nevzat Ercan ve Tekirdağ milletvekili Muhtar Mahramlı’nın imzası vardır. Çankırı RP milletvekili İsmail Coşar da önergeye katılmıştır. Aynı yıl içerisinde Bakanlar Kurulu tarafından Çankırı’ya Ankara Üniversitesine bağlı Orman ve Teknik Eğitim Fakültesi açılmasına dair kararname çıkarılmıştır[318]. Teknik Eğitim Fakültesi Ayaz siyaseti bıraktıktan sonra 1997 yılında Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile iptal edilerek yerine Güzel Sanatlar Fakültesi kurulmasına karar verilmiştir[319].

13 Ocak 1994 tarihinde Nevzat Ayaz ve 9 milletvekilinin verdiği kanun teklifi[320] 10 Şubat 1994 tarihinde Milli Eğitim Komisyonuna havale edilmiş ve Bütçe ve Plan komisyonunda görüşüldükten sonra Genel kurulda görüşülmüştür. Ayaz kanunun çıkması için mecliste yoğun bir mesai yapmıştır. Yaşar Ateşsoy Nevzat Ayaz ve

[315] Ateşsoy, a.g.e., s. 186.
[316] Ateşsoy, a.g.e., s. 177.
[317] *TBMM Tutanak Dergisi*, 13 Ocak 1994, B. 64, C. 51, s. 251.
[318] 24 Ağustos 1994 tarihli ve 94/6138 sayılı kararname, *T.C. Resmi Gazete*, 22100, 3 Kasım 1994.
[319] 4 Aralık 1996 tarihli ve 96/9184 sayılı kararname, *T.C. Resmi Gazete*, 22953, 3 Nisan 1997.
[320] Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi, 2/977 Esas, Rapor Sayısı 877, 13 Ocak 1994.

Değişen Çankırı Gerçeği kitabında Çankırı Üniversitesi kurulmasına dair kanunun görüşüldüğü oturumda Çankırı milletvekillerinden sadece Nevzat Ayaz'ın bulunduğunu belirtmiştir. Ayaz Çankırı Üniversitesi için kişisel çabalarıyla TBMM Bütçe ve Plan Komisyonundan 5 fakülte, 7 yüksekokul ve 2 enstitü kurulması yönünde kabul edilerek TBMM genel kuruluna gelen Çankırı Üniversitesi Kanunu, dönemin siyasi iklimine kurban gidecekti[321]. Muhalefet ve iktidar milletvekilleri arasında yaşanan tartışmalar ve akademik çevrelerin üniversitelerin çoğaltılması gayretlerine soğuk bakması nedeniyle Çankırı'ya üniversite kurulması çalışmaları sonuçsuz kalmıştır. Üniversite çalışmalarında yapılan diğer büyük adım ise Nevzat Ayaz'ın kurulmasına öncülük ettiği Çankırı Üniversitesi Vakfıdır. Vakıfa gurbetteki Çankırılı iş adamlarından bir gecede 11 milyar lira bağış toplanması sağlanmıştır[322]. Nevzat Ayaz'ın üniversite kurulmasına dair çalışmaları Çankırı'ya 2 Meslek Yüksekokulu ve 2 Fakülte kazandırılmış ve üniversite için kampüs sahası tahsisi sağlanmıştır[323].

Bu konudaki çabaları hemşerileri tarafından takdirle karşılanmış o yıllarda yayın yapan ÇTV adlı yerel televizyon kuruluşunun teşekkür için düzenlediği imza kampanyasına Çankırılılar yoğun katılımda bulunmuştur. 14 Ocak 1995 yılında yapılan ÇTV canlı yayınında takdim edilen 5 bin imzalı teşekkür listesi Ayaz'ı duygulanmıştır[324].

Yıllar sonra, 2006 yılında bile, Figen Yaman Coşarla yaptığı röportajda bu konuda sorulan soruya "*Her hâlükârda kurulacak. Onun için uğraşıyoruz. Yeni fakülteler için. İki yeni fakültenin Gazi Üniversitesi tarafından kurulması için YÖK'ten karar çıktı. İnşallah o iş yakında hallolacak*" cevabını vermiştir. Bu sözler aradan geçen zamana rağmen bu konudaki çalışmaları takip edecek kadar memleketiyle olan irtibatını hiçbir zaman kaybetmediğini göstermektedir[325].

1991 yılında kurulan hükümetin daha bir yılı dolmadan yeni kurulan belde belediyeleri için Çankırı'da yerel seçimler yapılmıştır. Bu beldeler Çerkeş'e bağlı Saçak, Kurşunluya bağlı Çavundur ve Sivricek, Orta Dodurga ile Özlü, Yapraklıya

[321] Ateşsoy, a.g.e., s. 179.
[322] Ateşsoy, a.g.e., s. 177.
[323] Ateşsoy, a.g.e., s. 182.
[324] Ateşsoy, a.g.e., s. 178.
[325] Figen Yaman Coşar, "*Çankırı Tarihine Tanık*", Erişim: 9 Mayıs 2006. http://www.cansaati.org.

bağlı Yukarıöz ve İkizörendi[326]. Seçimde hükümeti oluşturan koalisyon ortakları arasında şehir için yapılan bazı hükümet atamaları ve uygulamalarında görüşleri alınmadığını iddia eden SHP'liler rahatsızlıklarını aktarmışlardır. Bunun yanı sıra DYP teşkilatı içinde de gruplaşmaları vardır. Ayaz'ın seçim yapılacak olan beldeleri ziyareti etkili olmuş mudur bilinmez ama yapılan 7 Haziran 1992'de yapılan seçimde DYP 7 belediye başkanlığının 4'ünü alarak karlı çıkmıştır[327].

Yoğun çalışma temposu içinde Çankırı'ya ziyaretlerini hiç aksatmayan Ayaz, Yaşar Ateşsoy'la yaptığı röportajda "*yorucu olmuyor mu*?" sorusuna "*Valla Yaşarcığım, nedendir bilmiyorum ama, arkadaşlar bana, Çankırı'ya gideceğiz dediği zaman, bütün yorgunluğum gidiyor, birden gençleşiyorum*[328]" cevabını vermiştir. Belki de küçük yaşta memleketinden ayrılmasının acısını bakan olduğunda icraatları ve ziyaretleriyle gidermeye çalışmıştır. Bu ziyaretlerde eğlenceli durumlarla da karşılanmıştır. 1992 yılında Eldivan ilçesinde ilk defa düzenlenen Kiraz Festivalinde Nevzat Ayaz kiraz şenliklerini seyrederken, meydana bir tabut getirilir. Tabutun kapağının açılmasıyla kefene sarılmış bir kişi ayağa kalktı ve seyredenlerin üstüne koşmaya başladı. Duruma çok şaşıran Nevzat Ayaz bunun bir gösteri olduğunu öğrenince rahatlamıştır[329].

Nevzat Ayaz her ne kadar memleketi için çalışsa da ülkemizin hastalıklarından biri başarıyı engellemeye çalışma, kıskançlıktır. Maalesef Çankırı'da da bu hastalık yaygındır. Yaşar Ateşsoy'un kitabında Çankırı eşrafından Mehmet Evci' den aktardığı sözlerle memleketimizin en önemli hastalıklarından birini tüm gerçekliğiyle dile getirmiştir:

"*Birbirimiz çekemiyoruz.. Çekmek istesek bile, hep aşağılara çekmeye çabalıyoruz.. Yahu, bırak büyüsün adam. Çankırılı mı, büyüsün, büyük yerlere gelsin.. Hayır istenmiyor. Dünya alem saygı duyuyor, mesela İstanbul Valisi olmuş.. Kolay iş değil orada Valilik yapmak. Ama bize gelse, kendi çocuğumuz olduğu için Kaymakam bile yapmak istemeyiz. Niye? Büyür de beni geçer korkusuyla*[330]!.."

[326] Ateşsoy, a.g.e., s. 108.
[327] Ateşsoy, a.g.e., s. 110.
[328] Ateşsoy, a.g.e., s. 109.
[329] Bakan Ayaz'ı şaşırtan tabut", *Milliyet*, 29 Haziran 1992, s. 7.
[330] Ateşsoy, a.g.e., s. 105.

Figen Yaman Coşar Çankırı Eski Milletvekili Nuri Çelik Yazıcıoğlu'nun bir röportajda verdiği Nevzat Ayaz döneminde Bayramören'e yaptığınız yatırımları, ölü yatırım olarak değerlendirdiğini belirtmesi üzerine "*Sadece Bayramören'e değil, tüm ilçelere yatırım yaptık. Hiçbir ilçe diğerinden ayrılmadı. Belki Bayramören küçük olduğu için ilk etapta bu yatırım fazla görüldü, fakat Bayramören en çok ihtiyaç sahibi olan ilçelerden biriydi.. Hiçbir şeyi yoktu. Ama tekrar ediyorum, 100'ün üzerinde eğitim yatırımı yapıldı. Başka yatırımlar da var. Bayramören'e yapılan üç tane okul, bunların içinde bir şey ifade etmez aslında. Ama bu insanların kendi değerlendirmesi. Biraz kıskançlıktan da kaynaklanıyor. Sözü söyleyen kişi de milletvekilliği yaptı, kendisi ne yapabilmiş*[331]?" sözleriyle cevap vermiştir. Yapılanların konuşulmasının gereksiz olduğunu belirten Ayaz bu konuda şu sözleri sarf etmiştir;

"*Nuri Çelik Yazıcıoğlu bunu neden söylemiş, anlayamadım. Kendisi benim çok da yakın arkadaşım olur.. Şimdi bakınız aslında bir şey yapmadı diye insanlara söylenir de, niye yaptı diye söylemek de bizim Çankırı'nın adeti… Yani yapmasanız, yapmadı denir veya sesi çıkmaz kimsenin. Bu da Çankırı'ya ait bir özellik oluyor..*"

Başbakan Demirel'in yurt dışı gezilerinde vekâletini Ayaz'a verdiği bir ortamda bazı hemşerilerinin kendisini ve Çankırı için yapıtlıklarını sahiplenmemesi garipsenecek bir durumdur[332]. Ayaz ise "*Çankırılıyı doğduğu yerde doyuracak, baba ocağını söndürtmeyecek, kendi toprağıyla kucak kucağa, mutlu ve zengin yaşatacak tüm hizmetler için verdiğim emekte, döktüğümüz alın teri de helal olsun*[333]!.." düşüncesindedir.

4.6. Milli Savunma Bakanlığında İlk Yıl

Nevzat Ayaz doğduğu toprakların yıllardır alamadığı devlet yatırımlarını çekmek için çalışırken diğer yandan Milli Savunma Bakanı olarak Türkiye ve yangın yerine dönen yakın coğrafya için hükümet politikası gereği çalışmalar yapmıştır. Siyasi olarak ilk ciddi sınavı TBMM'de görüşülen 1992 yılı bütçe görüşmeleri olmuştur. Cumhuriyet tarihi boyunca bütçe görüşmeleri iktidarın muhalefet tarafından sıkıştırıldığı sıcak tartışmaların yaşandığı anlar olmuştur. Milli Savunma Bakanlığı

[331] Figen Yaman Coşar, "*Çankırı Tarihine Tanık*", Erişim: 9 Mayıs 2006. http://www.cansaati.org.
[332] "Demirel Ayazı tercih etti", *Milliyet*, 24 Kasım 1992, s. 11.
[333] Ateşsoy, a.g.e., s. 125.

her ne kadar icraatçı bakanlık olmasa da ülkenin içinde bulunduğu hassas durum makamın ağırlığını bir kat daha artırmıştır. Nevzat Ayaz 22 Mart 1992'de TBMM'de yaptığı bütçe konuşmasında hazırlanan Milli Savunma Bakanlığı bütçesinin takip edilen ekonomik ve sosyal politikalar ile bölge ve dünyada görülen gelişmeler göz önüne alınarak hazırlandığı belirterek başlamıştır. Doğu bloku ülkelerinde yaşanan demokratikleşme hareketleri, iki Almanya'nın birleşmesiyle soğuk savaşın sona ermesinin NATO'nun varlık gerekçesinin değişmesinin dünyanın dengesini temelinden değiştirdiğini ifade etmiştir. NATO'nun değişen tehdit algısının kendi yapısında değişikliğe gidilerek kuvvet azaltma yolunu gidildiğini belirtmiştir. Konuşmasının devamında gelecek için öngörülerde bulunan Ayaz Sovyetler Birliğinin parçalanmasından sonra geniş bir alana yayılmış coğrafyasında sahip olduğu doğal zenginliklerle Rusya'nın gelecekte süper güç olma potansiyeli olduğunu belirtmiştir[334].

Bütçe konuşmasında Balkanlardaki dönüşüm sancılarının Yugoslavya'da cereyan eden radikal milliyetçi akımların yakın zamanda bir iç savaşın öncü bunalımları olduğunun altını çizmiştir. Aynı yılın Mayıs ayında katıldığı NATO zirvesinde birliğin diğer üyelerine "*Yanı başımızda uzun vadeli bir yara açılıyor. Avrupa'nın istikrarı bir bütündür. Bu bunalım noktaları hepimizi etkiler*[335]." sözleriyle uyarılarda bulunmuştur. Balkanlarda yaşananlarla ilgili 1992 yılı sonunda düzenlediği basın toplantısında endişelerini "*Bölgedeki bu istikrarsız tablo müdahale edilmediği takdirde yeni bir Balkan Savaşına dönüşecektir*." sözleriyle dile getirmiştir[336].

Zaman Nevzat Ayaz'ı haklı çıkarmış ve bir süre sonra binlerce Müslüman Boşnak, Sırp ve Hırvat kuvvetlerce Avrupa'nın orta yerinde vahşice katledilmiştir. Türkiye'nin kültürel bağlarının olduğu coğrafyada çoğu Osmanlı'dan kalan yüzlerce mimari eser yerle bir edilmiştir. Bütün Dünya'nın sadece seyretmekle yetindiği savaşta Türkiye ise siyasi iktidar ve sivil toplum elinden geldiğince Boşnakların yanında yer almıştır. Patlak verecek savaşın sinyalleri arttıkça NATO'nun ve Avrupa'nın duyarsız kalmaması için uğraşan Türkiye, hem kendi kamuoyu tarafından hem de zulme maruz kalan Boşnak halkının müdahale beklentisiyle karşı

[334] *TBMM Tutanak Dergisi*, 23 Mart 1992, B. 59, C. 8, s. 174-183.
[335] "Nato'ya ciddi uyarı", *Milliyet*, 29 Mayıs 1992, s. 7.
[336] "Bakan Ayaz'ın endişesi", *Milliyet*, 29 Aralık 1992, s. 15.

karşıya kalmıştır. Ayaz ise itidalli davranarak Türkiye'nin tek başına hareket etmesinin hukuki olarak sorunlar yaratacağını belirterek "*Tek başımıza müdahale söz konusu değil. Amerika bile, bunun için BM kararını bekliyor. Tek başına yerinden kımıldamıyor*[337]." demiş ve böyle bir girişimin, Türkiye'yi haksız düşürebileceği kaygısını dile getirmiştir.

Bütçe konuşması sırasında, mülteci konusuna değinen ve yakın geçmişte yaşanan 1. Körfez Savaşını Türkiye açısından ele alan Ayaz, Irak'ın savaş sonrası izlediği politikanın mülteci akınına neden olduğu belirterek iki ülke arasındaki dostane ilişkilerin gelişmesi için Irak'ın katkıda bulunmasa gerektiğinin altını çizmiştir[338]. Aynı yılın Nisan ayında Kocaeli milletvekili Şevket Kazan'ın ülkeye gelen mültecilerin sayısıyla ilgili soru önergesine İçişleri Bakan Vekili olarak verdiği cevapta toplamda 460 bin mültecinin ülkeye girdiğini bunun 448.845'nin geri gönderildiğini belirtmiştir[339].

Körfez savaşı sonrası bölgede oluşan otorite boşluğunun Türkiye'deki ayrılıkçı terörün ekmeğine yağ sürdüğünü belirten Ayaz, 1992 yılı boyunca yapılan yurt içi ve sınır dışı operasyonlar terör örgütüne büyük zayiat verdirdiğini açıklamış ve "*Yenilen PKK, çok fena sıkıştı*[340]" sözleriyle gelinen noktayı belirtmiştir. 1992 yılı Türk güvenlik güçleriyle terör örgütü arasında sıcak çatışmaların yoğun yaşandığı bir yıl olmuştur. TSK yapılan operasyonlar sonucunda 1777 teröristi etkisiz hale getirilmiş, 683 güvenlik görevlisi olmak üzere 1368 vatandaş şehit olmuştur[341].

Nevzat Ayaz'ın bütçe konuşmasında değindiği başka bir konu ise askerlik süresinin kısaltılması meselesi olmuştur. 1992 yılı Şubat ayı içinde askerlik 1111 sayılı Askerlik Kanununda yapılan değişiklikle askerlik süresi önce 18 aydan, 15 aya indirilmiş, ileriki yıllarda bu sürenin 12 aya indirilmesi gerektiği belirtilmiştir[342]. Ayaz konuşmasında kanunun yürürlüğe girdiği anda sürenin kısaltılmasının kuvvet

[337] "Ayaz: Bosna'ya tek başımıza giremeyiz", *Milliyet*, 17 Aralık 1992, s. 15.
[338] *TBMM Tutanak Dergisi*, 23 Mart 1992, B. 59, C. 8, s. 174-183.
[339] *TBMM Tutanak Dergisi*, 14 Nisan 1992, B. 63, C. 9, s. 75.

[340] "Yenilen PKK, çok fena sıkıştı", *Milliyet*, 3 Kasım 1992, s. 20.
[341] ŞENER Nedim, "*PKK'nın kanlı bilançosu*", Erişim tarihi: 4 Eylül 2020, https://www.hurriyet.com.tr.
[342] Askerlik Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun, *T.C. Resmi Gazete*, 21155, 27 Şubat 1992.

ihtiyacı yönünden sıkıntılara yol açacağını belirterek kanunda yapılan değişikliğin Bakanlar Kurulunun tespit edeceği bir tarihte uygulamaya geçileceğini belirtmiştir.[343] Konu hakkında Haziran ayında basına yaptığı açıklamada askerlik süresinin kısaltılmasına dair kanunun 10 Eylülde yürürlüğe gireceği müjdesini vermiştir.[344] Nevzat Ayaz konuşmasını Milli Savunma Bakanlığının 1992 yılı bütçesini 23 trilyon 770 milyon 455 bin Türk Lirası olduğunu, bu miktarın toplam bütçenin %22.26'sına, hedeflenen gayri safi milli hasılanın ise %3,3'üne tekabül ettiğini belirterek sonlandırmıştır[345].

Ayaz bütçe konuşmasının sonunda milletvekillerinin bakanlığı ilgilendiren konularla ilgili sorularına cevap vermiştir. Dönemin siyasi ikliminde dini hassasiyetleri olan vatandaşlara olan kamudaki olumsuz uygulamaların TSK içinde bazı personele de uygulandığını belirten Refah Partisi milletvekili Mukadder Başeğmez'e cevaben; "…. *Türk vatandaşları ne kadar dinine bağlıysa, Türk Ordusu da en az onlar kadar dinine bağlı ve bu bağlılığına da her yönüyle, rahat bir şekilde, dini görevlerini yerine getirerek sürdürmektedir*[346]." demiştir.

Bütçe konuşmasından sonra TBMM genel kurulunda Ayaz'a yöneltilen sorulardan birisi Körfez savaşından sonra Saddam'ın Irak'ın kuzeyine muhtemel saldırıları önlemek için ülkemizde konuşlanan Çekiç Güç ile ilgilidir. Bu konudaki soruyu yine RP milletvekili Mukadder Başeğmez yöneltmiştir. Ayaz, Başeğmez'in Çekiç Güç'ün neden ülkemizde konuşlandığını anlamadığıyla ilgili sorusuna Körfez savaşı'ndan sonra yaşanan mülteci krizi sonucunda zamanın hükümetinin yardım çağrısı üzerine ülkemize konuşlandığını belirtmiştir. Ayaz konuşmasının devamında bu kuvvete ABD'nin 51 uçak, 1398 personel, İngiltere'nin 10 uçak, 185 personel, Fransa'nın 9 uçak, 148 personelle Çekiç Güçte yer aldığını belirtmiştir[347]. Daha önce Ocak ayında Bayburt milletvekili Bahattin Elçi'nin ülkemizde bulunan yabancı üslerle ilgili sorusuna şu sözlerle cevap vermiştir:

---

[343] *TBMM Tutanak Dergisi*, 23 Mart 1992, B. 59, C. 8, s. 179.
[344] "Ayaz'dan erken terhis müjdesi", *Milliyet*, 27 Haziran 1992, s. 13.
[345] *TBMM Tutanak Dergisi*, 23 Mart 1992, B. 59, C. 8, s. 181.
[346] *TBMM Tutanak Dergisi*, 23 Mart 1992, B. 59, C. 8, s. 183.

[347] *TBMM Tutanak Dergisi*, 23 Mart 1992, B. 59, C. 8, s. 183.

"…öncelikle belirtmek isterim ki, ülkemizde yabancı üs bulunmamaktadır. Soru önergesinde "üs" olarak adlandırılan ortak savunma tesisleri, NATO anlaşmasına dayanılarak, ABD ile imzalanmış anlaşmalar kapsamında, ülkemizde ortak savunma gayesiyle kurulmuş tesisler olup, bu tesislerde toplam 4700 ABD askeri bulunmaktadır[348].

Ayaz ayrıca NATO anlaşmasıyla konuşlu ABD askerleri dışında yaklaşık 1700 mevcutlu Çekiç Güç'ün bulunduğunu belirtmiştir.

Türkiye geçmişten kalan güvenlikle ilgili bazı duyarlıklarını 90'lı yıllara gelmesine ve dünyanın farklı bir yöne gittiği fark edilmesine rağmen bir türlü bırakamamıştır. Bunlardan birisi pasaport sahibi olacaklardan daha önce kanıtlasa dahi her başvuruda askerlikle ilişiğinin olmadığına dair belge istenmesidir. Nevzat Ayaz bu basit ama vatandaşları gereksiz prosedürlerle uğraştıran konuyu hemen çözüme kavuşturmuş ve bu uygulamanın kaldırılması için yasa tasarısını meclise sevk etmiştir. Gazeteci Hıncal Uluç Sabah gazetesindeki köşesinde Nevzat Ayaz'a teşekkür etmiş ve konuyla ilgili "*Milli Savunma Bakanı Nevzat Ayaz'a yürekten teşekkür... Harb-i Umumiden kalma bu yasanın değişmesi gerektiğini defalarca yazmıştık.. Nevzat Ayaz, bakan olur olmaz kulak verdi ve gereğini yaptı. Gözün aydın Barış Manço.. Artık orkestranın tamamını yurt dışı konserlere götürebileceksin*[349]…" ifadelerini kullanmıştır.

Nevzat Ayaz'ın bakanlığının ilk yılında kendisinin ve Türkiye'nin yaşadığı üzücü hadiseler yaşanmıştır. Bunlardan kamuoyunca en bilineni TCG Muavenet firkateyninin Ege denizinde tatbikat sırasında ABD'nin USS Saratoga uçak gemisi tarafından vurulması hadisesidir. 2 Ekim 1992 gecesi, kimsenin daha önceden tahmin edemeyeceği bugünde tartışılan vahim hadise tatbikata katılan Muavenet gemisine 3 mil mesafede bulunan ABD Donanması'na ait USS Saratoga uçak gemisinden peş peşe 2 adet güdümlü Sea Sparrow füzesi ateşlenmiş, füzelerden ilki kaptan köşküne, ikincisi savaş harekât merkezine isabet etmiştir. Personelin istirahatte olması, tatbikatın gerçek atış içermemesi, isabet alan yerlerin kaptan köşkü ve komuta kontrol merkezi olması yaşananların Türk kamuoyunun yaşananlarda kasıt aramasına neden olmuştur. İsabet eden füze sonucunda geminin komutanı dâhil 4 denizcimiz

[348] *TBMM Tutanak Dergisi*, 8 Ocak 1992, B. 23, C. 2, s. 546.
[349] ULUÇ Hıncal "Nevzat Ayaz'a Teşekkür", *Sabah*, 25 Mart 1992, s. 6.

şehit olmuş, 11 denizcimiz ise yaralanmıştır[350]. 350'ye yakın mürettebat ile saldırıya uğrayan Muavenet'te çıkan yangının mühimmat deposuna ulaşmaması ve can kaybının artmaması için mühimmat deposunda yer alan tüm mühimmatlar denize dökülmüştür.

Kamuoyunda tepkiler büyümüş muhalefet iktidarı olaya sessiz kalmakla suçlamıştır. TBMM'de gündem dışı konuşma için söz alan ANAP milletvekili Yücel Seçkiner'in konuyla yaptığı eleştirel konuşmaya cevaben "… *Muavenet Muhribimize vaki olay dolayısıyla, tabii başta Silahlı Kuvvetlerimiz olmak üzere tüm bakanlığım, dolayısıyla tüm ülkemiz, büyük bir üzüntü içerisine girmiştir*[351]." sözleriyle başlayan Ayaz, olayın meydana geldiği gün yaşananları safha safha anlatmıştır. Ayaz konuyla ilgili yürütülen çalışmaları ABD'li üç amiral ile bir Türk amiralin katıldığı soruşturma heyetinin teşkil ettiğini belirtmiştir. Hükümetin olayın üstüne gitmediği eleştirilerine "*Olayın, müessif bir olay olduğu ifadesi yanında, karşı tarafın ifade ettiği şekliyle bir kaza olduğunu peşinen kabul etme gibi bir durumumuz söz konusu değildir*[352]." sözleriyle cevap vermiştir.

Olay ülke gündemini uzun süre meşgul etmiş, ülkede müttefikimiz ABD karşıtlığı artmıştır. Ayaz Ekim ayının son günlerinde "*Saratoga faciasının unutulması ya da kapatılmasının söz konusu edilemeyeceğini*[353]…" belirtmiştir. Yaşanan facianın takipçisi olan TBMM üyeleri sonraki tarihlerde de konu hakkında soru önergeleri vermiştir. ANAP milletvekili Halit Dumankaya'nın ABD gemisinde olaya karışan personelle ilgili hangi yaptırımların uygulandığı ile ilgili sorusuna "*Olayın meydana gelişinde rolü olduğu tespit edilen bu görevliler hakkında ABD askeri ceza mevzuatına göre görevden alma, sözleşmenin feshi ve disiplin cezası şeklinde cezaların verildiği, tespit edilmiştir*[354]." sözleriyle cevap vermiştir.

Soru önergesine verdiği cevabın devamında ABD'li personeline verilen cezaların ABD mevzuatına uygunluğunun araştırılması için Dışişleri Bakanlığı, Genelkurmay

[350] "Aptal Coni", *Milliyet*, (3 Ekim 1992), s. 1.
[351] *TBMM Tutanak Dergisi*, 6 Ekim 1992, B. 11, C. 18, s. 260.
[352] *TBMM Tutanak Dergisi*, 6 Ekim 1992, B. 11, C. 18, s. 262.
[353] "Saratago'nun takipçisiyiz", *Milliyet*, 28 Ekim 1992, s. 15.
[354] *TBMM Tutanak Dergisi*, 12 Ocak 1993, B. 53, C. 27, s. 124-125.

Başkanlığı ve Milli Savunma Bakanlığı temsilcilerinden oluşan bir heyetin çalışmalar yürüttüğünü belirtmiştir. Konuyla ilgili Sakarya milletvekili Cevat Ayhan ve 19 arkadaşı ile Ankara milletvekili Yücel Seçkiner ve 22 arkadaşının meclis araştırması açılması için verilen soruşturma önergesi TBMM genel kurulunda yapılan oylama sonucunda kabul edilmemiştir[355].

1992 yılının Ayaz için üzücü hadiselerinden biri kayınvalidesi Hacı Hatice Erdebil'in Nisan ayında vefatı olmuştur. Eylül ayında ise Nevzat Ayaz'ın ailesini korkutan bir suikast girişi olmuştur. Ayaz'ın damadı Fikret Öztamur'un İstanbul Gümüşsuyu'ndaki bürosuna silahlı saldırı gerçekleşmiş, biri kadın 3 Dev-Sol militanının gerçekleştirdiği suikast Ayaz'ın şoförünün militanlarla boğuşması sonucu önlenmiştir. Boğuşma sonucu yaralanan şoför hastaneye kaldırılmıştır[356].

Ayaz'ın Valiyken uyguladığı halk günlerini Bakan olduğu dönemde de sürdürdüğünü görülmüştür. Haftada bir gün halkın şikâyet ve isteklerini Milli Savunma Bakanlığında yüz yüze görüşmelerde dinlemiştir[357]. Halkın istek ve sorunlarını dinleyen Ayaz bu hassasiyetini TBMM üyelerinin cevaplaması için başkanlık divanına sunduğu soru önergeleri için de göstermektedir.

ANAP İzmir milletvekili Cengiz Bulut genel kurulda Ayaz'a yönelttiği sorudan önce Ayaz'ın soru önergelerine gösterdiği hassasiyet için "*…önce, sayın Bakanıma, sorumu cevaplandırdığı için teşekkür ediyorum, çünkü bazı bakanlarımız buraya kadar gelip bazı sorulara cevap verme tenezzülünde dahi bulunmuyorlar. Ben, o bakımdan, Bakanıma teşekkür ediyorum; ciddiye almışlar, sağ olsunlar*[358]." demiştir.

4.7. 1993 Yılı

1993 yılı ülkemiz insanının hafızasında Türkiye'nin geçirdiği en karışık ve en üzücü yıllardan biri olmuştur. 1993 yılında sanki gizli bir elin düğmeye basmasıyla ard arda üzücü olaylar yaşanmıştır. Gazeteci Uğur Mumcu, Maliye Bakanı Adnan Kahveci, Jandarma Genel Komutanı Eşref Bitlis ve Cumhurbaşkanı Turgut Özal şüpheli ölümlerle hayatlarını kaybetmişlerdir. Temmuz ayında yaşanan Sivas Madımak

[355] *TBMM Tutanak Dergisi*, 23 Şubat 1993, B. 72, C. 30, s. 191.
[356] "Ayaz'ın şoförü vuruldu", *Milliyet*, 12 Eylül 1992, s. 1.
[357] "Milli Savunma' da halk günü", *Milliyet*, 20 Temmuz 1992, s. 13.
[358] *TBMM Tutanak Dergisi*, 30 Eylül 1993, B. 9, C.40, s. 128.

Otelinin yakılması, ülke insanını derin üzüntüye boğan Bingöl'de birliklerine giden 33 askerimizin katledilmesi, Başbağlar katliamı ve olağanüstü hal bölgesinde konuşlu karakollara yapılan terör saldırıları ve bunların üzerine faili meçhul olarak adlandırılan cinayetlerin en yüksek sayıda olduğu yıldır.

Nevzat Ayaz 1993 yılına TBMM'de ilk olarak Türkiye'nin geçmişinde yaşanan toplumsal ve siyasi alanda yaşanan karanlık olayların arkasında olduğu iddia edilen Ordu içindeki yapılanmalarla ilgili sorulara muhatap olarak girmiştir. Şırnak Milletvekili Mahmut Alınak ve 9 arkadaşı Türkiye'de darbeler, darbe öncesi ve sonrası oluşumlar, faili meçhul cinayetler, kontrgerilla ve Özel Harp Dairesi ile ilgili meclis soruşturması açılması için verdiği önerge vermiştir. Ayaz önerge üzerine yaptığı konuşmada "*Özal Harp Dairesinin görevi, savaş zamanında işgal edilen vatan topraklarında, emir ve komuta zinciri içinde ve savunma planlarının belirtildiği şekilde sadece işgal kuvvetlerine karşı uygulanacak gayri nizami harp harekâtıdır*[359]." sözleriyle kurumun görev alanını belirtmiştir.

Konuşmasının devamında Özal Harp Dairesinin NATO ile çok kısıtlı ilişkisi olduğunu belirtmiştir. Nevzat Ayaz kurumla ilgili iddialar hakkında "*Özal Harp Dairesinin hiçbir unsuru bugüne kadar hiçbir kanunsuz eylemde bulunmadığı gibi, sıkıyönetim dönemlerinde de hiçbir sorgulama ve anarşiyle mücadele görevlerine iştirak etmemiştir*[360]" ifadesini kullanmıştır.

Okullarda fındık dağıtımında yaşanan tartışmalar Ayaz'ında gündeminde olmuştur. Okullarda ve kışlalarda dağıtılan fındıkta radyasyon olduğuyla ilgili iddialar kamuoyunda infiale yol açmıştır. Ayaz dağıtılan fındıkların temiz olup olmadıkları konusunda araştırma başlatıldığını açıklamıştır[361]. Görüldüğü üzere 90'lı yıllarda sadece siyasi, ekonomik, güvenlik konularının yanı sıra pek çok alanda karmaşa ve sorun yaşanmıştır.

1993 yılında terör ile mücadele tüm hızıyla devam ederken TSK dünya ordularının alışık olduğu nizami savaş haricinde gayri nizami yani gerilla taktiğiyle de mücadele etmiştir. Yeni dönemde yeni konsepte göre şekillenecek olan TSK'yı modernleştirme

[359] *TBMM Tutanak Dergisi*, 2 Mart 1993, B. 75, C. 31, s. 42.

[360] *TBMM Tutanak Dergisi*, 2 Mart 1993, B. 75, C. 31, s. 42.

[361] "Okulda, kışlada radyasyonlu fındık tartışması", *Milliyet*, 5 Ocak 1993, s. 10.

yolunda her kuvvet bünyesinde büyük adımlar atılmıştır. Nevzat Ayaz TSK'nın süratle modernleştiğini ve donanmamıza 4 yeni muhrip kazandırılacağı müjdesini vermiştir[362]. Nevzat Ayaz'ın bu konudaki en önemli tespiti ise savunma sanayiinde Türkiye'nin artık üretici konumuna geçmesi gerektiği konusudur[363].

Ayaz, Körfez Savaşında savaş teknolojisinin geldiği noktanın savunma sanayiinde yeni atılımlar yapılması gerektiğinin farkındadır. Bakanlığı sırasında savunma sanayiinde özel sektörün desteklenmesini gerektiğini belirten Ayaz, ulaşılması gereken noktayı "*Teknolojiye doğrudan sahip olmak ve üçüncü dünya ülkelerine satabilecek duruma gelmek, ülke faydasına olacaktır*[364]." sözleriyle ortaya koymuştur.

Türkiye 90'lı yıllarda sıcak çatışmaların yaşandığı coğrafyalara BM Barış Gücünün bir parçası olarak yer almıştır. Bunlardan ilki Somalideki iç kargaşayı yatıştırmak ve insani yardım maksadıyla güvenli bir ortam sağlanması için, BM Güvenlik Konseyi'nin 794 sayılı kararı uyarınca, Birleşik Görev Kuvveti (Unifed Task Force-UNITAF) adı altında icra edilen insani yardım ve barışı koruma harekâtıdır. Türkiye bu kuvvete 2 Ocak 1993-22 Şubat 1994 tarihleri arasında bir mekanize bölükle iştirak etmiştir. Barış gücünün komutanlığını 04 Mayıs 1993-18 Ocak 1994 tarihleri arasında bir Türk korgenerali yapmıştır[365]. Nevzat Ayaz, Başbakan Yardımcısı Erdal İnönü ve sanatçı Fatma Girik'le beraber Somali'de konuşlu Türk birliğini denetleme ve moral maksatlı bir ziyaret gerçekleştirmiştir[366]. İnönü ve Ayaz başkentte şehir turu atarken Somalili vatandaşlar Türk Bayrağı bulunan araçlara sevgi gösterisinde bulunmuşlardır[367].

Türkiye'nin BM Barış Gücünde yer aldığı diğer bir coğrafya Balkan coğrafyasıdır. Ayaz daha 1992 yılı Ocak ayı içerisinde "*Bölge önce balkan sonra Avrupa savaşına gebe*[368]" sözleriyle dikkat çektiği meselede Türkiye elini taşın altına koymuştur.

---

362 "Ordumuz Güçleniyor", *Milliyet,* 21 Ocak 1993, s. 11.
363 Ayaz, a.g.e., s. 257., "Hedef, Tam Yerli Savunma Sanayii", *Türkiye,* 1 Nisan 1992.
364 Ayaz, a.g.e., s. 266., "Satın alma yerine teknolojiye sahip olmalıyız", *Zaman,* 10 Nisan 1993.
365 Türkiye'nin Barışı Destekleme Harekâtına Katkıları, https://www.tsk.tr.
366 "İnönü, Ayaz, Fatma Girik Somali'de", *Milliyet,* 4 Şubat 1993, s. 11.
367 "Başbakan Yardımcısı İnönü ile Milli Savunma Bakanı Nevzat Ayaz Somali'de", *Cumhuriyet,* 18 Şubat 1993, s. 5.
368 "Milli Savunma Bakanı Ayaz: Bölge önce balkan, sonra Avrupa savaşına gebe", Türkiye, 19 Ocak 1993

Bosna-Hersek sorununa çözüm bulmak maksadıyla, öncelikle emniyetli bölgeler tesis edilmesi ve bunların korunması için, BM Güvenlik Konseyi'nin 23 Şubat 1992 tarihli ve 743 Sayılı Kararı ile tesis edilen askerî güce (UNPROFOR) Türkiye, 04 Ağustos 1993-31 Aralık 1995 tarihleri arasında alay seviyesinde mekanize birlik görevlendirmiştir[369].

Türkiye, Bosna-Hersek'te görevlendirilen Birleşmiş Milletler Koruma Kuvveti, NATO Uygulama Kuvveti ve NATO İstikrar Kuvvetinin hava desteğini sağlamak için oluşturulan hava gücüne de katkı sağlamıştır. Eski Yugoslavya hava sahasının kontrolü için tesis edilen "*Deny Flight*" harekâtına 12 Nisan 1993 ve 21 Aralık 1995 tarihleri arasında İtalya'da konuşlandırdığı bir F-16 filosu ile iştirak etmiştir[370].

Ayaz'ın torunu Cem Birol'da TSK'nın BM Barış Gücünde yar almasının dedesi için önemini "*Aslına bakarsanız, dedemin savunma bakanlığının en önemli olayı, Türkiye'nin Somali'ye barış kuvvetleri yollaması. Bir de tabii, Bosna Savaşı başlamış...*" sözleriyle ifade etmiştir[371].

Türkiye'nin ve coğrafyanın yangın yeri olduğu 90'larda terör örgütleri kendi prestijleri açısından büyük ses getirecek suikast ve saldırılar peşindedir. Nitekim Emniyetin Ankara'da iki hücre evine düzenlediği operasyonda Dev-Sol terör örgütünün suikast listesine ulaşılmıştır. Listede yer alanlardan birisi Nevzat Ayaz'dır. Listede Ayaz'la beraber 10 bakanın adı yer aldığı tespit edilmiştir[372].

Bu bölümün başında belirttiğimiz gibi Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın 16 Nisan 1993'te görev süresi bitmeden hayatını kaybetmesi siyasi dengelerin yeniden tesis edilmesine neden olmuştur. Hükûmet ortağı SHP'nin de desteğini alan DYP lideri Başbakan Süleyman Demirel 16 Mayıs 1993'te Cumhurbaşkanlığına seçilmiştir.

Cumhurbaşkanlığı seçim sürecinde kulislerde Nevzat Ayaz'ın da adı geçmiştir. Parlamenter sistemde her ne kadar Cumhurbaşkanı devlet başkanı olsa da yürütme fiilen başbakandadır. Haliyle tüm yürütme gücünü elinde toplayan siyasi bir partiyle bağı olan başbakan ve hükümetinin geniş yetkilerine karşı cumhurbaşkanı bir yerde

[369] Türkiye'nin Barışı Destekleme Harekâtına Katkıları, https://www.tsk.tr.
[370] Türkiye'nin Barışı Destekleme Harekâtına Katkıları, https://www.tsk.tr.
[371] Cem Birol ile yapılan görüşme. 22.05.2021.
[372] "Terörün hedefi 10 Bakan", *Milliyet*, 15 Mart 1993, s. 1.

denge rolü üstlenmektedir. Bu noktada uzun bir devlet tecrübesi olan Nevzat Ayaz cumhurbaşkanlığı için ideal bir profil çizmiştir. Nitekim Cumhuriyet Gazetesinin "*Yeni Cumhurbaşkanı kim olacak*" sorusunun nasıl yanıtlanacağıyla ilgili haberinde, adaylar arasında Nevzat Ayaz isminin üstünde durulduğunu belirtilmiştir[373]. Nevzat Ayaz'ın torunu Cem Birol dedesinin isminin cumhurbaşkanı adaylığıyla ilgi "*DYP-SHP koalisyonunda iken, SHP'liler dedemi Cumhurbaşkanı adayı olarak göstermek istemişler. Fakat kendi partisinde Demirel aday olarak çıkınca, dedem hemen geri çekilmiş. Çok saygı duyardı Demirel'e*[374]." ifadelerini kullanmıştır.

Nevzat Ayaz 2006 yılında Figen Yaman Coşar'la yaptığı röportajda Coşar'ın "*Çankırılılar, sizi Cumhurbaşkanlığına layık buluyor*" cümlesine "*Olabilir, Özal'ın vefatından sonra da adım geçti, ama Sayın Demirel cumhurbaşkanı olunca sorun kalmadı. Ama onun ismi ortaya çıkana kadar*…" ifadeleriyle cevap vermiştir. 2007 yılındaki seçim sürecinde de Figen Yaman Coşar "*Şu anda da öneriliyorsunuz*" sözlerine karşılık "*Onu bilmiyorum, artık geçti bizden, bundan sonra*.." cevabını vermiş, Coşar'ın ısrarlı "*Düşünmem diyorsunuz*." sözüne **"***Hayır hayır, yok tabi, biz işin o tarafını kapattık*[375]." demiştir. 1993'te Nevzat Ayaz Cumhurbaşkanı seçilseydi Çankırı için bu durum büyük bir gurur kaynağı olacaktı.

Demirel'in Çankaya'ya çıkmasıyla boşalan DYP genel başkanlığı dolayısıyla yeni başkanın belirlendiği DYP kongresi, 13 Haziran 1993'te yapılmıştır. Kongrede genel başkanlık için, Millî Eğitim Bakanı Köksal Toptan, İçişleri Bakanı İsmet Sezgin ve Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanı Tansu Çiller adaylıklarını koydular. İlk turda yeterli oyu alamamasına karşın Tansu Çiller'in yüksek oy alması diğer adayların adaylıktan çekilmelerine sebep olmuş ve ikinci tura rakipsiz giren Tansu Çiller, genel başkanlığa seçilmiştir[376]. Kongrenin ertesi günü, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel de hükûmeti kurma görevini Tansu Çiller'e vermiştir.

Tansu Çiller cumhuriyet tarihinin ilk kadın başbakanı olarak vakit kaybetmeden yeni kuracağı kabinede değişiklikler yapma çalışmalarına başlamıştır. Beklentiler Çillerin koalisyonunun DYP kanadındaki bakanların büyük bir kısmının yenileneceği

[373] Nevzat Ayaz, s. 287., "Cumhurbaşkanlığına tarafsız aday aranıyor", *Cumhuriyet*, 19 Nisan 1993.
[374] Cem Birol ile yapılan görüşme.
[375] Figen Yaman Coşar, "*Çankırı Tarihine Tanık*", Erişim: 9 Mayıs 2006. http://www.cansaati.org.
[376] "*Türkiye'nin unutulmaz kongreleri*", Erişim tarihi: 26 Ağustos 2014, https://www.hurriyet.com.tr.

yönündeydi[377]. Haziranda kurulan ilk Çiller hükümetinde birçok bakan koltuğundan olurken[378], TBMM'nin 19. dönem 3. yasama yılının 20. oturumunda genel kurula sunulan hükümet tezkeresiyle Nevzat Ayaz Milli Eğitim Bakanlığına getirilmiştir[379].

Yaşar Ateşsoy, Nevzat Ayaz'ın Milli Eğitim Bakanlığına getirilme sürecini şu sözlerle aktarmıştır:

"….*İçişleri Bakanı Sayın Mehmet Gazioğlu'nun Bakanlık değişikliği söz konusu olunca, Sayın Necmettin Cevheri, bir akşam beni evden arayarak,* "*İçişleri Bakanlığına getirilmek istendiğimi, bu konuda görüşümü" sordu. Ben, içimden geldiğim bir bakanlıkta görev yaparken, birçok kişisel beklentilerle karşılaşacağımı, yakın dostlukların sıkıntı olabileceğini düşünerek, İçişleri Bakanlığı görevine talip olmadım. Sayın Cevheri çok ısrarlı oldu. Ben de, görüş değiştirmemekte ısrar ettim*[380]."

Buradan Tansu Çiller'in toplamda 7 dönem milletvekilli olarak TBMM'de bulunan ve bakanlıklar yapan Şanlıurfa milletvekili Necmettin Cevherinin partideki ağırlığından yararlanarak koalisyondaki DYP üyelerinin nabzını yokladığını çıkartabiliriz. Nevzat Ayaz'ında buradaki hassasiyeti dikkat çekicidir. Polis kolejine öğrenci olarak başladığı İçişleri Bakanlığında yıllarca hizmet ettikten sonra vali olarak emekli olan Ayaz, beraber devlete hizmet ettiği İçişlerinden iletişimi olan insanların kendisinden beklentileri olacağını belirterek bu görevi istemediğini belirtmiştir. Necmettin Cevheri Ayazla yaptığı ikinci telefon görüşmesinde Milli Eğitim Bakanlığına getirileceği haberini almıştır.

Yıllar sonra Figen Yaman Coşar'ın emniyet kökenli olmasına rağmen milli eğitimin başına getirilmesinin aslında yabancı olduğu bir alan olduğuyla ilgili sorusuna şu sözlerle cevap vererek aslında konuya yabancı olmadığını belirtmiştir:

"*Emniyet ve hukuk mezunu biri olarak Milli Savunma Bakanı olmanız normal, ama Milli Eğitim Bakanlığı nasıl oldu*?" sorusuna, "*Şunu söyleyeyim size, aşağı yukarı 15 yıl valilik yaptım. Bu dönemde yüzde elli meşgalem eğitimdir. Milli Eğitim Bakanlığı, çok daha yadırganamayacak bir görev benim için. Bilhassa İstanbul valiliğim*

[377] "DYP kanadında revizyon bekleniyor", *Milliyet*, 15 Haziran 1993, s. 14.
[378] "Çiller silindir gibi", *Milliyet*, 26 Haziran 1993, s. 1.
[379] *TBMM Tutanak Dergisi*, 26 Ekim 1993 B. 20, C. 42, s. 12.
[380] Ateşsoy, a.g.e., s. 51.

sırasında, "kendi okulunu kendin yap, yapamıyorsan derslik yap" kampanyalarını başlatan benim. Milli Eğitim Bakanlığı konusu benim için yabancı bir konu değil. Valilik mesleğinde ağırlıklı olarak yaptığım görevdir, milli eğitim görevi[381]."

4.8. Milli Eğitim Bakanlığı Dönemi

Milli Eğitim Bakanlığı asli olarak kaliteli insan yetiştirme vazifesi nedeniyle ayrı bir öneme sahiptir. Bakanlık ihtiva ettiği personel sayısıyla da Türkiye'nin en büyük işvereni konumundadır. Milli Eğitim Bakanlığı koltuğu geçmişten gelen ve bir türlü bitmek bilmeyen eğitim sorunları, personel yetersizliği ve kalitesi nedeniyle hem halk hem de siyasetçiler tarafından sürekli baskı altında kalan bir bakanlıktır. Dolayısıyla Nevzat Ayaz zor bir görevle karşı karşıyadır.

Nevzat Ayaz yeni görevine bakanlık merkez teşkilatındaki yakın çalışacağı yeni bürokratları atayarak başlamıştır[382]. Ayaz'ın yaptığı bu atamalar bazı çevrelerce tepki ile karşılanmıştır. Bu tepkilerden bazıları kendi partisi içinden olmuştur. Hatta yapılan atamalarla ilgili şikâyet mektupları cumhurbaşkanına kadar ulaştırılmıştır. Ayaz bu durumu araştırmış ve "…*İncelettirdiğimde, birçoğunun daha önceki dönemlerde de aynen yazıldığı, tahkikat yaptırıldığı, iddiaları tamamen asılsız çıktığını gördüm*."[383] demiştir. Gazeteci Erdem Noyan'ın Ayaz'ın yaptığı atamalarla ilgili "*Milli Eğitim kadrolarına MHP ve Refah Partisi taraftarlarının hâkim olduğu yolunda iddialar öne sürüyor. Bu iddialar sizce doğru mudur.*" sorusuna Ayaz "*Milli Eğitim Bakanlığında politikacı olarak yalnızca ben varım. Benim dışımda kimse politika yapamaz. Bakanlığımda eğitimimizi milli, laik, çağdaş ve demokratik çizgiden saptıracak, Atatürkçü görüş ve düşüncenin dışına taşırmaya yeltenecek hiçbir görüşe davranışa izin vermem."* sözleriyle cevap vermiştir[384].

Ayaz'ın Atatürk ve cumhuriyetin temel değerlerine olan hassasiyetine karşı Milli Eğitim Bakanlığı teşkilatı içinde direnç gösteren belli bir kesim vardır. Konunun hassasiyetini altını çizen Ayaz hassasiyetini şu sözlerle ifade etmiştir;

---

[381] Figen Yaman Coşar, "*Çankırı Tarihine Tanık*", Erişim: 9 Mayıs 2006. http://www.cansaati.org.
[382] "Milli Eğitimde Ayaz fırtınası", *Milliyet*, 6 Kasım 1993, s. 13.
[383] Ayaz, a.g.e., s. 295.
[384] Ayaz, a.g.e. s. 296., Erdem Noyan, "Atatürkçülüğe karşı hiçbir görüş ve davranışa izin vermem", *Yeni Günaydın*, 18 Temmuz 1994.

"*Demokratik, Laik, Atatürkçü bir eğitim sistemi gerçekleştirme yolunda yapılan her türlü çalışmaya engel olmak için, belirli çevrelerden, akla gelmedik iddialarla ortaya çıkmıştır. Bakanlık bünyesinde, bu görüşlere karşı görüş sahibi olanlar, yapılan her çalışmayı, bazen düşünce safhasında iken bile, yanıltıcı beyanlarla etrafa duyurarak önleme görevlerini yapmışlardır*[385]."

Bazı dini cemaat ve tarikat oluşumlarının devlette kadrolaşma konusu Nevzat Ayaz'ın bakanlık yaptığı dönemde kamuoyunda da tartışılmıştır. Nitekim Şırnak milletvekili Orhan Doğan tarikat ve cemaatler konusunda Milli Eğitim Bakanının yanıtlaması için verdiği soru önergesinde Ayaz şu sözlerle cevap vermiştir;

"*Soru önergesinde tarikat liseleri olarak belirtilen, ...okullar ve dershaneler hakkında Bakanlığımıza intikal eden ihbarlar üzerine Bakanlık müfettişlerince inceleme ve gerekirse soruşturma yapılması, 13.09.1993 tarih ve 58597 sayılı onay ile uygun görülmüştür. Adı geçen okullar hakkında inceleme veya soruşturma sonucuna göre işlem yapılacaktır. T.C.'nin laik bir hukuk devleti olduğundan kimse kuşku duymamalıdır*[386]."

Aynı gün Ankara milletvekili H. Uluç Gürkan tarikat okulları hakkında bakanlığın tedbir alıp almadığıyla ilgili sorusuna Ayaz soru önergesinde belirtilen okullar hakkında inceleme başlatıldığını belirtmiştir[387].

Bu konuda bir başka soru önergesinde Adana milletvekili İbrahim Özdiş'den gelmiştir. Özdiş, Milli Eğitim Bakanı tarafından yanıtlanması için verdiği soru önergesinde, cumhuriyetin karşı karşıya kaldığı anti laik veya dine dayalı teokratik yönetimi hedefleyen tarikatçı güçler ile ayrılıkçı terör örgütü olduğunu belirttikten sonra "*Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda, din eğitimi ağırlıklı okul çıkışlı ve çevrelerinde dinci, tarikatçı diye bilinen yönetici sayısı ne kadard*ır?" sorusunu yöneltmiştir. Nevzat Ayaz soru önergesine "*325'i İmam-Hatip Liselerinde olmak üzere tüm okullarda 852 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni yönetici olarak görev yapmaktadır. Bunların tarikatçılık yapmalarına izin verilmesi mümkün değildir*[388]." cevabını vermiştir.

---

[385] Ayaz, a.g.e., s. 295.
[386] *TBMM Tutanak Dergisi*, 4 Kasım 1993, B. 24, C. 42, s. 594.
[387] *TBMM Tutanak Dergisi*, 4 Kasım 1993, B. 24, C. 42, s. 597.
[388] *TBMM Tutanak Dergisi*, 8 Şubat 1994, B. 68, C. 52, s. 301.

Ülkenin genel siyasi ikliminin yarattığı sorunlarla ilgili meselelere cevap veren Ayaz, eğitim sisteminin çağa ayak uydurabilmesi için yapılması gereken reformlar için kolları sıvamıştır. Bunların başlıcaları personel yasası ve zorunlu eğitim süresinin uzatılması meseleleridir. Ayaz'ın personel sistemi için en dikkat çeken planı Milli Eğitim Akademisinin kurulması olmuştur. Akademinin kurulma amacı okullardaki yönetici kadrolarının yetiştirilmesi için bilimsel alt yapısı olan bir mekanizma oluşturmaktı. Nevzat Ayaz konuyla ilgili planlanan çalışmayı şu sözlerle ifade etmiştir:

"*Şu anda başlamış bulunduğumuz bir çalışma doğrultusunda, Milli Eğitim Akademisi kurulması için çaba sarf etmekteyiz. Bu akademide hem bizim mesleğimizin kurmayları, hem de yine bizim Milli Eğitim Bakanlığımızın her kademede yöneticiliğini yapan arkadaşlarımız, yöneticilik eğitimi görmüş olacaklardır… mutlaka yöneticiliğin de bir eğitimi olması ve kendi hiyerarşisi içerisinde yükselmesi gerekmektedir. Bunu düşünüyoruz*[389]."

Milli Eğitimin çözüm bekleyen en önemli sorunlarından biri de öğretmen atamaları olmuştur. Ayaz Mecliste öğretmen atamaları hakkında yapılan eleştirilere muhatap olmuştur. Kahramanmaraş milletvekili Esat Bütün 1993 yılının Aralık ayında atanmak için başvuru yapan 9600 öğretmenin ekimde atamasının yapıldığını dolayısıyla okulların açılmasına rağmen öğretmensiz okulların olduğunu belirtmiştir. Diğer önemli bir hususunda terör nedeniyle kapalı olan okulların durumu olduğunu vurgulamıştır. Ayaz ise 50.000 öğretmene ihtiyaç duyulduğunu ve mevcut öğretmenlerinde merkez mevkilerde yığıldığını belirterek öğretmen dağılımında bir dengesizlik olduğunu belirtmiştir. Terör bölgesinde kapatılan okullardaki öğrencilerin bölge yatılı okullara aktarılarak çocukların mağdur edilmeyeceğini ifade etmiştir[390].

Milli Eğitimin dolayısıyla da ülkenin diğer bir sorunu ise teröre kurban verilen öğretmenlerdir. Terör eylemlerinin zirve yaptığı 90'ların ilk yarısında bölgeye atanan öğretmenlerin çeşitli bahanelerle atandığı yere gitmek istememişlerdir. Ayaz terör bölgesinde okulların durumuyla ilgili Kahramanmaraş milletvekili Hasan Dikici'nin soru önergesine bölgede öğretmensizlik nedeniyle 1730 ilkokulun kapalı olduğunu,

[389] Ateşsoy, a.g.e., s. 207.
[390] *TBMM Tutanak Dergisi*, 10 Kasım 1993, B. 26, C. 43, s. 152.

terör örgütünün 313 okulu yaktığını, toplam zararın 40 milyar TL olduğunu ifade etmiştir. Bölgenin öğretmen ihtiyacının 16.511 öğretmen olduğunu belirten[391] Ayaz, Güneydoğuda teröre kurban verdiğimiz öğretmenlerle ilgili "*İlim yaymak için bulundukları okullarında öldürülen öğretmenlerimize uzanan eller kırılacaktır*." açıklamasını yapmıştır[392].

Nevzat Ayaz'ın Milli Eğitim Bakanlığı döneminde üzerinde durduğu en önemli konu zorunlu eğitim süresinin uzatılması hedefi olmuştur. Nevzat Ayaz'ın hayatından kesitler kitabında Ayaz zorunlu eğitim süresinin uzatılmasıyla ilgili denemelerin 1971-1972 öğretim yılında başladığını belirtmiştir[393]. Başta bütçe imkânsızlıkları olmak üzere birçok sebep uygulamanın hayata geçmesini geciktirmiştir. Bakanlığı döneminde zorunlu eğitimin 8 yıla geçilebilmesi için çalışmalara başlanmıştır. Bu hedefe ulaşmak için planlanan Temel Eğitim Projesi kapsamında 8 yıllık zorunlu eğitimin ihtiyacı olan fiziki kapasitenin artırılması için Dünya Bankasından 1 milyar ABD Doları kredisi kullanılmıştır. Zorunlu eğitimin 8 yıla çıkarılması için 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ile 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarıları da Başbakanlığa sunulmuştur[394]. Nevzat Ayaz zorunlu eğitimin önümüzdeki yıl 8, 2000 yılında da 11 yıla çıkarılmasının hedeflendiğini söylemiştir[395]. Ayaz, bakanlığı döneminde altyapısını oluşturduğu zorunlu eğitimin 8 yıla çıkarılması planını gerçekleştirememiştir. Ayaz'ın torunu Cem Birol'da dedesinin içinde ukte kalan şeyin 8 senelik eğitim olduğunu belirtmiştir. Cem Birol dedesinin Milli Eğitim Bakanı olduğu zaman tartışılmaya başlanan 8 senelik ilköğretim fikrini daha sonraki koalisyonların gerçekleştirip, üstlendiğini, dedesinin projeyi hayata geçiremediği için biraz üzüldüğünü ifade etmiştir[396].

1993 yılında gündeme gelen diğer bir konu ise üniversite sınavının kademeli olarak kaldırılması meselesi olmuştur. 1993 yılına kadar iki aşamalı yapılan üniversiteye giriş sınavını Ayaz, 1994 yılında tek aşamalı yapılacağını bir sonraki yıl ise tamamen

[391] *TBMM Tutanak Dergisi*, 2 Aralık 1993, B. 36, C. 45, s. 186.
[392] "Öğretmene uzanan eller kırılacak", *Milliyet,* 8 Kasım 1993, s. 9.
[393] Ayaz, a.g.e., s. 368.
[394] Ayaz, a.g.e., s. 369.
[395] "Zorunlu eğitim 11 yıla çıkıyor", *Milliyet,* 8 Kasım 1993, s. 9.
[396] Cem Birol ile yapılan görüşme. 22.05.2021.

kaldırılacağını açıklamıştır[397]. Aslında sınavın kaldırılması ile ilgili düşünülen planı Başbakan Tansu Çiller vermiş ve konu TBMM'de gündeme gelmiştir. İstanbul milletvekili Gurhan Çelebican üniversite sınavının kaldırılmasıyla ilgili planın içeriği ve üniversiteye giriş için nasıl bir yol izleneceği hakkında Milli Eğitim Bakanının cevaplaması için soru önergesi vermiştir.

Nevzat Ayaz; "*Üniversite giriş sınavının 1994-1995 öğretim yılında tek kademeye indirilmesi, bir sonraki yılda tamamen kaldırılması hususunun Yüksek Öğretim Kurulunca oluşturulan komisyonlarda görüşülmekte olduğu ve komisyon çalışmalarının sürdüğü*[398]." sözleriyle planlanan uygulamanın araştırma aşamasında olduğunu belirtmiştir. Kamuoyunda müjde olarak algılanan bu haber yoğun bir tartışma konusu olmuş, muhalifler bunun mahalli idareler seçimi öncesi halkı kandırma amaçlı bir vaat olduğunu belirtmişlerdir. Trabzon milletvekili Ali Kemal Başaran, Başbakanın cevaplaması için verdiği önergede şu soruları yöneltmiştir: "*Gerçeklere dayanmayan bu açıklamanızın hedefi yaklaşan Mahalli seçimler için sadece siyasi bir yatırım olarak mı düşünülmüştür*? *Gerek YÖK'ün ve gerekse Milli Eğitim Bakanının açıklamaları karışışında, hiçbir inceleme ve araştırmaya dayanmadığı anlaşılan beyanınızı Devlet adamlığı ve ciddiyeti ile nasıl bağdaştırıyorsunuz*[399]*?*
Ayaz soru önergesine yine bu konudaki çalışmaların YÖK tarafından oluşturulan komisyon tarafından yapıldığını belirtmiştir.

Üniversite öğrenimi için yapılan diğer bir uygulama dünyada olduğu gibi ülkemizde de uzaktan eğitim uygulamasıdır. Türkiye'de uzun yıllar Anadolu Üniversitesi uhdesinde kurulan açık öğretim fakültesi birçok kişinin üniversite diploması sahibi olmasını sağlamıştır. Milletvekili Şevket Kazan'ın Açık öğretim Fakültesine 1993 yılına kadar kaç kişinin alındığı ve mezun olduğuyla ilgili bir soru yöneltmiştir. Nevzat Ayaz 1982-1983 yılında faaliyete geçen Açık öğretim fakültesinden 1992-1993 öğretim yılı itibariyle toplamda 57,429 kişinin mezun olduğu cevabını vermiş ve yıllara göre kontenjan ve mezun öğrenci bilgilerini bir çizelgeyi sunmuştur[400].

[397] "Üniversite sınavı tek aşamalı", *Milliyet*, 25 Kasım 1993, s. 13.
[398] *TBMM Tutanak Dergisi*, 23 Kasım 1993, B. 31, C.44, s. 144.
[399] *TBMM Tutanak Dergisi*, 30 Kasım 1993, B. 34, C. 44, s. 416-417.
[400] *TBMM Tutanak Dergisi*, 23 Kasım 1993, B. 31, C. 44, s. 140.

4.9. Seçim Yılı 1994

1994 yılına gelindiğinde ülkeyi yerel seçim heyecanı sarmıştır. Bununla beraber enflasyonist ekonomi vatandaşı oldukça kötü etkilemiş[401], devam eden terör olayları ülkeyi genel bir moralsizlik havasına sokmuştur. Başbakan Çiller, ekonomi yönetiminde söz sahibi olan tüm kamu kurumlarını kendine bağlamıştır.1993 yılı sonlarında ve 1994 başında hem bütçe hem de cari açık çok ciddi düzeylere yükselmiştir. Kamu borcunu ödenebilirliğini sürdürebilmek için kamu çalışanlarının maaşında zorunlu tasarruf yapma yoluna başvurulmuştur[402]. Çiller başbakanlığındaki hükümet, 5 Nisan 1994 tarihinde bir ekonomik önlem paketi açıklamıştır. Bu kararlar kapsamında lirada devalüasyona gidilirken, başka Tekel ürünleri ve akaryakıt olmak üzere vergi oranlarında çok ciddi artışlar yapılmıştır. Türkiye, Mayıs 1994'te Uluslararası Para Fonu (IMF) ile 14 aylık bir stand-by anlaşması imzalanmıştır[403]. Devlet her alanda tasarrufa gitmiş, devam eden yatırımlar durdurulmuştur. Hatta durum o noktaya gelmiştir ki Cumhurbaşkanı Demirel memleketi Isparta'da kendi adını taşıyan okulun tasarruf tedbirleri nedeniyle yarıda kalmasına tepki göstermiştir[404]. 1993 yılının ikinci yarısı ve 1994 yılı boyunca eğitimde yapılan tasarruf tedbirlerinin okul inşaatlarının aksamasıyla ilgili Nevzat Ayaz'ın cevaplaması için zoru önergeleri verilmiştir. Ankara milletvekili M. Vehbi Dinçerlerin TBMM genel kurulunda 23 Kasım 1993'te seçim bölgesindeki inşaatı süren okullarla ilgili 8 soru önergesine Nevzat Ayaz "…*tasarruf tedbirleri çerçevesinde ihalesi yapılmamıştır. Tedbir kaldırıldığı zaman yapımı gerçekleştirilecektir*." cevabını vermiştir[405]. Tasarruf tedbirleriyle ilgili İstanbul milletvekili Ercan Karakaş Ayaz tarafından cevaplanması için verdiği soru önergesinde okul yapımı ve onarımına ilişkin kısıtlamaları kaldırmak için çözümlerini ve İstanbul'da okullarda 70-90 öğrencili sınıfların ne zaman son bulacağıyla ilgili Ayaz, Başbakanlıkla yapılan ortak çalışmalarla bu konudaki

[401] "1993 enflasyonu yüzde 71,1", *Milliyet*, 5 Ocak 1994, s. 7.
[402] "Memurlar 1 Nisan 1994'ü unutmadılar", *Milliyet*, 11 Ocak 1994, s. 17.
[403] "*Dolar: Türkiye'de 1994, 2001 ve 2007'deki ekonomik krizlerde neler yaşandı*?", Erişim tarihi: 17 Ağustos 2018, https://www.bbc.com/turkce
[404] "Demirel'i sinirlendiren kesinti", *Milliyet*, 10 Haziran 1994, s. 21.
[405] *TBMM Tutanak Dergisi*, 23 Kasım 1993. B. 31, C. 44, s. 152-163.

tedbirlerin kaldırılacağını ve İstanbul'da yapılacak yeni okul ve dersliklerle sorunun giderileceğini belirtmiştir[406].

Tasarruf tedbirlerinden muaf olan tek bölge özel durumuna istinaden Güneydoğu Anadolu bölgesindeki yatırımlardır. Ayaz, Batmanda katıldığı bir toplantıda bölgede yarım kalan okul inşaatlarının tamamlanması için bölgenin tasarruf önlemleri dışında tutulduğunu belirtmiştir.[407] Nevzat Ayaz ülke genelinde alınan ekonomik tasarruf tedbirlerinin Güneydoğu Anadolu bölgesinin yanında Çankırı'nın da etkilenmemesi için çaba göstermiştir. Nevzat Ayaz ve Değişen Çankırı kitabında Yaşar Ateşsoy tasarruf tedbirlerinin Çankırı'ya etkisiyle ilgili çarpıcı rakamlar vermiştir. Ateşsoy "*1994 yılı sonu itibariyle Çankırı genelinde toplanan vergi miktarı 200 milyar TL'nin üstünde olduğu… tüm sektörlerde yapılan yatırımlar neticesinde Çankırı'ya yapılan hizmetlerin bedelinin 3,5 trilyon lirayı aştığı.. sadece Korgun Organize Sanayi Bölgesinde yatırım yapan firmaların teşvik bedellerini 10 trilyon lirayı bulduğu…*[408]"

Nevzat Ayaz'ın en önemli eserlerinden olan Çankırı Süleyman Demirel Fen Lisesi ve Nevzat Ayaz Anadolu Öğretmen Lisesi 1993-1994 eğitim öğretim yılında eğitime başlamıştır.[409] Nevzat Ayaz'ın bakanlığı döneminde Çankırı'da açılan Fen Lisesi, Milli Eğitim Bakanlığı, Ford Vakfı, ODTÜ ve AID (Milletler Arası Kalkınma Teşkilatı) tarafınca gerçekleştirilmiş ve 1994 Ekiminden itibaren ilk olarak Ankara Fen Lisesi faaliyete geçmiştir[410].

27 Mart 1994 mahalli idare seçimleri yaklaşırken partilerde adayları belirleme çalışması başlamıştır. Çankırı'da belediye başkanlığı koltuğunda 1989'da seçimi kazanan DYP'li Raif Oktay vardır. 1994'te seçime DYP tekrar Raif Oktay'la girerken Oktay'ın rakipleri MHP'den Ahmet Bukan, ANAP'tan Mustafa Kale, RP'den Hilmi Astarlıoğlu'dur. Ayaz seçim çalışmalarıyla bizzat ilgilenmiştir. Propaganda afişleri için partinin il yönetiminden Milli Eğitim Bakanlığının matbaasının kullanılması teklifi geldiğinde öfkelenerek, "*Deli misiniz kardeşim? Ne demek oluyor bu şimdi? Devletin değil matbaasını, bir tek dosya kağıdını bile,*

[406] *TBMM Tutanak Dergisi*, 13 Ekim 1994, B. 19, C. 68, s. 363.
[407] "Güneydoğu tasarruf önlemi dışında", *Milliyet*, 6 Temmuz 1994, s. 16.
[408] Ateşsoy, a.g.e., s. 146.
[409] Okulların bugünkü adı Çankırı TOBB Fen Lisesi ve Nevzat Ayaz Sosyal Bilimler Lisesidir.
[410] Bilgi edinme kapsamında CİMER'e yaptığımız başvurunun cevabı.

siyaset için kullandırtmam.. Yapacaksanız doğru dürüst yapın şu işi, Allah aşkına![411]" demiştir.

Nevzat Ayaz öfkelenmesine neden olan tekliften sonra partisinin Çankırı'da yerel seçimde yapılacak tüm propaganda masraflarını bizzat üstlenmiştir. Yaşar Ateşsoy, Ayaz'ın bu konudaki hassasiyetini makamında yaptığı bir sohbet sırasında yaşanan anekdotla anlatmıştır. Ateşsoy'un; "*Milletvekili maaşınız nereye gidiyor peki*?" sorusuna, Nevzat Ayaz; "*Çankırı'daki tüm parti çalışmaları; bazı "müdavim" fakir fukara ailelerin geçimi, önemli sayıda öğrencinin tahsil giderleri, dernek ve vakıf gibi hayır kuruluşlarına yapılan periyodik aidat ödentileri ile bağışlar, vb. konularda yaptığı harcamalar*[412]." cevabını vermiştir.

Ayaz'ın siyasetteki hassasiyetlerini sadece maddi konularda değil tamamen kişisel bir alan olan din konusunda da görüyoruz. 27 Mart 1994 yerel seçimleri yaklaşırken Çankırı küçük bir şehirde sandığın rengi belli olmaya başlamıştır. DYP kaybetmektedir. Bunun önüne geçmek için bir partilinin Nevzat Ayaz'a yaptığı teklif onun hiddetlenmesine neden olmuştur. Bir partili "*Bu seçimler gidiyor. Kaybediyoruz ama çok az bir farkla kaybederiz. Veya kazanabiliriz. Seçimlerin kaderini bir anda değiştirecek önerim olacak*." dedikten sonra Ayaz'a Hac'ta çekindiği fotoğrafın afiş yapılarak dağıtılmasını teklif etmiştir. Ayaz bu teklife şu sözlerle karşı çıkmıştır:
"*Yahu sen ne söylediğini biliyor musun? Ne alakası var şimdi, Nevzat Ayaz'ın Hacca gitmesiyle siyasetin, seçimin? Hiç böyle şey olur mu? Ayaz'ın Hacca gittiyse, kulluk görevini yapmıştır; siyasete alet edilir mi bu? İbadeti Siyasete, siyaseti ibadete; her ikisini ticarete karıştıra karıştıra ülkeyi ne hale getirdiler, yetmiyor mu daha?*" sözleriyle karşı çıkmıştır[413].

27 Mart 1994 Çankırı belediye başkanlığı seçimlerinde MHP adayı Ahmet Bukan 25.771 geçerli oyun 9138'ni alarak belediye başkanı seçilmiştir. Seçimde DYP 5973 oyla ikinci, RP adayı 5185 oyla üçüncü olmuştur. Ayaz'ın partisi DYP Atkaracalar, Bayramören, Eskipazar, Ilgaz, Orta ve Yapraklı ilçelerinde ve 3 belde'de ipi

[411] Ateşsoy, a.g.e., s. 154-155.
[412] Ateşsoy, a.g.e., s.155.
[413] Ateşsoy, a.g.e., s. 152.

göğüslemiştir. İl Genel Meclisi seçimlerinde ise DYP birinci parti olmuştur[414]. Yenilginin nedeni olarak DYP'nin mevcut örgütlerinin daha önce partinin il yönetiminde görev almış başarılı isimlerin dışlanmasına ve bu tavrın eski DYP'lileri diğer partilerle iş birliğine yönelmesi gösterilmiştir[415].

27 Mart 1994 mahalli idareler seçimi sonraki yıllarda Türkiye'yi şekillendiren belki de en önemli tarihtir. Günümüzde siyasetin içinde olan birçok ismin ilk kez popülerleştiği bir seçimdir. Refah Partisi 91 genel seçiminden sonraki bu ilk seçiminde büyük başarı sağlayarak birçok büyükşehir ve il belediyesini almış ve bir yıl sonra yapılacak olan seçimlerden birinci parti çıkacağının sinyallerini vermiştir. İzlediği siyasi çizgisi nedeniyle parti pek çok ithamla karşı karşıya kalmıştır. Bu ithamlardan en önemlisi RP'nin ülkeyi şeriata götüreceği ve toplumun yaşam tarzına müdahaleler başlayacağıdır. RP'li birçok ismin bu iddialara prim veren ve güçlendirecek çok sayıda konuşmaları olmuştur. RP milletvekili Hasan Mezarcının Atatürk hakkındaki provokatif beyanları kamuoyunu infiale getirmiş ve yurt çapında yüksek katılımlı protestoların yapılmasına neden olmuştur[416]. Yaşananlara karşı Nevzat Ayaz son günlerde yapılan saldırılara karşılık özel ve resmi tüm öğretim kurumlarında 1-7 Mart tarihleri arasında Olağanüstü Atatürk haftası olarak etkinlik yapılması talimatı vermiştir[417]. Nevzat Ayaz daha öncede bakanlıktaki tarikatçı olduğu ileri sürülen üst düzey yöneticileri görevden alması nedeniyle de eleştirilere hedef olmuştur[418].

Tüm baskılara rağmen atamaların geri alınmasının söz konusu olmadığını belirten Ayaz[419], her defasında Atatürk'e ve cumhuriyetin temel değerlerine olan bağlılığını "*Eğitimimizi laik, çağdaş ve demokratik çizgiden saptıracak, Atatürkçü düşünce sisteminin dışına taşırmaya yeltenecek hiçbir görüş ve düşünceye asla izin vermeyiz*[420]" sözleriyle bir kez daha ifade etmiştir. Nevzat Ayaz'a tepki öyle bir hal

[414] 27 Mart 1994 Mahalli İdareler Genel Seçimleri, Erişim tarihi: 2019, https://www.ysk.gov.tr.
[415] Ateşsoy. a.g.e., s. 126.
[416] "Taksimde Atatürk'e saygı", *Milliyet*, 1 Mart 1994, s. 5.
[417] "Olağanüstü Atatürk Haftası", *Milliyet*, 1 Mart 1994, s. 5.
[418] "Hedefteki adam Nevzat Ayaz", *Milliyet*, 21 Nisan 1994, s. 13.
[419] "Nevzat Ayaz Kararlı", *Milliyet*, 22 Nisan 1994, s. 1.
[420] Ayaz, a.g.e., s. 304., "Ayaz: Eğitimi Laik Çizgiden Saptırmayız", *Yeni Günaydın*, 23 Ağustos 1994.

almıştır ki partisinden bir milletvekili seçim bölgesinden insanların olduğu birkaç otobüsle bakanlığa gelerek Nevzat Ayaz'dan istifasını istemişlerdir[421].

Nevzat Ayaz'ın bakanlıkta yaptığı atamalar partisini de ikiye bölmüş, görevden alınanları savunanların yanında Ayaz'a destek veren partilileri de olmuştur. Ayaz'a destek verenler "*Bakanın icraatına karışmayın*[422]" diyerek tepkilerini dile getirmişlerdir. Nevzat Ayaz'a bir destekte üniversite öğretim üyelerinden gelmiştir. Bazı akademisyenler bildiri yayınlayarak eğitim politikasının laik olması gerektiği konusunda görüşlerini bildirmişlerdir[423].

Devlet kademesinde alınan bazı önlemler dini hassasiyetleri olan insanların da mağduriyet yaşamalarına neden olmuştur. TBMM'de başörtülü öğrencilere baskı uygulandığına ilişkin Kahramanmaraş milletvekili Ökkeş Şendillerin sorularına Ayaz "*…Üniversitelerarası Kurul toplantısında bir gündem maddesi olarak görüşülmüş, değerlendirilmiş, başörtüsüyle derslere giren öğrencilere hoşgörülü davranılması hususunda prensip kararı alınmıştır*[424]." sözleriyle cevap vermiştir.

28 Şubat post modern darbesine giden yolda tartışma konusu olan diğer bir konu ise imam hatip okullarıydı. RP lideri Necmettin Erbakan'ın sonradan tekzip edilen "*imam hatipler arka bahçemizdir*[425]" sözü bu okulların siyasete alet edilme tehlikesini gündeme getirmiştir.

Ayaz ise imam hatipler konusunda mecliste yapılan bir tartışmada belli bir kesimin imam hatip liselerini sahiplenmesine karşı çıkarak "*Hiç kimse imam-hatip okullarının, imam-hatip liselerinin kendilerine ait olduğunu, kendileri tarafından kurulduğunu iddia etme hakkına sahip değildir*[426]." ifadelerini kullanmıştır. İmam-hatip okulları özellikle 90'lı yıllarda sürekli gündem olmuş sekiz yıllık zorunlu eğitimin başlamasıyla ortaokul bölümleri kapanmıştır. Nevzat Ayaz'ın dikkat çektiği bu konuda eski Diyanet İşleri Başkanlarından Tayyar Altıkulaç da aynı görüştedir. Altıkulaç'ın başından geçen bir olay konunun anlaşılması açasından önemlidir.

[421] Ateşsoy, a.g.e., s. 127.
[422] "DYP'den bakan Ayaz'a destek", *Milliyet*, 23 Nisan 1994, s. 1.
[423] "Öğretim üyelerinden Bakan Ayaz'a destek", *Milliyet*, (25 Nisan 1994), s. 14.
[424] TBMM Tutanak Dergisi, 11 Mayıs 1994, B. 102, C. 60, s. 55.
[425] Işıl Arpacı, "Söylemden İdeolojiye Erbakan ve Milli Görüş", *Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, cilt: 3, sayı: 1, Ankara, 1 Temmuz 2020, s. 29.
[426] *TBMM Tutanak Dergisi*, 1 Haziran 1994, B.109, C. 61, s. 317.

Altıkulaç Beykoz imam-hatip okulunun açılışına gittiğinde okulun bahçesinde bulunan öğrencilerin okulun yanından geçen DYP seçim otobüsünü gördüklerinde topluca yuhaladıklarını belirterek "*Bundan imam-hatip okullarının siyasetin arka bahçesi haline getirilmesi isteğinin bir yere kadar mesafe aldığı sonucu çıkıyor. Bu sadece bir Beykoz meselesinden ibaret değildi. Bazı okullarda hocalar iyice azıtmışlardı, Sınıflarda resmen siyaset yapıyorlardı*[427]." sözleriyle bu okullardaki atmosferi belirtmiştir. Nevzat Ayaz'ın bakanlık yaptığı dönemde imam hatip mezunu veya dindar ailelerin çocuklarıyla ilgili bir çok konu gündemi meşgul etmiştir Konya milletvekili Mustafa Ünaldı'nın TBMM'de Ayaz'ın cevaplaması için gündeme getirdiği Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesinde okuyan bazı kız öğrencilerin ders sırasında erkek kadavraya dokumak istememeleri olayıdır. Ayaz konunun doğruluğunu teyit etmiş ve söz konusu öğrencilere hasta doktor ilişkisinin kutsallığı konusunda gerekli tavsiye ve telkinde bulunulduğunu söylemiştir[428].

Nevzat Ayaz'ın bu konudaki düşüncesi çok netti. Ayaz Yeni Asya gazetesine verdiği mülakatta "*İmam-Hatip Liselerinin herhangi bir kuruluş veya siyasi hareket içinde bulunmaları söz konusu olamaz. Buna müsaade de etmeyiz. Okullarımıza siyasetin herhangi bir şekilde girmesi söz konusu değildir*[429]." sözleriyle hem bu okulların siyasete alet edilmeyeceğini hem de devlet nezdinde diğer okullardan farklı olmadığını ifade etmiştir.

Devlet içindeki dini yapılanmalar ve kamuoyuna yansımaları toplumda tepkilere neden olmuştur. Buna karşı devletin özellikle askeri kanadın olaya olan aşırı tepkisi de toplumda tepkiyle karşılanmıştır. Mardin Kızıltepe'de türbana karşı çıkan öğrencilerin PKK'lı diye ihbar edilerek gözaltına alındığı ve yine aynı ildeki bazı okullardaki şeriatçı yapılanmalardan dolayı öğrencilerin 29 Ekim törenlerine katılıp katılmayacağıyla ilgili Adana milletvekili İbrahim Özdiş'in sorusuna cevap veren Ayaz, her iki iddianın asılsız olduğunu belirterek bu konudaki kaygıları gidermiştir[430].

[427] Tayyar Altıkulaç, *Zorlukları Aşarken,* Ufuk Kitapları, İstanbul 2011, s. 211.
[428] *TBMM Tutanak Dergisi*, 1 Eylül 1994, B, 1, C. 65, s. 67.
[429] Ayaz, a.g.e., s. 321, Hasan Seven, Milli Eğitim Bakanı Ayaz'dan Yeni Asya'ya açıklama: İmam-Hatipler de aynı haklara sahip", *Yeni Asya*, 11 Şubat 1995.
[430] *TBMM Tutanak Dergisi*, 1 Aralık 1994, B. 45, C. 73, s. 139.

Şeriatçı yapılanma iddialarından, kurulduğu günden beri tartışma konusu olan Yüksek Öğretim Kurumu da nasibini almıştır. Adana Milletvekili İbrahim Özdiş konuyu TBMM'de gündeme getirerek Ayaz'a hitaben şöyle cevap vermiştir:

"*Giderek şeriatçılığın, ilkesizliğin boy gösterdiği Yüksek Öğretim Kurumlarının özerk bir yapıya kavuşturulması için, YÖK'ün kaldırılması doğrultusunda bir çabanız var mıdır?*" sorusuna, "*Yüksek Öğretim Kurumlarımızda örgütlü biçimde şeriatçılık yapıldığı görüşüne katılmak mümkün değildir*[431]."

Dönemin ülke iklimi öyle bir noktaya ulaşmıştı ki farklı dünya görüşündeki insanlar birbirlerini şeriatçılık ve dinsizlikle suçlar hale gelmiştir.

Türkiye 28 Şubat sürecine giden yolda şeriatçı-laik çekişmesiyle zaman kaybederken terör eylemleri gündemden düşmemiştir. 1990'ların ikinci yarısından itibaren güvenlik güçlerinin yurt içi ve yurt dışı operasyonlarıyla beli kırılmaya başlayan ayrılıkçı terör örgütünün eylemleri hız kesse de terör olayları devam etmiştir. Terör nedeniyle kapatılan okullar bölgenin eğitim konusunda kanayan yarası olmaya devam etmiştir. Karaman Milletvekili Zeki Ünal'ın TBMM genel kurulunda terör bölgesinde kapatılan okul sayısıyla ilgili soruya cevap veren Ayaz, hangi ilde kaç okulun kapandığıyla ilgili bilgiyi paylaşmıştır. Nevzat Ayaz cevabında en çok okul kapatılan il Diyarbakır olduğunu belirtmiştir. 493 okulun kapatıldığı Diyarbakır'ı sırasıyla, 252 okulla Tunceli, 245 okulla Bingöl takip etmiştir. Terör örgütü sadece güvenlik güçlerini değil, sivil halkı ve bölge çocuklarının eğitimi için tüm olumsuzluklara rağmen bölgeye giden öğretmenlere de saldırılarda bulunmuş, dolayısıyla bölgede görevli öğretmenlere silah verilmesi konusu gündeme gelmiştir. İstanbul milletvekili Bülent Akarcalı'nın konu hakkında Ayaz'ın cevaplaması için TBMM'de verdiği soru önergesinde silah dağıtımının gerçek olup olmadığıyla ilgili sorusuna Ayaz, "*Bugüne kadar hiçbir öğretmenimize silah ve çelik yelek verilmesi konusunda Bakanlığımızca hiçbir işlem yapılmamıştır*[432]." sözleriyle cevap vermiştir.

Türkiye'nin eğitim camiasının büyüklüğüne bağlı olarak çözüm bekleyen sorunların büyüklüğü, ülkenin bu konuda çağı yakalamadaki yavaşlığı yapılan reformların sonuçsuz kalmasına neden olmuştur. Ayaz Milli Eğitim Bakanı olduğunda birçok

[431] *TBMM Tutanak Dergisi*, 23 Aralık 1994, B. 61, C.76, s. 883.

[432] *TBMM Tutanak Dergisi*, 15 Mart 1995, B. 86, C. 81, s. 529.

çözüm bekleyen sorunu kucağında bulan Nevzat Ayaz'ın, milletvekili olmadan hemen önce lise düzeyinde yapılan kredili sistem uygulaması 90'ların en önemli reformlarından biridir. Verimliliği oldukça tartışmalı bir sistemdir. İlk defa 1970 yılında düzenlenen Sekizinci Milli Eğitim Şurasında gündeme gelen kredili sistemi için, üniversitelerden şura öncesinde çalışmalar yapılması istenmiş ve yapılan çalışma sonucunda rapor sunulmuştur. 1988 yılında toplanan On ikinci Milli Eğitim Şurasında ise sınıf geçme sisteminden ders geçme sistemine geçilmesine bizzat karar verilmiş ve Ders Geçme ve Kredili Sistem 2.9.1991 tarih ve 20979 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu sistemde Öğrencilerin yetenek, ilgi ve istekleri yönünde yetiştirilmeleri, Ders programlarının esnek hale getirilmesi, Ara insan gücünün yetiştirilmesi, Yükseköğrenim yapmayı düşünen öğrencinin ortaöğretimde iken istediği alana yönelmesinin sağlanması. Yükseköğrenim yapmayı düşünen öğrencinin ortaöğretimde iken istediği alana yönelmesinin sağlanması amaçlanmıştır[433]. Bu sistemin öğrenciler için cazip tarafı belirlenen krediyi dolduran öğrenciler iki buçuk yılda mezun olup, son dönemde rapor gibi etik olmayan yollara başvurmadan üniversite sınavına rahat bir şekilde hazırlanabilecekti.

1991-1994 yılları arasında uygulanan sistemin anlaşılmadığı, uygulanamadığı, uygulanması için yeterli eleman olmadığı, öğrencilerin boş zamanını arttırdığı, şiddet olaylarına yol açtığı, öğrenciler arasında arkadaşlık ilişkilerini azalttığı gibi gerekçelere dayanılarak kaldırılmıştır[434]. Sistemin uygulamadan kaldırılacağı kararı alındıktan sonra uygulamayı hayata geçiren 18 dönem milletvekili ve Milli Eğitim Bakanı Avni Akyol, ortaöğretimde yeni uygulamaya konulan modelin, kredili sistemin yerini tutamayacağını, konunun Ayaz-Akyol tartışmasına çekilmemesi gerektiğini belirtmiştir[435]. Akyol'un konunun kişisel bir tartışmaya çekilmemesiyle ilgili bu beyanının nedeni daha önce basında eski ve yeni bakanın bu konuda tartıştığı haberleridir[436]. Basında çıkan bir habere göre İstanbul Kabataş Lisesinin bir etkinliğinde karşılaşan eski ve yeni bakan arasındaki sohbetin konusu kredili sistem olmuştur. Etkinlikte Akyol sohbetin bir yerinde "*Bu karar cehaletin ta*

[433] İrfan Erdoğan, Değişim Yönetimi: Ders Geçme ve Kredili Sistem Üzerine Bir Araştırma, *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, cilt: 14, sayı: 14, İstanbul, 2001, s. 76.
[434] İrfan Erdoğan, Değişim Yönetimi: Ders Geçme ve Kredili Sistem Üzerine Bir Araştırma, *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, cilt: 14, sayı: 14, İstanbul, 2001, s. 77.
[435] "Akyol'dan Ayaz'a cevap", *Milliyet*, 16 Eylül 1995, s. 12.
[436] GÜÇLÜ Abbas-Diyalog, "Hangi Sistem", *Milliyet*, 14 Eylül 1995, s. 22.

kendisidir[437]*."* sözlerini sarf etmiştir. Öğrenci ve velilerin de kafası karışmış, devam eden tartışmaların sonunda sistemin kademeli olarak değiştirileceği haberleri kamuoyunda konuşulmaya başlanmıştır. Bunu karşılık toplumdan bu sefer eğitim sisteminin yaz-boz tahtasına döndüğüyle ilgili eleştiriler gelmiştir.[438].

TBMM'de gündeme gelen kredili sistemin sonuçlarıyla ilgili İstanbul Milletvekili Mustafa Baş'ın sorusuna Ayaz, "*Ders geçme ve kredi sisteminin değerlendirilmesi amacıyla yönetici, öğretmen ve öğrenci boyutunda bilimsel araştırma yapılmıştır. Bu araştırma sonucuna göre, iki defa yönetmelik değişikliği yapılmış ve bir de yönerge hazırlanmıştır*[439]." cevabını vermiş, eski sistemde liseye başlayan öğrencilerden mezun oranını %70.8, kredili sistemde Anadolu ve fen liselerinde %99, genel liselerde ise %77 olduğunu belirtmiştir.

Aynı konuda Nevşehir milletvekili Mehmet Elkatmış'ın sistemin bir yararının olup olmadığı ve devam ettirileceğiyle ilgili sorusuna Ayaz, sistemin başarısızlığı değil başarıyı ölçtüğünü, sisteme geçildiğinden beri mezun sayısında artış olduğunu, sistemden vazgeçilmesinin düşünülmediğini ifade etmiştir[440]. Nevzat Ayaz her ne kadar sistemin devam edeceğini söylese de yılsonunda sistem uygulamadan kaldırılmıştır.

Tüm bu tartışmalara ve gündemin yoğunluğuna rağmen eğitim sistemi için bekleyen reformlar Ayaz tarafından yapılmaya devam etmiştir. Bugün eğitimde devam eden bazı uygulamaların Nevzat Ayaz'ın Milli Eğitim Bakanlığı döneminde başlatılmıştır. Bunlardan en önemlisi sözleşmeli öğretmen kadrosudur. Sözleşmeli öğretmen kadrolarının açılmasının nedeni olarak Ayaz[441], öğretmen atamalarında yaşanan sorunların giderilmesinin amaçlandığını ifade etmiştir. Yine dönemin en önemli konularından olan Sovyetlerin dağılmasından sonra bağımsızlığını kazanan kardeş ülkelerle ilgili kültürel, siyasi, eğitim konularındaki destek ve işbirlikleri olmuştur. Nevzat Ayaz, Orta Asya Türk cumhuriyetlerinde Türkiye Cumhuriyetinin ilköğretim

[437] "Kredili sistem tartışması*",* ***Milliyet,*** 19 Haziran 1995, s. 21.
[438] "Biri yapıyor diğeri bozuyor", ***Milliyet,*** 15 Eylül 1995, s. 10
[439] *TBMM Tutanak Dergisi*, 16 Aralık 1994, B. 54, C.75, s. 762.
[440] *TBMM Tutanak Dergisi*, 14 Mart 1995, B. 85, C. 81, s. 443.
[441] "Sözleşmeli öğretmen devri", ***Milliyet,*** 21 Aralık 1994, s. 10.

ve ortaöğretim seviyesinde toplam 12 okul, Kazakistan'da Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi kurulduğunu söylemiştir[442].

1994 yılında Nevzat Ayaz bakanlığının yetki alanına giren yoğun çalışma temposu içindeyken TBMM'de dokunulmazlığının kaldırılması hakkında fezleke verilmiştir. Ne tesadüf ki Çankırı milletvekili Ayaz ile birlikte dokunulmazlığının kaldırılması için verilen fezlekenin raporunda adı geçen diğer isim Çankırı eski Valisi Akın Gönen'dir. Fezleke'ye konu olan suç 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Kanununa muhalefettir. Ancak iddiaların içeriği hakkındaki ayrıntılara ulaşılamamıştır[443].

Dokunulmazlığın kaldırılmasıyla ilgili Karma Komisyonun hazırladığı ve TBMM genel kurulunda okunan raporda şu ifadeler yer almaktadır:

"*Bütün demokratik ülkelerdeki yasama meclisleri üyelerine, yasama görevlerini gereği gibi yerine getirebilmelerini sağlamak amacıyla bazı ayrıcalıkların (dokunulmazlıkların) tanındığını, bu şekilde farklı bir statüye tabi tutmanın amacının, onları imtiyazlı ve hukukun üstünde bir grup haline getirmek olmadığını, yasama meclisleri üyelerinin parlamento toplantılarına katılmalarına engel olunmaması ve böylece bağımsızlığın bir başka yönden de güvence altına alınmasının sağlandığını, Anayasamızın 83'üncü maddenin de bu görüşler doğrultusunda vaz edildiğini göz önüne alınmış, Hazırlık Komisyonunun Raporunu benimseyerek isnat edilen fiilin niteliğine göre Manisa milletvekili Akın Gönen ile Çankırı Milletvekili Nevzat Ayaz Hakkındaki kovuşturmanın milletvekilliği sıfatının sona ermesine kadar ertelenmesine karar vermişt*ir[444]."

Karma Komisyonun TBMM genel kuruluna sunduğu rapora göre dokunulmazlığın kaldırılması hakkındaki fezleke oylamaya gerek bile görülmemiş, yapılacak kovuşturmanın milletvekilliği sona erdikten sonra yapılabileceği belirtilmiştir.

---

[442] *TBMM Tutanak Dergisi*, 21 Şubat 1995, B. 77, C. 79, s. 469.

[443] Fezleke için Hazırlık Komisyonunda yazılan raporun içeriğini öğrenmek için bilgi edinme kanununa dayanarak verdiğim dilekçeme olumsuz yanıt aldığımdan isnat edilen suçun ayrıntısını öğrenemedik.

[444] *TBMM Tutanak Dergisi*, 22 Şubat 1994, B. 74, C. 53, s. 282.

4.10. Nevzat Ayaz'ın Siyasetten Çekilmesi

Çankırı cumhuriyet döneminde en çok yatırımın Nevzat Ayaz'ın bakanlık görevindeyken aldığı bir gerçektir. 1994 yılında koalisyon ortağı SHP'nin lideri Murat Karayalçın İstanbul uçağında Nevzat Ayaz ve Tansu Çillerle yaptığı sohbet sırasında kalkınmada örnek illerin olduğunu bunların önde gelenlerinin Çankırı ile Çorum olduğunu belirtmiştir. Ayaz Karayalçın'ın bu sözlerinin Çankırı'ya bundan sonra yapılacak hizmetlerin aksatacak olması ihtimalini gördüğünden "*Evet, Çankırı'da çalışmalar, hareketlenmeler var. Ama bunu mutlaka desteklemek gerekiyor*[445]." sözleriyle yatırımların devamı için Çankırı'ya devlet desteğinin sürmesi gerektiğini belirtmiştir.

Nevzat Ayaz milletvekili olmadan önce memleketinin sorunlarını tek tek tespit etmiştir. Bunda kendi toprağını bilmesinin etkisi olmuştur. Kendi görev alanı olmadığı Çankırı'yla ilgili bir rapora okurken "*Bu kadarıda olmaz be evladım?.. O köyün araziler dümdüz iken, adam engebeli olduğunu yazmış, Kaç yıldır bu görevde ama hiç gidip görmemiş mi Allah aşkına?*[446] sinirlenerek tepki göstermiştir. Nevzat Ayaz'ın şehrini, coğrafyayı tanıması hizmetlerin süratli bir şekilde yapılmasını sağlamıştır. Bu konuda başka bir örnek ise görev alanına girmemesine rağmen Çankırı'daki kuşburnuyla ilgili Çankırı İl Tarım Müdüründen makamında brifingin 45 dakika almasıdır. Toplam tarımsal ürün içinde çok küçük bir orana tekabül eden kuşburnunun memleketi için getirisini takip edecek kadar duyarlılık göstermiştir.

24 Aralık 1995'te yapılacak genel seçimlerde aday olmayacağını açıklayan Ayaz'ın bu kararı başta partisinin il yönetimi olmak üzere şok etkisi yaratmıştır. Yaşar Ateşsoy, Ayaz'ın bu kararının siyasete girerken olduğu gibi ailece alınmış bir karar olduğunu belirtmiştir[447]. Aday olmadığı seçimde bile seçim çalışmalarına katılarak partililerini sahada yalnız bırakmamıştır[448]. Figen Yaman Coşar'ın "*Neden mesleğinizin doruk noktasında bıraktınız peki*? sorusuna "*İşte o doruk noktada*

[445] Ateşsoy, a.g.e., s. 276.
[446] Ateşsoy, a.g.e., s. 73.
[447] Ateşsoy, a.g.e., s. 180.
[448] "Çankırı'da merkez sağın ağırlığı", *Milliyet*, 21 Aralık 1995, s. 12.

noktayı koymayı uygun gördüm. Bu arada politikanın benim yetişme tarzıma uymayan yönlerinin de etkisi oldu[449].” sözleriyle cevap vermiştir

Siyaseti bıraktıktan sonrada Çankırı Üniversitesi Vakfında görev alan Ayaz emekliliği süresince dernek faaliyetlerine ağırlık vermiştir. Torunu Cem Birol dedesi Nevzat Ayaz’la emekli olunca çok daha fazla vakit geçirebildiğini belirterek dedesiyle geçirdiği zaman için “*Çok çok güzel günle*rdi” ifadelerini kullanmıştır. Devlet vazifesinin ardından, dernek islerine ağırlık verdiğini, İstanbul/Beyoğlu ve Çankırı ile ilgili kalkındırma organizasyonlarında çok çalıştığını ifade etmiştir. Türk Kadınlar Birliği ile de yakın çalıştığını belirtmiştir[450].

[449] Figen Yaman Coşar, “*Çankırı Tarihine Tanık*”, Erişim: 9 Mayıs 2006. http://www.cansaati.org.
[450] Cem Birol ile yapılan görüşme. 22 Mayıs 2021.

5. SONUÇ

Nevzat Ayaz her ne kadar *Nevzat Ayaz'ın Hayatından Kesitler* kitabında kendisiyle ilgili kişisel bilgileri paylaşmış ve hakkında gazete haberlerini toplamış olsa da, tanıklık ettiği hadiseler hakkında daha açık yorumların yer aldığı bir eser bırakmamıştır. Bu çalışmamızda elde ettiğimiz kaynaklar ve belgeleri kullanarak hayatını ve icraatlarını mercek altına aldık. Başta da belirttiğimiz gibi aslında Nevzat Ayaz'ın hayatını merkeze alarak bir bakıma Türkiye'nin yakın tarihine de ışık tutmaya çalıştık.

Her insan gibi Nevzat Ayaz'ın kişiliğinin gelişiminde da temel olarak aile ve yetiştiği çevre önemlidir. Babasının erken ölümüyle Ankara'dan memleketi Bayramörene geri dönen Ayaz, akrabalarının yoğun olduğu korunaklı ve nezih bir ortamda yetişmiştir. Bayramörenin dağlık coğrafi yapısı ve soğuk ikliminin de Ayaz'ın kişiliğinin inşasında etkili olduğunu söyleyebiliriz. Arap tarihçi İbn Haldun'da meşhur eseri Mukaddimede (1377), soğuk iklimlerde yaşayan bireylerde gözlenen özenli ve ihtiyatlı davranış örneğinden yola çıkarak, insanların kişiliklerinin oluşmasında yaşadıkları coğrafya ve iklimin ne kadar ilişkili olduğunu belirtir. Küçük yaşta anne ya da babasının kaybı insanın yaşamına yeni zorluklar getirse de Ayaz'ın, Bayramörendeki nezih ortamın yardımıyla en az duygusal hasarla bu dönemi atlattığını söyleyebiliriz. İlkokul bittikten sonra memleketini, özellikle o küçük yaşta en ihtiyaç duyduğu annesini arkada bırakıp Ortaokul eğitimi için Ankara'ya gitmesi, sivil liseye bir sene devam ettikten sonra ailesinden habersiz Polis Koleji sınavlarına girmesi işte bu içinde yetiştiği ortamın ve coğrafyanın kendisine verdiği güven duygusu ve çalışkan kişiliğinin bir sonucudur. Koleje girer girmez Emniyet Müdür olabilmek için fakülte mezun olmak şartı olmasını öğrendiğinde bunu başarmak için gösterdiği kararlılık yine bu sağlam kişiliğinin göstergesidir. Savaş döneminde Bayramören gibi orta Anadolu'nun kuytu bir köşesinde geçen ilkokul dönemi halkını ve halkının ihtiyaçlarını tanımada etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Nevzat Ayaz'ın icra ettiği görevlerde zaman mefhumu olmadan geceli gündüzlü çalışması bize onun idealist yanını göstermektedir. Emniyet Genel Müdürlüğündeki zaman tanımaz çalışma alışkanlığı başarılı idareci olmasında en büyük etken

olmuştur. Üstlendiği görevlerde gösterdiği performans teşkilatta kendisine güven duyulmasına neden olmuştur.

Nevzat Ayaz'ın memuriyet hayatına baktığımızda Sinop ve Balıkesir'de yaptığı kısa süreli Emniyet Müdürlüğü görevleri dışında hep merkezde görev yapmıştır. Aldığı görevler hem üstleri hem de siyasi irade tarafından takdir edilmiş olacak ki her insana layık görülmeyecek büyük görev ve sorumluluklar verilmiştir. Nevzat Ayaz'ın Türkiye kamuoyunca tanınması İstanbul Valiliği görevi nedeniyle olmuştur. İstanbul'da görev yaptığı yaklaşık dokuz senede 12 Eylül öncesi Demirel dönemi, Askeri yönetim ve Özallı yıllarda bu görevde kalması hem icraatçı yapısı hem de güvenilir kişiliğinin bir neticesidir. Oysa ülkemizin farklı dönemlerinde Ayaz'ın konumunda olup farklı yönetimlerde aynı görevde devam eden üst düzey bürokrat bir elin parmaklarını geçmez.

Nevzat Ayaz, Milli Savunma ve Milli Eğitim bakanlıkları döneminde Çankırı'nın en önemli sorunları eğitim, sağlık ve istihdam problemlerini çözüme kavuşturan icraatlarıyla Çankırı'da önemli bir yer edinmiştir. Çankırı başkentin yanı başında olmasına rağmen özellikle eğitim konusunda Cumhuriyet kurulduğundan beri istenilen yatırımları aldığı söylenemez. Çankırı'nın bu mağduriyetini Nevzat Ayaz gidermeye çalışmıştır. Günümüzde Çankırı Merkez ve İlçelerinde açık olan okul, yurt ve pansiyonların birçoğu onun zamanında açılmıştır. Bakanlığı döneminde Anadolu Öğretmen Lisesi olarak faaliyete geçen günümüzde Sosyal Bilimler Lisesi olarak faaliyet gösteren ortaöğretim kurumuna Nevzat Ayaz'ın adı verilmiştir. Nevzat Ayaz Milli Eğitim Bakanı olmasa ülkede 30 yıl önce faaliyete geçen okulların Çankırı'da açılmasının gecikeceği bir gerçektir.

2007 yılında kurulan Çankırı Karatekin Üniversitesinin kurulmasına hem siyasetteyken mecliste yaptığı yoğun çalışmalar hem de siyaseti bıraktıktan sonra Çankırı Üniversitesi Vakfındaki faaliyetleriyle öncülük etmiştir. Her şehre bir üniversite ve her öğrenciyi üniversitede okutma çabasının altında aslında şehrine ve yöresine karşı olan vefa duygusu yatmaktadır. Nevzat Ayaz Çankırı'nın sanayileşmesinde de çok büyük katkılara sahiptir. Başta Korgun Organize Sanayi Bölgesi ve Nevzat Ayaz'ın bakanlık dönemine kadar atıl durumda olan makas fabrikasının faaliyete geçmesinde büyük katkısı olmuştur. Terörün zirvesini yaşadığı

90'lı yıllarda zorunlu askerlik hizmetinin kısaltılarak profesyonel ordu için atılan cesur adımlar Nevzat Ayaz'ın Milli Savunma bakanlığı zamanında yapılmıştır. Yapmış olduğu bu hizmetlerinin yanı sıra ülkemizin yakın tarihinde geçtiği kritik dönemlerde bürokrat ve siyasetçi olarak rol almasından dolayı şahit olduğu tarihsel olaylar ve bu olayları birlikte yaşadığı siyasi şahsiyetlerle de yakın ilişkiler içerisinde olmasından ötürü yakın tarihimizin belli başlı önemli şahsiyetlerinden birisidir.

Devlet adamı ifadesi, gerek yaşadığımız dönemde gerekse ülkemizin geçmişinde devlet katında önemli roller almış kişiler için kullanılan bir kavramdır. Bu kavram atfedilen kişiye itibar kazandırır. Kavramın hak ettiği kişilik güvenilir, bilge, milletinin çıkarlarını her şeyin önüne koyan insan kişiliğidir. Nevzat Ayaz'ın bürokrat ve siyasi hayatına baktığımızda bu hasletleri kişiliğinde ihtiva ettiği görülür. Siyasete girmesine rağmen hiç bir zaman politikacı olmamış, hep Devlet Adamı kalmıştır. Siyaseti meslek olarak yapmamış önceliği milletin ihtiyaçlarını gidermek olmuştur.

KAYNAKÇA

A. ARŞİV BELGELERİ

Nüfus Kütükleri

Çankırı İli Bayramören İlçesi Merkez Mahallesi Aile Kütüğü

Kocaeli İli Karamürsel İlçesi Ereğli mahallesi Aile Kütüğü

B. RESMİ YAYINLAR

Resmi Gazete

TBMM Tutanak Dergisi, 1 Aralık 1994, B. 45, C. 73, s. 139.

TBMM Tutanak Dergisi, 1 Eylül 1994, B, 1, C. 65, s. 67.

TBMM Tutanak Dergisi, 1 Haziran 1994, B.109, C. 61, s. 317.

TBMM Tutanak Dergisi, 10 Kasım 1993, B. 26, C. 43, s. 152.

TBMM Tutanak Dergisi, 11 Mayıs 1994, B. 102, C. 60, s. 55.

TBMM Tutanak Dergisi, 12 Ocak 1993, B. 53, C. 27, s. 124-125.

TBMM Tutanak Dergisi, 13 Ekim 1994, B. 19, C. 68, s. 363.

TBMM Tutanak Dergisi, 13 Ocak 1994, B. 64, C. 51, s. 251.

TBMM Tutanak Dergisi, 14 Mart 1995, B. 85, C. 81, s. 443.

TBMM Tutanak Dergisi, 14 Nisan 1992, B. 63, C. 9, s. 75.

TBMM Tutanak Dergisi, 15 Mart 1995, B. 86, C. 81, s. 529.

TBMM Tutanak Dergisi, 16 Aralık 1994, B. 54, C.75, s. 762.

TBMM Tutanak Dergisi, 2 Aralık 1993, B. 36, C. 45, s. 186.

TBMM Tutanak Dergisi, 2 Mart 1993, B. 75, C. 31, s. 42.

TBMM Tutanak Dergisi, 21 Şubat 1995, B. 77, C. 79, s. 469.

TBMM Tutanak Dergisi, 22 Şubat 1994, B. 74, C. 53, s. 282.

TBMM Tutanak Dergisi, 23 Aralık 1994, B. 61, C.76, s. 883.

TBMM Tutanak Dergisi, 23 Kasım 1993, B. 31, C. 44, s. 140.

TBMM Tutanak Dergisi, 23 Kasım 1993, B. 31, C.44, s. 144.

TBMM Tutanak Dergisi, 23 Kasım 1993. B. 31, C. 44, s. 152-163.

TBMM Tutanak Dergisi, 23 Mart 1992, B. 59, C. 8, s. 174-183.

TBMM Tutanak Dergisi, 23 Mart 1992, B. 59, C. 8, s. 183.

TBMM Tutanak Dergisi, 23 Mart 1992, B. 59, C.8, s. 181.

TBMM Tutanak Dergisi, 23 Şubat 1993, B. 72, C. 30, s. 191.

TBMM Tutanak Dergisi, 26 Ekim 1993 B. 20, C. 42, s. 12.

TBMM Tutanak Dergisi, 30 Eylül 1993, B. 9, C.40, s. 128.

TBMM Tutanak Dergisi, 30 Kasım 1993, B. 34, C. 44, s. 416-417

TBMM Tutanak Dergisi, 4 Kasım 1993, B. 24, C. 42, s. 597.

TBMM Tutanak Dergisi, 6 Ekim 1992, B. 11, C. 18, s. 260.

TBMM Tutanak Dergisi, 7 Nisan 1993 B. 88, C. 33, s. 521-522

TBMM Tutanak Dergisi, 8 Ocak 1992, B. 23, C. 2, s. 546.

TBMM Tutanak Dergisi, 8 Şubat 1994, B. 68, C. 52, s. 301.

TBMM Üyelerine Ait Özgeçmiş Bildirimi (Terçüme-i Hal), Kütük Sıra No: 2229.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre II, İçtima Senesi II, 99. İçtima, 11 Nisan 1341 Cumartesi, cilt: 1, s. 217.

Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi, 2/977 Esas, Rapor Sayısı 877, 13 Ocak 1994.

C. TEZLER

BAKİOĞLU, A., *Zonguldak Kömür Havzasında İşçi Sınıfının Oluşumu*, (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2019.

DOLAY, A., *20. Yüzyılı İlk Yarısında Çankırı*, (Doktora Tezi), Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çankırı, 2019.

DUMAN, H., *Balkan Savaşı Edebiyatımız*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1991.

KUŞ, Y., *Milliyetçilik ve Türkiye'de Milliyetçi Cephe Hükümetlerinin Kurulma ve Dağılma Süreçleri*, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2018.

ÖZCAN, M. Ş., *Türk Siyasal Hayatında Meclis Tahkikatı ve Demokrat Parti Döneminde Cumhuriyet Halk Partisi Hakkında Meclis Tahkikatı*, (Doktora Tezi) Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çankırı, 2018.

TAN, Ç., *20. Yüzyılın İlk Yarısında Zonguldak*. *Gündelik Yaşam ve Siyaset*, (Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2015.

YÜCEL, İ., *Marshall Planı ve Türkiye'ye Etkisi*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sos. Bil. Enst., Ankara, 2018.

D. KİTAPLAR

ALTIKULAÇ, T., *Zorlukları Aşarken*, Ufuk Kitapları, İstanbul, 2011.

ATEŞSOY, Y., *Nevzat Ayaz ve Değişen Çankırı Gerçeği*, Cem Ofset, İstanbul, Mayıs 1996.

AYAZ, N., *Nevzat Ayaz'ın Hayatından Kesitler*, Cem Ofset, İstanbul, 2015.

AYHAN, B., *Çankırı Tarihi*, Irmak Tan. Taahh. San. Tic.Ltd. Şti., Ankara, 1998.

BÜYÜKTOLU, R., *Demokrasinin Gelişim Sürecinde Çankırı Milletvekilleri (1950-1954)*, Çankırı Belediyesi Yayınları, Çankırı, 2014.

DOĞAN, S., *Mit Raporu Olayı*, Kaynak Yayınları, İstanbul, Eylül 1988.

EROĞUL, C., *Demokrat Parti – Tarihi ve İdeolojisi*, İmge Kitabevi, Ankara, 1998.

EVREN, K., *Kenan Evrenin Anıları*, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1990.

FROMKİN, D., *Barışa Son Veren Barış,* Epsilon Yayınevi, (Çev: Mehmet HARMANCI), İstanbul, 2004.

İstanbul Üniversitesi Maden Fakültesi Jeofizik Mühendisliği Bölümü, *Türkiye'nin Büyük Depremleri Rehberi*, İstanbul, 1988.

KARAKOÇ, A., *Vur Emri*, Alperen Yayınları, İstanbul, 2000.

OKYAR, A. F., *Serbest Cumhuriyet Fırkası Nasıl Doğdu, Nasıl Feshedildi*?, Ketebe Yayınevi, İstanbul, Aralık 2019.

SHIRER, W. L., *Nazi İmparatorluğu*-1, (Çev: Rasih GÜRAN), İnkılap Yayınları, İstanbul, 2003.

ŞAHİN, C., *Antik Çağdan XX1. Yüzyıla Büyük İstanbul Ansiklopedisi 3. Cilt*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul, 2016.

ŞENTÜRK, N., *İstanbul Valileri*, Doğan Kitap, İstanbul, 2011.

YALÇIN, S., *Bay Pipo*, Doğan Kitap, İstanbul, 2014.

E. MAKALELER

ARPACI, I., "Söylemden İdeolojiye Erbakan ve Milli Görüş", *Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, C. 3, S. 1, 1 Temmuz 2020, s.16-37.

ATAN, E., "*İkinci Dünya Savaşında Türkiye Ekonomisi*", Tarih Ekonomi ve Siyaset Araştırmaları Derneği, https://www.tesadernegi.org. 29 Haziran 2018.

BAŞLAMIŞLI, M., "ABD'nin Türkiye'ye Yönelik Ambargo Kararına İlişkin Haşhaş Sorunu Yerine 1974 Kıbrıs Krizini Ön Plana Çıkarma Girişimi*", Asia Minor Studies*, C. 9, S. 1, 2021, s. 695-712.

BAYARTAN, H., "Geçmişten Günümüze İstanbul'da Nüfus", *Coğrafya Dergisi*, S. 11, 2003, s. 5-20.

BÜLBÜL, İ., "İkinci Dünya Savaşının Türkiye'de Sosyal Hayata Olumsuz Yansımaları, *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*, s. 9, 2006, s. 1-52.

COŞKUN, A., "Genç Türk Cumhuriyeti", *Cumhuriyet Gazetesi*, Erişim tarihi: 30 Ocak 2020, https://cumhuriyet.com.tr.

ÇAKIR, S., "Türkiye'de Göç, Kentleşme/Gecekondu Sorunu ve Üretilen Politikalar", *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Mayıs 2011, S. 23, s. 209-222.

ÇÖMLEKÇİ, M. F., "Yugoslavya'nın Dağılma Süreci ve Bosna Savaşı Sırasında Türk Basını", *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, C. 9, S. 2, Aralık 2020, s. 275-303.

DOKUYAN Sabit, "İkinci Dünya Savaşı sırasında Yaşanan Gıda Sıkıntısı ve Ekmek Karnesi Uygulaması", *Turkısh Studies Dergisi*, C. 8, S. 5, 2013, s. 193-210.

EMEÇ, H., Ü, B, Ş. ve KÜMBÜL, GÜLER, B., "İstanbul'a Yönelik İç Göç Hareketlerinin Ekonometrik Analizi, *İnsan&İnsan Dergisi*, C. 6, S. 22, Ekim 2019, s. 785-808.

ERDEM, T., "*Türkiye'de Darbe ve Müdahalelerin Kısa Tarihi*", Stratejik Düşünce Derneği, Erişim Tarihi: 15 Temmuz 2019, https://www.sde.org.tr.

ERDOĞAN, İ., "Değişim Yönetimi: Ders Geçme ve Kredili Sistem Üzerine Bir Araştırma", *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi,*2001, S. 14, s. 73-98.

ERTEM, B., "TBMM ve Divan-ı Harp Kayıtlarına Göre Kubilay Olayı", *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 2, S. 3, 2012, s. 99-116.

EZER, F., "1929 Dünya Ekonomik Krizinin Türkiye'ye Etkileri", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 9, 2006, ss. 437.

KARAYAMAN, M., "İsmet İnönü'nün Uşakta Taşlanması Olayının Sebep ve Sonuçları", *Tarih Okulu Dergisi*, Eylül- Aralık 2010, s. 19-49.

KESKİN, Y. Z., "Demokrat Parti Dönemi ve Günümüze Yansımaları", *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 5, S. 1, 2012, s. 107-130.

ÖZHAZİNEDAR, T., "Soğuk Savaş Döneminin 68 Olaylarına Etkisi", *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 6, 2021, s. 151-179.

UZUN, H., "1919-1950 Yılları Arasında Türkiye-Yunanistan İlişkileri", *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 5, S. 2, Kırşehir, 2004, s. 35-50.

F. AĞ (WEB) SİTELERİ

12 Eylül Belgeseli, 6. Bölüm, Darbenin Ayak Sesl*eri*, *32. Gün Arşivi Kanalı*, Erişim tarihi: 25 Aralık 2020, https://www.youtube.com.

12 Mart Belgeseli, 7. Bölüm, Başkaldırı, *32. Gün Arşivi Kanalı*, Erişim tarihi: 25 Nisan 2017, www.youtube.com

Özallı Yıllar Belgeseli, 1. Bölüm, 24 Ocak, *32. Gün Arşivi Kanalı,* Erişim tarihi: 17 Nisan 2021, https://www.youtube.com

"Eski Bakanlardan Nevzat Ayaz Vefat Etti", *Anadolu Ajansı*, Erişim tarihi: 3 Aralık 2020, https://www.aa.com.tr.

"Bab-ı Ali Tarihçesi", http://www.istanbul.gov.tr/babiali-tarihcesi

"Başbakan Haliçteki Projeyi Anlattı", Erişim tarihi: 21 Ekim 2012, https://www.ensonhaber.com.tr.

"Örnek ve Önder Devlet ve Siyasi Kişiliği ile Anılacak", *Çankırı Doğruyol Gazetesi*, Erişim tarihi: 3 Aralık 2020, https://www.dogruyolgazetesi.com.tr.

Çankırılı Devlet Adamı Nevzat Ayaz Vefat Etti, *Çankırı Yenigün Gazetesi*, Erişim tarihi: 4 Aralık 2020, Erişim tarihi: 3 Aralık 2022, https://www.cankiriyenigun.com.tr.

Türkiye'de 1994, 2001 ve 2007'deki ekonomik krizlerde neler yaşandı?", Erişim tarihi: 17 Ağustos 2018, https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-45226072

DÜNDAR, U., "Akıl hastanesinde bir bayram günü!..", *Sözcü Gazetesi*, Erişim tarihi: 20 Eylül 2015, https://www.sozcu.com.tr.

"En çok şehit verdiğimiz dördüncü saldırı", *Hürriyet Gazetesi*, Erişim tarihi: 20 Ekim 2011, https://www.hurriyet.com.tr.

"DYP'li Eski Bakan Nevzat Ayaz Öldü", Erişim tarihi: 3 Aralık 2020, https://www.gazeteduvar.com.tr.

https://www5.tbmm.gov.tr//develop/owa/genel_secimler.secimdeki_partiler?p_secim_yili=1983

ÖZGÖNÜL, E., "Ortalığı karıştıran Mit raporu", *Sözcü Gazetesi*, Erişim tarihi: 2 Mayıs 2021, https://www.sozcu.com.tr.

"Sayım Yıllarına Göre İstanbul Nüfusu", Erişim tarihi: 2001, http://www.ibb.gov.tr/tr-tr/bilgihizmetleri/istatistikler/documents/demografi/t211.pdf

"Seçim sistemi son halini nasıl aldı?", Erişim tarihi: 24 Nisan 2011, https://www.ntv.com.tr.

ŞENER, N., "PKK'nın Kanlı Bilançosu", *Hürriyet Gazetesi,* Erişim tarihi: 4 Eylül 2020, https://www.hurriyet.com.tr.

"TCDD Makas Fabrikası Kapasite Artırıyor", Erişim tarihi: 13 Ağustos 2021, https://www.haberci18.com.tr.

Türk Silahlı Kuvvetleri, https://www.tsk.tr

"Türkiye'nin En Büyük 10 Depremi", *Milliyet Gazetesi,* Erişim tarihi: 30 Ekim 2020, http://milliyet.com.tr.

"Türkiye'nin unutulmaz kongreleri", Erişim tarihi: 26 Ağustos 2014, https://www.hurriyet.com.tr.

ULUÇ, H., "Nevzat Ayaz!..", Erişim tarihi: 8 Aralık 2020, https://www.sabah.com.tr.

URAS, G., "70'lerde ekonomik yaşam", Erişim tarihi: 17 Haziran 2019, https://www.pusulagazetesi.com.tr.

"Üç İmparatorluğa Başkentlik Yapan Şehir: İstanbul", http://www.istanbul.gov.tr.

YAMAN, C. F., "Çankırı Tarihine Tanık", Erişim tarihi: 9 Mayıs 2006, http://www.cansaati.org.

Yüksek Seçim Kurulu, Erişim tarihi: 2019, www.ysk.gov.tr.

G. SÜRELİ YAYINLAR

Cumhuriyet Gazetesi

Günaydın Gazetesi

Güneş Gazetesi

Hürriyet Gazetesi

İnanış Gazetesi

Nokta Dergisi

Sabah Gazetesi

Şafak Gazetesi

Tercüman Gazetesi

Yeni Asya Gazetesi

Yeni Günaydın Gazetesi

Zaman Gazetesi

EKLER

EK.1. Nevzat Ayaz'ın Emniyet Genel Müdürlüğü 1. Daire Başkanlığına Atama kararı

T. C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
Emniyet Genel Müdürlüğü

Şube ; 3.
Konu ; "

ANKARA

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

/ / 196

KARAR 7038

1- 1100 lira maaşlı Emniyet Genel Müdürlüğü 1.Daire Başkanı Nevzat Ayaz'ın, 1250 lira maaşlı İzmir Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu maaşla terfian tâyini ile 5439 sayılı kanunun 2.maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile aynı Genel Müdürlük 1.Daire Başkanlığında istihdamı;

- 800 lira maaşlı 3.sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı kanunun 2.maddesi gereğince Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında istihdam edilmekte olan Celâl Bekcan'ın, 950 lira maaşlı 2.sınıf Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu maaşla terfian tâyini ile 5439 sayılı kanunun 2.maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile yine Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında istihdamı;

- 800 lira maaşlı 3.sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı kanunun 2.maddesi gereğince Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında istihdam edilmekte olan Aysel Mertdoğan'ın, Emniyet Genel Müdürlüğü 950 lira maaşlı 7.Şube Müdürlüğüne almakta olduğu maaşla terfian tâyini ile yine Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında istihdamı;

Uygun görülmüştür.

2- Bu kararı İçişleri Bakanı yürütür.

20 Mart 1969

CUMHURBAŞKANI

Başbakan

İçişleri Bakanı

S. Demirel

030 | 11 | 1 | | 342 | 11 | 14

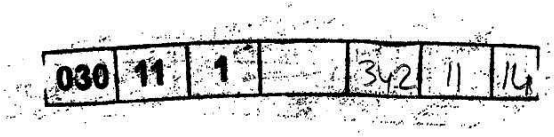
T. C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
Emniyet Genel Müdürlüğü

Şube ; 3.
Konu ; .....

ANKARA
...../...../196....

ESBABI MUCİBE

S.No.	Adı ve soyadı	Bulunduğu görev	Atanma sebebi
1	Nevzat Ayaz	Em.Gn.Md.lüğü 1.Daire Başkanı	Ehliyeti, liyakatı ve kıdemi itibariyle 1250 lira maaşlı İzmir Emniyet Müdürlüğüne terfian tâyini ile yine 1.Daire Başkanlığında istihdamı.
2	Celâl Bekcan	Em.Gn.Md.lüğü 3.Sınıf Em.Md.	Ehliyeti, liyakatı ve kıdemi itibariyle 950 lira maaşlı 2.sınıf Emniyet Müdürlüğüne terfian tâyini.
3	Aysel Mertdoğan	Em.Gn.Md.lüğü 3.Sınıf Em.Md.	Ehliyeti,liyakati ve kıdemi itibariyle 950 lira maaşlı Em.Gn.Md.lüğü 7. Şube Müdürlüğüne terfian tâyini ve Merkez Teşkilâtında istihdamı.

EK-2. Nevzat Ayaz'ın Emniyet Genel Müdür Yardımcılığına Atama Kararı.

- K A R A R -

11430

1- Ankara Polis Eğitim Merkezi Müdürü Mehmet Akzambak, Balıkesir Emniyet Müdürü Nevzat Ayaz ve Eskişehir Emniyet Müdürü Ali Akman'ın münhal bulunan 2 inci derece Emniyet Genel Müdür Muavinliklerine;

Oktay Başer'in münhal bulunan 3 üncü derece Emniyet Genel Müdürlüğü Daire Başkanlığına;

657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 1327 sayılı kanunla değişik 68 inci maddesinin 3 ve 4 üncü bentleri uyarınca naklen ve terfian atanmaları uygun görülmüştür.

2- Bu kararı İçişleri Bakanı yürütür.

- 9 Ekim 1972

CUMHURBAŞKANI

BAŞBAKAN

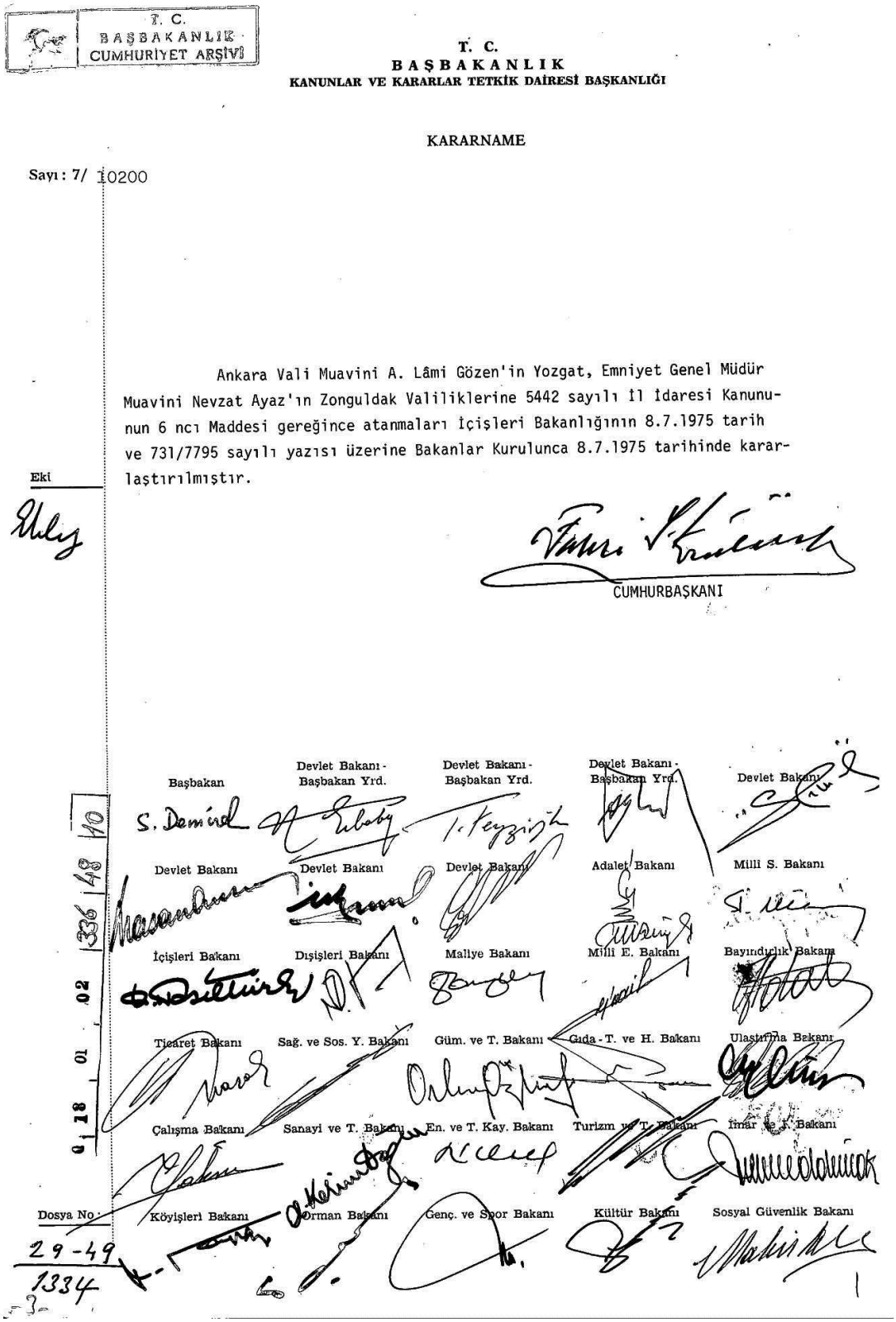
İÇİŞLERİ BAKANI

HAL TERCÜMESİ

Adı ve soyadı	:	Nevzat Ayaz
Doğum yeri ve tarihi	:	Çankırı - 1930
Tahsili	:	Ankara Hukuk Fakültesi
Memuriyete giriş tarihi	:	1950
Mesleğe giriş tarihi	:	"
Bulunduğu memuriyetler	:	1950'de Polis Memuru, 1954'de Komiser Muavini,1955-1956 Yd.Sb., 1956'da Komiser,1958'de Başkomiser, 1960'da Sinop Em.Müdürü, 1960'da Em.Gn.Md.lüğü 4 üncü Şb.Müdürü, 1962'de Em.Gn.Md.lüğünde Daire Başkanı, 1969'da Emniyet Genel Müdür Muavini, 1971 'de Balıkesir Em. Müdürü.
En son görevi	:	Balıkesir Emniyet Müdürü
Son kadro derecesi	:	2
Emeklilik mükteseb i	:	5/1
Almakta olduğu derece,kademe ve göstergesi	:	2/3 820 gösterge
İhtisasları	:	Polis Enstitüsü Yüksek İhtisas Kursunu bitirmiştir. Yeraltı Yıkıcı Faaliyetlerle Mücadele Kursu görmüştür. T.O.D.A. idaresi Enstitüsü Orta Kademe Yönetim Seminerini tamamlamıştır.

030 11 1 38755 3

EK-3. Nevzat Ayaz'ın Zonguldak Valiliği Atama Kararı

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

T. C.
BAŞBAKANLIK
KANUNLAR VE KARARLAR TETKİK DAİRESİ BAŞKANLIĞI

KARARNAME

Sayı : 7/ 10200

Ankara Vali Muavini A. Lâmi Gözen'in Yozgat, Emniyet Genel Müdür Muavini Nevzat Ayaz'ın Zonguldak Valiliklerine 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 6 ncı Maddesi gereğince atanmaları İçişleri Bakanlığının 8.7.1975 tarih ve 731/7795 sayılı yazısı üzerine Bakanlar Kurulunca 8.7.1975 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Eki

CUMHURBAŞKANI

Başbakan | Devlet Bakanı - Başbakan Yrd. | Devlet Bakanı - Başbakan Yrd. | Devlet Bakanı - Başbakan Yrd. | Devlet Bakanı

Devlet Bakanı | Devlet Bakanı | Devlet Bakanı | Adalet Bakanı | Milli S. Bakanı

İçişleri Bakanı | Dışişleri Bakanı | Maliye Bakanı | Milli E. Bakanı | Bayındırlık Bakanı

Ticaret Bakanı | Sağ. ve Sos. Y. Bakanı | Güm. ve T. Bakanı | Gıda - T. ve H. Bakanı | Ulaştırma Bakanı

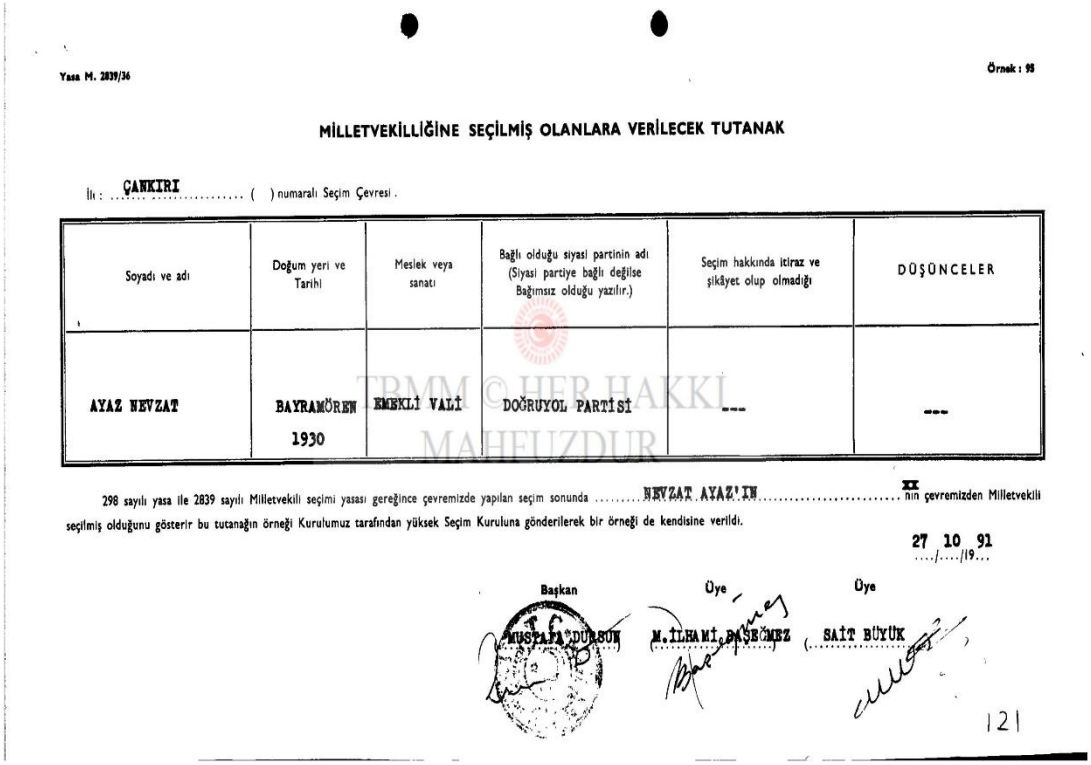
Çalışma Bakanı | Sanayi ve T. Bakanı | En. ve T. Kay. Bakanı | Turizm ve T. Bakanı | İmar ve İ. Bakanı

Köyişleri Bakanı | Orman Bakanı | Genç. ve Spor Bakanı | Kültür Bakanı | Sosyal Güvenlik Bakanı

0 18 01 02 36 48 10

Dosya No: 29-49 / 1334

EK-4. Nevzat Ayaz'ın Milletvekili Mazbatası

Yasa M. 2839/36 — Örnek : 98

MİLLETVEKİLLİĞİNE SEÇİLMİŞ OLANLARA VERİLECEK TUTANAK

İli : ÇANKIRI ..... ( ) numaralı Seçim Çevresi .

Soyadı ve adı	Doğum yeri ve Tarihi	Meslek veya sanatı	Bağlı olduğu siyasi partinin adı (Siyasi partiye bağlı değilse Bağımsız olduğu yazılır.)	Seçim hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	DÜŞÜNCELER
AYAZ NEVZAT	BAYRAMÖREN 1930	EMEKLİ VALİ	DOĞRUYOL PARTİSİ	---	---

TBMM © HER HAKKI MAHFUZDUR

298 sayılı yasa ile 2839 sayılı Milletvekili seçimi yasası gereğince çevremizde yapılan seçim sonunda .....NEVZAT AYAZ'IN..... XX nin çevremizden Milletvekili seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanağın örneği Kurulumuz tarafından yüksek Seçim Kuruluna gönderilerek bir örneği de kendisine verildi.

27 10 91
..../..../19...

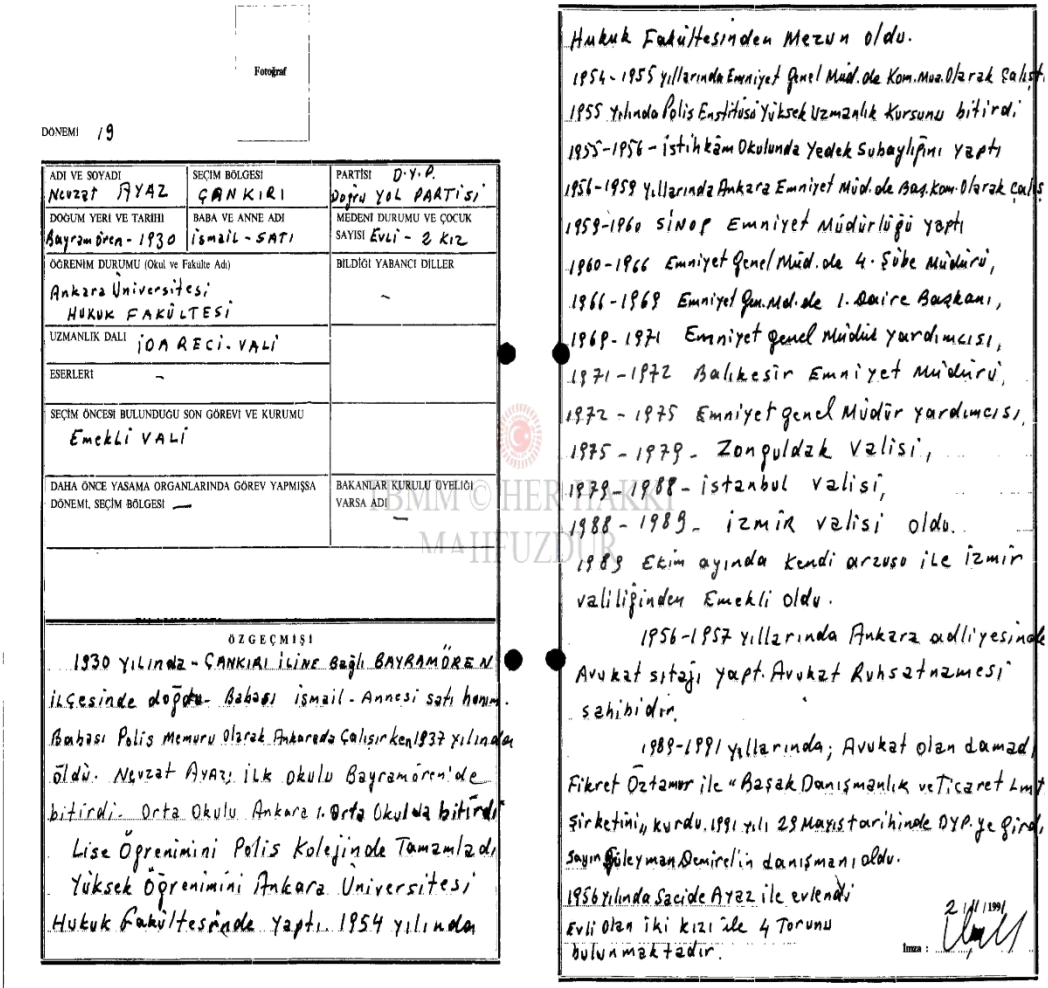
Başkan — MUSTAFA DURSUN

Üye — M.İLHAMİ BAŞEĞMEZ

Üye — SAİT BÜYÜK

121

EK-5. Nevzat Ayaz'ın Milletvekili Seçildiğinde TBMM'ye Verilen Tercüme-i Hal Belgesi

Fotoğraf

DÖNEMİ 19

ADI VE SOYADI	SEÇİM BÖLGESİ	PARTİSİ
Nevzat AYAZ	ÇANKIRI	D.Y.P. Doğru Yol PARTİSİ
DOĞUM YERİ VE TARİHİ	BABA VE ANNE ADI	MEDENİ DURUMU VE ÇOCUK SAYISI
Bayramören - 1930	İsmail - SATI	Evli - 2 kız
ÖĞRENİM DURUMU (Okul ve Fakülte Adı)		BİLDİĞİ YABANCI DİLLER
Ankara Üniversitesi HUKUK FAKÜLTESİ		-
UZMANLIK DALI İDARECİ. VALİ		
ESERLERİ -		
SEÇİM ÖNCESİ BULUNDUĞU SON GÖREVİ VE KURUMU		
Emekli VALİ		
DAHA ÖNCE YASAMA ORGANLARINDA GÖREV YAPMIŞSA DÖNEMİ, SEÇİM BÖLGESİ —		BAKANLAR KURULU ÜYELİĞİ VARSA ADI —

ÖZGEÇMİŞİ

1930 yılında - ÇANKIRI İLİNE Bağlı BAYRAMÖREN ilçesinde doğdu. Babası İsmail - Annesi Satı hanım. Babası Polis Memuru olarak Ankarada Çalışırken 1937 yılında öldü. Nevzat Ayaz; İlk okulu Bayramören'de bitirdi. Orta Okulu Ankara 1. Orta Okulda bitirdi. Lise Öğrenimini Polis Kolejinde Tamamladı. Yüksek Öğrenimini Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinde Yaptı. 1954 yılında Hukuk Fakültesinden Mezun oldu.

1954 - 1955 yıllarında Emniyet Genel Müd. de Kom. Muv. Olarak Çalıştı.
1955 Yılında Polis Enstitüsü Yüksek Uzmanlık Kursunu bitirdi.
1955-1956 - İstihkam Okulunda Yedek Subaylığını Yaptı
1956-1959 Yıllarında Ankara Emniyet Müd. de Bağ. kom. Olarak çalış
1959-1960 SİNOP Emniyet Müdürlüğü yaptı
1960-1966 Emniyet Genel Müd. de 4. Şube Müdürü,
1966-1968 Emniyet Gen. Müd. de 1. Daire Başkanı,
1968-1971 Emniyet Genel Müdür yardımcısı,
1971-1972 Balıkesir Emniyet Müdürü,
1972 - 1975 Emniyet Genel Müdür yardımcısı,
1975 - 1979 - Zonguldak Valisi,
1979-1988 - İstanbul valisi,
1988 - 1989 - İzmir valisi oldu.
1989 Ekim ayında kendi arzusu ile İzmir valiliğinden Emekli oldu.

1956-1957 yıllarında Ankara adliyesinde Avukat stajı yapt. Avukat Ruhsatnamesi sahibidir.

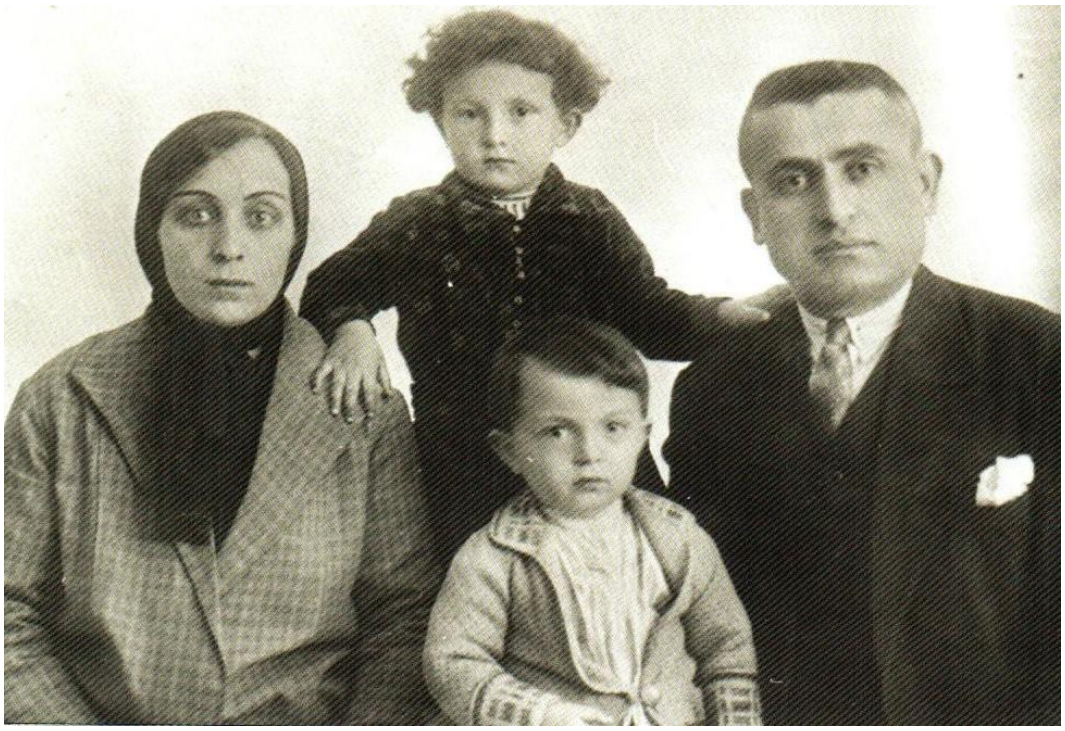
1989-1991 yıllarında; Avukat olan damad, Fikret Öztamur ile "Başak Danışmanlık ve Ticaret Ltd. Şirketini" kurdu. 1991 yılı 28 Mayıs tarihinde DYP. ye girdi, sayın Süleyman Demirel'in danışmanı oldu.

1956 yılında Saciде Ayaz ile evlendi
Evli olan iki kızı ile 4 Torunu bulunmaktadır.

2/11/1991
İmza :

TBMM © HER HAKKI MAHFUZDUR

EK-6. Nevzat Ayaz'ın Annesi Satı Hanım, Babası İsmail Bey ve Ablası Hatice Hanım[451]

EK-7. Nevzat Ayaz ve Ablası Hatice Hanım[452]

[451] Nevzat Ayaz'ın Hayatından Kesitler kitabından alınmıştır.
[452] Nevzat Ayaz ve Değişen Çankırı Gerçeği kitabından alınmıştır

EK-8. Nevzat Ayaz'ın Babası Polis Memuru İsmail Bey[453]

EK-9. Nevzat Ayaz Polis Koleji Öğrencisiyken Arkadaşlarıyla [454]

[453] Nevzat Ayaz ve Değişen Çankırı Gerçeği Kitabından

EK-10. Nevzat Ayaz'ın Polis Kimliği[455]

[454] Nevzat Ayaz ve Değişen Çankırı Gerçeği kitabından alınmıştır.
[455] Nevzat Ayaz'ın Hayatından Kesitler kitabından alınmıştır.

EK-11. Nevzat Ayaz ve Eşi Sacide Hanımın Nişan Töreni

EK-12. Nevzat Ayaz ve Eşi Sacide Hanımın Düğün Töreni[456]

[456] Nevzat Ayaz'ın Hayatından Kesitler kitabından alınmıştır.

EK-13. Nevzat Ayaz ve Annesi Satı Hanım, Eşi Sacide Hanım, kızları Nesrin ve Tülin

EK-14. Sinop Emniyet Müdürü Nevzat Ayaz (1959-1960)[457]

[457] Nevzat Ayaz'ın Hayatından Kesitler kitabından alınmıştır.

EK-15. Nevzat Ayaz'ın Zonguldak Valilisiyken bir törende

EK-16. Zonguldak İnanış Gazetesinin Nevzat Ayaz haberi

Vali Nevzat Ayaz, toplum menfaatini kişi menfaatinden önde tutan örnek yönetici

Şimdiye kadar Zonguldak'ın sorunlarına bu denli yakından eğilen bir vali gelmedi

Biz gazete olarak hiç kimsenin arkasından konuşmak niyetinde değiliz ancak şunu kesinlikle ifade edelim ki; şimdiye kadar şehrimize memleket sorunlarına bu denli eğilen bir vali gelmemiştir.

Burada görev alan tüm Valilerimizde mutlaka memleketimizin hayrına işler yapmışlar ve çalışmışlardır. Hepsine şükran borçluyuz. Ancak; bu memleket sıralarda yerden emirler yağdıran, mensup olduğu partinin il ve ilçe baş kanının fikrini almadan karar veremeyen Valilerde görmüştür.

Ancak şehrimize Nevzat Ayaz diye bir Vali geliyor ki gerçekten öğünmemiz ve sevinmemiz gerekir. Bir defa Nevzat Ayaz, Emniyet Genel Müdür Muavinliğinden ilimiz Valiliğine atanan Türkiye'nin en genç valisidir.

Şehrimize geldiği günden itibaren ayağının tozuyla ilçeleri ve köyleri gezen hatta Pazar yerinde bile incelemeler yapan Valimiz Ayaz'ı her gün, başka bir yerde, ahaliyle beraber görmemiz mümkündür ve gördüğü her yerde bulunuşunun bir tek gayesi vardır. O da, memleketimizin menfaatinin gerektirdiği işleri bir an önce başarmak.

Şehrimizde yayınlanan gazeteleri takip eden hemşehrilerimiz hiç şüphe etmeyeceklerdir. Gün geçmiyor ki, Valimizin çalışmalarından olumlu haberler neşredilmesin örneğin (Ereğli'nin yeni yol yapılmayan kadar eski yolu asfaltlanıyor gibi (şehrimiz modern bir terminale kavuşuyor) gibi.

16 Eylül 1975 Salı

inanış

GÜNLÜK MÜSTAKİL SİYASİ GAZETE

TÜRKİYE'YE İNANIŞ ZONGULDAK'A İNANIŞ

Yıl : 1 Sayı 18 FİATI 150 Krş.

Yayla

EK-17. Nevzat Ayaz'ın İstanbul Valilisiyken Cumhuriyet Bayramı kabul töreninde Belediye Başkanı Bedreddin Dalan ve Ordu Komutanı Necip Toruntay[458]

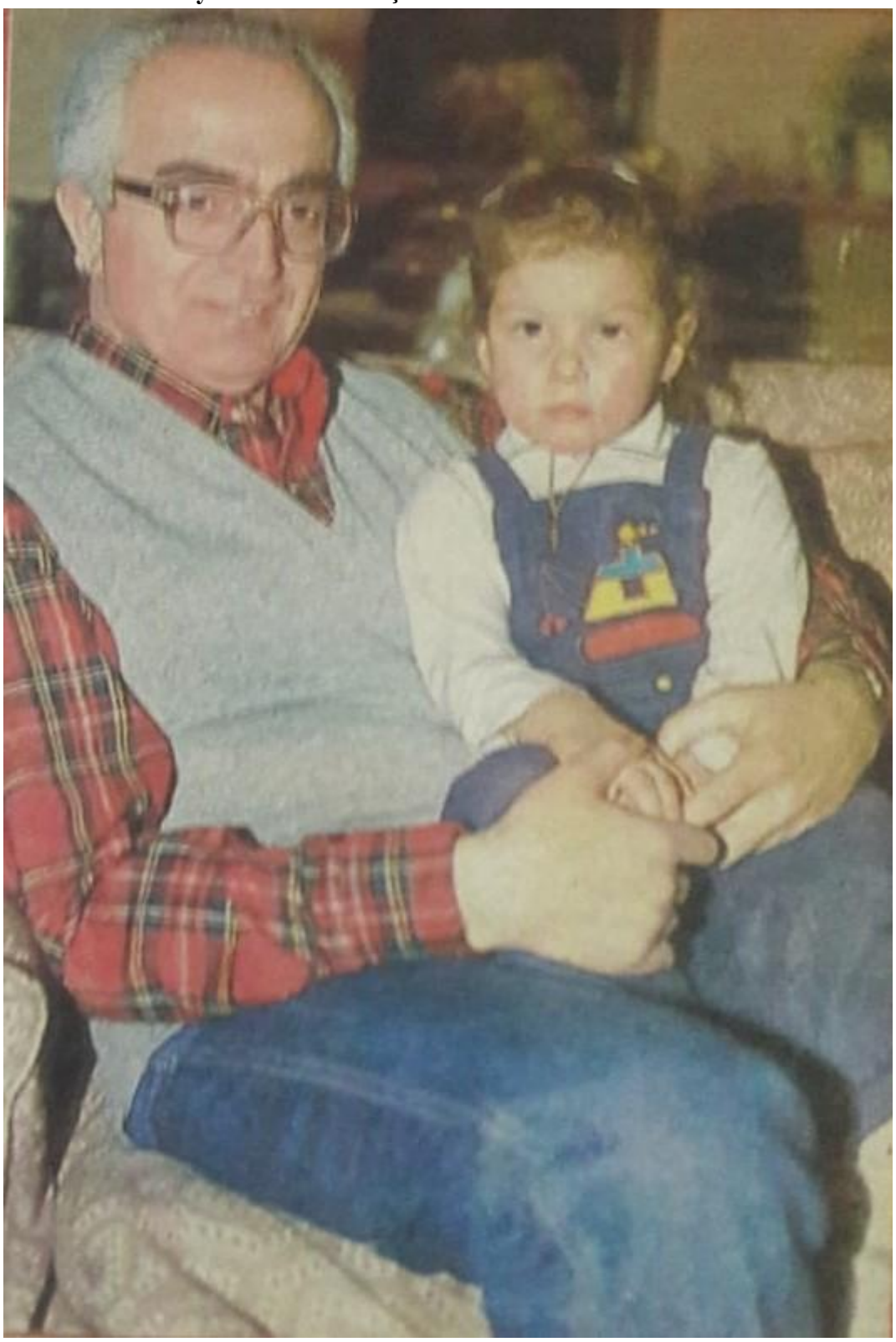

EK-18. Nevzat Ayaz eşi Sacide Hanım kızları ve damatları ile birlikte[459]

[458] Nevzat Ayaz'ın Hayatından Kesitler kitabından alınmıştır.
[459] Yener Süsoy'un Milliyet gazetesi Renk eki için yaptığı röportajdan. 7 Şubat 1984

Yaptı. Bu söyleş
zaman olduğu gi
banddan
yayını

EK-19. Nevzat Ayaz ve torunu Başak[460]

[460] Yener Süsoy'un Milliyet gazetesi Renk eki için yaptığı röportajdan. 7 Şubat 1984

EK-20. Nevzat Ayaz İstanbul Valisiyken Karakol denetiminde[461]

[461] Milliyet gazetesi haberi. 3 Nisan1981

VALİ AYAZ, KARAKOLLARA BASKIN YAPTI

İstanbul Valisi Nevzat Ayaz makam otomobilini değiştirerek karakollara baskın yapıp denetlemelerde bulundu. Ayaz'ın denetlediği karakollar arasında "Cibali Karakolu"da vardı. Ayaz gazetecilere, "Olaylar durdu diye polis rehavet içinde olmamalı, olayların durmuş olmasına rağmen 8 bin polise daha âcil ihtiyacımız var" dedi.

EK-21. İstanbul Valisi Nevzat Ayaz Salı günleri düzenlediği Halk Günlerinde halkın istek ve şikâyetlerini dinliyor[462]

EK-22. İstanbul Valilisiyken tebdil-i kıyafet halkın içinde[463]

Buyrun amca balıklarımız taze

Vali Nevzat Ayaz,balık sevmediğini söyledi ama, Balıkpazarı'nı da gezmeden edemedi. Belki de, artık denizlerimizde gittikçe eksilen balıklardan arta kalanları bir kez daha görmek istemişti. Tezgâhlar çeşitli tür ve boylarda, çeşitli fiyatlarda balıklarla dolu. Tezgâhların ardındaki balıkçılar, gördükleri her yeni yüzü, müşteri diye kendi tezgâhlarına çağırıyor: "Buyrun amca, balıklarımız taze."

(Fotoğraflar: Cem YORULMAZ)

[462] Yener Süsoy'un Milliyet gazetesi Renk eki için yaptığı röportajdan. 8 Şubat 1984
[463] Milliyet Gazetesi haberi. 10 Mart 1986

EK-23. İstanbul Valilisiyken Dolmuş denetiminde[464]

METE aramızda

Minibüste bir vali

● İstanbul Valisi Nevzat Ayaz, yurttaşlarla birlikte dolmuş bekledi. Bindiği minibüsün şoförü, Vali'yi tanır tanımaz teypteki Orhan Gencebay kasetini susturdu

● Vali Ayaz, Fatih Köprüsü'nün trafik sorununa çare olamayacağını söyledi

HABERİ 7. SAYFADA

Yorgun Vali İstanbul Valisi **Nevzat Ayaz**, arkadaşımız **Mete Akyol**'la (arkada gözlüklü) birlikte bindiği minibüste hayli yorgun görünüyordu. Vali **Ayaz**, minibüs şoförünün teypteki **Orhan Gencebay**'ı susturması üzerine araçtaki yurttaşlarla konuştu ve onların dertlerini dinledi.

EK-24. Milli Savunma Bakanı Nevzat Ayaz Cumhurbaşkanı Turgut Özal, Başbakan Süleyman Demirel, Genelkurmay Başkanı Doğan Güreş ile birlikte Kış-93 Tatbikatında[465]

EK-25. Nevzat ve Sacide Ayaz, torunları Başak Öztamur ve Dilhan Apak[466]

[464] Milliyet Gazetesi Mete Akyol haberi. 25 Ocak 1987
[465] Nevzat Ayaz ve Değişen Çankırı Gerçeği kitabından alınmıştır.

EK-25. Nevzat ve Sacide Ayaz, kızı Tülin Birol'un eşi ve çocukları

EK-26. Nevzat Ayaz'ın Cenaze töreni[467]

[466] Nevzat Ayaz'ın Hayatından Kesitler kitabından alınmıştır.
[467] https://www.aa.com.tr.

KEMAL KILIÇDAROĞLU
CHP GENEL BAŞKANI
GENELKURMAY
ORG. YAŞAR
TÜLİN-HÜSEYİN HULKI

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	Mehmet SEYMEN
Doğum Yeri	Çankırı
Doğum Tarihi	27.02.1983

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Anadolu Üniversitesi
Fakülte	Açıköğretim
Bölüm	İşletme

YABANCI DİL BİLGİSİ

İngilizce	KPDS (….) ÜDS (….) TOEFL (….) EILTS (….)
…	

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	Çankırı Merkez İlçe Nüfus Müdürlüğü
Görevi/Pozisyonu	Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni
Tecrübesi	15 Yıl

KATILDIĞI

Kurslar	
Projeler	

İLETİŞİM

Adres	Buğday Pazarı Mahallesi Atatürk Bulvarı Akyazılılar Sitesi B Blok No:9 Merkez/Çankırı
E-mail	apthedef@hotmaiul.com